This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

A 832,130

T/K 200. 7AI 1506

PROPERTY OF
University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

STAROČESKÁ

BIBLIOTHÉKA

VYDÁVANÁ

NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

ČÍSLO IV.

KRISTOFA HARANTA Z POLŽIC

CESTA DO ZEMĚ SVATÉ A DO EGYPTA.

DÍL II.

V PRAZE.
V KOMMISSÍ U FRANTIŠKA ŘIVNÁČE.

1855.

KRISTOFA HARANTA

Z POLŽIC A Z BEZDRUŽIC A NA PECCE atd.

CESTA

Z KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO DO BENÁTEK,

ODTUD DO ZEMĚ SVATÉ, ZEMĚ JUDSKÉ A DÁLE DO EGYPTA, A POTOM NA HORU OREB, SINAI A SV. KATEŘINY V PUSTÉ ARABII.

DÍL II.

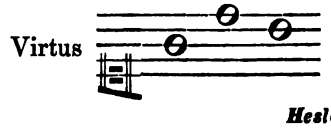

Heslo Harantovo.

SPISŮ MUSEJNÍCH ČÍSLO XLVIII.

V PRAZE.

V KOMMISSÍ U FRANTIŠKA ŘIVNÁČE.

1855.

G.L.
Slavic Lang
Columbia
12.14.54
90182

Druhý díl,

v němž se vypisuje cesta z Jerusaléma do Egypta a velikého města Kairu; odtud dále do Arabie pusté, k moři Červenému, k hoře Sinai, Oreb a svaté panny Kateřiny; a naposledy rozličných národův obyčejové, zlí i dobří, i také krajiny jejich mnohé, v nichž bydlejí.

Kapitola 1.

O vyjetí našem z města Jerusaléma až k městu Ráma.

Cedrenus, ačkoli krátce, však vlastně rozličné povahy spisovatelův a kněh jejich [1]) vypisuje těmito slovy: „Kdo knihy píše, činí to (prý) anebo proto, že sobě *commentarium*, totiž paměť věcí rozličných shromažďuje, aneb pro nějaký zvláštní úžitek, aneb někomu k vůli, aneb pro to oboje, a naposledy buďto z přinucení aneb jiným na ublížení.“ Aby pak někdo nemyslil, jakobych já tímto spisem svým ke všem položeným od *Cedrena* příčinám se přiznával, a zvláště podlé rozličnosti mnohých divných věcí, národův, zemí, řádův, měst, řek velikých, zvířat a potvor, o nichž v této knize mnohém více nežli v první vypisovati mínim (jako *Terent. in Eun.* přivozuje osobu, o níž praví: *Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo*, aneb co doleji položil: *negat quis? nego; ait? ajo*), třebas ledajakés nedůvodné a vymyšlené věci zbytečně poznamenával; aneb co *chamæleon* zvířátko všech ba-

[1]) škrybentův a kněh spisovatelův.

rev vlastnosti, když se na ně posadí, tak já všech těch věcí rozličnost sobě samému, jakobych osobně povědom byl, sobě přivlastňoval: a protož čtenáři pobožnému přes úmysl můj, v předmluvě na první díl oznámený, ještě tuto dalšího jeho otevření předložiti pominouti nemohu:

Předně, že příběhův [1]) a věcí paměti hodných, cizích i domácích, netoliko doslýchám, ale sobě v pamět skládám a jimi svůj život řídím, k tomu se znám. Příkladu jiného byť nebylo, jej od včeliček přirozený mám, kteréž ač na rozličné kvítíčko připadají a z nich rozličné moci a podstaty sbírají, však vždy jednu a túž podstatu [2]), vlastnost a dobrotu medu mistrovsky udělají. Tak potřebí jednomu každému, v těchto posledních předivných časích věku tohoto, všelijakým dobrým věcem se učiti, rozličným povahám zvykati, jimi se spravovati, a z těch ctné, dobré a prospěšné zvolovati a sobě přivlastňovati; čehož potvrzuje *Demosth. in 17. proe.*: „Za povinnost mužův rozumných to mám, aby túž pilnost a prozřetelnost o věci své jako o cizí měli, a netoliko přívětiví ale i opatrní vidíni byli.“

Zisku ani úžitku žádného jiného nevyhledávám, nežli toho, o němž *Mimus* píše: *Beneficium dando accepit, qui digno dedit. Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.* Španělové totéž v přísloví mají: *Beneficio quien dio al digno dandolo, recebielo. Beneficios dando a los dignos, obligas a ti a todos;* totiž: „Kdo co vděčnému dal, již za to dobrodiní přijal. Když vděčným dobře děláš, všecky sobě zavazuješ.“ Nebo pobožnému čtenáři tuto svou práci obětujíc tím úmyslem to činím, aby pro ctnou dobrotu svou, tou sobě i jiným dobře prospíval; a protož ctností to čině, za to odplatu ctnosti vzdělání a dobročinnosti sobě pokládám.

Lásky a přízně, leč pravdou a upřímnou věrností, dosáhnouti se nestrojím, maje dosti na tom, co *Plautus in Amphitr.* pověděl: „Ctností má se přízeň vyhledávati, a ne pochlebenstvím; dosti každého času příznivcův [3]) má, kdo dobře činí, věříš-li těm, v kterýchž ta věc rukou jest.“ Obojího toho společně tak šetřím, totiž aby můj bližní spolu se mnou v historiích a příbězích mně stalých tím více se cvičil a příkladnějším učiněn byl. Nebo vedlé propovědění sv. Augustina všickni z počtu těch býti máme: *qui scribunt proficiendo, et scribendo proficiunt,* to jest: „píší prospívajíce, a psaním prospívají.“

[1]) historií. [2]) *substanciam.* [3]) ffedrovníkův.

Abych komu svým spisem ubližovati chtěl, toho se jako poctivý pán snažně vystříhám: špíše se mně toho dostane od mnohých, kteříž mně na zlou stranu vykládati budou; ale jak Pláto těší: „Lépe jest křivdu snésti, nežli ji učiniti“, na to málo dbáti budu; snad se jim naposledy steskne a přihodí, co *Mimus* svědčí: *Etiam qui faciunt, odio habent injuriam*, totiž: „I ti, kteříž křivdu činí, křivdy nenávidí.“ *Presto esta da arrepentirse el que juzga de ligero. Aun los que fazen injuria la aborescen;* čehož bych všem žádal [1]).

Naposledy maje dosti příčin tohoto druhého dílu buď dokonce zanechati, aneb jej běžně přeběhnouti, poznav, mimo počatý úmysl můj, první díl příliš prodloužený a pracný býti, a zvláště jsa za příčinou služby své dvorské a jiných zaneprázdnění k takovému spisování a vydávání kněh nespůsobný; přes to ohlédaje se na povědění *Seneky:* „Kolikrát co píšeš, věz, že tvých obyčejů a umění jistotu od sebe dáváš;“ kteréžto věci nyní, co *Mimus* poznamenal: *in judicando est criminosa celeritas*, to jest: „souditi lidé s útržkou spěšní jsou a s tím se více nežli s čím jiným obírají,“ a zvláště kdež se všem zachovati a ve všem dokonalým býti možné není; nýbrž jak svatý Jeroným píše, přihází se obyčejně, že „každého jeho vlastní psaní svodí, a od původa mnoho přehlídnuto bývá: avšak jako synové nezdární otci přece milí jsou, tak jednakaždá práce spisovateli svému se dobře líbí.“ *Menander* kratičce toho též dotekl: „Jiné souditi umíme, sami toho, co přehlídneme, nešetříme.“ *Del defecto de otro el sabio enmienda el suyo.* A jak *Demosthenes (Olynth. 3.)* kratčeji pověděl: *Facillimum est omnium sese decipere,* že nejsnáze sebe člověk oklamá. Avšak nadto nadevšecko od některých vzácných pánův mne k té práci probuzováním dohnán jsem, že jsem od svého předsevzetí ustoupiti a mimo sepsání příhod i míst putování mého v Egyptě, na poušti arabské atd. i jiné vypsání mnohých východních [2]) království, jako abyssinského, perského, španělského v Indii, tatarského a jiných východních zemí, obyčejův lidí v nich a mnohých věcí paměti hodných, vedlé tureckých zemí (kteréž že jsem vedlé *Gregoria Nazianzena* napomenutí: *Præclarum est mentem historiarum cognitione instructam habere,* tak jakž jsem se na to těch, kteříž se v těch zemích rodili a v nich obchody své vedli, a zvláště v Kairu a v Egyptě vyptal a sobě pro pamět poznamě-

[1]) vinšoval. [2]) orientalských.

nal) mimo vůli svou dotýkati musil. Snad mne proto k tomu měli, co *Isocrates* vypravuje, že „co neobyčejného jest, to nad jiné věci oblibováno bývá.“

Pročež k té práci s tím ohlášením přistupuji: že nic o své ujmě a z svého mozku nepíši, než to, nač jsem se, byv blíže těch všech krajin a s větším počtem lidí z těch krajin rodilých i odjinud, v nich živnost vedoucích, vyptati a s jinými hodnověrnými spisovateli [1]), kteříž o tom nemálo vypisují, srovnati mohl. Ač snad někdo co onen *Philemon* řekne, že „mnohé věci nepotřebné, zbytečné i také k víře nepodobné vypisuji.“ Nato já s *Plautem in Menœchinis* odpovídám: „Když mi se toliko líbí, byť pracné bylo, sobě v tom dosti činím.“ Poněvadž jest úmysl můj takový, abych svým dobrým pánům a přátelům to k vůli učinil a své milé vlasti posloužil, na tom dosti mám, podlé přísloví: *No estudies complazer a muchos, mas a quales*, „nehleď se všem zachovati, než toliko těm, kterýmž náleží.“ *Denegar se ala patria es padescer destierro*, „vlasti nechtíti posloužiti, jest se jí odepříti.“ Zase pak rozličné věci mysl občerstvují, jakž *Lucianus* pověděl: *Illud quod semper sui simile est, celeriter adferre satietatem. Ninguna cosa es alegre, sino laquela variedad farta.* Latině *Varietas delectat*, totiž „rozličnost přináší rozkoš.“ Spíše by se čtenáři stesklo věci běžné, jednostejné a známé čísti, nežli tak rozdílné avšak pravdivě stalé, jakž mimo mnohé osoby hodnověrné, kteříž mne v tom potvrzovali, i některých spisovatelů [2]) při každé věci dotknouti neopominu.

Naposledy aby věcí cizích známost jakákoli, zlá i dobrá, neměla prospívati, tomu na odpor, co jsem v předmluvě [3]) prvního dílu poznamenal, nepokládám, ale přitom zanechávám, a toho dokládám, co *Basilius*, řecký císař, v knížce κεφάλαια παραινετικὰ o úžitcích historií synu svému předkládá: „Nebuď tobě za obtížné v historiích se probíhati: nebo tam najdeš, co jsou jiní s velikou prácí sebrali; odtud poznáš i dobrých lidí ctnosti, i zlých nešlechetnosti, a těch se budeš vystříhati, jako oněch následovati. K tomu spatříš rozličné lidského života proměny a v něm všech věcí sem i tam přemítání, světa tohoto nestálost, království a panování náhlé pády.“ *Aura el hablar effecto, si hablamos honestas cosas*, totiž, že „řečmi prospíváme, když o poctivých věcech mluvíme.“

---

[1]) škribenty. [2]) škribentů. [3]) preffaci.

V prvním dílu bylo vypravováno, kterak strojíce se z Jerusaléma odjíti, *conventu* jsme almužny přes 120 dukátův dali a pomalu se rozžehnali, až i náš Lampert po receptu od *guardiana* přijatém, jakkoli se stavěl, jakoby nikam nemohl a shrbený obcházel, však přece s námi vypraviti se musel.

Již pak oznámím, že tu sobotu po památce svaté Lidmily, to jest 19. dne měsíce Září, když jsme se přihotovili, okolo času nešporního šel s námi *guardian* se vším *conventem* do kostela, a tam některé modlitby vyříkav, nám na cestu požehnání dával; a potom s každým obzvláštně i jeho mniši a pan *Antonio Donato* (kterýž tu pozůstal, aby jinou cestou skrze zemi galilejskou a Damašek do Tripoli, a odtud do vlasti své jeti mohl) se rozžehnal a nás propustil.

Nás tedy šest s sedmým mnichem řádu sv. Dominika, o němž jsem prvé zmínku učinil, vzavše každý svůj tlumok [1]), vyšli jsme před klášter, kdež nás turečtí *mucari*, totiž sedláci s osly čekali, a tu jsme se ještě jednou s *guardianem* a všemi jeho rozžehnali. Poté každý z nás osla svého za uzdu chytiti a skrze město tou cestou k bráně, skrze niž jsme do města vešli, vyvesti musil. *Vicarius* pak a jeden mnich vyprovázeli nás až za město na jakési pole, kdež jsme se společně pod olivovím (jehož tu mnoho bylo) zastavili a na trucelmana (slove také *dragoman*), kterýž za námi z Jerusaléma přijeti měl, očekávali.

Byl pak týž trucelman z Rámy, kterýž nás do země Svaté nejprvé uvedl, a proň jsme na svůj groš do Rámy poslati musili; kterýž po vyřízení svých věcí v Jerusalémě (neb ač pro nás tam přijel, však při té příležitosti svých věcí a prospěchů [2]) nepominul) na oslu k nám přijel, a my také hned na naše neohebné a dlouhouché podsedlníky [3]) jsme vsedali, a *vicaria*, rozžehnavše se s ním, opustili; sami pak ve jménu božím okolo dvou hodin před večerem k straně západní se obrátili.

I jeli jsme s počátku dosti dobrými cestami až do noci, a měli jsme lepší cestu, nežli když jsme nejprv do města z Rámy jeli, a touto jinou nás trucelman vedl, kteráž na levou stranu, a předešlá na pravou šla.

V noci napomenul nás trucelman, abychom tiše jeli a nerozprávěli, že blízko cesty jsou stráně skalnaté, na nichž Arabové jeskyně a boudy mají a v nich přebývají, tak aby, že tudy putu-

[1]) filec. [2]) fortelů. [3]) kleprlíky.

jeme, nezvěděli a nás neobloupili. Pročež s velikým strachem vespolek jsme jeli, až jsme těch strání minuli, na nichž jsme nemálo ohňův páliti viděli i psy štěkati slyšeli; což se stalo okolo čtvrté hodiny na noc.

Potom jsme mezi jakési vinice přijeli, kdež nám trucelman ssednouti kázal, a Turci oslům obrok dali. Mezi tím vběhli někteří do vinic a nám mnoho velikých hroznův dobrého vína přinesli, jehož jsme s chutí pojedli, a potom se na zemi položili a pospali. Sotva hodina minula, trucelman nás zase zbudil a vsedati velel; což když se stalo, bylo každému z nás divné, že jsme povrchu šaty vlhké a mokré, jakobychom zmokli, měli, a noc jasná beze všeho mračna byla. O čemž nám trucelman zprávu dal, že se stalo za příčinou tichého času, a že větru nebylo, a tehdáž že rosa hrubě padá a k zrůstu obilí, vína a jiných věcí velmi nápomocna jest; sice žeby všecko od denního horka vyhořelo a vyschlo.

Od toho místa jeli jsme zlými cestami pro vrchy, skály a rokle, kteréž se tu začaly, a trvaly až do hodiny přede dnem; kdyby byl měsíc nesvítil, byli bychom bez úrazu a většího nebezpečenství z nich nevyjeli.

Potom když se rozednilo, jeli jsme pěknými rovinami mezi rolím zdělaným a olívovými i jiného ovoce lesy, a tu jsme nejprvé viděli jakési husté bodlačí s velikými ostny [1]) co prostřední špendlíky, však tlusté a mocné, žeby skrz nejlepší šaty snadně prošly, a toho bylo místo plotu a trní podlé cesty plno; kterémužto když jsme se divili, že tak velice bodlavé a mocné jest, dal nám zprávu trucelman, že z takového Židé Kristu pánu korunu spletše, na hlavu vsadili a do kůže vtiskli. Kdež jsme se více ukrutnosti židovské podivili; neb tak špičaté a dlouhé ostny [2]), nejináč než jako hřebíky, těžkost a bolest velikou Kristu pánu učiniti musili. Od čehož podnes Vlaši tomu trní *Spina santa*, totiž „svaté trní“, Arabové *Alhansegi*, latině *Rhamnus* říkají. *Bellonius observ.* Toho bodlačí po těch cestách až do Gázy mnoho se nachází.

---

[1]) špici. [2]) špice.

Kapitola 2.

O přijetí k městu Ráma a odtud do města Gázy.

V neděli 20. dne měsíce Září přijeli jsme ranním jitrem po rovinách k městu Ráma, o němž jsem v prvním dílu psal; však do něho jsme nejeli, ale uhnuli se na levou ruku na jakés zorané pole, na němž mnoho olívoví stálo, půl míle vlaské od města, na kterémžto, že trucelman do města do domu svého za příčinou potřeb svých odjel, jsme s oslů dolů ssedli a na něho očekávali.

Někteří mezi tím procházeli jsme se pod tím olívovím, a viděli jsme zvířátek množství, kteréž někteří spisovatelé [1]) latině *Chamaeleon*, vlasky *Chameleonte* jmenují, veliké co veveřice (a některé něco větší), hubené po hřbetě, puchýřů plné co zemská žába, šeredné, šeré a názelené barvy, s ocasem dlouhým co německá myš, s hlavou velikou a s zuby ošklebenými, jakoby se smálo.

To zvířátko jest velmi směšné svým nahoru na štěpí i zase s nich dolů lezením, kterýchž jsem v těch i jiných potom místech až i v Egyptě začasté a mnoho vídal. Nebo na spůsob ještěrek na člověka patříc se zastavuje a proti němu divně kejkluje, se točí a probíhá, jakoby se z přítomnosti jeho radovalo. O němž píší, a nám také svědčili v těch zemích jednomyslně, že nic nejí ani nepije, ale od samého povětří a slunce že živo zůstává; a protož že se proti paprslkům slunečným ústy obracuje a jimi nejináč než jako nějakým pokrmem břicho své naplňuje a nadýmá. Má také tu vlastnost, že na kterou barvu aneb věc jakékoli barvy, buďto zelenou, červenou, modrou, bílou etc. se posadí, takovou na se vezme a na sobě ji míti bude; což někteří bázni jeho a jiní radosti přičítají.

Zvířátko toto hadům a jiným jedovatým živočichům jest velmi odporné, číhá a běhá ze všech stran, zdali by hada neb co jiného viděl na slunci se sušiti a spáti; a když co spatří, hned vyleze a posadí se nad něj, a tehdáž vypustí dolů na hlavu jeho mok [2]) jedovatý, kterýž se jemu z úst co po nitce dolů táhne; když pak uhlídá, že dobře nad hlavou nesedí, poodsedne sobě rovněji, až je stihne [3]), od čehož vše brzy umříti musí; jakož jsme pak znamení toho dosti na množství hadích koží slečených, a některých dosti velikých, na dva i tři lokty dlouhých, viděli. *Andrea*

[1]) *authores.* [2]) *materii.* [3]) trefí.

Corsali nelle lettere. Giovan Lioni Africano della descrittione dell' Africa. Edoardo Lopez nella descrit. di Congo etc. A *Plinius lib. 28. cap. 8.* mnohem více o něm, a že se i v lékařství užívati může, vypisuje.

Když se již k polední schylovalo, trucelman k nám zase přijel a s sebou snídaní přinesl, totiž hus pečenou, vnitř místo jablek rýží dobře vycpanou, kteréž jsme velmi vděčni byli a k ní se na zem po turecku zasaditi nemeškali. Mezi tím trucelman hus na šat položiv, ji oběma rukama jak mohl trhal, a rýži na šat vysypal; potom nám svýma dobře zamaštěnýma rukama kredencoval a z ručky do ručky (jakž se říká) podával, a rýže po hrsti, až mu se skrze prsty trousila, každému z nás uděloval. Načež my nic nedbajíc, také sami bez nožův, bez lžic totéž činiti a tak jísti musili, vedlé přísloví: *Necessitas non habet legem*, že „potřeba žádného vyměření nemá"; a dobře nám chutnala [1]), lépe nežli jakž říkají: *Ori dulcescit faba frigida, quando famescit*, že „hlad jest dobrým kuchařem, třebas syrový bob osladí". Jakož pak když jsme se trucelmanovu trhání smáli, dal nám odpověd, že takové předkládání pokrmů jest nejstarší. A od toho času vzešlo: *Al buon tempo, quando se tagliava el sorgo con le scalle*, „za onoho zlatého věku, když se ječmen řebříky místo kosy sekával". Potom jsme se každý toliko po kraptě [2]) vína (neměvše ho více) napili a hned vzhůru byli a na cestu se obrátili, kteráž to velmi rovná, pěkně zdělaná a úrodná byla, a tak trvala, až jsme se okolo západu slunce k jakési vsi, na ten čas Dutt neb Dutty řečené, přiblížili.

Za starodávna nedaleko té vsi, blíž moře prostředního, byl přístav [3]) a město řečené *Azotus* aneb *Asdod* (česky znamená milost ohně), jedno z pěti měst předních filistinských, v nichž obrové Enakym bydleli, kterýchž Jozue po dobytí města vyhladiti nemohl. Jozue 11, 13, 15.

V tom městě byl chrám modly *Dagon*, jejížto hlava, ruce před archou páně, kteráž tam od Filistinských vnešena byla, klesly a na zem padly. *Jud. 10.*

Blízko toho města Judas Machabejský od *Bacchida* a *Alcyma* zabit [4]) byl. *I. Mach. 9, 10, 11.* Potomně od Jonaty Machabejského dobyto a vypáleno bylo. *Ibid.* Tam také svatý Filip apoštol, byv od Ducha svatého pochopen, Krista pána kázal. *Actorum 8.*

---

[1]) šmakovala. [2]) trunečku. [3]) port. [4]) zamordován.

Když křesťané ty země drželi, byla v něm biskupská stolice, a *suffraganeus* Trevirský užívá titule biskupa z Azotu. *Hier. in Io. Hebr. Brocar. Vilhel. Tyr. 4. bel. c. 12.*

Těchto časův pobořené leží, z jehožto řícenin opodál od břehu mořského tato ves vystavena jest, pro bezpečnost před loupežníky mořskými a lepší vycházení na pole a rolí blízká. A jakož se prvé *Azdod* nazívalo, nyní málo rozdílněji Dutt se jmenuje.

Mimo tu ves Dutt jde silnice veliká z Asie menší a jiných zemí s ní mezujících, tak že co z těch království lidu po zemi do Mechy, Medyny, do Egypta a jiných dalších končin putuje a táhne, všickni tudy procházeti mohou, a vedlé soudu mého největší silnice v tureckém panství jest. Jakož pak odtud koliks málo honův do jedné turecké hospody (kteréž obyčejně při takových silnicích bývají) jsme přijeli a v ní přes noc zůstali.

Byla pak od našich hospod jak z strany stavení, tak i chování nás rozdílná. Stavení měla na spůsob čtverhraný všecko od kamene, zdi vysoké jako při zámcích, a v těch jedny toliko vrata, veliké jako brána při městě bývá. Vnitř vůkol těch zdí bylo loubí aneb klenutí, co v klášteřích ambitové, kteréž do dvoru [1]) čtverhraného otevřené stálo. Vrata byly železné, a toliko se závorou zastrkovaly. Hospodáře ani žádného člověka, kterýž by nás přivítal, ovšem pak něčím opatřil, tam jsme nenašli; nýbrž přijevše před vrata, je jsme otevřená našli a upřímo do dvoru [2]) vjeli, kdež sedláci aneb osláři své osly od nás vzali. Po té zavřeli jsme ty vrata na závoru, a sami místa, kde bychom noclehovati mohli, hledali. I ačkoli ten dvůr [3]) byl přes padesáte krokův zdélí a tolik zšíří, však na něm ani pod tím klenutím místa žádného, na němž by se poseděti a poleženi mohlo, nebylo: všudy lidských i hovadských nečistot plno bylo; nicméně chtěli-li jsme co jísti a pospati, semotam místa jsme sobě vybírali a uklizovali, a co jsme s sebou přivezli (totiž chleba a vody), toho požili a poté odpočinuli.

Nemohu toho pominouti, abych něco obšírněji o tureckých hospodách napsati neměl. V zemi turecké jest mnoho na silnicích takových hospod, netoliko při větších i menších městech, ale i v soukromí, na pouštích a krom lidí: však jedny nákladnější nežli druhé bývají, z nichž tato naše nejchatrnější byla. Nebo které jsou nákladné, ty tímto spůsobem vystaveny bývají, totižto: klenutí

[1]), [2]) placu. [3]) plac.

mají vůkol na spůsob suchých sklepův u nás, toliko že tam z té strany dveří do placu a dvora otevřené jest, a nad ním pavlač, při kteréž vůkol maličké komůrky jsou. Dolejší klenutí jest místo marštalí, pro opatření kupectví a ochránění hovad od dešťů, zimy etc. obyčejně z štukového kamene, pěknými mramory řemeslně ozdobené, a střechy olovem přikryté má, dvůr [1]) dlažený, a studnice neb čisterna ozdobná, jednomu každému ku pohodlí tam bývá.

Některé pak takto staveny bývají, totiž že toliko vysoká zeď a ohrada okolo velkého dvora [2]), a vnitř jiná nízká tří neb čtyř střevíc zvýší od země jde, a s tou nižší zároveň až k ohradní zdi rumem vyplněno jest, na kterémž místě lidé, a na nižším místě [3]) hovada s náklady zůstávají: však i na tom vyšším místě [4]) časem lidé pokoje užiti nemohou, proto že hovada a zvláště velbloudi dlouhými krky svými k nim dosahují, a když jedí, často jim bezděk přisluhují [5]); ač někteří z nich své koně a jiná hovada tomu učí, aby s nimi jedli i leželi, jako ti, kteří u nás psy domácí při stole chovají a trpí.

Slovou pak ty hospody všecky malé i veliké turecky *Seray, Caravanseray, Carvatscharas, Carabachara,* arabsky *Champ* neb *Kan.* Takové pak hospody stavěli a podnes stavějí císařové turečtí, bašové a jiní bohatí páni, a to nejvíce z těch příčin, že ve všech těch zemích hospod žádných není, v nichž by putující pohodlí užiti mohli; nebo velmi mnoho putují, důstojníci [6]) pro časté úřadův a míst měnění a se stěhování, vojáci pro ustavičné války v rozdílných krajinách, a lid obecný pro kupectví a rozličné obchody; a řídká města i vesnice jsou, do nichžby jako u nás každodenně dojíti mohli.

Nejvíce pak to z náboženství místo almužny činí. Nebo slib učiníc, že když *Meschit,* lázeň obecní, most kamenný, špitál aneb takovou hospodu vystavěti dá, má za to, že ti, ještо v takových místech jeho skutků dobrých požívou, jemu modlitbami svými a žádáním [7]) štěstí vše dobré v tomto životě i po smrti spůsobí; zvláště když jim nějaké nebezpečenství války, nemoci atd. nastává, takovým slibem sobě pomoci chtějí.

Jiní, kteříž dětí a přátel nemají, aby statek jejich roztrhán a od lidí rozebrán nebyl, raději po sobě památky dobré zanechati chtějí, a některé z těch jmenovaných kusův, anebo všecky

[1]) plac. [2]) placu. [3]), [4]) placu. [5]) kredencují. [6]) oficírové. [7]) vinšováním.

společně, totiž *Meschit* při hospodě a lázeň k tomu pro všecky putující vystavěti dají.

Však na tom nejvíce záleží, že k nim veliká nadání nařídí s jistými pravidly [1]), vedlé vůle dobrodince a velikosti důchodův nařízených, totižto že při některé takové hospodě všem putujícím, buď jich mnoho neb málo, za měsíc několikráte se tu zastavujícím, jísti a vyměřené opatření dávati, lázeň a přitom všecku povolnou službu darmo prokázati musejí, místem za tři dni, místem den, dva atd., a někdy, by člověk nechtěl chleba a jídla vařeného přijíti, tedy se ho doprosí a jej jako donutkají. Pročež nešetří žádných osob, buď on Turek, křesťan, Žid a kdokoli jiný, vyššího neb nižšího stavu. A také se žádný baše a jiný slavný pán turecký nenajde, kterýž by takové hospody minul a v ní zavděk nepřijal, má-li aspoň sám pro sebe lahůdky, tedy čeledi jeho a hovadům se dobře stane. Sami pak potřeby své s sebou vézti musejí, jako lžíce, misky, modraci a co jiného potřebují, neb jim tam nic než samého příbytku [2]) a jídla bez nádob propůjčují. Jaké pak krmě obyčejně dávají, také toho doložím. Nejprvé dávají kaši, buďto z *Trachana* neb *Bohurt* neb *Affcos*, anebo z *Riz. Trachana* a *Bohurt* jest věc z pšenice s kyselou smetanou smíchaná a spolu zvařená, potom na slunci sušená a rozdílným spůsobem strojená, podobně tomu co Vlaši *Maza* jmenují. Affkos, z latinského slova *Aphaca* vzaté, vaření, roste v Egyptě, a odtud se po lodích [3]) do všech zemí dodává. *Riz* jest rýže, vaření známé. Potom masa kus vařeného s polívkou, a někdy pečeného dávají, k tomu chleba a ovoce vedlé času v roce, že s nimi každý spokojen bývá; jakž více o tom *Augerius de Busbec. epist. Turcic., Leuenclavius Turc. Chron., Pet. Bellon. observ.* a jiní vypisují.

Jakož jsem pak málo výše toho doložil, že na větším díle takové hospody lidmi a hospodáři osazeny i důchody obdařeny jsou, tak také některé pusté stojí, tím toliko pohodlné, že se v nich lidé před loupežníky, deštěm atd. ve dne i v noci ochrániti mohou; a takové právo jest: které *Caravanna* neb tovaryšstvo tam se dostane, ti po sobě vrata zavrou, a žádných k sobě, byť jich ještě více bylo, leč z své dobré vůle nepustí. A taková tato naše neopatřená byla; tím jsme jí toliko užili, že jsme v ní před Araby, kteříž by na nás bezpochyby ve snách byli připadli, bezpečni byli. Avšak přece lotři, nemohouce k nám, v noci když

[1]) instrukcími. [2]) lozumentu. [3]) šiffích.

jsme leželi, kamení na nás přes zeď házeli; ale žádného z nás díka Bohu neuhodili. [1])

Dvacátého prvního dne téhož měsíce, v pondělí den svatého Matouše, jak se počalo rozednívati, na osly jsme vsedli a z hospody bez poděkování vyjeli, a odtud jeli k straně polední pěknými rovinami, než na větším díle písčitými; místem dosti blízko moře po pravé straně jsme měli.

Když jsme něco málo poodjeli, náš trucelman zastaviv nás omlouval se, že s námi za příčinou spravení sobě některých svých pilných věcí dále jeti nemůže, poroučeje nás jednomu z pěších k průvodu, a rozžehnav se s námi, zpátkem domů do Rámy se navrátil, a my naší cestou předse jeli.

Okolo tří hodin na den viděli jsme přes 20 Turků v poli řadem vedlé sebe na pěkných koních jeti, a každý při koni jednoho chrta na šmečce vedl, okolo nichž několik pěších s dlouhými ručnicemi šlo. Vidouce je zdaleka, lekli jsme se jich; ale poznavše, že na štvaní z Gázy vyjeli a nás pokojně minuli, zase jsme potěšeni byli. V tom letělo přes ně a nás několik trofů, a ti po straně nás blízko v poli zapadli; pročež naši pěší volali na ty jízdné [2]) a jim je ukazovali, načež dva z pěchoty s ručnicemi se odmísili a k těm trofům po kolenách dosti blízko dolezli i na ně vystřelili, ale žádného nezastřelili [3]), proto že podlé přísloví „velmi dobře v těch zemích s ručnicí pod vodou umějí".

Nedaleko odtud na pravé ruce při moři viděli jsme řeceniny někdy slavného města Aškalonu, vykládá se na česko: strážce ohně, kteréž bylo jedno z pěti měst předních filistinských. Položení mělo při moři jako půl kruhu [4]), a tou příčinou znamenitý přístav a obchod [5]) tu byl. U toho města Samson těch 30 mužův zabil a jejich šaty aneb sukně těm, ješto pohádku jeho uhodli, daroval. *Jud. 14.*

Činí se o tom městě zmínka na mnohých místech starého zákona, jako *Jos. 13. 1. Reg. 6. Jud. c. 1. etc. 2. Reg. 1. Jerem. 25. Amos 1. Soph. 2. 1. Mac. 10.* Z toho města byl rodem onen Herodes, kterýž nemluvňátka zabiti [6]) dal, a v něm mimo jiné stavení slavný palác vystavěl. *Joseph. ant. 17.* Za času křesťanského držení byla v něm biskupská stolice, avšak pod správou stolice Betlémské zůstávala; bylo také hrabství, a pán toho města

[1]) netrefili. [2]) rejthary. [3]) netrefili. [4]) cirkle. [5]) port a handl. [6]) zmordovati.

sloul hrabě Aškalonitské. *Vilh. Tyr. II. bell. sac. 12. et 14. bell. 12. et 18. bell. 24.*

Podnes ještě tam viděti slavných paláců, věží atd. říceniny, a jest městečko Arabů, Židů a jiné luzy plné, ale v něm jsme nebyli, než minuli jsme ho.

Odtud nedaleko odjevše, měli jsme po stranách blízko cesty v polích pěkné zahrady s rozličným štěpím, mezi nimiž jsme dobrou chvíli jeli, a zvláště vedlé cesty mnoho fikových stromů (vlasky *Figari di Faraone*, totiž Faraonový fík, latině *Sycomorus* řečený), větších nežli u nás vlaských ořechů stromoví, jsme viděli, o nichž níže ji při vypsání Egypta doloženo bude.

Okolo poledne viděli jsme město Gázu, a k němu se přibliživše, napřed do města jednoho z pěších našich vyslali, aby k nám trucelmana toho města přivedl. Nebo v předních městech těch krajin trucelmanové jsou nařízeni, a ti jakž přezvědí, že přespolní křesťané před městem jsou, jim průvod [1]) do města od *Sangiachy* vyjednati musejí, sice žádný do města pod velikou pokutou nesmí.

Kapitola 3.

Příjezd do města Gázy, a co v něm předsevzato bylo.

Po malé chvíli přišel k nám trucelman, maje průvod [2]) od sanjiáka, a nás vlaskou řečí přivítal, a jak bychom se chovati měli, vyučoval. Po té nás do města uvedl a před námi šel, každý pak z nás svého osla za sebou vedl a tlumok [3]) na zádech nesl; až nás přivedl do jakéhosi domečku, kterýž měl býti hospodou neb špitálem poutníkův, ale u nás by sotva pastuší chalupou slouti mohl. Nebo v něm, jakkoli v malém počtu jsme byli, směstnati jsme se nemohli, nýbrž vně na malém dvorečku [4]) přes noc ležeti jsme musili.

Bydlel pak v té chalupě Řek jeden, a to ten, o němž jsem nahoře v prvním dílu 56. listu zmínku učinil, že na lodí [5]) *Silvestra* řečené, když od loupežníků vybojována byla, život svůj zachoval; a ten nám zprávu dostatečnou o všem učinil, nebo i vlasky mluviti uměl, pročež nám radou svou dobrou mnoho prospěl. Nebo radili jsme se s ním, kterou bychom cestou z Gázy do Egypta

[1]), [2]) gleit. [3]) filec. [4]) plácku. [5]) návi.

nejpříhodněji jeti mohli. I oznamoval nám o dvojí cestě, jedné po zemi a druhé po moři. Jak pak nebezpečná po zemi jest, pro Araby a pro zlé neúrodné písčité bez vody pustiny, obšírně vypravoval. K tomu že bychom se na ni v tak malém počtu vydati nemohli, lečby *Caravana*, totiž tovaryšstvo nějaké (o němž doleji více psáti budu) tam táhnoucí se nahodilo, a na ten čas že v Gáze o žádném neví, a třebas v několika nedělích že bychom se žádného nedočkali. A protož nám radil, abychom se po moři k Damiátě, nejbližšímu přístavu [1]) a městu egyptskému při zemi svaté, vypravili, a tím časněji na lodí v přístavu [2]) se vyptali. Kteréžto jeho poslední rady netoliko pro pospíchání naše, ale i pro nebezpečenství Arabův, následovati jsme umínili, vedlé přísloví: *Quando vedi el lupo, non cergar le soi pedage. Corazon que sabe temer, sabe guardar la vida. De ligero viene et peligro, que es menospreciado.* „Když vlka vidíš, nehledej jeho šlepějí. Mysl, která se umí báti, umí život zachovati; nebo nejspíše z pohrdání přichází nebezpečenství.“

I vyptávali jsme se na lodí [3]), a s velikou radostí na jednu tureckou lodí *Caramusalu* řečenou se vyptali, kteráž jednomu Turku přináležela. S tím jsme dali jednati, zdali by nás s sebou do Damiáty vzíti chtěl, a velmi těžce to při něm obdrželi, že se nás vzíti uvolil, pro množství Turkův, Arabův a kupectví, jimiž svou lodí naloženou [4]) měl; ale naše peníze byli mu žádostivé, a víc se mu od nás, nežli by trojnásobně tolik Turkův bylo, dostalo.

Pročež starali jsme se, jak bychom s dotčeným patronem smluvili a potrav [5]) na lodí [6]) sobě najednali; a majíce toho mnicha řádu svatého *Dominica* v tovaryšstvu svém, kterýž tureckých zemí obyčejův a řeči dobře povědom byl, a abychom se jemu důvěřili, nás nabádal, uvoluje se, když mu něco peněz dáme, že všecko za nás rád chce spraviti, a svého dílu k tomu upřímně přiložiti neopomine; k čemuž od něho namluveni byvše, tak jsme učinili, a několik *cechinův* na zaplacení patronovi a spravení nám do lodí [7]) potrav jemu odevzdali. Kterýž s naším hospodářem Řekem k patronu šel, a co s ním smlouval, jiného nevíme než to, že vrátiv se stýskal sobě strany práce své v tak veliké horko, a žeby více nechtěl za nás choditi, pravě, že se dosti nebezpečně s Turkem patronem pro nás navadil

[1]) portu. [2]) šíf při portu. [3]) šíf. [4]) svůj šíf naladovaný. [5]) profantů. [6]) šíf. [7]) šífů.

a natáhal, tak že nemalé nebezpečenství pro nás vystáti musil; nicméně že přece rozšafně a v mírnosti s ním smluvil, totiž z devíti širokých tolarů, to jest u nich piastrů. I bylo nám toho mnicha, když tak naříkal, spočátku dosti líto; ale jakž jsme o sumě s patronem smluvené uslyšeli, náramně jsme se ulekli, a počali mnicha v domnění míti, že jest konečně svou osobu na naše peníze vychovati umínil. A však nechali jsme ho na ten čas při tom, chtějíce důkladně [1]) jeho upřímnosti zkusiti. *Non vien ingannato se non chi se fida*, totiž: „Kdo se komu dověří, ten nejspíše oklamán bývá.“

Když bylo patronu zaplaceno, dal se mnich do kupování potrav, a nakoupil něco málo kuřat, vajec, ovoce, chleba čerstvého, i dvakrát pečeného biskotu, a místo vína, kteréhož se v Gáze nemohlo dostati, několik džbánů vody spravil, a maje toho mnohem více za ty peníze, kteréž jsme mu dali, nakoupiti, nás ze všeho vypočítal, a tu nám již v patrné podezření přišel. *Ha dato le sue conditioni in nota.* Nebo nám vědomé bylo, jak se co v tom městě platí, i co patronu v slušnosti dáti měl, že jest sobě při nejmenším polovici toho zachovati musil; což tovaryšstvu velmi nelibé i stížné bylo. Nebo každý věděl, kde ho střevíc hnětl a že málo v měšcích bylo: mnoho v Jerusalémě vydání přišlo, mnoho na tak dalekou cestu, kterouž jsme před sebou měli, potřebí bylo. Pročež jsme poznali, že ho Jidáš měšcem uhodil, a my chtějíce se louži vyhnouti (když jsme Řeku nechtěli toho svěřiti) do bláta jsme upadli. *Havevamo da far con un barbier, che sapeva piu rader, che spender;* totiž: že jsme měli činiti s holičem [2]), který nás bez břitvy uměl holiti, ale neupřímně skupovati.

Z té příčiny tehdáž jsme přemýšleli, jak bychom ho zbýti a pěkně odbyti mohli: ale byl liškou podšitý, neměl mošny syty; uměl tak s námi zacházeti, že vol neb nevol s ním jsme dále táhnouti musili, a však jemu se v ničemž nesvěřili.

Mezi tím spatřovali jsme v městě, co se nám vidělo, jakožto v posledním a pomezním země svaté. Nebo jest podnes město dosti veliké, však ne tak ozdobené mnohými velikými a starožitnými staveními jako Jerusalém, a domy také obecné chatrnější jsou nežli v Jerusalémě. Zdí žádných nemá, toliko zámek neveliký, na malém vršku čtverhraně stavený a ohražený, v němž *Sangiach*

[1]) gruntovně. [2]) barvířem.

obydlí své má, kterýž vystavěl *Balduinus* král Jerusalémský. *Vilh. Tyr. 14. bel. sac. 12.*

Obyvatelé jeho jsou Turci, Řekové, Arabové a Židé. Od kupectví a všech potřeb ku pohodlí veliký dostatek v něm se nachází. Nebo zahrady a rolí mnohé mají, štěpí palmového granátových jablek, limounového atd. fíkového, olívového dostatek. Však palmy jsme malé viděli proti egyptským, za příčinou menšího horka nežli v Egyptě; pročež doleji o nich vypisovati budu.

A pro tu příčinu všecky *Caravany* do Egypta a Indie, a zase odtud do Asie, k tomu městu táhnouti obyčej mají, a v něm potřeby na daleké cesty, zvláště z té strany do Egypta a Arabie pusté, kdež žádného města ve dvanácti dnech cesty i více se nenachází, sobě přihotovují.

Slove pak těchto časův Gazera a Gazara, před lety sloulo Gáza, a židovsky *Aza*, na česko se vykládá „síla". Nebo bylo veliké a přední z pěti měst Filistinských, dobře zpevněné, od moře dobré půl druhé míle vlaské ležící.

Nejprvé to město Židé s hejtmanem svým Kalefem dobyli. *Jos. 10. 11. 12. 13. 15.* Tu také Samson železné brány města toho vzav na záda, na vrch blízko Hebronu odnesl. *Jud. 1.* Týž Samson potom byv jat, a oči vyloupané maje, v vězení samotížný mlýn táhnouti, a v domě jednom velikém před knížaty Filistinskými hráti musil; kdežto ujav dva sloupy, na nichž všecko stavení stálo, ty sloupy na knížata a všecken jiný lid porazil, tak že jich tehdáž do tří tisíc pobito bylo. *Jud. 6. 16.*

Proroci tomu městu veliké zkázy předpovídali, jakož pak Alexander veliký, veda válku proti Peršanům a dověděv se, že město Gáza lidem perským osazeno bylo, po dobytí Týru k němu přitáhl, a po dvou měsících od obležení je dobyl a z kořen[1]) vyvrátil, od čehož za dlouhý čas zpuštěné stálo. *Jos. 11. ant. 8.*

Potom za času Machabejských počalo se zase stavěti. *1. Mach. 7. 9. 13. 14. 15. etc.* A brzo tak hrubě zrostlo, že po kolikas málo letech, když je Alexander *Janneus* oblehl, celý rok před ním ležeti musil, a naposledy zradou jednoho hejtmana v městě jeho se zmocnil. *Jos. 13. ant. 19.*

Za časův Herodesa krále bylo pěkně spraveno, a císaři Římskému Oktaviánovi v moc přišlo, kterýž je od země Judské odcizil a k Syrské připojil. *Jos. 17. ant. 17.* Svatý Jeroným

[1]) gruntu.

připomíná *in loc. Heb.*, že za jeho časů velmi lidné bylo; a znáti z toho, když ho Alexander veliký dobyl, že jest v kostele modly *Apollinis* shromážděných do pěti set radních pánův jal a pobil [1]). *Jos. 13. ant. 19.* V tom městě *Sylvanus* mučedlnickou smrt s čtyřicíti tovaryši svými podstoupil, jakž o tom *Niceph. hist. Eccl. lib. 7. c. 16.* obšírně vypisuje.

Na ten čas nic starožitného tam neukazují, nežli říceniny toho velikého domu, v němž Samson ty Filistinské zařítiti měl; a chtějí někteří, že tentýž dům byl chrám modly *Dagon. Brocard. itin. 7. Breid.*

Nyní se zase k své cestě navrátím. Oznámil nám patron, abychom se druhého dne ráno k moři najíti dali, že míní odjeti. Pročež v úterý po svatém Matouši 22. dne měsíce Září, okolo dvou hodin na den, přivedli nám sedláci osly; a rozžehnavše se s Řekem hospodářem naším, a jej almužnou spokojivše, šli jsme skrze město druhou stranou k západu slunce, a mezi zahradami vsedše na osly, jeli jsme na půldruhé míle vlaské velikými písky až k moři, kdež jsme se dověděli, že patron větru očekávaje dále jeti nemůže; pročež tu v tom písku v velikém horce od slunce po vrchu, a od písku pospodu, ten celý den a noc, s velikou naší těžkostí, leženi jsme musili: však potěšeným srdcem, že se z těch zemí tak příhodně a brzo, vedlé žádosti naší [2]), máme odebrati. *Cor contento e schiavina in spalla:* „Mysl spokojená jest jakoby se dobře odíl.“ A kdo chce užiti sladkého, musí okusiti kyselého.

Tehdáž když jsme tu čekali, chodil jsem a ohlédal jsem se vůkol břehu pilně, a bylo mi divné, že jsem města někdy slavného a velikého Konstancia téměř žádných řícenin neviděl; souditi jináč nemohu, než že mořským pískem zanešené a do města Gázy odvezené býti musily. Nebo též město bylo tu u přístavu [3]) a sloulo *Majoma* neb *Majonia,* a za času Konstantina císaře, že v něm na větším díle křesťané byli, Konstancia nazvané bylo a osvobozeno, aby městu Gáza, v němž tehdáž všecko ještě pohané bydleli, poddané jako před tím nebylo.

Za času Juliána císaře bylo zase k Gáze připojeno a Gázou pomořskou nazváno. *Hieron. in ep. Paulae, et in vita Hilar. Hist. Trip. lib. 6. c. 4. Niceph. 10. hist. c. 4.*

---

[1]) pomordoval. [2]) vinše našeho. [3]) portu.

Kapitola 4.

O plavení se našem z země Svaté až do Egypta k městu Damiáta.

Téhož měsíce 23. dne, okolo dvou hodin na den, přijeli pro nás turečtí marináři k břehu na bárce, a nás k lodí [1]) *Caramusaly* opodál na moři kotvemi se zdržující přivezli. Když jsme se do ní dostali, uhlédali jsme ji plnou lidu tureckého a arabského, tolikéž jejich žen a dětí, že nám sotva patron místečko v ní vykázati mohl, a to bylo, coby tři osoby leže směstnati se mohly, a nás bylo sedm poutníkův: tu každý může souditi, jak jsme se z tak malého prostranství radovati mohli. Mněť jest prvé na mysli až do té chvíle leželo ono první s vojáky z Benátek plavení, a za obtížné jsem je sobě pokládal: ale tuto byl bych polovici takového pohodlí rád přijal a na něm přestal, a více jsem na ně nespomínal. *Un fatto desmentiga l' altro.*

Lodí [2]) *Caramusala* byla dosti veliká, však po vrchu nezabedněná a nepřikrytá jako lodí [3]) veliká. Měla tři veliké plachty a dvě bárky přivázané; marinářův na ní bylo do dvanácti, tak ošatěných pacholíkův, jako jsem o Arabech při vypsání hory *Quaranteny* v prvním dílu položil, totiž že byli nazí a bílí co cikáni: pravá cháska od Žamberka.

Mezi tím ten celý den na té lodí [4]) státi jsme musili a na vítr očekávali, dobrou vůli sobě činíc s potravami [5]) nakoupenými, za jiné nedržíce, nežli že se na druhý den do Damiáty dostaneme; a také abychom těm pohanům laskominy udělali, zhojna jsme sobě vedli, až jsme všecko do večera (krom něco biskotův) vytrávili.

Okolo druhé hodiny na noc rozkázal patron kotve vytáhnouti a všecky plachty spustiti, a tehdáž jsme se ve jmenu božím od země hnuli a tu celou noc dobrým větrem plavili.

Ráno 24. dne ještě jsme zemi Svatou viděli, proto že jsme se k polední straně jako vedlé země dávali. Potom se vítr obrátil k půlnoční straně a nás dále na moře vehnal, tak že jsme již o polednách země neviděli; a po té se vítr pomalu utišil, že jsme na jednom místě stáli. Před večerem povstal vítr k naší cestě příhodný, ale zas po některé hodině v noci až do rána se utišil.

---

[1]) šífu . . . zdržujícímu . . . něho . . . jej plný . . . ní. [2]) šíf . . . byl dosti veliký . . . ný . . . tý. [3]) náve . . . ní. [4]) tom šífě. [5]) s profanty.

Dvacátého pátého dne počal zas dobrý vítr váti až do nešporů, ale potom až do noci ticho bylo. Po půlnoci do rána pozdvihl se zase a drahně cesty nám ukrátil.

Dvacátého šestého dne od rána až do poledne ticho bylo, potom na ostatek toho dne a přes celou noc dobrý vítr byl.

Dvacátého sedmého dne, když svítati počalo, poručil patron plachty spustiti a svinouti, i jednu kotev do moře pustiti, proto že nás vítr blízko k zemi byl přihnal, kteráž nám byla po levé straně mezi východem a polednem; nám pak bylo velmi vděk, nejináč myslíce, nežli že již konec našeho plavení bude a ta země že Egyptem jest. Ale zmýlila nás naděje, neb jsme tu státi musili, až by nás jiný vítr nežli ten, jímž jsme dolů sjeli, na moře výš vynesl. Po hodině rozpustili jednu plachtu, a malým větříkem jsme se plavili; po té zas zastavili a kotev do moře vrhli, až do nešporu odpočívajíce. Potom jsme se plavili až do noci, a přes celou noc stáli.

Dvacátého osmého dne ráno na usvitě marináři vytáhše kotev, všecky plachty rozpustili; i plavili jsme se dobrým větrem. Když bylo okolo snídaní, zahlídli jsme věže od Damiáty. Pročež Turci a ta jiná chasa hlavy své obyčejem svým k zemi sklonili a modlitby své říkali; my poutníci také jsme pánu bohu z šťastného od těch bíd, v nichž jsme pod uši tehdáž vězeli, vysvobození děkovali. Nebo v pravdě větší jsem nouze v těch málo kolikas dnech mezi těmi pohany zkusil, nežli na vší předešlé i budoucí cestě. Místečko jsme těsné měli, ležeti jsme v něm nemohli, ale sotva jsme sedě spali. Smradu od nečistot lidských, zvláště od těch, kteříž moři nezvyklí, všecky útory slabé a průduchy otevřené měli, okolo nás ze všech stran nečistili a neřád dělali, tak žeby nebylo divu, aby sobě člověk byl všeho nezoškliVil a nemoci nedostal. Ale což bylo činiti, nežli trpěti. *Pacienza es el mejor remedio a qualquier dolor.*

A jakož jsme prvního dne všecky potravy [1]) naše pojedli a je té chásce toliko ukázali, byli jsme zase perně od nich pomštěni. Nebo nerci-li jídla žádného, krom biskotů, ale za dva dni ani nápitku [2]) vody jsme neměli, z každého napití [3]) Turkův jsme prositi musili; někdy jí nám dali, a to smradlavé, které sami nechtěli, a někdy i té nám uděliti se zbraňovali, že jsme, jak Vlaši říkají: *El muro al seco, d'uno che magna senza bevere,* „bez

[1]) profanty. [2]) trunečku. [3]) truňku.

vápna na sucho stavěti musili.“ Pročež jsme se jim zase dosti v zuby nahleděli, vedlé přísloví: *Tu guardi per dritto, come fanno le occhе le verze*, totiž: „přímo, co husi na zelí, na ně hleděli,“ a našemu nákupčímu [1]) z takového nás opatření dobře na zuby žehnali. Ty biskoty nám někdy k lepší zvůli pomohli, když jsme je za několik [2]) cibulí aneb něco jiného vyměnili [3]), tak že jsme je tehdáž za zvláštní lahůdky jedli, a mála [4]) vody s zahražením nosu pro její smrad se napili, majíc v čas nouze dobře zaživací žalúdek: *bon budello, cioé a deggiuno.*

Tehdáž jsme bolestí žaludka často trápeni byli, i za pravé dali, co onen *Diphilus apud Gregorium Gyraldum* o ní píše:

Ventre verecundum minus est nil, nil mage ventre
Importunum, is vel mediis in luctibus urget
Et memores jubet esse sui, cogitque jubendo.

Nic nestydatějšího nad břich není,
Nic nevhodnějšího, neb se vždy mění;
A jak u prostřed bolestí nás rmútí,
Tak v každý čas pamět na se mít nutí.
Byť mu se pak chtěl kdo časem opříti,
Chtěj, nechtěj musí svůj poklis uzříti;
Byť jej pak chtěl i zavázati časem,
Však musí bezděk v stranu vrci pasem.

K tomu ti lotrovští marináři nelitostivě s námi zacházeli, a obzvláštně v noci někdy ledačíms na zapřenou na nás hodili, nohami po nás šlapali, námi jako psy strkali; a jedné noci vylezl jeden z nich nahoru do koše a naschvále na nás veliký skřipec, jakéhož u nás k stavení a jiným potřebám užívají, do několika liber ztíži spustil, tak že mezi nás upadl a mého hřbetu zasáhl [5]), a však božím řízením žádného škodně neuhodil [6]); pročež jsem zkřikl a více se lekl toho nebezpečenství, z něhož mne pán bůh vytrhl. Neb jest věc jistá, že koho by byl udeřil [7]), bylby tu na místě zůstati aneb o některý úd přijíti musil. Ale jakž se říká: máš-li škodu, o posměch se nestarej, to též ti lotři prokazovali: toliko se nám smáli a posměšným na nás *Christiano* voláním nám utrhali, že ačkoli jsme v strachu a moci jich byli, dosti jsme na sobě znáti dávali, že bychom se jim zase, kdyby nás více bylo, uměli

[1]) einkauferovi. [2]) pár. [3]) vyfrejmarčili. [4]) truňk. [5]) štrejchoval. [6]) netrefil. [7]) trefil.

odplatiti. *Pacienza muchas vezes injuriada, torna se enira.* Ale o tom nechť jest za dosti povědíno.

Když bylo okolo poledne, přijeli jsme do přístavu [1]), a tu hned jeden marinářský lotr chodil v lodí [2]) s červeným kloboučkem a vybíral ode všech napořád na zpropitné. Ale byli bychom raději lotrům místo poděkování po dobrém pohlavku dali, aneb jak vlasky říkají: *Te recommando a' griffe de gallo, cioè al diavolo,* je všem čertům poručili. Nicméně přece se mne jeden pacholek dožádal, abych od něho list vzal k jeho bratru v ostrově Maltě zajatému, a pokudž bych sám tam nejel, abych jej po někom odeslal; což jsem přece lotru k vůli učinil.

Mezi tím viděli jsme v přístavu [3]) státi mnoho *Caramusalů,* a z nich i do nich kupecké zboží nakládati [4]), z nichžto jeden k nám vstříc upřímo vyjel, a patron z něho nás se ptal, kteří bychom se co nejdříve do Damiáty vypraviti chtěli, abychom k němu vystoupili, že nás tam dovezti chce. My poutníci majíce za to, že naše *Caramusala* v přístavu [5]) zůstane, nemeškali jsme z naší lodí [6]) vystoupiti a do jeho jsme vešli.

Když se pak s námi k břehu připlavil (což se brzo stalo, nebo nebylo daleko), přistavil k jednomu pramenu řeky *Nilu,* toliko jediné ve všem Egyptě, kteráž tu do moře padá, a nás pobízel, abychom na břeh vystoupili, že nás dále vézti nemíní, chtěje od nás míti záplatu, že nás nedovezl.

Tožť jsme poznali, že nás ten Turek podvedl; pročež nechtěli jsme mu nic dáti, až by nás prvé do Damiáty doplavil, a nejvíce náš mnich, uměje řeč jejich, za nás mluvil a s tím Turkem se hádal, podvod jeho mu vyčítaje; až Turek vyhledal v lodí [7]) kej a přiběhl, na nás napřáhaje a nás bíti chtěje; pročež mnich ulevil a od řeči jako Turek od kyje upustil. Naposledy chtěli-li jsme pokoj míti, vždy jsme se po několika maidyních složiti a jemu zaplatiti musili.

Tak tedy znovu jsme lodí jednali, kteráž by nás do města Damiáty dovezla. Bylo jich tu dostatek a rozličných: některé malé co naše rybářské lodky, než že širší byly; jiné okrouhlé, široké a tak krátké byly, že se téměř s šířkou srovnávaly, a ty měly plachty čtverhrané a malé, toliko pro vožení některých potřeb od jednoho města k druhému po Nilu; na kterýchž jsme se pustiti nechtěli, ale dali jsme se na největší lodí, jimiž se po Nilu plaví.

[1]) portu. [2]) šífu. [3]) portu. [4]) ladovati. [5]) portu. [6]) našeho šífu. [7]) šífu.

Ty měly některé jednu, některé dvě plachty, jazykem jejich *Dzierma* nazvané, vesla také měly. Jsou nízké, okrouhlé, však dosti veliké, jakéž jsem na řece *Padus* ve Vlaších viděl; na nichž se, když jest pěkný čas, i na moře některou míli pustí, tak jako ve Vlašich z Pádu po moři do Benátek se plavívají. Nikdež jsem tak nízkých lodí jako při Nilu neviděl, proto že břehy nízké má a voda zároveň s břehem jde; neb by jim tak na nízký, jako u nás na vysoký břeh, z nízké lodí vystoupiti těžko bylo. A že vůkol Nilu žádných vrchů, ani téměř ve vší zemi Egyptské není, pro tu příčinu mohou se po všem Nilu svobodně s plachtami plaviti, bez mnohého proti vodě, když jedou, vesly tahání.

Také jsem se tu ohlídal a diviti musil pěknému položení, úrodě a stromoví při začátku země Egyptské, proti spůsobu jiných krajin, kteréž při moři, a kdež do něho vody veliké vpadají, hrubě písčité aneb skalnaté bývají. Nebo tuto hned při samém břehu všecko se jako živé býti zdálo, jakž pak o hojnosti té vší země doleji vypisovati budu.

Řeka Nilus v tom místě vpadala do moře, zšíři našeho Labe u Litoměřic; však není v tom místě celá řeka, než toliko jeden díl její, jakýchž ještě mimo tento šest rozdílných do moře vpadá, a slovou latině jmeny vlastními takto: *Pelusiacum ostium*, jináč *Damiatae, Taniticum, Mendesicum, Pharniticum, Sebenniticum, Belbiticum* a *Canopicum*, jináč *Heracleoticum;* a však mimo první a poslední pramen jinými se neplaví, proto že malé, mělké, a ne tak městy i vesnicemi osazené jsou.

Egypští těchto časův nejmenují nežli dotčené dva jmeny obzvláštními, totiž *Pelusiacum*, kterýž teče při straně východní a Damiáty, *Garbie*, a *Canopicum*, kterýž teče při straně polední a Alexandrii, nazývají *Scharguye*, pro rozdíl spěšný ve všelijakých potřebách. *Propert. lib. 2. Ovid. Met. lib. 5. Claud. in Ruff. lib. 1. Paling. Leone. Virg. 6. Aeneid.* ti všickni připomínají sedm pramenů řeky Nilu.

Také jsem se tomu divil, že velmi daleko do moře svou kalnou vodou barvila, a to několik vlaských mil, i sladkost svou zachovává; a jakž jsem tam zajisté zpraven, že plavci, když na moři zabloudí, buďto chtíce k straně *Garbie* jeti k druhé se dostanou, a zase naproti tomu k straně *Scharguye* místo *Garbie;* tehdy jsouce daleko v moři a nemohouce země viděti (neb jakž jsem výš dotekl, země pro nízkost a roviny její daleko na moři neuhlídá), barvou vody, jednoho i druhého toku rozdílnou, a však

obojí kalnou, se spravují a své lodí ku přístavům [1]), k nimž přistati chtějí, za času napravují.

A tak my smluvivše do Damiáty, plavili jsme se na té lodí *Dzierma* proti vodě nahoru, a po levé ruce něco opodál od Nilu blíž přístavu [2]) viděli jsme pevnůstku nevelikou čtverhranou, tureckými vojáky [3]) osazenou, pro obranu přístavu [4]) i města Damiáty a jiných vyšších měst. Nebo v té pevnosti zdaleka spatřiti mohou lodí ku přístavu [5]) se plavící; a mají k tomu vycvičené holuby, kterýmž, když co potřebí hejtmanu do Damiáty Sangiachovi napsati, k jich nohám cedulku přiváží a je pustí, kteříž bez meškání v brzkém času, kdež náleží, do Damiáty přiletí a sobě tu cedulku vzíti dají, a zase do pevnosti se navrátí. O čemž jsem netoliko na místě slyšel, ale i u jistých spisovatelův [6]) čítal, že se ten obyčej po všem Egyptě před několika sty lety zachovával, ano i svýma vlastníma očima v Damiátě takového holuba přiletěti a cedulku mu od nohy odvázati jsem viděl; a totéž v Alexandrii z druhé strany Egypta podnes činí, jakž o tom doleji oznámeno bude. A svědčí totéž ti, kteříž Indie a země východní [7]) vypisují: jako *Gaspar Balbi. etc. nell. viagg. delle Indie Orientali*, že z *Ormus* do *Balsari*, a z *Balsari* do *Bagdetu*, a zase zpátkem, kupci holuby k svým faktorům aneb tovaryšům vysílají, uvážíce jim listy pod křídla; kdežto z *Ormus* do *Balsari* dvamecítma dní cesty, z *Balsari* do *Bagdetu* třiceti osm dní po vodě jest, že za jeden den takoví holubi do jednoho z těch měst doletí.

Leží ta pevnost na deset mil vlaských od Damiáty. Potom nic obzvláštního, krom lesů palmových, nevidouce, přijeli jsme dobrým větrem okolo dvou hodin před večerem k městu Damiátě.

Kapitola 5.

Jak jsme se do Damiáty dostali, co v něm předse brali, a přitom vypsání téhož města.

Když jsme k břehu toho města přijeli, nesměli jsme z lodí vystoupiti, až jsme *viceconsulovi* krále franckého, kterýž se

---

[1]) lífy k portům. [2]) portu. [3]) soldáty. [4]) portu. [5]) lífy k portu. [6]) autorův. [7]) orientálské.

v tom městě zdržuje, náš příjezd v známost uvesti dali. Kterýžto nemeškal po malé chvíli sám k nám a pro nás přijíti, a velmi přívětivě nás přivítav, do příbytku svého skrze město vedl.

A však nejprvé skrze jakýsi starý dům jsme šli, v němž mnoho Turkův bylo; před nimiž jsme tlumoky [1]) naše na zem položiti a jim je k otvírání a přehledávání dáti musili. Však nic nám z nich nevzali, ale nás propustili [2]); kromě jeden z nich dobře oděný a snad i z důstojníkův [3]), ten když vyložili z karnýře jednoho našeho poutníka křížky a páteře v Jerusalémě koupené (jakž v první knize o tom doloženo), velmi se nad nimi jako užasl a hněvem pohnul a zlořečil v jazyku svém, až i naposledy na ně při přítomnosti naší plil; a my jsme jemu nic proto říci, ani se na odpor proti němu postaviti nesměli. A však podivili jsme se té jeho nevážnosti, že mimo obyčej jiných Turkův tento sám těch věcí nic sobě nevážil. Nebo jiné jsem Turky viděl, kteříž na takové věci laskavi jsou (krom křížkův a obrázkův, o čemž doleji položím) a poutníkům je rádi berou, aby je sami na hrdle neb na rukou nosili a po nich své páteře říkali: však přitom po každém zrnu své *Subana hala*, totiž: „Bože obrať se ke mně hříšnému," přivěsí, a tu modlitbu stokrát, pokaždé vedlé páteřů, říkají.

Odtud nás *viceconsul* vedl upřímo do svého příbytku, v kterémž samotný s svým služebníkem bydlel, a sotva sám pro sebe komoru v něm měl od země jedné podlahy zvýši, a nám pod ní dole v síni, kdež jsme jedli i ležeti musili, vykázal.

Aby pak každý věděl, kdo jest ten *viceconsul*, věděti sluší, že někteří křesťanští mocnářové [4]), kteří s Turkem ustavičný pokoj mají a obchody [5]) své vedou, jako král francký a Benátčané, v některých předních tureckých městech, jako v Konstantinopoli, v Tripoli, v Halepu, v Kairu, v Alexandrii a jinde, vyslané své mají; a ti, poněvadž tam za příčinou pokoje činění, aneb pro jiné brzké některých věcí vyřízení, po němž by se s odpovědí domů vrátili, nejsou jako *Ambassatores*, *Oratores*, anebo poslové a legáti, neužívají také těch jmen, ale *Consules*, totiž starostové [6]) nazváni bývají. Kteřížto v dotčených místech řádně své sídlo [7]) mají, k tomu jsouce nařízeni, aby mezi křesťanskými kupci, kteříž tam na mnoze pro obchody [8]) své dojíždějí, řád, pokoj a všecko dobré zachovali; když by se co od Turkův jim přihodilo, buďto

[1]) filce. [2]) pasirovali. [3]) officírův. [4]) potentátové. [5]) handle. [6]) purgmistři. [7]) *ordinarie* svou residenci. [8]) handle.

žeby se nová cla a jiné nové neobyčejné věci na ně ukládali, mimo smlouvy a privilegia mezi jich mocnáři [1]) smluvená a utvrzená, buďto žeby jim kdo z lidu tureckého ubližoval, ti *Consules* povinni jsou o to se domlouvati a svým vrchnostem, jest-li že by se jim to nenapravilo, o tom věděti dáti mají.

Jsou pak u Turkův u vážnosti, a od tureckých císařův mnohými obzvláštnostmi obdařeni. Od své vrchnosti a kupeckých obchodův mají poctivé vychování, tak že místy veliký dvůr vedou, své stráže [2]) turecké, totiž některého Janičara, vždycky při sobě mají, kteříž jich v domích hlídati, a po ulicech před nimi jdouce provázeti, a před zběří tureckou, jako před bašemi místo [3]) dělati musejí. K tomu veliké komonstvo kupců křesťanských slavně a v pěkných hedbávných šatech připravených za nimi jde a jim velikou podstatu při těch národech činí, tak že se dobře o nich říci může: *onza di stato, libra d'oro*, totiž, že „ouřad nemýlí.“

K těm pak dvoum vrchností křesťanských starostům [4]) přiznávají a přivinují se jiní národové, jako k Benátskému ze všeho jejich panství poddaní, Raguští atd.; k franskému Němci, Nizozemci [5]), Angličané, z města Genue, Florencie, z Luky atd. kupci a poutníci, kteříž všickni svého starosty [6]) poslušni býti musejí.

Pro lepší pak jurisdikcí a zachování řádu mají sobě od Turkův oddané domy veliké, řečené *Fondiques*, jakoby u nás v Praze Kotce byly, a ty místa dosti nákladné tak od starodávna vystavené jsou; v těch *consul* a kupci i s zbožím a krámy bydlejí, zavírajíce se v noci a stráž [7]) majíce, jakž potom níže něco o nich dotknu.

Abych pak o našem *viceconsulovi* oznámil: ten byl tu v Damiátě *consula* z *Cairu* místodržící a nařízený; a však poněvadž tam *Fondiquy* a obchodů [8]) valných křesťané nevedli, také malé vychování a podstatu měl, a spíše křesťanských poutníkův, z Jerusaléma obyčejně tudy do Egypta putujících, hospodářem, a pro skupování rýže a jiných některých věcí, Alexandrinských křesťanův jednatelem [9]) nazývati se může.

My tedy k takovému člověku se dostavše, vděčni jsme toho byli, že nás k sobě přijal, s námi vlasky mluviti uměl, a přitom dobrý a upřímný člověk byl, rád a ochotně ve všem se nám propůjčoval.

---

[1]) potentáty. [2]) *guardie*. [3]) plac. [4]) purgmistrům. [5]) Nyderlanti. [6]) purgmistra. [7]) vartu. [8]) handlů. [9]) faktorem.

Přede vším pak byvše po cestě od hladu zemdlení, ptali jsme se na víno, a od něho přezvěděli, že ho ve všem městě najíti a ovšem dostati možné není; a však že pro svůj nápitek [1]) dobrého vína z ostrova Cypru něco málo má, kteréhož že nám rád chce uděliti, dokud postačí. Přijavše tu jeho dobrou vůli a skutek s poděkováním, prosili jsme ho za brzkou večeři, s kterouž také dlouho nemeškal, ale po malé chvíli dal nám pečených i vařených kuřat, ryb a vaření v hojnosti, a k tomu toho dobrého vína, tak že jsme sobě tu zase dobře po předešlé nouzi naší nahradili, jakž se v přísloví říká: dobrá vůle koláče jí, zlá hlavu tepe, a řídký pivo pí. Pročež také někteří z tovaryšstva sobě povolili a veseli byli, *di viso sereno;* až když dobře pozdě bylo, prostřevše sobě modraci a houně na zem a někteří na stolice (neb jsme tu na stolicích za stolem po křesťansku seděli) na odpočinutí jsme se odebrali.

Náš pak Lampert ten obyčej míval, že když dobrého vína dopadl, ním se rád podnapil [2]), a po té rozličné písně v svém nizozemském [3]) jazyku pobožné i světské zpívával, podlé přísloví: *l'acqua fa male, il vin fa cantare,* „víno zbuzuje k zpěvu a voda k hněvu;“ čehož tehdáž také neobmeškal, jak jsme svíčku zhasili a se utišili, dal se nám do zpívání hlasem, a my se mu zticha smáli poslouchajíce ho. Mnich pak, snad že s chutí povečeřel, tím více snem obtížen byl, *chi ben cena, ben dorme,* nemohl ho snésti, ale okřikl ho vlasky: *Lamperto taci,* „Lamperte mlč.“ Pročež Lampert nedozpívav verše začatého umlkl, neb se ho bál. V tom jeden z tovaryšstva, neměv veliké chuti k mnichu, zvolal na Lamperta: *Lamperto canta,* totiž: „Lamperte zpívej.“ Takž Lampert maje zástupce, a že ho posilovali, *che gl'i facevan spalle,* začal tím hlasitěji zpívati. Mnich proti tomu zase ho okřikl, aby mlčel. Lampert uposlechl ho. Ale po té hned zase byl k zpívání ponoukán, i dal se teprv právě do zpívání; až mnich vida, že ho hrubě za kápi (jakž říkáme) táhne, vztýčil se z ležení vzhůru a na Lamperta s hurtem a křikem, aby ho bil, pospíchal. Někteří z tovaryšstva poznavše to, nemeškali Lampertovi na pomoc [4]) přispěti a proti mnichu se postaviti. I potkali se po tmě s mnichem, a místo vlaského přísloví: *una parola tocco l'altra,* že „jedna řeč druhou stíhá,“ tak že tuto jedna pěst druhou potkávala. Nebo mnich vida, že žertů není, jsa osoba vysoká, dlou-

[1]) truňk. [2]) podroušil. [3]) niederlandském. [4]) retuňk.

bých ramen a silného oschlého těla, udatně sobě počínal, bil, pral okolo sebe, jako by dvěma kordy v hromadě [1]) šermoval, a zase z tovaryšstva po tmě často místo mnicha v sobě byli, podlé přísloví: *Chi vade notte, trova spesso delle botte,* „kdo se v noci toulá, často buchty dostává.“ Až *viceconsul* slyše tu pranici, neb nad námi ležel, přiběhl s světlem dolů všecken zděšený mezi nás, prose pro boha, abychom sobě pokojně počínali, tak že jsme my ostatní, ješto jsme se té hře dívali, jemu jich rozvesti napomáhali. Ale mnich jsa hněvem rozpálený, nemohl se spokojiti, nýbrž ještě k tomu na ulici vyběhl, volal, křičel, aby mu Turci na pomoc přispěli, že ho loupí a mordují; ale nemohl se tak rychle žádného dovolati, proto že pozdě a v první usnutí bylo, a *viceconsul* ho s mou pomocí, k našemu velikému štěstí, do domu násilně vtrhl; nebo by sebe i nás třebas do věčného vězení aneb u velikou pokutu peněžitou byl přivedl. Pánu bohu buď chvála z ochrany jeho svaté! Tu po velikém křiku sotva jsme toho mnicha spokojili a té pranici konec učinili; neb byl tak zapálený, žeby byl nedbal všecka nebezpečenství podstoupiti, ješto ač dílu svého dostal, však on vždy více nebohému Lampertovi, vytrhv mu po levé straně téměř polovici jeho vousův na bradě, a některým jiným ublížil, tak že jest z toho žertu dosti mnoho strachu přišlo. *Il molto, el poco, rompe il gioco.* Naposledy jsme se všickni upokojili.

Dvacátého devátého dne měsíce Září, to bylo v úterý den svatého Michala archanděla, hned jak jsme vstali, tovaryšstvo se radilo, jak by toho mnicha pozbyli, jakožto nerovné spřeže; a zase strany *excommunikací* (vyobcování z církve), kterouž v té šarvátce také hrozil a své odporníky do klatby dal, že jsou na pomazaného a *Clerica* rukama sáhnouti směli, jakž o tom mnoho v právích duchovních *c. si quis suadente 17. q. 4. juncto c. non dubium, et c. veniens, et c. ad eminentiam, c. cum illorum, c. religioso et c. de sentent. excom. tit. lib. 6.* vyměřeno jest.

I ač jsou mnohé příčiny měli, aby na tu jeho excommunikací nedbali, jako předně, že jest té moci neměl a osobě své vedlé zákonu [2]), kterýmž se toho dovoluje, přivlastňovati nemohl, *c. corripiantur 24. q. 3. c. visis 16. q. 2. glossa in c. nemo episcopus, 3. q. 1. dicti tit. c. cum ab ecclesiarum, de off. c. ord. Hostiens. ibid.* atd. ačkoli tedy to tichým duchem mohlo pomi-

[1]) houfě. [2]) kánonu.

nuto býti, nicméně přece jsem tovaryšstvo k tomu měl, aby se s mnichem smířili a to v zapomenutí uvedli. *La olvidenza es el remedio de las injurias.* Jakož jsem také s mnichem do některých ulic na procházku vyšel a jeho napomínal, aby se s tovaryšstvem spokojil, že mu to k dobrému bude, a že oni spíše bez něho, nežli on bez nich v těchto nepřátelských zemích budou moci býti. *Olvidar lo que sabes, algunas vezes trae provecho,* „v zapomenutí uvedení některých věcí že úžitečné bývá.“ Čemuž mnich neodporoval, ale hned se ke mně omlouval, abych nemyslil, aby on mne v excommunikací své mínil, že on se mnou dobře spokojen jest; a že jest svého dobře pomstil, a jim to rád odpouští. A v tom mi plnou hrst vousů [1]) nebohého Lamperta ukázal, kteréž ve spodkách [2]) schované měl, jimž jsme se dosti nasmáli.

V tom přišel čas snídaní, a my sobě dali třiceti vajec sazených na velké pánvi připraviti; pročež vedl jsem mnicha s sebou k stolu, a on chtěje s námi jídla účasten býti, dal požehnání všem, a po té zase jsme spolu veseli byli; však někteří s mnichem mluviti nechtěli.

Po obědě na žádost naši zjednal nám *viceconsul Dziermu,* kteráž by nás do *Bulako* města a přístavu [3]) blízko Kairu dovezla, a smluvil od jedné osoby po *cechinu* Benátském.

Mnich vida, že se to bez něho jednalo, a také mu oznámeno bylo, aby se jak může opatřil, že ho s sebou míti nechtějí, velmi nerád tomu byl; a nemoha sám nic pěknými slovy spraviti, vždy jinde přímluvy hledal, vedlé toho: *Meglio se vince la cosa per il conseglio, che per l'ira,* zdali by mohl co pokorou a dobrou radou, spíše nežli hněvem získati. Nebo vyjednal sobě přímluvu od *Sangiacha* toho města, kterýž k nám vyslal osoby jisté, žádaje nás, poněvadž jsme mnicha s sebou přivedli, abychom jej zase odtud odvedli, nechceme-li dále, toliko do *Cairu.* A však když tovaryšstvo poníženou omluvu svou učinilo, že sobě slíbili, aby ho v tovaryšstvu netrpěli, žádajíce ho, aby jich při tom zanechal, na té odpovědi přestal a mnichu se spokojiti poručil, tak že jest nás prázen býti musil; a my sobě přísloví toho potvrdili, kteréž napomíná, varovati se příliš zdravých krmí, příliš velikého štěstí a příliš dobrých lidí; aneb jak jiní říkají: *Dio te guardi da cingue F: Fame, Fumo, Fiume, Frate, Femine.*

[1]) fousů. [2]) v galiotech. [3]) portu.

Dne 30. a posledního měsíce Září, čekajíce na našeho plavce až se shotoví, procházeli jsme se po městě, kteréž jest starodávní a sloulo někdy *Pelusium* od *Pelea* otce *Achillesa*, jináč *Eliopolis* od *Elia Pertinace*, kterýž je vystavěti měl.

Bylo před lety dvojí zdí cihelnou a dvojími příkopy obehnané a opevněné, tak že když léta 1246 král francký Ludvík, příjmím Svatý, přitáhv do země Svaté, aby Jerusalém a křesťany vysvobodil [1]), pustil se do Egypta po vojsku [2]) k tomuto městu nejprvé, a přes celý rok je oblehl a útokem [3]) ho dobyti nemohl; ale když pohané bezpečně sobě v něm počínali a hodujíce spali, tehdáž s svým obmyslem [4]) jednu bránu dobyl a města s velikým bohatstvím a loupeží dostal.

Ale nedlouho užil toho vítězství. Nebo chtěje upřímo k městu *Cairu* táhnouti, zdržoval se příliš na cestě, až čas přišel, že řeka *Nilus* z břehu vystoupila a zemi vůkol zatopila. O čemž král Ludvík nevěda, lidu svého časně opatřiti nemohl, tak že jest všecko ležení vojska jeho v vodě stálo, pastev a potrav nemělo a zpátkem do Damiáty, ani z Damiáty k nim přitáhnouti možné nebylo. A v tom žoldán egyptský s lidem velikým na něj přitáhl a jemu na sucho vystoupiti bránil, až i pro vlhkost místa mor v ležení nastal, tak že chtěl-li jest král dokonalého zahynutí ujíti, musil se žoldánovi i s lidem svým poddati, však s takovými výminkami: že má do Damiáty i s lidem propuštěn býti a města se vším příslušenstvím žoldánovi postoupiti, a přes to všecko osm tisíc liber zlata *ranzionu*, totiž výplaty položiti. Čemuž král i žoldán potom zadosti učinili. *Chron. de temporibus aetatibusque mundi. Joh. Titius. Gvagninius. Inventaire du Jan de Serres.*

Nyní samým položením, že v rovině a při vodě *Nilu* leží, pevné jest; ale zdí nemá, než co domové pořád stavení zavírají. Položení jeho jest obdloužní od strany půlnoční až k polední a jako půl měsíce nakřivené, kudyž hlavní tok Nilu mimo samé město teče, a jest od jednoho rohu k druhému asi míle vlaská a zšíří na půl míle se táhne. Stavené jest na větším díle z cihel na slunci pálených, pro nedostatek kamení; ulice nečisté a pusté má, avšak proti tomu obyvatelé města toho znamenitou zvůli a kratochvil mají, proto že při něm množství rozkošných zahrad jest, do nichž ze všech stran z Nilu vodu pouštějí a v nich od limounových, citronových, pomorančových, granatových, fíkových, olivo-

[1]) retoval. [2]) armádě. [3]) šturmem. [4]) fortelem.

vých, palmových, kassiových štěpí, od cukrových třtí a rajského stromoví veliký dostatek mají. Vaření všelijakého hojnost jiným zemím dodávají, zvláště pak rýže, o kteréž nám *viceconsul* vypravoval, že se jí z toho města do roka za million aneb desetkrát sto tisíc vyveze, avšak ne jakoby tu zrostla, ale z okolních měst a vesnic že se do něho přiváží a dodává.

V tom městě jest také znamenitá hojnost od množství dobrých ryb z Nilu i z moře. Nebo ač jako u nás s mnohými přípravami, totiž měchy, košíky [1]), víchy, čeřeny atd. nic neumějí aniž o nich co vědí, však ledajakous malou sítkou aneb udicí znamenitých ryb dostatek chytají. A viděl jsem to v městě Damiátě i jinde výš po Nilu, že ledakdos přivázal na provázek kus hřebíku špičatého a k němu kus chleba, a hodiv to do vody velmi brzo dobrou a velkou rybu vytahoval, jakoby ji na nejlepší udici chytiti mohl. A mohl bych říci, že tato řeka nad jiné v světě na ryby nejhojnější jest, a to z příčiny její tučnosti a kalnosti, o níž doleji potom psáti budu. *Athen.* starý spisovatel [2]) *lib. 7. cap. 29.* dobrotu i velikost ryb z Nilu vypisuje.

Ještě toho dne, nejsouce úmyslu Lamperta našeho dále s námi vésti, smluvili jsme s *viceconsulem*, aby mu do ostrova Cypru dopomohl [3]), aby mohl odtud do Benátek se dostati. A tehdáž hned na jednu *Caramusalu* se vyptav, jej na ni opatřil [4]); a my zaplativše co od plavení přišlo, i co tu s námi protrávil, ještě jsme mu na cestu my sami dva, totiž pan Černín a já, s potřebu peněz udělili a připsání k otci *Gvardiánovi* do Cypru učinili, aby mu všecky naše věci u něho zanechané, totiž truhly, modraci a jiné věci od šatstva vydal a jemu propustil.

V pravdě nerádi jsme ho pozbyli, pro jeho kratochvilné a veselé posuňky, jichž bychom byli na poušti Sinai k obveselení našemu dobře potřebovali, nebyvše nežli samotní, pan Černín a já; nebo:

Un bon compagno per la via te porta a cavallo;
Un cattivo non t' aiuta, ma te far tirar la caretta.
Dobrý tovaryš na cestě jest za vozík, věz zajistě;
Máš-li zlého, k tomu lháře, jest jakoby s ním táhl v káře.

Po vyřízení toho nakoupili jsme sobě za laciné peníze potrav [5]) od vajec, slepic, ryb pečených i vařených, chleba, biskotů, kromě vína, kteréž jsme v hospodě naší všecko vypili a ještě

[1]) korbelíky. [2]) author. [3]) ho . . . fedroval. [4]) šikoval. [5]) profantův.

před odjezdem počali vodu z Nilu píti. Po té jsme se rozžehnali s *viceconsulem* a jej pěkně spokojili, mnicha a Lamperta s ním v městě zanechali a sami v pěti osobách se k lodí vypravili, kdež jsme přes noc čekajíce na dobrý vítr odpočívati musili, ale velmi málo spali, pro k víře nepodobné ryb se házení, metání, o lodí naši otírání, že jsme se někdy lekati musili; a tu jsem také u toho města delfíny viděl, o nichž v první knize psáno jest.

Kapitola 6.

Kterak jsme z Damiáty odjeli a do města *Cairu* přijeli.

Prvního dne měsíce Října, to bylo ve čtvrtek po svatém Michalu Archandělu, ráno když se počalo rozednívati, byli jsme hotovi odjeti, ale že vítr teprva dvě hodiny na den se ztužil, dříve jsme neodtrhli. Patron lodí naší byl z Egypta se dvěma pacholky, kteříž slovou snědí neb bílí mouřeninové, tak jakoby žlutou barvu v komíně očadil, pro rozdíl Nigritův a právě černých mouřenínův, o nichž doleji poznamenáno bude.

Dzierma byla u prostřed rohožemi pro slunečnou horkost přistřena, kteréž tam přes celý den trvá a svítí, v létě i v zimě; a protož tam nikdy neprší, a když drobet sprchne, za zlé znamení a budoucí neštěstí vší zemi té pokládají. Jakž to i *Herodotus* svědčí, že jednoho času v *Thebis* městě nad *Cairem* drobet sprchlo, a hned potom *Cambyses* král perský krále egyptského zabil [1]) a zemi jeho sobě podmanil. V Alexandrii a Damiátě, že blízko moře a zemí studenějších leží, často pršívá, ale toliko samý déšť, nebo sníh a kroupy nikdy tam neprší.

S těmi Egyptčany nic jsme mluviti neuměli, toliko co ukazováním rukama jim jsme návěští dávali: *parlavano á cegno.* Nebo řeč mají od Turkův rozdílnou, totiž arabskou, aneb jak jiní jmenují mouřeninskou, však ne tak vlastní jako před lety, kteráž skrze přestěhování se do té země, pro úrodu její, mouřenínův a Arabův v času válek dokonce v zapomenutí přišla.

Když potom *Dziermu* odvázal, táhl ji vesly na druhou stranu břehu, aby mohl větru nadjeti; a poté když rozpustil plachtu,

[1]) zamordoval.

počali jsme ve jmenu božím jeti proti vodě Nilu dosti prudce, že jsme brzo město Damiátu z očí ztratili.

I jeli jsme mezi krajinami velmi úrodnými, na nichž jsme množství dobytka rozličného pasoucího se viděli, rákosí cukrového, stromoví rozdílného, zvláště palmového, fíkového hned lesy, obilí dozralého, rýže, pšenice turecké atd., již tehdáž podruhé toho roku zrostlého, velikou hojnost, jakéž jsem nikdy prvé neviděl. A jsou tu také dobří zahradníci okolo Nilu, jakž je *Athen.* připomíná, a druhou příčinu mimo zavlažování z Nilu takovému zrůstu přidává, totiž povětří mírné a zemi i úrodám příjemné, o němž doleji položím.

Poněvadž se již o palmě nejednou zmínka učinila, také tuto o ní krátce doložím. Jest strom spanilý a obyčejně do dvacíti loket vysoký, roste nahoru v jednom toliko pařezu, kůru má šupinovatou a tvrdou, a teprv nahoře nejvýše ratolesti dlouhé z sebe pouští, kteréž na podzim co rákosí dolů padají, jež také u nás suché vídáváme. Ovoce nese v hromadě, sotva čtyry neb šest chomáčů na jednom stromě, a jakoby hrozny veliké visely, sladké, chutí i barvou fíkům nápodobné, však vnitř s peckou obdloužnou, kteréž fík nemá; a zespod visí pod listím ovoce u velikosti prostředních uherských švestek a dvojí barvy, žluté a nahřebíčkové, jako u nás špendlíky a švestky od sebe se dělící.

Slove to ovoce latině *dactylus*, česky daktyle, a egyptsky, když jest čerstvé *bellan*, a suché *tamar*; strom palmový slove *dachel*, jináč *machla* aneb *nachal*.

Jest pak strom tento dvojího přirození aneb pohlaví, totiž samec a samice. Samice nikdy ovoce nenese, leč podlé samce vštípená bývá, a všudy vesměs obojí strom státi musí, sice není-li samce, tedy nikdy nenese ovoce samice, aneb jináč jako lékařstvím nějakým jí se pomáhati musí.

Pročež Egyptčané berou listí od samce a to kladou neb strkají mezi její listí, a zase prach mezi listím a kůrou samce zanešený. Item květ od samce sypí na samici a tak ji rodnou činí. *Levinus Lemnius de occult. nat. mirac. lib. 4. c. 10.* nazívá ty povahy palmy *affectum Venereum*, totiž Venušinou náchylností, jakoby byliny anebo stromoví život a smysl měly; jakž o tom pěkně disputuje *Steph. Theupolus academ. contempl. lib. 9. c. 2.* a *Plotinus Enead. 3.*

Také tuto vlastnost divnou má, že se nedá žádné tíži tak snadně snížiti a skloniti, tak že čím víc jej dolů táhneš a naň na-

kladeš, tím více se pozdvihuje a nahoru pne; pročež od starodávna byla za příklad ctnosti a trpělivosti nepřemožené a za znamení vítězství se jí užívalo. *Gellius 3. lib. cap. 6.*

Palma, v těchto zemích neroste, ale v Syrii, Egyptě a v Africe a zemích východních u velikém množství se nachází; ač místem ve Vlaších a Hišpanii se štěpuje, však ovoce nenese a snadno vyhyne.

Není užitečnějšího stromu nad palmu. Nebo předně dlouhý kmen hodí se na stavení a všelijaké potřeby; ratolesti na rozličné nádobí, a zvláště jedno z něho dělají *cuffaz* řečené; z listí lůže, rohože, koše, a místem, jako v království *Congo* a jiných východní [1]) Indie zemích, znamenité drahé tkaniny [2]), totiž zlatohlavy, axamity, damašky atd. dělají, a to tímto spůsobem, že z nich nitky vytahují a je suší a spravují, a těch místo hedbávných nitek při tkání jmenovaných látek [3]) užívají, jakž to *Edoardo Lopez: Viaggio nelle Indie Orient.* a jiní svědčí.

Item, z kůry od kořene provazy lyčené dělají, ovoce pak každému vědomý úžitek, když ho zakusí, dává, a i v těchto zemích u kupcův dostati se ho může.

Jací by pak účinkové a moci palmy i ovoce jejího byly, o tom viz *Plin. lib. 13. c. 4, et lib. 23. c. 5. Diosc. lib. 1. c. 150. Galen. de alim. facult. c. 26. Theofr. lib. 1. c. 2. et lib. 3. c. 5. Herbar. Mathioli et Consolo d' Oviedo nell' san. mario dell' Indie occidentali*, kteryžto osmeré pokolení palmy v Indiích západních [4]) vyčítá. Jak by se v těchto studených zemích sázeti a chovati mohla, pěkně o tom vypisuje *Olivier du Pradel, dens le theatre d' agriculture*, kdež o všelijakých neobyčejných stromích a bylinách, štípení a spravování jich vyučuje; a vedlé toho do jiné knihy: *La maison rustique, de chaltes Estienne*, také nahlídnouti se může.

Obyvatelé egyptští, když to ovoce na podzim dozralé česati chtějí, bez řebříků na stromy lezou, proto že tak vysokých žádných nemají. Užívají pak místo řebříku provazu dosti tlustého, kterýž okolo štěpu kolem co obruč obváží, však prostranně, aby mohli mezi ten provaz a štěp prolezti. Když pak kdo nahoru lezti chce, přitiskne se k stromu, a toho provazu díl pod páždí sobě dá, tak že životem mezi provazem a stromem bude; a poté maje košík na hřbetě přivázaný, nahoru rukama a nohama lehce co

[1]) orientalské. [2]) cejgy. [3]) cejgův. [4]) okcidentalských.

opice leze, vždy toho provazu jako obruče, povyleza trochu nahoru, za sebou potahuje; a jest-li žeby ustal aneb rukama se zdržeti nemohl, na ten provaz hřbetem spolehne a se ztuží, že může poodpočinouti, až vyleze, proto že kůra štěpu, jak nahoru hladká, tak dolů pro špičaté šupiny jako sukovitá jest, tím lépe se zdržeti a zase hladčeji nahoru podávati se může; a tam dotčeným spůsobem na týž provaz se spoléhaje, oběma rukama ovoce do koše trhati a dolů po provázku v koši spouštěti musí.

Jest také jiný strom nám divný a tam obyčejný, totiž kterýž kmen sotva na sedm neb osm pídí vysoký nad zemí má a potom listí místo větví nahoru, sedm i osm pídí dlouhé a dvě i více široké a tří neb čtyr prstův po hřbetě tlusté, se vystřelují. V létě to listí opadá a na zimu samý kmen toliko zůstává. Ovoce nese jako okurky veliké, a vnitř taková jadýrka má, však žlutší barvy, a jakousi kožkou jest obtažené jako fík, kteráž se musí, když se jísti má, co s fíku stáhnouti, a roste na stromě u prostřed toho listí, že se sotva spatřiti může; veliké množství pospolu jako palma zrn svých má, a těch chomáčův přes 15 sotva na jednom stromě nevyrostává.

Ovoce to jest libější nežli fík, a růžovou vodou polité znamenitě žízeň zapuzuje; a tu vlastnost má, že kde se koli a na kolik kusův rozkrojí, všudy vnitř kříž, podobu [1]) ukřižování Krista Pána v sobě má a nese, odkudž od některých vlasky *pomo del Paradiso,* totiž „rajské jablko“ nazvané jest, jakoby z toho pokolení jablek býti mělo, jehož Adam první otec náš zakusiv v hřích upadl, totiž z stromu vědění dobrého i zlého; a na znamení tehdejšího božího předpovědění, o vysvobození lidského pokolení skrze smrt kříže, že jest od toho času křížem vnitř znamenáno bylo a tak až podnes zůstává. *Joh. á Nedder c. 6. lib. Formicarius 4.* píše, že podobné ovoce v království Granátském v Hišpanii se nachází, kteréž kde je koli načneš neb nařežeš, všudy obraz kříže [2]) v sobě má. Egyptsky slove *maus, musa,* aneb *moris,* štěp slove *daracht moris,* a jinde indiánský fík, o němž píší *Garzias de horto in arom. hist. lib. 11. cap. 10. Giovan Lioni Afric. della descrit. del' Africa. Avicen. lib. 2. c. 491. Rhasis lib. 3. c. 20. Serapio c. 84.*

Mnozí o tom smýšlejí, žeby to ovoce mělo býti takové, o jakémž se v čtvrtých knihách Mojžíšových v třináctě kapitole zmínka

[1]) figuru. [2]) *crucifixu.*

děje, těmito slovy: „Potom přišli až do údolí Eškol, a tu uřezali ratolest s hroznem jedním jahodek plným, a nesli jej na sochoře dva.“ Nebo často se nahodí [1]) tak veliký hrozen toho ovoce, že s únos býti může, zvláště kdež tak velké bývají, že v jednom přes dvě stě zrn pospolu srostlých jest. Jakž *Johan Hugo de Lintschott* v knize vypsání východních [2]) Indií svědčí, že nejednou takový hrozen od dvou na sochoře v dar nositi viděl *(cap. 11.)*.

Když bylo po západu slunce, přistali jsme s naší lodí k břehu jedné veliké vsi a tu přes noc v lodí zůstali, dosti s velikým strachem, aby nás Arabi a Egyptčané v noci nepřepadli a neobloupili. Nebo nebezpečné jest pro jejich loupeže netoliko v noci na místě státi, ale i předse jeti, že dobře umějí plovati a tak lehce se k lodím přikradou, že často lodí, zvláště když všickni spí, zlezou a co nejvíce mohou, s sebou poberou a s tím do vody se spustíc uplynou; a někdy když se jim jednou podaří, podruhé přijdou, lodí [3]) se dohoní a ji zloupí. Když někdy vidí, žeby se plavících zmocniti mohli, tehdy je pobijí [4]) a po vůli své s věcmi jejich nakládají. Pročež kteří s svou lodí bezpečni býti chtějí, nakoupí knotů neb doutnáků [5]) ručničných, a těch v noci roznícených vůkol lodí [6]) nastrkají, aby se zdaleka zdálo, jakoby tolik ručnic při sobě měli; a mají-li jednu ručnici, tou velmi dobře a často umějí stříleti a strašiti, a tak nejspíše projedou. Však přece někdy ti loupežníci tejně se k lodí pouštějí, a zvláště když tmavá noc bývá; a kdyby byli prozrazeni, že se pod vodu pohřížiti mohou, podlé přísloví: *da boscho é da riviera*, „praví lesní a vodní lidé“.

Ale my díka pánu bohu před nimi jsme pokoj měli, a druhého dne téhož měsíce ráno dobrým větrem jsme se plavili, a to přes celý den a potom i celou noc velmi prudce a rozkošně při pěkných březích, všelijakými úrodami osazených a okrášlených.

Třetího dne téhož měsíce tentýž vítr dobře nám k naší cestě sloužil, a toho dne mimo jiné veliké nesnáze [7]), žízně i horka jsme pociťovali.

I ačkoli voda velmi kalná a hlinovatá přes celý rok jest, však velmi dobrá a chutná ku pití bývá, a co jsme jí až přes příliš do sebe lili, nic nám neuškodila, toliko že nás obměkčovala a projímala [8]). Proti čemuž obyvatelé egyptští, aby ustavičně po ní neběhali, užívají prostředku [9]), jímžto vodu z Nilu pěknou, či-

[1]) trefí. [2]) orientalských. [3]) šífu . . . jej. [4]) pomordují. [5]) cundštryku. [6]) šífu. [7]) *alteraci*. [8]) purgovala. [9]) fortele.

stou a zdravou činí; nebo mají veliké hliněné aneb kamenné nádoby, dole široké a nahoře co džbány úzké, v jedno aneb dvě vědra, ty plné vody kalné nalejí, a poté vezmouc pět neb šest hořkých mandlových jader, drobet nimi povrchu džbánu potrou, a ty mandly v hrsti stlačíc do vody vrhou, a rukama přes loket v vodě semotam chvíli míchají a točí, a tu vodu co nejvíce zkalí a státi nechají, až se co sklo pěkně učistí, a to ve třech neb čtyřech hodinách; kteroužto potom do jiných menších džbánův ulívají a ku potřebě z nich užívají.

Ta voda v pravdě nemůže se vychváliti pro svou dobrotu a zdraví. Nebo jakož každá voda po třech věcech se poznává, *Galen. lib. 1. de simpl. med. facult. c. 5.*, totiž po chuti [1]), barvě a vůni, tak i tato všecky ty vlastnosti v sobě má. Okušením [2]) jest chutná a sladká, barvy pěkné a čisté, a dosti také vonná jest, a to z té příčiny, že z dalekých a nejhorčejších krajin světa teče, kdežto od slunce dobře jako zdistillovaná a vyvařená, v neporušitelnosti své, nepřiměšujíc k sobě jiných řek a nezdravých vod, do Egypta přichází. A jakkoli kalná bývá, však se to z prudkosti toku jejího a vysokých spádův mezi velikými horami (jakž o tom níže psáti budu) stává, tak že v těsných údolích lehkou a černou zemí pohnouc, s sebou ji zanáší a dobře usaditi se nemůže; nic méně, když se to bláto odmísí, voda v své dobrotě přece zůstává.

Jakož také *medici* a lékaři to za pravidlo [3]) mají, že voda krve nedělá a nezažívá: však o této samé to jistí, že se v krev co víno obrací, a jakž obyvatelé egyptští a lékaři [4]) arabští za to mají, žeby od té chvíle, kdyžto pán bůh skrze Mojžíše Egypt ranami bil a vody v krev obrátil, tuto vlastnost nad jiné vody zachovati měla. Čehož skutek patrný jest viděti na tělích Egyptčanů při Nilu bydlících, kteříž proti jiným, totiž Arabům v pustých místech obývajícím, tlustější a krevnatější jsou.

Galenus tuto vodu z Nilu nade všecky jiné vody vychvaluje a dokládá, že plodné ženy činí, *lib. de aquæ bonit. Seneca natur. quæst.;* také dokládá, že netoliko zdravé a plodné, ale i nezdravé, kteréž od dávního času zatvrzené byly, zase zdravé činí. Což také *Avicenna primo can.* a *Aristoteles hist. anim.* svědčí, a množství lidu a dětí tam při Nilu toho potvrzuje.

Král egyptský *Ptolomeus Philadelphus*, toho jmena druhý, když dceru svou Berenici králi syrskému Antiochovi za manželku

[1]) koštování. [2]) koštováním. [3]) *reguli.* [4]) doktoři.

dal, vždycky do Syrie vodu z Nilu posílal, aby tu samu toliko jeho dcera pila, netoliko že jí z mládí doma u něho zvykla, ale i proto, aby matkou mnohých dítek býti mohla. *Polybius hist.* Podobný příklad *Herodotus lib. 1. hist.* o králi jednom perském přivozuje, že jest sobě z řeky *Choaspe*, mimo město *Susa* tekoucí, vodu bráti, a kamkoli táhl, třebas na sta mil, v nádobách velikých stříbrných a na vozích na vahách vysících, k tomu vařenou, za sebou voziti dal.

Že pak život obměkčuje, klade toho příčinu *Theophrastus lib. de aquis:* totiž že jest sanytrovatá od země egyptské, čímž s sebou a prudkostí svou stírá a táhne z střev, co zapopadne.

Okolo nešporu plavíce se viděli jsme zdaleka *Pyramides* u *Cairu*, a zdály se, jakoby nějací vrchové byli, o nichž doleji psáti budu. Naši plavci jakž je spatřili, hned tváří a těly svými na podlahu padli a modlitby neb *salutaci* své s radostí konali, že se tak blízko *Cairu* (ač ho ještě nebylo viděti) býti poznali.

Tu jsme také místy množství velikých ptákův co labutě na Nilu plovati viděli, a mají bílé peří a široké ploutve na nohách, a slove týž pták latině *onocrotalus;* má pak pod pysky veliké a tvrdé vole, do něhož co s kostmi nachytá, a když maso tam od kostí odpadne, to teprv do žaludku požře a kosti z toho volete zase vyvrže. *Plin. lib. 10. c. 47. Bellon. obs. 2. cap. 27.*

Naši pak plavci i jiní užívají toho volete, usušíc je a svážíc na koncích, místo korýtka, a ním vodu z lodí vylívají; a jakkoli u vodě leží, přece jako dřevo tuhé zůstane a dlouho nerozmokne.

Po hodině jak jsme *Pyramides* viděli, spatřili naši plavci nový měsíc na nebi; tu opět obrátivše tváře k měsíci, s divným natahováním těla modlitby své konali. Až když bylo v soumrak, přistavili jsme k jedné vsi, okolo pěti mil od *Cairu* ležící.

Na té vší cestě mnoho vesnic a měst nehražených, dosti velikých jsme minuli, a některé nám jmenovali, jako *Serou* a *Rascalis*, z jedné i z druhé strany břehu ležící, a ta od starodávna i posavad proti sobě u velikém nepřátelství trvají a sobě všelijak překážejí. Potom *Cherbni* a *Baramon* z té strany *Garbie* leží, *Tavilla* a *Cayarya* z druhé strany *Scharguye*. Po nich leží *Massun*, u něhož jeden pramen Nilu se začíná, jejž jmenují *Barzoguer*. Dále blíž *Cairu* leží *Callebo*, *Menie Canibri*, kteréž má na polovici cesty z Damiáty do *Cairu* býti. Potom jsou jiná města, jako *Spayty*, *Caracanya*, *Bulgaita*, *Abessus* a *Subrak*, naposledy *Bulako* a *Cair*.

Když jsme k té vsi přistavili, dával nám náš patron návěští, abychom vystoupili a do vsi šli, jmenujíc ji *Bulako*, jakoby smlouvě zadosti učinil a nás již tu kdež náleželo dovezl. I majíce my zprávu a povědomost, netoliko z čítání, ale i z zprávy od mnohých lidí, že *Bulako* při samém *Cairu* v jiném položení i s jiným stavením a přístavem [1]) leží, a toho jsme tu nic neviděli, nechtěli jsme mu věřiti, ale bojíce se oklamání, tu noc jsme z lodí vyjíti nechtěli, ale v ní odpočívali. On pak lotr v noci vystoupil a nám oslíky malé jednal, kteříž jak se rozednívalo, k břehu přivedeni byli; a tu teprva od obojích, plavců i oslářů, s křikem k tomu přinuceni jsme byli, že jsme musili věřiti, že se ta ves *Bulako* jmenuje: *Corvi con corvi, non se cavano mai gl' occhi*, „bodej kostka kostce nevadila" [2]). Tak dobře sobě napomáhali, že nás z lodí vyloudili, a hned z toho místa opodál od břehu odtrhli, abychom k nim nemohli, a my teprva poznali, že nás oklamali. Jakož jsme se potom příčiny toho doptali, že ti plavci byli z těch, ješto nesmějí do Buláku pocestné a kupectví, bez jistého dovolení a listu [3]) od vrchnosti své, plaviti, sice kdyby byli postiženi, v pokutu uloženou byli by upadli; pročež po záplatě odtud tím raněji odjeli, a my s těmi oslaři do *Cairu* znovu smlouvati a jim platiti jsme musili.

Poté jeli jsme skrze ves, z nížto vyjíždějíce přijeli jsme k vodě z Nilu vycházející a dlouhý kout činící, u kteréž jsme mnoho fíkův velikých, a pod nimi Židův a Turkův několik viděli, kteříž pod stínem na sedadlách k tomu připravených seděli.

K těm jak jsme se dostali, byli jsme zastaveni, a abychom clo dali, napomínáni; pročež musili jsme ssednouti a jim zprávu nejprvé dávati, kdo, co a odkud jsme; a mluvil k nám od nich jeden Žid španělskou řečí. Když jsme oznámili, že z Jerusaléma do *Cairu* a odtud dále na horu Sinai jeti chceme, velel nám, abychom naše věci, kteréž s sebou neseme, vykládali a z nich clo dali. My pak velice jsme prosili, aby nás k tomu vykládání neměli, že mimo obyčej jiných poutníkův nic s sebou neneseme, než toliko hliněné, kamenné a dřevěné věci, kteréžby nám dlouho rozvazovati, vykládati a těžce skládati přišly, a poněkud jsme Turky k naší žádosti naklonili, že nás při tom zanechati chtěli; ale ti zrádní Židé nikterakž tomu povoliti nechtěli, ale po dlouhém s Turky se o to hádání nás k tomu přivedli, že jsme všecko

[1]) portem. [2]) kostky nehyndrovala. [3]) šajnu.

do nejmenšího jim ukazovati a od osoby po širokém *piastru*, totiž tolaru, dáti musili. Při čemž věděti sluší, že proto Židé Turkům v té příčině odporovati nemohli, že to clo s nimi spolu od vrchnosti pronajaté měli, a jak oni Turkům, tak Turci jim u vybírání překážeti nesměli, o čemž doleji při zmínce o Židech více psáno bude.

Spravivše sobě zase naše věci, jeli jsme dále okolo tří honův, a tu jsme k velikým vodám z Nilu rozvodněného přijeli; skrze ty nebylo nám lze na těch oslících malých projeti, lečbychom byli chtěli pod samé krky v vodě seděti a naše všecky věci Jerusalémské zmáčeti. Viděli jsme tu množství lidu, do několika set Arabův, Turkův a Egyptčanův, kteříž po té silnici do *Cairu* a z *Cairu* jdouce, skrze tu vodu co slepí, toliko košili aneb suknici v rukou nad hlavou nesli a ven z vody bředli; kteří krátkého těla byli, ti splývati musili, a pro mnohé louže v těch místech ani se zase neoblékali, ale tak jeden před druhým nazí chodili, neostýchajíce se ani množství žen tudy s nimi putujících [1]). Avšak něco poctivěji nežli muži, v plundrách aneb gatích uherských, kteréž jim od pasu až do kůtkův šly, z modrého a bílého strakatého plátna dělaných, se procházely, leč kde přes pás voda šla, tu se od mužův odměšujíc, a kde stačiti nemohly, stranou nadcházejíc, ostatek šatů nad hlavu vytahovaly a se obnažovaly, z čehož očim stydlivým a nám všem velmi hanebné divadlo činily: *non le vorria veder depente*, „kterýchž by člověk nechtěl malovaných viděti,“ nejináč nežli jako bychom v Indiích a amerických zemích, kdež obojího pohlaví osoby bez studu nazí chodí a bydlejí, byli. O čemž *Don Pietro Martyre hist. del novuo mondo. Gonzalo Fernando d' Ouiedo hist. delle Indie Occidentali. Fernando Cortese relationi. Hieron. Benzone hist.* a jiní vypisují.

Mezi tím nadívavše se do vůle tomu brodu, nevěděli jsme sobě jaké rady dáti, nejvíce se o věci v našich tlumocích starajíce, až jsme viděli, že někteří vysoké arabské koně osedlané tu blízko drželi a na nich lidi za peníze přenášeli. Pročež nemeškali jsme s nimi jak mohli jednati, a po čtyrech mejdyních od koně, toliko aby nám přes tu louži na nich přejeti dali, smluvili, a tak jsme s tlumoky [2]) na zádech, však sedě svrchu v sedle zhůru nohami jako opice, když místem s námi plovati musili, na druhou stranu přejeli; kdež také naši osláři s osly svými vespolek pře-

[1]) vandrujících. [2]) filci.

plouli, a spůsobem jiných tehdejších na té silnici obchodníků nám na službu hleděli, že jsme jich někdy mezi tím množstvím toho nahého lidu, a co mravenců zhusta tudy semotam putujícího, tak nahých poznati nemohli bez *coram nobis*.

Jakž jsme málo dále poodjeli, hned jsme na jiné louže z Nilu před námi přišli, však malé, skrze něž jsme ani pěšky, leč po egyptsku, ani na oslích pro bahna nemohli, a tu koní žádných jako u první nebylo. Z té příčiny zjednali jsme sobě jinou jízdu, a to naše osláře, na jejichž hřbety vsedše, od nich přenášíni jsme byli, netoliko přes tu, ale i přes jiných několik louží, kterýchž na té cestě více bylo, a jak která veliká byla, po mejdynu, dvou aneb tří od osoby platiti jsme musili. Poslední louže ta nám zaneprázdnění učinila: *La coda é peggior á scortegar*, jakž „rádo neštěstí při konci zatrhne," tak se i nám stalo, když jsme uprostřed louže byli. Nebo ten, kterýž pana Černína nesl, klesl s ním v té louži, že se dosti hluboce do vody pohřížil a jeho šaty pokálel; pročež se pan Černín velice rozhněval, žeby mu byl rád na zamčenou dal *pax tecum sul mostazzo*. Se mnou také potkali se dva Turci pěkně odění a zutí do kolenou; ti zastavivše mého mezka dvounohého, mne za rameno pozadu chytili a do vody vtrhnouti chtěli, chtíce ode mne peníze míti; ale pěkně jsem jich odbýval, že jim nemám co dáti, a mezi tím vždy drže se hrdla svého nosiče, s nimi jsem tahanici měl, až nemohše nic ode mne dostati, strčili mnou i nosičem mým co mohli, tím úmyslem, aby nás po hlavě do té louže porazili; ale s pomocí boží, kteráž mne chránila, dobře můj nosič na nohách ostál, jako dobrý kůň, jak říkají v přísloví: *caval d' un fosso;* ač několik krokův vrávoral a se motal, však přece mne na sucho vynesl, začež jsem mu o jeden mejdyn více dáti musil. A již také čas byl těm častým vydáváním peněz konec učiniti; nebo v těch zemích povědění: *I dinari stanno sempre con la berretta in mano per tuor comiato*, že „peníze ustavičně klobouk v rukou drží, berouce od nás odpuštění," nad jiné krajiny pravdivé jest.

Když jsme se z těch louží co mouchy z pomyjí vypravili, dostali jsme se do pěkného a velmi lidného kraje, kdež jsme palmových a jiných stromů lesy vůkol nás viděli, v nichž lidu česajících daktyle a projíždějících se na pěkných koních velmi mnoho bylo; po čemž jsme znáti mohli, že nedaleko *Cair* město býti musí. Kteréžto, hned jak jsme z těch lesů vyjeli, před námi jsme uhlídali a k němu s radostí chvátali, i do něho a skrze ně, nesse-

dajíce s oslův jako jinde, pro velikost jeho a veliké množství prachu v ulicech, pěším nezvyklým nesnesitedlného, okolo poledního času přijeli; a měvše zprávy [1]) z Damiáty, kde a jak bychom se po *consulovi* krále franckého ptáti měli, téměř půl míle naší skrze město jsme jeli, nežli jsme k jeho příbytku [2]) přijeli a tu se zastavili.

Kapitola 7.

O příjezdu do města *Cairu* a co jsme v něm činili.

Když jsme se před dům *consula* dostali, šli jsme do něho a potkali jsme se s samým *consulem*, kterýž zvěděv, že tu jsou poutníci, nám vstříc vyšel a tu nás přívětivě řečí vlaskou vítal a do svého pokoje nahoru vedl. Až něco málo spolu porozprávěvše, jak jsme z Jerusaléma a potom z Damiáty od *viceconsula*, od něhož jsme jemu ledacos oznámiti měli, vypraveni byli, byl jemu čas obědu od služebníka oznámen, k kterémužto nás přátelsky zval a míti chtěl, i my toho také potřebovali.

Byl pak velice zdvořilý, učený a několik řečí povědomý pán, vedl sobě pansky, mnoho služebníkův měl a ve všech věcech skvostně a pořádně sobě počínal a jako jiný turecký pán v hedbávných šatech chodil.

Při jídle pěkná rozmlouvání a mysli obveselení s námi měl. Od krmí pak nákladných a mnohých, s dobrým vínem cyprským, tak silným, že ač jsme ho čtvrtý díl ke třem dílům vody přilívali, přece co nejsilnější uherské víno bylo, velmi dobře nás choval.

Po obědě důvěříce se témuž *consulovi*, oznámili jsme, odkud jsme. Čemuž se on velmi podivil, že v tak nebezpečné časy, pro válku J. M. C. pána našeho s Turky, mezi úhlavní nepřátely naše jsme se pustiti směli; pročež radil nám, jak bychom se v tom městě chovati měli, abychom vyzvědíni [3]) nebyli a do věčného vězení se nedostali, zvláště pak Židův se vystříhali a s nimi mnoho nemluvili, žeby nás po řeči nejspíše poznati mohli. Nebo ten národ, jest-li u nás chytrý a obmyslný, jest mezi Turky mnohem více, a to tím, že jsou Turky od přirození dosti sprostné, avšak

---

[1]) kundšafty. [2]) lozumentu. [3]) vyšpehováni.

lakomé, svým šejdům vycvičili, tak že všeho lotrovství a oklamání jako Židé beze všeho svědomí hledí. Nemají tam jako i u nás žádného dědictví ani pozemků [1]), ale šejdy a obchody [2]) se živí, a tak tam bohatí jsou, že nejpřednější cla a jiné důchody, buďto sami, aneb spolu s Turky, sobě k ruce najaté drží, za kteréž tureckému císaři, vedlé velikosti a malosti, v jisté termíny jistou sumu hotových peněz beze vší starosti Turkův dávají. A ačkoli jim uloženo jest, jak mnoho od čeho vybírati mají, však dobře umějí lidi přetahovati, že z toho veliký zisk a úžitek berou a dobře se mají. Obyčejně několik řečí umějí, by se v těch zemích nezrodili; jako ku př. když léta 1492 *Ferdinandus* a *Isabella* a po nich *Emanuel* a *Carolus V.* králové hišpanští do 144.000, a císařové Římští léta 1340 z svých zemí mnoho tisíc Židův vypověděli, kteříž táhli do Turek, a tam řečem navyklým své děti učili, že posavad mnozí dobře španělsky, vlasky a slovansky mluviti umějí. *(Cronica d' Hispagna M. Anton. Beuter cap. 1.)* Od kteréhožto času Turci řemesel mnohých a nástrojův válečných od děl, ručnic atd. strojení, k nenabyté škodě všeho křesťanstva dostali, tak že sám turecký císař tehdejší tato slova propověděl: že se diví veliké zpozdilosti králův křesťanských; jest-li že jsou nechtěli takového množství lidu židovského pobiti, že jich aspoň za chlapy k službám a pracem potřebným nezachovali, ale je raději k svému horšímu vyhnati, nežli k dobrému zdržeti chtěli.

Kupecké obchody [3]) od drahého kamení, zlata, stříbra a drahých tkanin [4]) nejvíce vedou, a převyšují v tom Turky a téměř i všecky východní [5]) kupce, jakož pak v *Cairu* nejbohatší krámy a sklepy mají.

Obírají se také s lékařstvím a hojením lidí, a jsou tam nejlepší lékaři a materialistové Židé; také není žádný křesťanský apatykář aneb materialista, kterýž by tolik *species* a všelijakých bylin v jednom krámě aneb v své moci jako oni měl, a to proto, že mají mnohé staré arabské psané i tištěné lékařské knihy a herbáře, kterýchž my v našich zemích nemáme; mají přes to jiných nám známých spisovatelův [6]) knihy, jako *Galeni*, *Hippocratis*, *Almansoris*, *Serapionis*, *Aristotelis*, *Platonis* a jiných v řeči turecké a arabské, z nichž mohou umění dobrého nabývati; a nacházejí se někteří mezi nimi, zvláště v Egyptě, kteříž dosti učení

[1]) gruntů. [2]) partytami a handly. [3]) handle. [4]) cejgův. [5]) orientálské. [6]) autorův.

jsou a vedlé pravidel [1]) lékařských v hojení se zachovávají a o tom disputovati dostatečně mohou.

Spravili sobě také dotčení Židé v Konstantinopoli tiskárnu [2]) aneb impressí, jíž sami Turci nemají; v té tisknou ve všelijakých jazycích knihy, jako vlasky, španělsky, řecky, latině a židovsky, a mohou je i v jiných řečech vydávati, krom v turecké a arabské, pro zápověd tureckou, jakoby ty dvě řeči svaté byly a oni jich hodni nebyli, aneb žeby je poškvrnili.

V tiskárně [3]) užívají křesťanův učených a od Turkův z zajetí vykoupených, s těmi jako s otroky nakládají a je i v svátek k robotě a dílu ženou.

Kupují také svobodně, jako jiní Turci, křesťanské děvčata, panny i ženy, a těch k dílům i k kuběnářství proti zákonu svému užívají a zase vedlé libosti prodávají; byť s některou několik dítek zplodili, když toliko svůj zisk vidí, přece takové odbudou.

Že pak u Turků v žádné vážnosti nejsou, kteříž s nimi ani jísti, ani z jich pokolení žen a kuběn sobě bráti nechtí, a pro rozdíl od jiných lidí místy žlutý tulbant, a jinde, jako v zemi Svaté a v Egyptě, červené vysoké klobouky na hlavě nositi musejí, všelijak pak křesťany zoškliviti, prozraditi a sebe zvelebiti hledí. Pročež umějí tisíc řemesel, jakby něco na křesťany vymysliti a je k vrchnosti donesti mohli, tak že každý křesťan, zvláště přespolní, jich se jako čerta vystříhá: ač jim Turci také ne tak lehce všemu (znajíc je prvé dobře) uvěří. A potud o těch zrádcích Židech nechť jest dosti povědíno.

Vyrozuměvše pak všelijakému dobrému zdání pana *consula*, také jsme ho žádali za dopomožení [4]) k hoře Sinai, abychom se tam co nejdříve vypraviti a odtud zase navrátiti mohli, dříve nežli bychom křesťanské lodí [5]), toho roku z Alexandrie odjeti mající, zmeškali.

I vypravoval nám o nebezpečenství té cesty, a zvláště o tehdejší Arabův s mnichy [6]) kláštera hory Sinai nevoli a nesvornosti, že tíž mnichové [7]) od Arabův obležení jsou a do kláštera ani z něho zase žádný nesmí. Pročež nám radil, abychom té cesty zanechali, ani se na *Caravanu* nebezpečili, že bychom se pro lodí [8]) křesťanské obmeškali. Tovaryšstvo jakž to uslyšelo, hned se někteří ohlásili, že tam jeti nechtějí, kromě my dva, pan Černín

[1]) regulí. [2]) drukárnu. [3]) impressí. [4]) fedruňk. [5]) šífy. [6]), [7]) *Caloyery*. [8]) náve.

a já, na rozmyšlenou jsme sobě vzali, až bychom se něco důkladněji [1]) na to vyptati mohli. A ačkoli jsme toho i od jiných doslýchali, jakby nám nebezpečné bylo v tak malém počtu mezi zástupy [2]) lotrův se pustiti, však nás vždy od předsevzetí našeho odvesti nemohli, abychom dostavše se tak daleko a jsouce hotovi, jakž říkají: *ha il piede in staffa*, ještě posledního toužení [3]) našeho vykonati neměli, podlé přísloví: *la osadia mucho aprovecha en las cosas dudosas*, totiž, že „v pochybných a nejistých příbězích opovážení činí zkušení", a kdo se chřestu bojí, nechoď do lesa. Zvláště nemajíce se jaké ztráty peněz a statku obávati, a mohouce všech svých věcí v *Cairu* až do navrácení se zase nechati (nebo smrt nebéře, kdež nic není), protož na tom jsme my dva zůstali, že bychom sami jeti měli, přece se tam vypraviti chceme. A hned žádali jsme pana *consula*, aby nám dvěma tam dopomohl, že jsme se na to rozmyslili, abychom se přece na tu cestu vydali. Kterýžto vida náš úmysl stálý býti, zakázal se nám, že druhého dne s námi k patriarchovi řeckému, kterýž v *Cairu* bydlí, sjíti a vedlé zprávy neb rady jeho nám dále dopomoci [4]) chce. Což jsme s velikou radostí a vděčností přijali, jemu z obědu i z laskavé té jeho k nám neznámým náklonnosti poděkovali, a na ten čas od něho odpuštění vzali a do příbytku [5]) nám od něho vykázaného odešli.

Ten dům byl v jeho moci, a pro poutníky aneb kupce z národův k jeho správě náležejících (o nichž jsem výše doložil) jemu od Turkův i s druhým vedlé toho, v kterém sám bydlel, za peníze postoupený. Byl veliký, všecken z kamene stavený a z předu i z zadu do ulic z něho se hleděti mohlo.

Jsou pak i jiní domové v *Cairu* na ten spůsob, jako tento náš byl, staveni, totiž že o dvou i třech podlahách na výš staveni jsou a střechy žádné nemají, než toliko hlinou aneb vápnem povrchu obvrženi, a kteříž jsou přednější, ti olovem přikryti bývají; vnitř jsou komory vysoké a prostranné, ale v celém domě přes čtyry aneb pět jich se nenachází.

U prostřed domu jde jako komín naskrze od spodku až nad nejvyšší podlahu, po vrchu otevřený, obyčejně pěti neb šesti loket široký, netoliko proto, aby jim tudy světlo do vnitřka vcházelo, ale také aby vítr s hůry do spodku pronikati a chládek činiti mohl. Jakož pak všelijaká chlazení vymýšlejí, buďto že pokoje své kaž-

[1]) gruntovněji. [2]) houfy. [3]) vinše. [4]) nás dále fedrovati. [5]) lozumentu.

dého dne travou čerstvou potrušují aneb vodu čerstvou několikráte za den na zem lejí; ale mají také rádi u prostřed síně studnice neb čisterny, kteréž vodou napouštějí, aneb jí do nich nanesti dávají. Z těch se chládek po síni rozchází, při nichž oni rádi jedí i líhají. Oken málo mají, a ty jsou z barvených skel, tmavé a malé, neotvírají se, nežli jiné pod nimi nižší, kteréž toliko okenice dřevěné mají a nahoru co poklop se otvírají a podpírají. Lavic a stolů žádných tam neviděti, každý musí *(portar il scagno seco)* svou stolici přirozenou s sebou nositi.

Do takového tedy domu byli jsme uloženi [1]), v němžto místo obyvatelův mnoho opic, *bragonu*, mořských koček a jiných potvor, kteréž tam *consul* sobě chovati dal, s jedním, který jich hlídal, jsme našli a z počátku tomu rádi byli, domnívajíce se, že sobě jich kratochvílením a hrami v čas nešporní nejhorčejší a k odpočívání tam obyčejný, chvíle ukrátíme; ale nahražovaly nám to zase v noci rvaním a hryzením se spolu, s potvornými křiky po všem domě se rozlíhajícími, že nás dosti mrzely a k hněvu popouzely.

Přidal nám *consul* jednoho služebníka svého, kterýž naším nákupčím [2]) i kuchařem byl, a ten nás dobře od rozličného masa, ryb a ovocí choval, a chléb bílý pšeničný (neb tam žito neroste) nám dával, kterýž obyčejně křesťanští pekaři pekou, a to za mírné peníze, jako ku příkladu šedesáte čtyry čerstvé limouny za jeden mejdyn koupil, fíkův, daktylův hromady: kromě hrušek, jablek, švestek a vína v hrozních, čehož tam nemají, leč co odjinud a obyčejně z Damašku po vodě přiváželi a velmi draze prodávají, žeby za jedno prosté jablko několik limounů a jablek granátových rádi dali. Vína ku pití tehdáž jsme dostati nemohli, pro zápověd tuhou od baši *Cairského*, kterýž že byl z rodu a krevnosti Mahumeta proroka jejich, přísný řád [3]) nad zákony jeho držel, a sotva je panu *consulovi* míti dovolil. Však naposledy majíce k hoře Sinai vyjeti, přece jsme se ho u jednoho Řeka doptali a na cestu dosti draho koupili, však mezi tím vodu z Nilu pili. Když bylo k večeru, dobře jsme dvéře zavřeli a závorou zastrčili, nevěříce té zběři nevěrné v tak velikém městě, v kterémž by se jich žádná vrchnost doptati nemohla.

Ráno 5. dne téhož měsíce přišli jsme do domu *consula*, a on s námi vyšel k patriarchovi řeckému, kteréhož jsme však doma

[1]) lozirováni. [2]) einkaufrem. [3]) regiment.

nenašli, neb byl do Alexandrie přede dvěma dny odjel. Pročež žádali jsme jeho místodržícího, aby on jmenem principála svého nám připsání k arcibiskupu hory Sinai v klášteře panny Kateřiny pod horou Oreb dal, což on s ochotností učinil a řeckým jazykem napsal, žádaje jich, aby nás dobře chovali a co nejdříve zase zpátkem vypravili.

Vracujíce se s *consulem* domů, jelo proti nám na pěkně vypravených koních a v drahém šatstvu přistrojených Turků deset, kteřížto jakž nás dojížděli, hned proti nám v prudkém běhu hnali, nejináč než jakoby nás poraziti chtěli. Ale *consul* a my za ním časně jsme z cesty na stranu ke zdi domovní uskočili; kdež oni také v okamžení své koně před námi zastavili, a někteří semotam mimo nás je prohánělí [1]) a objížděli, velmi šeredně na nás hledíce a ukrutné vzezření nám ukazujíce; až když uhlédali, že jim žádné příčiny nedáváme, od nás pryč odjeli. Když jsme se divili, že takové osobě, jako *consul* byl, to činiti směli, odpověděl *consul*, že mezi nimi byl jeden (kteréhož nám ukazoval, stáří okolo 17. neb 18. let, a dosti krásný), kteréhož baše *Cairský* zle užívá, a z té příčiny na něho laskav jsa, jemu ve všem povoluje [2]) a slavně jej chová; pročež že pro baši netoliko on, ale i jiní turečtí důstojníci [3]) ledacos jemu přehlídati musejí, ano že mu mnozí pochlebují, na službu hledí, a skrze něho bašovi se zachovati chtějí.

Nebo mezi těmi pohany člověk mnoho snášeti a mlčením přemáhati musí, vedlé přísloví: *Chi ode, vede e tace, vivera sempre in pace*, totiž „kdo slyší, vidí a mlčí, mnohých neštěstí uchází,“ lečby se všem zoškliviti chtěl, cožby se stalo, kdyby pro takové příčiny každodenní a lehké vrchnost svou i jejich zanášel.

Když jsme se zase navrátili, byl čas obědu, *consul* do svého a my do našeho příbytku [4]) k němu se rozešli. Tu jsme opět tovaryšstvo napomínali, aby se s námi přece vypravili; ale nemohli jsme při nich nic obdržeti, proto že zvolili radu: *e meglior esser confessore che martyre*, totiž „lépe býti vyznavači nežli mučedlníky.“

Po obědích šli jsme k *consulovi* a žádali jsme ho, aby nám tulmače a velbloudy zjednati poručil; což on na se přijal, a nám jednoho služebníka svého, mladého křesťana v *Cairu* rodilého a několika jazyků povědomého ukázal, že ho nám chce propůjčiti,

[1]) tumlovali. [2]) folkuje. [3]) oficírové. [4]) lozumentu.

aby s námi jel, kterýž pro nás a sebe tři velbloudy zjednati, a co potřebí bylo od potrav [1]) na cestu koupiti měl.

Po té vrátivše se do příbytku [2]), tu jsme s těmi potvorami, o nichž nahoře dotknuto, a vyhlídáním z oken na ulici čas ostatní toho dne strávili. Nebo jsme viděli veliký počet lodí malých i velikých jako *dziermy* po ulici na vodě se plaviti, kupectví voziti, i také na procházku semotam se voziti; a jak nám jistili, že tu v té ulici voda mnoho loket zhloubí jest, a ta teče skrze město *canaly* dělajíc, toliko toho času, když řeka *Nilus* velká bývá. Když pak slunce zapadlo, tu teprva jsme projíždějící se Turky na lodech spatřovali, pěkně připravené a křížem nohami složenými v kole sedící, mezi nimiž hromady rozličného a povětří svou libou vůní naplňujícího kvítí bylo, a pohlédajíce nahoru do oken, hudbou [3]), kterou s sebou vezli, sebe obveselovali s velikým svým zalibováním a naším tejným smíchem: jakoby svině pískala a osel bubnoval.

Také jsme toho dne i jiných, všelijakých věcí od lahůdek a ovocí, kteréž na lodech po ulicech města, kde *canaly* jsou, vozí, před domem dosti dostávali, toliko dvířkami, kteréž každý dům k vodě má, i náš pozadu měl, vyhlídali, a co jsme míti chtěli, ukázali. Kde pak vody není, tu nosí v nádobách všech věcí k víře nepodobnou hojnost.

Dne 6. téhož měsíce vstali jsme ráno vedlé námluvy naší, kterouž jsme před tím dnem s služebníkem pana *consula* a s budoucím naším tlumočníkem k hoře Sinai učinili, abychom na zámek *Cairský* projeti se mohli.

Okolo hodiny na den přišel k nám dotčený tlumočník, a již-li bychom hotovi byli za chládku vyjeti, se dotazoval, a našed nás na sebe očekávající, vyšel s námi před dům, a tu toliko zavolal na mukary, kterýchž hned několik párů s osly se dostavilo [4]). Nebo tam v každé ulici oslů, mezků a místem i koní osedlaných pohotově s těmi, kterýmž náležejí, přes celý den množství stojí, a oznámíc kam kdo chce po městě jeti, hned smluví a bez meškání jich užive: toliko aby, jako v Benátkách *gondole*, tak tu *homar*, totiž osla zavolal, hned jich mnoho jeden přes druhého k němu se hrnou, jej za šaty chytají, chtíc každý, aby na jeho hovado vsedl. Ač pak malí oslíkové jsou, však velmi pohodlní pro dobrý mimochod a lehké běhání, při nichž osláři je-

[1]) profantův. [2]) lozumentu. [3]) muzikou. [4]) presentovalo.

jich klusem pobíhati musejí; sedla mají dobrá i úzdy, lepší nežli v zemi Svaté, o nichž v první knize psáno stojí.

Pan Černín tehdy a já s našim novým tlumočníkem vybrali jsme pro nás tři dobré osliky, a upřímo na nich k zámku jeli skrze dlouhé, pěkné a několikeré ulice, v nichž lidu rozličného množství veliké, coby ho napral, plno bylo; mezi nimižto naši osláři před námi běžíce hlasem křičeli: *Dakry, dakry!* to jest: „stranou", aneb „ustupte!" a místo [1]) nám ku projetí dělali, až jsme za město vyjeli, a tu hned k vrchu dosti vysokému, však nepříkrému, na němž zámek stojí, jeli. Když jsme před bránu přijeli, u ní jsme s oslíkův sesedli, je tu držeti poručili, až bychom se navrátili, a sami tři toliko do zámku vešli. A nejprvé dostali jsme se na veliký dvůr [2]), okolo něhož bylo veliké stavení, tak trvám že pro stráže [3]) a stáje [4]) pro koně. Na tom tehdáž mnoho velmi nákladně a pěkně od pobitých a krumplovaných zlatem a stříbrem uzd, sedel, přikryvadel [5]), peří a jiných věcí, přistrojených arabských vysokých koní, ježto služebníci drželi, bylo; nebo páni jejich při dvoře u baše v radě byli. Přes ten dvůr [6]) šli jsme bez překážky, a přišli k jiným nízkým sotva půldruhého lokte vysokým dveřům, chtíce skrze ty do hlavního dvoru [7]), tu kdež baše bydlel, vjíti. A v tom nenadále z těch dveří proti nám vystoupil jeden Žid, který našeho *consula* tlumačem byl, a zastaviv se před dveřmi, na nás co zděšený hleděl, a poznav nás, žebychom v ochraně jeho patrona byli, bez meškání na nás s hurtem udeřil a s hněvem se dotazoval, kam bychom chtěli jíti? a maje odpovědino, žebychom rádi dvůr a sídlo [8]) bašete spatřiti chtěli, a sami se na procházku vydali; takž on hned našemu vůdci velmi domlouval, že nás bez rady a vědomí pána svého tak všetečně do neštěstí uvesti směl, a abychom i hned, jest-li že nám naše svoboda milá jest, odtud pospíšili, dříve nežli by se Turci toho, že jsme tu byli, dověděli, žebychom sic vězení neušli. Nebo že tu chvíli při dvoře někteří zprávu dávají, že v městě Němci a vyzvědači [9]) jsou, kteříž před lety v tažení polním v Uhřích byli, a od těch jistých že jsou poznáni. Což my doslechše, mnohem spěšněji, nežli jsme tam vešli, sklopivše hlavy, ven z zámku, a poté pěšky dalekou cestou (strachem sebe necítíce) do příbytku [10]) jsme chvátali, a horkem velikým i strachem zemdleni sotva jsme ducha po-

[1]) . [2]) plac. [3]) *Guardye.* [4]) maritale. [5]) dekův. [6]) plac. [7]) placu. [8]) residenci. [9]) špehéři. [10]) hospicium.

padali, a teprv o dobrém poledni se navrátivše, dobře té rady: *Chi non ha cuore, habbia gambe*, „kdo nemá smělého srdce, měj rychlé nohy,“ uposlechli; a ani tomu Židu z výstrahy nepoděkovali, ani se na osly naše neohlédali, jichžto páni nezdráhali se na nich za námi jeti a od nás doma záplaty žádati.

Když se toho *consul* dověděl, také nám toho nechválil, nýbrž pověděl, žeby nám tam byl mohl skrze přátely a známé Turky dopomoci [1]), kdyby těch klevet nebylo; však na to místo nás novinou dobrou potěšil, totiž že se doptal *caravany*, kteráž ve třech neb čtyrech dnech k Červenému moři táhnouti má, s kterouž žebychom bezpečně jeti mohli. Pročež abychom mezi tím času užili, žádali jsme ho, aby nám vůdce přidal, který by nás do zahrady císaře tureckého, *Matharea* řečené, kde balsam roste, provodil, žebychom tam nazejtří sjeti chtěli.

Abych pak zámku mlčením nepominul, co jsem očitě v něm a při něm viděl a ostatek se vyptal, tuto krátce o tom poznamenám: že jest veliký, nákladný a veselý. Nebo leží na vrchu dosti vysokém, z něhož netoliko město, ale veliký díl Egypta spatřiti se může; v svém okršlku jako hrad Pražský s Hradčany míti může; vůkol jdou zdi, a okolo nich mnoho bašt a věží starodávních bez příkopův, více pohled [2]) dávající, nežli aby v čas války ostáti mohly. K bráně hlavní zámecké na vrch nahoru jsou stupně dlážené a na díle v skále vytesané, po nichž volněji nežli na hrad Pražský s hovady nákladem obtíženými [3]) jeti se může. Vnitř domové v prvním dvoře [4]) jsou pěkně a nákladně od mramoru a jiných barevných kamenův staveni, a jakž z jedné strany do dvora [5]) hlavní stavení bašovo viděti bylo, v tom okna, dvéře a některé jiné vikýře ve zdi dílem musaickým z malých kouskův perlových matek, ebenového dřeva, křišťálů, korálů, jaspisů, skel a mramoru obkládané a pozlacované byly; vnitř pak, jakž jsem slyšel, ku podivu nákladné a veliké patra [6]) má vůkol velmi prostranného a šestnásobně dvůr [7]) hradu Pražského před J. M. C. kuchyní převyšujícího dvora [8]). V těch patrech [9]) pokojové drahým kamením a zlatem nad míru ozdobeni jsou, zvláště jeden palác, z jehož stropu aby mohli Židé zlato a drahé kamení obloupiti, jednoho času 20.000 dukátů dáti chtěli, tak že se předešlých žoldánů ma-

---

[1]) nás . . . fedrovati. [2]) křtalt. [3]) ladovanými. [4]), [5]) placu. [6]) štoky. [7]) plac. [8]) placu. [9]) štocích.

maluckých, kteříž to všecko vystavěli, sláva a bohatství z toho samého poznati může.

V tom pak dvoře [1]) vnitřním jest místo neveliké, mřeží dřevěnou ohražené, v tom jest kámen místo sedadla, na němž Selim císař, když dobyl *Cairu,* nejprvé s koně sstoupiv se posaditi a té země jako panství svého se ujíti měl; od toho času to místo Turci ohradili a jako svaté u veliké vážnosti je mají.

V zámku není žádné vody studničné ani dešťové, ale jest studnice hluboká a široká, z skály pod samým zámkem při vrchu vytesaná, do níž se povlovně může dolů po schodech vytesaných (kteréž mají okolo pěti set stupňův) k vodě jíti; a ta voda vede se do ní po vodovodu [2]), totiž trubách kamenných, na vysokých prampouších přes tři sáhy nad zemí z štukového kamene vystavených, jichž do půl čtvrta sta jest, a jdou od zámku až k řece na půl míle malé české, kdežto od volův tažená, jistými koly a nástroji [3]) voda z Nilu do těch trub se podává a nalívá, a odtud do té čisterny přímo teče, z kteréžto zase jinými koly nahoru se vytahuje, a po trubách olověných a kamenných kde potřebí po zámku se rozděluje a vede.

Kapitola 8.

O výjezdu našem do zahrady císařské, kde balsam roste, a co jsme po navrácení se z ní v městě předsebrali.

Dne sedmého měsíce Října vstali jsme všickni z tovaryšstva přede dnem, kdež k nám jeničar od pana *consula* zjednaný přišel a nás do zahrady *Matharie* vésti měl, a vlasky i francouzsky mluviti uměl. Jeli jsme tehdy od příbytku [4]) skrze město na oslích, jeničar s mukary napřed a my za nimi.

Když jsme z města vyjeli, musili jsme přes jízdárnu velikou [5]) jeti, kdež Turci od starodávna sebe v rytířských činech cvičívali a ještě cvičívají, na němž jsme veliké pokušení od Turkův, kteříž proti nám koně rozbodovali, oštípy a šípy k nám směřovali, snášeti musili, a kdybychom byli jeničara s námi neměli (pro jejichž podstatu a moc ve všech tureckých panstvích před-

[1]) placu. [2]) *aquæductu.* [3]) instrumenty. [4]) lozumentu. [5]) tumlplac veliký.

nější i chatrnější Turci pokojně sobě počínati musejí), byli bychom se od nich s celou kůží nenavrátili.

Odtud jsme jeli podál od Nilu, majíc jej po levé ruce, až jsme do *Matharie*, jináč *Almathrie*, okolo pěti neb šesti mil vlaských přijeli, kdežto ves jest a v ní milohrad [1]) někdejších žoldánův, dosti veliký a nákladně vystavený, i také dům aneb hospoda pro poutníky, kteříž s hory Sinai skrze pouště do Egypta s *caravanou* přijíždějí. Nebo takové právo tam jest, že žádný Arab nesmí dále přes *Matharii* do *Cairu* kupectví ani lidí vézti, leč chce svá hovada propadnouti a sám se do vězení dostati; tak že ti, ješto přes pouště arabské vozy [2]) mají, tu v *Matharii* čekati a z *Cairu* sobě jiné zjednati musejí. Což pro nic jiného od starodávna nařízeno není, nežli že ta loupežnická, nepoddaná arabská chasa, kdyby se v hejnech [3]) svobodně do *Cairu* dostati měla, mnoho by zlého tam nastrojila, tak že tam o ně nic nestojí.

To místo leží v pěkném veselém položení, kdež jsme se nejprvé k jednomu kostelíku aneb kaple dostali, v nově a pěkně na spůsob [4]) vlaský vystavené, kterouž tehdejší náš *consul* francouzský na svůj groš rozšířiti a z gruntu obnoviti (neb na tom místě prvé jedna menší od pana Daniele Barbara *consula* Benátského léta 1553 vystavená byla) dal. Kterýžto že jest bez dovolení a vědomí vrchnosti to učinil (nemaje žádný křesťan té moci, netoliko aby měl kostel znovu vystavěti, ale ani ho bez povolení a záplaty za to obnoviti dáti nemůže), do dvou tisíc tolarů pokuty bašovi dáti musil, a sotva tou sumou většího nebezpečenství ušel, ačkoli ho před tím pokojně stavěti nechali a teprva po vystavení s ním o to činiti měli, a stavení ho stálo do 2000, jakž nám sám o tom oznamoval.

Do toho kostelíka všedše, v něm jsme čtverhranou kašnu z štukového kamene do země vyzděnou, do pažd člověka hlubokou a plnou vody čisté, čerstvé a ku pití pohodlné spatřili, jakož jsme ji pak s chutí pili. Tu vodu volové koly a korbelíky nahoru táhnou nedaleko odtud z jedné studýnky živé a pramenité vody, a kromě té ve vší zemi okolní egyptské se nenachází; odkudž po žlábcích kamenných do toho kostelíka se vede, a druhou stranou do též zahrady struhou teče a ji zavlažuje.

Viděli jsme také v tom kostele kámen zazděný a znamenaný, dvou pídí zšíři, o kterémž pravili, žeby měl býti ten, na němž

[1]) lusthauz. [2]) fůry. [3]) houfích. [4]) mustr.

panna Maria s děťátkem Kristem Pánem, když pro strach Herodesů do Egypta utekla a tu v tom místě bydlela, sedávati měla. Jakož pak o dotčené studýnce, z níž se voda vytahuje, pravili, žeby z ní vodu měla pívati a v ní plénky děťátka právati; ano že na modlitbu její, nebyvši tu žádná voda před tím, ten pramen se tu vyprýštiti měl, jakž tomu těch zemí křesťané nepochybně věří, a o tom *Breidenbach, Joh.* Tucher, Hans Werli von Zimber, v svých putováních píší. Ale aby rodička boží neměla míti hojnost vody ku pití, poněvadž od toho místa blízko řeka *Nilus* teče, šetřícím to položení zdá se věc k víře nepodobna býti: nýbrž že když tu jámu vykopali pro zavlažování zahrady, že se z Nilu tam voda táhla a táhne, patrně se poznává.

Odtud nás vedli k velikému fíkovému stromu, kterýž sám o sobě stojí a s několik sáhů v objetí jest. Na tom prý panna Maria plénky zavěšovala a sušívala. V témž stromě jde naskrze pařezu díra, jako rozpuklina, o níž jistili, že utíkajíc panna Maria před těmi, kteříž od Herodesa, aby ji honili, vysláni byli, k tomu fíku se dostala, a tak velmi ustala, že nikam dále nemohla, kterýž že se měl tak před ní rozpuknouti a ona že se v něm i s Josefem skryla; jakož pak kdo chce, krze něj naskrze pro památku leze. I z nás někteří jsme to učinili, a Turci lezou tolikéž, však z pověry, jakoby tím mnoho zlého budoucího ujíti měli; a visí na tom stromě ustavičně lampa hořící. My jsme ovoce jeho, proto že tehdáž zralé bylo, také zakusili.

Toho fíku ovoce není takové jako jiných, ale menší a hrubě trpké a nelibé, jakoby jablka planá proti štěpným jedl; jmenují se vlasky *fici di Faraon*, totiž Faraonové fíky. Strom slove latině *sycomorus*, egyptsky neb arabsky *giumez*, o kterémž výše doloženo. Přes celý rok plný ovoce bývá, a v roce do sedmi i osmikráte na něm dozrává, že se trhati může: však to jest divné, že ovoce jeho ne z ratolestí, ani z větviček, ale hned od dřeva a pařezu vychází a roste.

Jest pak strom ten v těch horkých a suchých zemích svým listím a stínem k největšímu pohodlí. Nebo listí má na spůsob moruší velmi hustě rostoucí, kteréž pohodlný chládek dává, tak že je v těch i jiných horkých zemích netoliko při domích ve dvořích svých, ale i v místech a na placích obecních, i v zahradách naschvále štěpují, aby se pod nimi chladiti a před horkem chrániti mohli. *Don Francisco Alvarez Viag. dell' Ethiopia cap. 38.* píše, že v království Abissynském tak velicí a širocí jsou, že v jednom

místě, *Chaxum* řečeném, v palácu královském na dvoře [1]) tak veliký vyrostl, že na jeho větvích podlaha kamenná udělaná, a na ní dvanácte stolic kamenných mistrovsky tesaných pro dvanácte soudcův postaveno jest, kdež oni lidu slyšení [2]) dávají a soudy vykonávají.

Od toho fíku šli jsme do pěkné štěpnice zdmi obhražené, do kteréž nás zahradník Turek pustil; v té jsme mnoho rozličného u nás drahého ovoce, jako indiánských ořechů, limounů, pomorančí atd. na stromích a jiných drahých bylin pěkně v zemi rozsazených rûsti viděli.

Poněvadž jsem zmínku o indiánském ořechu učinil, něco tuto také o něm dotknu. Má kmen vysoký, palmovému stromu nápodobný; ovoce má na stromě visící pod listím, jako prostřední meloun aneb pštrosové vejce; povrchu má jakousi kûru tlustou (z níž v Indiích koudel a provazy dělají), v níž jest zavřený; pod tou kûrou škořepina jest tvrdá a v té jádro veliké jako husí vejce, dobré, sladké chuti a lepší nežli u nás vlaského ořechu. Z kûry dělají koflíky, jichž se nemálo v našich zemích nachází, a praví, žeby proti mrtvici [3]) dobře z nich píti bylo. O němž více vypisuje *Mathiol.* v herbáři a *Hugo de Lintschot.*

Při jedné straně k východu jest jiná zahrada, nevelikými zdmi obhražená; v té od několika set let stromovíčko drahého a ve všem světě vzácného balsamu roste, do kteréž nás zahradník na žádnou prosbu, ani sliby, ani na přímluvu jeničara pustiti nechtěl; než toho nám dovolil, že jsme ke dveřûm té zahrádky, majícím v sobě plno děr okrouhlých, a co by pěst do nich vlézti mohla prostranných, naschvále k prohlídání udělaných, přistoupiti a tudy na to znamenité stromovíčko volně hleděti a dívati se mohli. Nebo bylo blízko dveří množství kříčkû sotva lokte neb půldruhého vysokých, s ratolestmi jako husí pysk tlustými a listím zeleným, bazilice prostřední u nás nazvané bylině podobným. Dvakráte v roce nařezují se větvičky jeho u přítomnosti komissařův a lékařův tureckých, k tomu od baše vyslaných, a tehdáž, když kape z větvičky, bílou šťávu má; po některých dnech dostane oleje barvy názelené; potom bývá barvy nážluté a právě medové, a tu za mnoho let zachová a jí nezmění. Prodávají ho do křesťanstva v hojnosti a najde se i v Praze, netoliko ratolesti, ale i olej i šťáva jeho, v dobře spravených lékárnách [4]).

[1]) placu. [2]) audienci. [3]) šlaku. [4]) apatykách.

Aby pak každý vyrozuměti a tomu uvěřiti mohl, že se do našich zemí dostává, toto promluvení [1]) o něm položím z příčiny mnohých psaní, kteřížto jistí, žeby nikdež jinde na světě nežli v Egyptě, a to v dotčené zahradě býti a růsti neměl; ale že na omylu byli a jsou, níže z hodnověrných spisovatelů [2]) to prokázati chci.

Pošel pak ten omyl z některých starých spisovatelův [3]), jako *Theophrasta, Plinia, Solina, Serapiona, Dioscoride* atd., kteříž všickni psali, žeby se jinde nežli toliko v Judstvu nenacházel. Odkudž majíc novotnější tu posilu, dále se na to neptali; ale také do dalekých (jako nyní se děje) zemí nedojížděli, i po nich to též jistili; až když ho něco odtud do Egypta bylo přenešeno, psali o tom napořád, zvláště poutníci nábožní, žeby v samé té zahradě a nikdež jinde nebyl.

Proti čemuž jsou jistí důvodové, a na větším díle staří i novotní dějepiscové [4]) toho potvrzují (jimiž se každý spraviti může), že jest nikdy Židovská ani Egyptská země pravou a jedinou vlastí té drahé byliny býti nemohla. Nebo předně dotčení spisovatelé [5]), totiž *Theophrastus, Plinius* atd. sami dokládají, že jest se v zahradě neb ohradě královské s pilností choval, kdežto byliny přespolní a obzvláštní toliko se chovají: sice kdyby v té zemi se zploditi měl, všudy by ho těch časů hojnost byla.

Potom jest spisovatel [6]) jistý, *Josephus lib. 5. antiq.*, kterýž píše, že za času krále Šalomouna královna z Sáby nejprvé z Arabie úrodné neb šťastné bylinu balsamu darem králi s sebou přivezla, a z té že jest se potom rozplodil. Píší také *Diodorus Siculus lib. 2. hist., Strabo 16. lib. Geogr., Pausanias lib. 9.*, že balsam v Arabii šťastné a Sábě všech časův v hojnosti rostl. Naposledy zkušení mnoho tisíc lidu každoročně z *Cairu* a odjinud do Arabie putujícího, kteříž je tam u velikém množství růsti, ano v *Cairu* nejednou v té zahradě vyhynouti, jiné z Arabie přivezti a na to místo vsaditi viděli, toho všeho dostatečně potvrzuje. Jakož pak jistá věc jest, že tento nynější, kterýž jsme viděli, léta 1575 z poručení baše *Cairského* ve 40. štípcích přivezen jest.

A tak vedlé spisův mnohých i ústních potvrzování roste v Arabii *Felicis* aneb šťastné, nedaleko města *Mecchi* na jistých pahrbcích písčitých, ve mnoho tisících křičcích. Před časy že tak

[1]) tento diskurs. [2]) authorů. [3]) škribentův. [4]) historikové. [5]) škribenti. [6]) author.

velikých obchodův [1]) do těchto zemí z oněch krajin nebylo, nešetřili ho a nerozplozovali sobě; ale nyní že z něho veliký úžitek mají, na mnoze jej štípí, však s dovolením knížete z *Mecchy*, kterýž slove u nich *seryph* a Turkům poddán není, však s nimi věčné příměří má, pro pout, kterouž oni do jeho zemí vykonávají, tak také že z rodu Mahometova jest a jako posvátného pokolení. Ten moc a právo štípení ho prodává pod jistý plat, však aby s jeho vědomím potom prodáván byl, tak že kdo ho z kupců koupiti chce, od něho dovolení míti musí. Pročež každého roku, když *caravana* z *Cairu* do 20. i 30. tisíc lidu pospolu na pout k Mahometovu hrobu do Mediny, a potom bytu jeho do *Mecchy* táhne, tam ho při cestě, kteráž mezi dotčenými pahrbky *Arafat* řečenými jde, dosti viděti mohou a s sebou do *Cairu* přivážejí, odkudž do našich zemí se dodává.

Každého pak roku posílá císař turecký *seriphovi* sukni zlatohlavovou, synům jeho, bratřím a nejbližším přátelům sto a padesáte tisíc dukátův darem, a serif jemu zase čtyry sta štuček indiánského nejtenčejšího kmentu, a balsamu tři neb čtyry libry odsílá; bašovi *Cairskému* jednu libru, a *hamiragovi* (kterýž hejtmanem té *caravany* bývá) půl libry.

Z těch tedy příčin může se ho v Egyptě s potřebu za peníze koupiti, a hrubě ho místo všelijakých jiných lékařství užívají, jako vnitř proti jedu a těžkostem nenadálým i jiným rozličným nedostatkům, a zevnitř na rány, úrazy atd., jakž to svědčí *Alpinus* doktor vznešený, kterýž v Egyptě několik let byl, *lib. de plantis Egypt. cap. 23.*, že za bytu svého tam jednoho Benátského kupce znal, jemuž v hlavě rána kamenem až do kosti od Turka učiněna byla, že se mu téměř v jednom dni po tom balsamu zhojila.

Také užívají ho proti bolesti očí, uší, kamenu, neplodnosti, mornímu nakažení a vráskům na tváři a jiným nedostatkům.

Ženy turecké a arabské bohatší, kteréž doma se zdržujíc krásné a bílé jsou, ty toho balsamu mnoho vypatlají, a to tímto spůsobem: Chodí často do lázně, a dobře se v ní zahřejíc maží se po těle tím balsamem, kde chtějí pěknou hladkou kůži míti, a přece po mazání hodinu neb půldruhé na suše a v horku zůstávají, ažby se do těla vtáhl a dobře vetřel, potom jdou domů, nesmáčejíce se do třetího dne ničímž ani otírajíce. Třetího dne jdou zase do lázně a maží se znovu předešlým spůsobem, a opět se ne-

[1]) handlův.

splakují ani v lázni ani doma, vždy třetího dne se znovu natírajíce, až do patnáctého dne počítajíc od začátku mazání. Potom před jinými věcmi namaží se olejem hořkých mandlův a poté zmyjí se vodou z bobů distillovanou, a tak pěkné, hladké a právě hedbávné kůže dostanou.

Kdo chce více o něm věděti, k čemu a jak dobrý jest; item jak se má od nepravého [1]) s pravým a nepomíchaným rozeznati, o tom viz *Alpina* v traktátu zvláštním *de Balsamo dialog.* a *Bellonia lib. 2. obs. c. 39.*

Po spatření všech těch věcí, a davše zahradníku Turku na spropitné, obrátili jsme se zase do *Cairu,* kdež jsme něco málo po poledni se dostali a oběd hotový našli, k němuž jsme našeho jeničara pozvali a s ním veseli byli.

Po obědích přivedl před dům jakýsi Arab s pacholaty na řetězích opice *bracconi* řečené, velmi veliké, a když se postavily na samé zadní nohy, prostředního člověka zvýši a sílou každého převyšující; ty byly napřed co lvové chlupaté, a nazad holé s dlouhými ocasy, barvy šedivé jako popelice a velmi pěkné vyrovnané chlupy, jakoby je nejpěkněji sčesal, zvláště okolo tváře jakoby naschvální štíce vyhlazené měly, místa holá jako tvář atd., červené jakoby je tělnou barvou obarvil; měly náhubky přes tlamu, aby lidí nekousaly; kteréž divné kratochvíle provodily s menšími opicemi, s oslem a s psem, jednoho na druhém jezděním, skákáním, až i osel, na rozkaz jednoho Araba, s kloboučkem okolo, drže jej v ústech, chodil, a obcházeje všecky Turky a jiné tu přítomné, před žádným se nezastavil nežli přede mnou, aniž odšel, až jsem mu koliks mejdynů do jeho čapky uvrhl, že mi s podivením bylo, že to nejhloupější hovado od těch tupých lidí ledačemus vyučeno bylo, proti přísloví: *Ogn' uno á suo modo, et li aseni al anticha,* „všecky věci svůj způsob mají, osel pak při svém starém způsobu zůstává.“

Osmého dne téhož měsíce povědíno nám bylo, že baša z *Cairu,* kterýž přede dvěma měsíci s úřadu ssazen a ke dvoru do Konstantinopole povolán [2]) byl, toho dne z města jeti a na cestu se vydati má. Pročež pan Černín a já vyšli jsme z domu, abychom se na jeho odjezd podívati mohli, a jdouce chvíli skrz několik ulic, vešli jsme do jakési dlouhé ulice, v kteréž jsme již lidu na koních i jináč po obou stranách očekávajícího na bašu plno našli,

[1]) falešného. [2]) citován.

že jsme sotva prostředkem skrze ně projíti mohli, vždy šetříce, kde bychom na stranu za lid ustoupiti a pokojněji se dívati mohli; ale čím jsme dále šli, tim těsněji a více lidu bylo, anobrž že takovým spůsobem až k zámku mnoho lidu býti musí, souditi jsme mohli. A nedali nám nijakž mezi sebou státi, ani za ně jsme se protlačiti nemohli, jakkoli často jsme se o to pokoušeli; ale strkali námi semotam, zůřivě na nás hledíce, a jiní nám se posmívajíce, tak že jsme se zase zpátkem touž cestou, kterouž jsme pracně a s posměchem prvé šli, ještě s větší hanbou a nám noh podražováním i ušklebováním se na nás navrátiti musili, až jsme se do jakés malé uličky, v kteréž tak mnoho lidu jako v jiných nebylo, uhnuli, že jsme na stranu ustoupiti a ke zdem domu jednoho přijíti mohli.

Do té když jsme se s radostí dostali, pan Černín počal na předešlé nebezpečenství pozapomínati, *ha avanzato li piedi fuora delle scarpe;* a nepřestávaje na tom, že na zemi stoje v pokoji všecko spatřiti mohl, dal se v lezení na jednu mříži před oknem, od země člověka zvýši, na kteréž již prvé několik Turkův se drželo a stálo; mezi ty se přitiskl, a že mu to strpěli, počal jak říkají, výskati a se mně chlubiti, jaký prospěch [1]) přede mnou míti bude. Ale byla po malé chvíli *alegrezza di pan fresco,* totiž „radost z měkkého chleba," proto že přišed jakýs Turek, potáhl pana Černína za nohu, veleje mu dolů slézti, což on učiniti a Turku svého místa nechati a se mnou zároveň státi musil. Když jsme tu půl hodiny očekávali, počali vésti bašovy velbloudy a mezky, nesoucí truhly a věci jeho, pěknými barevnými přikryvadly [2]) přikryté, a bylo velbloudů do padesáti a mezků do čtyřicíti, vždy jeden po druhém kráčejíce. Za těmi jeli Turci po dvou [3]), drahým rouchem odění, na pěkně vypravených koních, okolo 120 osob. Za nimi šlo mnoho jeničarův s dlouhými ručnicemi po dvou, a bylo jich do mnoha set, kterýchž jsme přečísti nemohli. Po nich jelo šest jeničarův na koních, a za těmi sám baše v letech padesáti na znamenitém koni jel, maje na hlavě veliký zelený tulban, totiž zavití, proto že byl z rodu Mahometova; proti němuž Turci, když mimo ně jel, z oken vyhlídajíce hlavy své skláněli, a pacholata po ulicích křičeli a zpívali, tím jemu šťastnou cestu žádajíce [4]). On naproti tomu k oknům každé strany se obracel, a pravou ruku na prsy klada hlavu proti nim skloňoval, tím se

[1]) fortel. [2]) deky. [3]) páru. [4]) vinšujíce.

s nimi rozžehnávaje. Za ním jelo jiných šest jeničarův na koních; za těmi opět tlupa [1]) pěších jeničarův, až naposledy mnoho koní povodních bašových jízdní vedli a závěrek tlupy [2]) učinili.

Odtud jsme se do příbytku [3]) k jídlu obrátili, a na rozkázaní našeho vůdce, mouřenína arabského, ještě toho dne na cestu k hoře Sinai všecky potřeby shotoviti dáti i z města vyjeti jsme musili.

Kapitola 9.

O putování našem z města *Cairu* k Červenému moři, do pusté Arabie a na horu Sinai.

Dne osmého měsíce Října, shotovivše se na cestu, došli jsme k panu *consulovi*, a při rozžehnání se s ním jemu naše peníze a všecky věci k věrné ruce svěřili a schovati dali, nevzavše s sebou nežli po třech neb čtyrech dukátích, toliko pro dání z nich almužny v klášteře pod horou Oreb; kromě já bez vědomí všech, jakkoli mi praveno bylo, že se konečně na té cestě někde s Araby potkáme a od nich oloupeni budeme, přece jsem dvamecítma cikynův, totiž dukátův, v tlustém nebíleném plátně na spůsob opasku zašitých s sebou vzal, a tím jsem se přes levé rameno pod košili nejvýš opásal, mysle na to, kdyby se v nepřítomnosti naší *consulovi* od Turkův co přihodilo a naše věci k zmaření přišly, abych dokonce o všecko nepřišel. Pan *consul* povolal před sebe mouřenína Araba, velbloudníka našeho, jemu nás pilně poroučeje, aby nás v takovém spůsobu ve zdraví zase přivedl, a dav mu polovici smluvených peněz, druhý díl až do navrácení se za sebou zanechal.

Potom majíce oslíky zjednané, pan Černín, já a služebník pana *consula*, nám za tlumočníka na náš groš přidaný, okolo půl druhé hodiny před večerem, i s potravami od biskotů, chleba čerstvého, sýra a něco málo vína jsme se vypravili, a cestou do *Matharie* z počátku jeli, až jsme se nedojíždějíce tam na pravou ruku k východní straně uhnuli, od *Cairu* na čtyry míle vlaské vzdáli. Po levé straně viděli jsme nedaleko od nás ležení bašovo, kteréžť toho dne, jakž dotčeno, z *Cairu* vytáhl, a mnoho pěkných stanův rozbitých, na spůsob nějakého nevelikého polního ležení

[1]) houf. [2]) houfu. [3]) lozumentu.

měl; kterýž toho úmyslu byl, aby na tom místě až do druhého neb třetího dne zůstal. My přece naší cestou jsme jeli, až v samý večer do arabského ležení, kde *caravana* naše byla a náš mouřenín své velbloudy měl, přijeli, okolo šesti mil vlaských od *Cairu;* kdež jsme vedlé stánku chatrného naše věci na hromadu složili, a sami okolo nich sobě večeři s sebou přivezenou vyložili, jedli a mouřenínu také něco udělili, a potom na modracích (majíc každý z nás jednu s sebou) obalte se do nich až do rána odpočívali.

To ležení arabské bylo, v němž jim nejblíže *Cairu* bydleti dovoleno jest, a tu jsme viděli, že ženy, děti a všecko hospodářství, místo stánků aneb chalup, na holech do země vstrčených z tlustého plátna plachty aneb rákosy rozprostřené měly, a bylo jich množství tu bydlících, i náš mouřenín tu svůj byt, ženu i děti měl. A tak bych soudil, že to položení do dvou mil vlaských v sobě obsahovalo. Jaká v něm správa [1]) byla, vyrozumí se doleji, kdež o jejich životu a krajině obzvláštně vypisovati budu.

Devátého dne téhož měsíce, totiž v pátek den svatého Diviše, okolo dvou hodin sjížděla se na jisté místo před ležení *caravana,* s kterouž jsme jeti měli až do Suez města k moři Červenému, a shromáždilo se jí okolo 300 velbloudův, všecko obilím naložených [2]), pro opatření pevnosti a města Suez. My tedy nemeškali jsme své věci na naše tři velbloudy naložiti, a sami se po jednom na každého navrch posaditi a ven do pole vyjeti, kdež náš mouřenín před námi bosý v košili, pasem širokým přepásaný kráčel, a v ruce dlouhou hůl do dvou sáhů, na konci s železnou špicí nesl. Odtud jsme pomalu jeli až do dobrého poledne, a když se *caravana* zastavila, my také stranou dolů ssedli nedaleko od zátoky z Nilu vycházející, a tu jsme posnídali a vodou se na cestu opatřili. Mají pak tam místo soudkův, lahvic [3]) aneb jiných nádob kožené nádoby, sprosta z vytažených koží nevydělaných, tak jak je s hovada třebas ještě za tepla stáhnou; ty jináč nejsou připravené, nežli kde konce jsou, tu provázky zatažené mají, a vody do nich naberouce zaváží vrchní konec, a tak s srstí zevnitř obrácenou na velblouda přiváží.

Po půl hodině vypravili jsme se za *caravanou,* směřujíce k východní straně, a tu jsme již všudy po píscích a písčitých rovinách až do samého večera jeti začali. Kdež potom v píscích

[1]) Jaký . . . regiment. [2]) naladovaných. [3]) flaší.

jsme noclehovati musili, a sotva travičky uschlé nasbírati mohli pro maličký ohníček, jímž by sobě člověk mohl kaši ohříti, totiž mouky do vody nasypaje a to spolu zmíchaje, toliko málo pozahříti a tak místo lahůdky pojesti. Arabové pekli sobě chléb, o němž doleji psáti budu.

Dne desátého téhož měsíce, hodinu přede dnem, z stanoviště našeho nočního jsme vyjeli, a ten celý den trvajíce v nesmírném horku slunečném, po píscích zahřitých a prach horký z sebe vyrážejících ustavičně až do noci jeli a tolikéž v písčitých místech noclehovali.

Jedenáctého dne téhož měsíce hodinu přede dnem jsme vyjeli, a proti východu cestou se brali. Poznávajíce pak, že *caravana* ne tak spěšně táhne, jak bychom rádi chtěli, dali jsme s naším mouřenínem Arabem skrze tlumače jednati, aby se s námi z *caravany* vytrhl a napřed pospíšil, že mu mimo smlouvu rádi na spropitný přidati chceme; neb nám k cestě naší málo času zbývalo do odjezdu lodí neb náví křesťanských z Alexandrie. Což on rád uslyšel, a s námi samotnými, totiž třmi osobami a s tolika velbloudy napřed se pustil.

I jeli jsme velikými pustinami a písky, nic jiného nevidíce nežli nebe a zemi písčitou, tak že se nám spravedlivě stýskalo, a vedlé přísloví: *Chi aseni cazza, puttani mena, e corre per l' arena, non esce mai d' afano edi pena*, totiž „kdo žene osla, kurvu s sebou vede a po píscích putuje [1]), není bez různic a bez těžkostí," tak my netoliko vády a nebezpečenství, ale i práce těžké jsme zakusili. Abych pak o obojím něco dotekl: Když bylo okolo poledne, viděli jsme po levé ruce jakous tureckou pevnost v píscích, však od kamene čtverhraně vystavenou, na spůsob prostřední tvrze u nás, kteráž od města *Suez* do pěti mil vlaských leží. V té pevnosti chová Turek vojáky [2]) pěší i jízdné, a to pro přístav [3]) u *Suez*, a jest místo hradby [4]) zemi Egyptské z té strany od moře Červeného. Když jsme pevnosti minuli, vyšli proti nám tři Turci a nás zastavili, chtějíce abychom jim peníze dali. My jsme se jim vymlouvali, že žádných peněz nemáme a jako chudí že z almužny putujeme. Oni potom, abychom jim vína dali, že je u nás čijí; a dali se sami do štárání a kůže, v nichž voda byla, ohledávali, až vždy na džbán vína, kterýž rákosím opletený byl, přišli [5]), jejž jsme hned odvázati a jim ho podati musili. Ale ne-

[1]) vandruje. [2]) soldáty. [3]) port. [4]) baštý. [5]) trefili.

meškali se dlouho, pili jeden po druhém tak spěšně, že se do vůle, až víc nemohli, napili i zežrali, a poté s veselou a pokojnou myslí od nás odešli; však zisku nám na víně nechali podlé přísloví: *dal robar al restituir se quadagna trento per cento*, totiž „po loupeži navracováno bývá, když se co málo zanechá, jakoby úroku z jednoho sta třiceti přijal, tak vzácné bývá"; aneb naproti tomu, místo hlavní sumy když někdo toliko úrok s těžkostí dostává. Tak i tuto, když jsme se jináč nenadáli, nežli že je nám všecko vyžerou a v čas největší potřeby nás o ně připraví, byli jsme vděčni, že ho nám trošku zanechali, jakoby je nám darovali. O jiných nebezpečenstvích doleji oznámím.

Největší pak těžkost jsme nesli od horkosti toho písku, kterýž se nejmenší, jak vlastně latiníci *aura*, totiž libý větříček, jmenují, nahoru kopytami velbloudovými vyrážel, a na nás padal co jiný nejjemnější [1]) prach, že se nám zdálo, jakobychom v nějaké peci plné popela horkého byli.

Okolo nešporu jeli jsme nedaleko moře Červeného, však až k samému jsme nedojeli, jakož i města *Suez* na dvě míle vlaské stranou jsme nechali, a vždy moře před očima majíc až do noci jeli a tu se v píscích složili, a našemu mouřenínu, jak velbloudům jísti dával a je opatroval, se dívali: totiž složе s nich břemena (k čemuž oni kleknou, proto že jich žádný dosáhnouti nemůže), dal každému drobet bobu asi s půl klobouka, a píti jim nic nedal, tak že jak jsme z Egypta vyjeli, až do té chvíle nic nepili, a také jsme k žádné sladké vodě nepřijeli.

Dvanáctého dne toho měsíce vstali jsme tři hodiny přede dnem, a jeli jsme dávajíce se na pravou stranu, totiž mezi východ a poledne, majíce moře Červené po pravé ruce vzdáli od nás tří neb čtyř mil vlaských. Ta cesta naše nebyla obyčejná, jakž náš mouřenín pravil, a proto se stranou z silnice s námi vydal, abychom obloupeni nebyli; nebo věděl, že tu při silnici Arabové své stanoviště mají: což nás potom, když jsme zase zpátkem tou silnicí jeli, nechybilo.

Když se rozednívalo, přijeli jsme k jakýms loužem, kteréž slovou dvanácte studnic Mojžíšových, v nichžto černá voda byla a tak smradlavá, jako u nás při hnoji bývá. Tou vodou náš mouřenín nás od mnoha mílí těšil [2]), a že ní vaky [3]) naše kožené naplníme, naději dával [4]). Když pak nám oznámil, že to ta voda čerstvá jest,

[1]) nejsubtylnější. [2]) troštoval. [3]) pytle. [4]) těšil.

velmi jsme se lekli a jemu věřiti nechtěli. On pak netoliko nám o ní potvrzoval, ale ještě za svatou a velmi vzácnou vyhlašoval, že jsme hned soudili, že musí býti ta, o níž se zmínka činí v písmích starého zákona v druhých knihách Mojžíšových v kapitole 15. těmito slovy: „I přišli do Elim, kdež bylo dvanácte studnic vod a sedmdesáte palm, i rozbili tu stany při vodách.“ O nichž se také v čtvrtých knihách Mojžíšových v 33. kapitole připomíná.

Náš tedy mouřenín opravdově se k té vodě měl, velbloudy ní napojil, a to nejprvé na vší té cestě, a sám také s chutí z jedné se napil; potom se svlékl a do nejhlubší z nich, kteráž do půl kolenou zhloubi nebyla, se položil, aby se vychladil a svou cikánskou kůži obmyl; po kteréžto lázni také nádoby naše prázdné snímal a do té vody se zase navrátě, v ní se posadil, a nemaje čím jiným, do koží hrstí vody nabíral a do nich kalnou a svým šplícháním, když se v ní koupal, pohnutou nalíval a nám ku pití přichystával. Tu každý může toho považiti, jakou chuť jsme k takové vodě míti a jak se ní občerstvovati mohli: ješto mnohý čtenář, čta tuto řeč mou [1]) o ní, mohl by sobě ji zoškliviti. My však když jsme ten žert pravý býti poznali, na to jsme se oddali a ji teplou z těch nevydělávaných koží píti rádi musili, zpomínajíce na povědění: *Varonilmente suffre lo que la necesidad trae*, „abychom zmužilé srdce měli v tom, co nouze a potřeba dává.“ A nedivili jsme se Tatarům, o nichž se píše, že v čas potřeby koňům svým žílu zatnou, a teplou krev píti obyčej mají. *Nicetas Chron. lib. 2. de reb. Manuelis Imp. Nicephr. Gregoras hist. Rom. lib. 2.* Nebo ta nikoli tak nesmrdí, ani pokažená nebývá, jako naše voda byla.

Pozdrževše se u těch nechutných louží za půl hodiny, jeli jsme odtud a začali viděti před námi hory a vrchy skalnaté a holé; k nimž když jsme se po některé hodině přiblížili, mezi ně jsme vjeli, a odtud až k hoře Sinai vždycky takové hory a vrchy skalnaté jsme měli; když pak noc byla, mezi skalím a pískem jsme odpočívali a leželi.

Dne třináctého téhož měsíce vyjeli jsme dvě hodiny přede dnem, a měli jsme velmi zlou cestu ten celý den, jako i ostatní k hoře Sinai, proto že jsme na větším díle s jedné hory a skály jednak dolů a zase hned nahoru, anebo v údolích úzkých a po stezkách ostrých velmi nebezpečně jeli, a nad námi hory na upadnutí visely, že strašlivé bylo ze všech stran na ně hleděti. Tu žádného

[1]) tento dyskurs mój.

stromoví ani trávy nebylo viděti, leč něco bodlavého a nehodného. Zeměplazů pak rozličných, hadů a ještěrek jedovatých množství bylo; a zvláště drakové velicí, a někteří s křídly létající, tam se zdržují, jakéž jsem vycpané v *Cairu* prodávati viděl.

Viděli jsme také po těch skalách běhati a skákati jakási velmi pěkná a milostná zvířátka, srstí nápodobná kamzíkům, však rohy mají delší a rovnější nežli kamzíkové, a jsou něco menší i krotčejší, ale snad proto, že jich tam mnoho nehoní a neplaší; jsou k jídlu chutného masa, a jedl jsem je v Alexandrii. Slovou pak vlasky *Gazelli*, latině *Orix*.

Tou cestou bez zastávky [1]) až do noci jsme jeli, a když kdo jísti chtěl, vzal sobě kus biskotu z pytle a jeda pojídal, a na svém velbloudu svou láhev [2]) měl, z níž se té smradlavé vody do vůle napiti mohl. K tomu měl obyčej náš mouřenín, když se mu stýskalo jíti, že zastavil některého z velbloudův, kteréhož nejčerstvějšího býti poznal, a jemu návěstí jistou řečí dav, k tomu ho že klekl přivedl, potom naň vlezl, a před námi ruce a nohy v hromadu před sebe co opice slože a zadek proti nám obrátě, se posadil. Po té dal se v zpívání, a to z obyčeje starodávního, o kterémžto někteří píší, že to činí Arabové, aby velbloudům tím ochotnější chůzi učinili, a že vedlé zpěvu, jak kdo rychle aneb nespěšně zpívá, velbloudy vycvičené mají, že tak spěšně aneb nespěšně kráčejí. *Bellon. lib. 2. obs. c. 5. 4.* Ale náš za časté oběma konci píšťaly pouštěl: *Cantava da due parte*, jakoby žáby kukaly; přes to jeho hřbet stýkal se s tváří naší, od něhož dosti smradu kozlového jsme pocítili, až nás v oči čpělo, a to tak trvalo hodinu, dvě i více, že se přísloví naplnilo: *Non semper violæ, nec semper lilia florent*, že ne vždycky fiala a lilium kvetne, aby se k němu vonělo.

Dne čtrnáctého téhož měsíce vstali jsme tři hodiny přede dnem, a opět ten celý den až do noci mezi vrchy a kamením bez odpočívání jeli, a potom mezi skalím jako dobří poustevníci [3]) spali.

Dne patnáctého vypravili jsme se o půl noci při měsíci, kterýž tehdáž plný byl a jasně svítil, pustinami a vrchy až do samého večera bez zastávky [4]) jsme jeli, a tu k jakési louži smradlavé vody se dostali, v níž mouřenín velbloudy napájel a nám jí do kozích koží nabral, a odtud s námi dále jel okolo míle vlaské,

[1]) stavuňku. [2]) flaši. [3]) *Eremitæ*. [4]) stavuňku.

pro strach Arabův, kteříž tu blízko té vody v jeskyních a rozsedlinách skály se skrývají, aby přicházejícím pro vodu nám nějaké těžkosti nečinili.

Majíce pak po tak veliké cestě od půl noci až do samého večera trojici odpočívání, stalo se nám přehoršího, že náš Arab nevěděl kam dále nás vésti, a dokonce ani po slunci ani po měsíci na dobrou cestu se vypraviti neuměl. Nebo na té vší cestě ani stezky, ovšem pak cesty, neměli ani šlépějí, po nichž by se poznati mohlo, že tu lidé putovali aneb hovada chodily, znáti nebylo a nebývá, a to netoliko proto, že tam nemnoho putují, ale že písek tak jemný [1] a lehký jest, že nerodí od nejmenšího větříčku pohnut, ale často od nesmírného hurtu jako povětří hovorné bývá, nímž se hned všecky šlépěje zanesou. Protož obyvatelé těch pustin ve dne sluncem a v noci měsícem, strany cesty své, spraviti se hledí, a jiní poutníci caravanami, a kupci compassem jako na moři se řídí.

Z té příčiny nemálo jsme se ulekli nad tou nesprávou našeho vůdce, a veliký strach na nás přicházel, zvláště kdybychom zavedeni byli, abychom tu hladem hladem, jakž se to jiným poutníkům před námi přiházelo [2], zahynouti nemusili, aneb abychom naschvále od toho lotra mezi ty loupežníky Araby uvedeni jako do léčky do věčného zajetí, aneb k prodeji divokým národům vydáni nebyli. A zvláště dal se nám v podezření, když od nás v noci do hor odšel, tím úmyslem, aby některého Araba k ukázání nám cesty pohledal: a my jinač nemyslili, nežli že to své náhonči shledává, aby nás oloupili, a vždycky jsme se, jak se co nejméně chřestilo, lekali a pánu bohu poroučeli, a již všeho odsekli, chtějíce raději hrdla svá ztratiti, nežli těm zlovolným národům v moc a poddanost přijíti. Tak tedy majíce spáti, ani oka jsme zavříti nemohli: ač se pak po třech hodinách k nám s jedním Arabem zase navrátil, a při nás oba bezpečně se položíce spali: však předce jsme mu nevěřili, domnívajíce se, když jest jednoho našel, žeť jest jich také více shledati mohl, a snad že pro lepší vyzvědění [3] nás tento s ním přišel. Až když bylo ráno 16. dne téhož měsíce, v pátek na svatého Havla, vidouce že se k cestě mají, a dvě hodiny přede dnem nás vyburcovali, tu jsme se poněkud v dobré naději ustavili, však nedokonale, obávajíce se, aby snad některého místa lstně [4] neopanovali a nám cesty nezastoupili,

[1]) subtylný. [2]) trefovalo. [3]) vyšpehování. [4]) fortelně.

v kterémžto strachu jeli jsme největšími horami a nejhorší cestou až k nešporům; a tehdáž zahlídli jsme skrze údolí klášter svaté panny Kateřiny, kdež jsme teprv všeho strachu pozbyli, pánu bohu z jeho milostivé a božské ochrany a pomoci děkujíce, že se nám beze vší zlé příhody šťastně k tomu místu tak žádanému dopraviti dáti ráčil. A nepotřebujíce víc toho najatého Araba, a poznavše to, že nás dobře vedl a ochotný byl, dali jsme mu na dobré spropitné, a k tomu něco biskotův, neb byl hladovitý pacholek, a pokojně jsme ho od sebe propustili.

Po půl hodině dostali jsme se před klášter, a ssedše dolů s velbloudů, přede dveřmi naše věci jsme složili a na klášter zatloukli, žádajíce do něho puštěni býti. I vyhlídli k nám mniši řečtí kalojeři přes zdi dolův, a nás se vyptávali, kdo jsme a odkud jedeme atd., načež jim náš tlumočník zprávu dostatečnou dával, s tím doložením, že psaní od patriarchy z *Cairu* s sebou neseme, z něhož všemu vyrozuměti moci budou; oni pak nám naposledy takovou odpověd dali, abychom malé strpení měli, že jak se Arabové rozběhnou, nám rádi otevříti chtějí. Nebo v tom čase, co jsme tloukli a spolu mluvili, sběhlo se k nám mnoho Arabů s ženami a dětmi, a ti na nás zevlovali. Mniši pak jim nic nevěřili, proto že s nimi v nějakém nedorozumění byli, tak že málo dní před tím útok činili [1]) ke dveřům klášterním, a nemohouce jich pro sílu jejich (nebo závorami velikými dobře opatřené a železnými tlustými plechy obité byly) dobyti, chtěli je vypáliti. Ale že mniši vnitř hasili, nic dovesti nemohli, však znamení toho všeho patrné pozůstavili. Obávali se tehdy mniši, kdyby nám otevřeli, aby se oni s námi tam nevetřeli aneb dveří nezaskočili.

Ti pak Arabové odtud se také odjíti nestrojili, až v samý večer, nevím z jaké příčiny, přišli mezi ně dva jejich hejtmané, *capi* od nich nazvaní, kteříž všemi Araby okolo hory Sinai vládnou; ti když k nám přišli, byli od nás žádáni, aby ty jiné odtud vypravili, že na spropitné míti budou. Což oni nemeškali učiniti, a toliko něco málo v svém jazyku zkřikli, hned se to množství preč odtud bralo, že ti sami dva *capi* zůstali. Pročež nám mniši otevříti nemeškali a nás ochotně a přívětivě do kláštera přijali, s velikou naší radostí, že po tak velice těžké a nepřístupné cestě jako k dobrému přístavu [2]) jsme se dostali, a zvláště mimo obyčejné putování v těch zemích do 400 míl vlaských, našich 80

[1]) šturmovali. [2]) portu.

velkých z *Cairu*, co jiní ve dvanácti neb třinácti dnech sotva vykonati mohou, my v osmi dnech s pomocí boží, totiž od 8. dne měsíce Října až do 16. téhož měsíce jsme ve zdraví bohdá s dobrou pochvalou vyřídili, proti přísloví: *Veggiar alla luna, e dormir al sole, non fa ne pro, ne honore*, totiž: že „kdo při měsíci jezdí a na slunci spí, prospěchu ani cti žádné z toho nemívá;“ ježto jsme téměř vždycky při měsíci jeli, a nevyspavše se v noci, třebas v největší horko slunečné jedouc vyspati se musili. Z čehož pán bůh pochválen buď!

Kapitola 10.

O příjezdu našem do kláštera svaté panny Kateřiny pod horu Sinai, a co tam dále od nás předsevzato bylo.

Když jsme do kláštera skrze dvoje pevné dvéře vešli, kteréž na spůsob malých vrat veliké udělané byly, vyšli proti nám někteří mniši *caloieri*, a jeden z nich vlasky k nám mluvě, nás jmenem arcibiskupa svého vítal; a po té majíce sobě od nás poděkování učiněné, vedli nás jakýmisi schody nahoru, a tam nám příbytek [1]) náš vykázali, totiž komoru prázdnou, bez loží, stolů, lavic a jiných potřeb, toliko zídky jakési od kamene a cihel na slunci sušených, do pažděí zvýši a pěti čtvrti lokte zšíři, při zdech přistavené pro líhání byly; ale ani slámy, ani modrací na nich nebylo.

Ten *caloier* byl nám k rozmlouvání přidaný a s námi se dobře snášel, a hladem, žízní a horkem zemdlené brzkou večeří těšil; s kteroužto že dlouho od nešporů až do večera prodlívali, jináče jsme nemyslili, nežli že tím lepší bude, a k ní jsme se s chutí chystali. Když pak čas večeře přišel a nám o tom oznámeno bylo, kdož jest raději a ochotněji k ní chvátal, jako my; pročež ukázali nám do *refectorium* svého, o některý stupeň níže, nežli naše komora byla, a my se tam za stůl zasadili, a k nám dva jiní *caloieři* přisedli, majíc každý z nás před sebou po talíři dřevěném a pecník chleba černého nevypeklého. První dání přinesli nám na míse bob syrový u vodě rozmočený, na spůsob u nás pučalky močené a neupražené, jakýž náš mouřenín svým

[1]) lozument.

velbloudům dával; toho zakusíc nemohli jsme pro jeho hořkost a odpornost jísti, a jakkoli nechutný chléb byl, raději jsme ho uštipovali a v ústech žvýkali, očekávajíce něco lepšího. Potom dali dvě konvice na stůl, k nimž jsme tím ochotněji sáhli, domnívajíce se, že v nich dobré víno najdeme, abychom po něm síly nabyli a sobě zase žaludky po té smradlavé vodě napravili; nebo tím méněji jsme ho z *Cairu* vzali, majíce za to, že ho tam konečně v hojnosti dostaneme: ale bylo husí víno, a o jiném nic věděti nechtěli. Druhou krmi přinesli jakési ryby syrové z Červeného moře, toliko že na slunci sušené byly, nápodobné těm, kteréž u nás matky boží ryby a jináč platýsy nazíváme. Můj tovaryš s tulmačem z velkého hladu jedli je s ochotností, a ukusovali jich velmi těžce, že sobě zuby vylámati mohli: ale já jsem jich ani okusiti [1]) nechtěl, nýbrž rozuměje tomu, že to poslední krmě byla, a počínali sklízeti s stolu, žádal jsem za kus sýra, abych tím: *Caseus et panis sunt optima fercula sanis*, totiž „sýrem a chlebem, nejlepšími a zdravými pokrmy“ zavřel. I přinesli ho malý kus, kteréhož jakž jsem okusil, jinačejší chuti a barvy mi se nezdál, nežli jako u nás mýdlo bývá, a podnes jej za takový mám. Na postolí [2]), místo ovoce, pozdrželi nás rozprávkou, až když jsme již vyvstati chtěli, poslal nám arcibiskup na přivítanou zvláštní poctu, totiž konvičku malou z daktylů páleného vína, a našemu z droždí pálenému nápodobného, toliko že tak silné nebylo.

Tu nám přidaný mnich dal přinesti *porcellanu*, a do ní málo toho páleného naliv, k tomu vody z konvice přilil a po té nám připil, a my jeden druhému, až jsme to pálené všecko vypili. A hned jsme poděkovavše z večeře odtud vyvstali, na tučnou polívku nenaříkajíce, zvláště já, kterýž jsem ani toho sýra užiti nemohl. Z čehož každý souditi může, jaký jsme nocleh s prázdným žaludkem míti mohli, podlé přísloví: *Chi va in letto senza cena, tutta la notte se remena*, totiž: „Kdo se s večeří chybívá, nepokojnou ten noc mívá.“

Sedmnáctého dne téhož měsíce ráno vstavše tím lehčejší, po cestě jsme odpočívali, a kostel, kaply a co v nich bylo, spatřovali; zvláště spatřili jsme množství jmen osob z rozličných národův, kteříž tam byli, a některých znaky [3]) vyryté, kreslené [4]) i malované po stěnách.

Potom pak žádali jsme *caloier*ův, poněvadž náš *intent* a přední

[1]) koštovati. [2]) *Pro secunda mensa*. [3]) erby. [4]) rejsované.

úmysl jest, abychom horu Sinai a jiná místa v písmích svatých vznešená i svatá spatřili, pro něž že jsme se na takovou nebezpečnou cestu vydali: z té příčiny aby nás vedlé obyčeje starobylého z prostředku jejich dva provedli, a dá-li pán bůh hned dne zejtřejšího taková místa nám volně ukázali. Oni zase nám odpověděli, že to arcibiskupu svému oznámiti chtějí; a po malé chvíli přišedše od něho, nám, abychom k němu přišli, že nás za to žádá, pověděli. K kterémuž jakž jsme přišli, místo jiného pozdravení a promluvení toliko nám ruky podal a zase od sebe propustil. Však potomně uradiv se s svými *caloier*y, dal nám oznámiti, že jim v čerstvé paměti zůstává, kterak s poutníky po místech svatých choditi povinni jsou; ale na ten čas že o tom dobře víme, i sami na díle toho povědomi jsme, v jaké oni nevoli s Araby okolními zůstávají a pro ně z kláštera vyjíti nesmějí. Z té příčiny abychom jim nic zlého nepřáli, nýbrž poněvadž některé své náchlební a poplatní Araby u sebe v klášteře mají, z těch dva že nám přidají, a ti to vše, cožby *caloie*ři mohli učiniti, nám dostatečně že ukáží.

Podlé čehož vidouce, že jináče býti nemohlo, na tom jejich zakázání jsme přestati musili, a již k času rannímu celý den (abychom tím volněji tu celou obyčejnou pout v témž dni vykonati mohli, ješto jiní před námi ji sotva ve dvou dnech vykonávali) zásobili jsme se chlebem, těmi suchými syrovými rybami a tím nechutným sýrem; vody jsme s sebou nevzali, proto že jsme ji tam dostati mohli, a tím časněji po takovém pankétu, jakýž jsme prvního dne měli, na odpočinutí se odebrali.

Kapitola 11.

O vyjití našem z kláštera svaté panny Kateřiny na horu Oreb, Sinai a horu svaté panny Kateřiny, a co jsme v těch místech paměti hodného spatřili.

V neděli po svatém Havle, to jest 18. dne měsíce Října, vyšli jsme my dva poutníci, náš trucelman a dva nám přidaní Arabové, tři hodiny, přede dnem ven z kláštera, a byli jsme tiše a s strachem *caloier*ů vypuštěni.

I počali jsme jíti k vrchu naboru po levé ruce, Arabové napřed, po jakýchsi kamenných a širokých stupních, tak naschvále

místem v skále vytesaných, místem položených po vší hoře Oreb od starodávna tak nazvané (po kteréž až na vrch té hory těch stupňův do některého sta jest, a jakž někteří počítají na tisíce, a zvláště Jan Tucher v knize putování svého do 7000 jich pokládá), a tak po tmě jdouce jináče jsme nemyslili, nežli že o nás žádný nezví a nás tak ráno Arabové se nenadějí. Ale že měli ostražité psy, kteříž hned zdaleka na nás štěkali, a páni jich naschvále blízko cesty na nás číhali a leželi, nemeškali k nám tři *capi* arabští (a to ti, ješto prvé příčinou byli nás do kláštera vpuštění) se připojiti, a že nás chrániti chtí před jinými svými Araby, nám připovídali. Kterýchžto sprvu jsme se ulekli a jich nevelmi vděčni byli, ale potomně poznavše k nám jich dobrý úmysl a platnost naši, byli jsme jim rádi; oni pak pro ten některý peníz tím ochotněji nám na službu hleděli, zvláště měvše toho již vnadu při našem vchodu do kláštera, a tak nás budoucně více užiti hleděli, dle přísloví: *El dia siguiente es discipulo del precedente*, to jest: „Den předcházející jest zkušením dne následujícího.“

Těmi tehdy stupni a v tom tovaryšstvu kráčejíce vždy nahoru s velikou těžkostí, netoliko pro mrákotu, kteráž mezi těmi horami měsíčné světlo nám zastiňovala, ale také pro mdlobu z náramného vedra, sotva jsme došli jedné studnice čerstvé, čisté a chutné vody. U té jsme se poobčerstvili, a od *caloierův*, jak jest na tom místě pošla, po navrácení našem se vyptali; o čemž málo níže oznámím.

Potom jsme zase výše vstupovali a přišli k jedné kaple, na větším díle rozbořené, a nazvané vlasky *Capella della madonna sancta Maria apparita*, to jest, „kapla zjevení se panny Marie“. O kterémžto zjevení nám *caloieři* zprávu dávali, že se stalo, když jednoho času v klášteře svaté panny Kateřiny a vůkol něho tak mnoho hadův a žížal jedovatých bylo, že se pro ně z kláštera vystěhovati myslili, a před odchodem svým, chtíce ještě jako na odchodnou [1]) všecka místa svatá okolní schoditi a s nimi se rozžehnati, že jsou tam s processí se brali, a navracujíce se zase z té pouti k klášteru (aby z něho *reliquias*, totiž svatých a světic kosti, a jiné své věci vynesti mohli), v tom že se jim na místě jistém blahoslavená panna Maria ukázala, a aby v kláštěře pokojně zůstávali, je napomínala, a že napotom od týchž žížal aneb hadů bědováni a trápeni nebudou, tím je bezpečila, a potom žeby před

[1]) *valete.*

nimi zmizeti měla. O čemž když *caloieři* pochybovali a mezi sebou rozjímali, jaké by to vidění bylo, dobré-li čili zlé? i oddali se na modlení; po jejichž potom modlitbě na důvod žeby na témž místě toho vidění voda čistá studená, nikdy tu před tím nebývalá, u prostřed nich se vyprýštila, a posavád zůstává studnice, o níž jsem málo výše zmínku učinil, že jsme k ní nejprvé přišli. Vedlé kteréhožto předpovědění když se ty žížaly ztratily a zmizely, že jsou na památku dotčenou kaplu vystavěti dali; ale od Arabův a Turkův, kteříž někdy valněji k hoře Sinai putovávali, nežli nyní, a u té studénky se chladívávali, ze zlosti pomalu rozbírána a kamení s vrchu dolů rozhazováno bylo.

Odtud šli jsme vždy výše až k jedné bráně, od jedné klouzy z skály až k druhé sklenuté, však bez vrat; ale znáti bylo, že někdy zavírány bývaly, aby každý k místům těm nemohl, lečby těm, kdo toho moc měl, úplatek dal. O té nám zprávu dávali, že skrze ni žádný Žid nekřtěný projíti a proto ani na horu svatou dojíti nemůže. Toho mnohé příklady nám vypravovali; ano že jsou se mnozí Židé nacházeli, kteříž v oděvu poutnickém a pod zástěrou křesťanského jmena skrze ni s jinými křesťany projíti usilovali, ale (prý) nadarmo. Nebo musili se přiznati, omámeni jsouce strachem, že vídali kříž dřevěný přese všecka vrata zastavený, pro nějž jim nebylo možné projíti, než tu se zjevovati musili, že Židé jsouce, žádostivě ta svatá místa spatřiti chtěli. Pročež někteří že se u studénky dolejší pokřtiti dávali, a potom bez překážky tam docházívali. Jest-li žeť tak jest, v pravdě jisté znamení hněvu božího proti nim i v té částce znamenati by se mohlo, že pán bůh ani té památky tak slavných skutkův svých, jim někdy prokázaných na těch místech, přiti neráčí; ješto jistá věc jest, když k jiným místům svým pamětným putovati mají, žeťby ovšem k hoře Sinai, na níž zákon jejich předkům vydán, bůh v moci své a zázracích vídán byl, u velikém počtu a často putovati se snažovali.

Od té brány šli jsme něco málo výše, vše po hoře Oreb, až jsme přišli na rovinu obdlouhnou a neširokou, a tu jsme teprva horu Sinai uzřeli; nebo z kláštera po vší cestě nahoru pro horu Oreb jí nebylo viděti. Po té rovině šli jsme k jakýmsi zdem nízkým a pustým, kdež žeby prvé kapla, Eliáše proroka nazvaná, býti měla; mezi ty zdi dvířkami malými jsme vešli a vnitř poznali po přehražených zídkách, že tři kapličky pospolu býti musily, a v jedné jest jeskyně malá, v níž Eliáš prorok bydlel. O němž toto se nachází v třetích knihách královských v 19. kapitole: Když

utíkal před Achaba krále manželkou Jezábel (kteráž se byla zařekla, že o jeho bezhrdlí státi chce, proto že příčinou byl pobití[1]) Baalových kněží na hoře *Carmel*), že přišel na poušť jednoho dne, a pod jalovcem se posadiv, žádal sobě toho, aby umřel, a po té že usnul v stínu jalovcovém. V túž chvíli anděl boží dotekl se ho a řekl jemu: „Vstaň a pojez!“ On pohleděv vůkol, a aj v hlavách jeho podpopelný chléb a nádoba vody, i pojedl a napil se a opět usnul zase. I navrátil se anděl podruhé, a dotekl se ho, řka jemu: „Vstaň a pojez, nebo dlouhá cesta nastává tobě.“ Kteryž když vstal, jedl a pil, i šel, posilniv se tím pokrmem, čtyřidceti dní a čtyřidceti nocí až na horu boží Oreb, a když tam přišel, bydlel v jeskyni. A aj, stala se k němu řeč hospodinova: „Co tu děláš, Eliáši?“ kterýž odpověděl: „Velice jsem horlil pro hospodina boha zástupův, nebo opustili smlouvu tvou synové Izraelští“ atd. Řekl bůh: „Vyjdiž a stůj na hoře před hospodinem.“ A aj, hospodin šel tudy, a vítr veliký a silný podvracující hory a rozrážející skály před hospodinem, ale nebyl v tom větru hospodin; za tím větrem zemětřesení, ale nebyl v tom zemětřesení hospodin; a za zemětřesením oheň, ale nebyl v ohni hospodin; a za ohněm hlas tichý a temný. Jejž když uslyšel Eliáš, zavinul tvář svou pláštěm svým, a vyšed stál u dveří jeskyně. O čemž co s ním bůh mluvil, a kam mu odtud jíti velel, v též kapitole se nachází.

Od toho místa šli jsme po rovině až k vrchu Sinai, samotnému co homole, na kteryž jsme s velikou prací po kameních a špičatých skalách lézti počali; však brzo spočátku ukazovali nám v kamení a samorostlé skále kopyto velbloudovo, vytlačené aneb vytesané, jakoby v hlíně vytisknuto bylo. O něm naši Arabové nám vypravovali, že jest odtud Mahomet po rozmlouvání s bohem svým do *Mecchy* jeti a stěhovati se strojil, a to na znamení a památku jeho tu někdejší přítomnosti od svého velblouda, na němž jeti měl, zanechal. A proto u veliké vážnosti od pohanův jest, i naši Arabové s velikou nábožností je líbali a svá čela o ně otírali. My jsme se ho ani nedotkli, ale šli jsme výše k vrchu na horu, až jsme vždy po častém odpočívání na něj vylezli a tam na kamení se posadili; i slyšeli jsme nedaleko nás veliké dusání a kamení dolů s vrchu válení, že jsme se nad tím pozděsili; ale Arabové nám pravili, že zvěř *gazelly* před námi utíkají. V tom sprchl čistý čerstvý deštíček, kteréhož jsme ani nejmenší krůpě-

[1]) zamordování.

jičky, co jsme z Benátek vyjeli, na té vší cestě, až právě teprv tu, neviděli a neměli, kterýž však ani prachu nepromočil a dlouho netrval.

Na té hůře našli jsme čistou rovinku [1]), a na ní dvě kapličky, jednu křesťanskou a druhou tureckou mešitu k straně západní. Arabové měli klíče od naší kaply, při níž byli železné dvéře, a dali jim je *caloieři*, aby nám otevřeli; což nemeškali učiniti, a sami do své mešity k modlitbám vešli. My pak tak po tmě (nebo ještě nesvítalo) v naší jsme se modlili, a po té očekávali, ažby se rozednilo, pro lepší spatření míst na té hoře. Když den byl, viděli jsme v tom kostelíku plno jmen poutníkův hrudkou, uhlím napsaných, i jináče vyrytých, ale jiného nic obzvláštního v něm nebylo, nežli při levé straně zdi, když se do něho vchází, musí se lézti pod jakousi skálu dolů, jako do jeskyňky malé; v ní jest vytisknutý celý hřbet, hlava, ramena až do pasu, jakoby z hlíny forma byla udělaná. Když jsme tam slezli, kladli jsme naše hřbety do té formy, a dobře se shodovala [2]) každému z nás, velikému i malému jednostejně. Bylo nám praveno, žeby to místo býti mělo, o němž psáno stojí, když Mojžíš svatý žádal viděti slávu a tvář boží, že mu řekl hospodin: „To hle jest místo u mne, a staneš na skále, a když půjde sláva má, postavím tebe v rozsedlině skály, a zakryjit tebe pravicí mou, a uzříš hřbet můj, než tváři mé viděti nebudeš.“ *Exod. cap. 34.* Mojžíš tehdy že jest tu podobu [3]) hřbetu svého, jak jest se přitisknouti musil z bázně pro tehdejší přítomnost boží, zůstavil.

Ten kostelík jest od kamene stavený a velmi veselý. Od toho jsme šli asi patnácte krokův k tureckému mešitu, při němž jsme našli jeskyňku pod zem jdoucí, jako nevelkou jámu, v níž prý Mojžíš čtyřidcet dní a čtyřidcet nocí postiti se měl, jakž opravdového jeho postu vypsání se najde v druhých knihách Mojžíšových v 24. a 34. kapitole.

Turci pak majíce Mojžíše za zvláštního proroka, odjali tu kaplu křesťanům, kteříž ji byli vystavěli, a k svému modlářství ji obrátili, v ní modlitby své konají, jináč nesmýšlejíce, než že tu Mahomet s Mojžíšem se shledal, a o zákon, jejž *Alcoran* jmenují (o němž doleji psáti budu), rozmlouval, jakoby spůsobem zákona božího na té hoře jim vydán byl. Odtud nevelmi daleko po straně byla čisterna, v kteréž jsme vodu čerstvou našli a z ní pili; jme-

[1]) čistý plácek . . . něm. [2]) trefovala. [3]) figuru.

nuje se čisterna Mojžíšova, že prý z ní, když často na hoře bývati musil, pijíval.

Ten vrch Sinai jest velmi vysoký, okrouhlý a nepřístupný, a jakž *Adrichom. in Pharan num. 92.* píše, že jest měl několik tisíc stupňův vytesaných aneb položených, kromě kde se volněji a rovněji chodilo, kdež žádných nebylo potřebí. Viděli jsme s něho moře Červené, však ne tak dobře, jako jsme je potom s vrchu svaté panny Kateřiny spatřili.

Na výšce vrchu toho, padesátého dne po vyjití synův Izraelských z Egypta, pán bůh zákon svůj v plameni a zvuku hrozném vydati a svým svatým prstem na dvou dckách kamenných vyryti jest ráčil. V tom lid Izraelský pod horou, když jest sobě stýskal po Mojžíšovi, že čtyřidcet dní a nocí na hoře ustavičně byl, domnívajíce se, že tam umříti musil, dali sobě tele zlaté slíti a tomu se modlili. Pročež Mojžíš dolů sešel, a horlivostí jsa popuzen, dcky, kteréž s sebou nesl, udeřiv jimi o zem, je rozrazil, tak že pro jiné na horu vstoupil, a tehdáž boha míjejícího se v slávě božské po zadu viděl, dcky jiné přijal, a odtud s jasnou tváří, na niž žádný z lidu patřiti nemohl, přišel, že jest musil zástěru přes tvář zavěsiti a mezi lidem tak obcovati; jakž o tom šířeji psáno stojí *Exod. 19. 20. 31. 32. 33. 34. cap. Levit. 7.*

U toho vrchu bydleli synové Izraelští celý rok a čtyry dni, v kterémžto času byl stánek, kněžstvo a všecka starého zákona *hierarchia* a správa světská nařízena [1]), o čemž celá kniha *Leviticus* a něco *Num.* a *Exod. Hieron. mans. 13.* vypravují.

Ten vrch někteří jmenují Oreb, chtíce slovo Sinai všem okolním horám, tak jako poušti Sin přivlastniti. *Exod. 19.* (Beschreibung der Walffarth zum heiligen Grab, Hans Werli von Zimber vnd ander Herrn atd. *anno* 1483, o čemž také *Hier. in loc. Hebr. Joseph. 2. antiq. 12.* píší.) Ale správa vůbec od starodávna dělí ty vrchy tím spůsobem, jakž jsou ode mne položeni, totiž Oreb, vedlé textu třetích kněh královských v 19. kapitole, kdež se zejmena klade jmeno Oreb, tu jako se Eliáš postil. A zase o Sinai na několika místech se dokládá: „u vrch hory“. *Exod. 24.* a *34.* Což patrně témě [2]) hory Sinai, daleko vrch Oreb převyšující, ukazuje a znamená. Tu horu Sinai pohané arabští a mouřeninští *Agar* aneb *Tur*, Weissenb. také *Turla* jmenují, jakž *Odoardo Barbosa neľ summ. deľ Ind. Orient.* svědčí.

[1]) regiment světský nařízený. [2]) špici.

Na té hůře Sinai byvše do slunce východu, líbilo se nám dobře; ale že jsme ještě mnoho schoditi měli, šli jsme zase dolů s druhé strany k západu, a to do mnohem hlubšího údolí nežli k rovině Oreb, kudy jsme na horu lezli, jakožto pod tou rovinou dobře nízko ležícího.

Tu každý může souditi, s jakou prácí nám to lezení přišlo po těch nebezpečných špicích a rozsedlinách skal, však s boží pomocí předce jsme dosti rychle dolů se dostali; v kterémžto údolí viděli jsme štěpnici několik honův dlouhou, však úzkou, dobře vysazenou rozličným dobrým a vzácným štěpím všelijakého ovoce, vůkol zdí ohraženou. Při ní viděli jsme říceniny kláštera, někdy dosti velikého, kterýž slove čtyřidceti mučedlníkův, *Quaranta padri*, a to proto, že prý pohané z města *Thor* při Červeném moři ležícího na tu poušť táhše, aby křesťany hubili a mordovali, mezi jinými že také na mnichy toho kláštera nenadále připadli, a pobili [1]) jich v počtu čtyřidcet, a od té doby že tu žádný nebydlel. Nyní jsou tam samy zdi bez krovův, a domky některé z hlíny a ze třtí splácané.

U toho kláštera skonává se hora Sinai a začíná se svaté panny Kateřiny hora, na kteroužto když jsme jíti počali, nechtělo se těm *capům* arabským s námi nahoru, ale šli od nás do zahrady, pravíce, že na nás dole očekávati budou; pročež aby naši Arabové z kláštera potrav [2]) zbytečně nenesli, nechali jsme jim všech v tlumoku [3]) svázaných, a toliko po malém kousku chleba k sobě jsme vzali, pravíce jim, že tu potom budeme snídati.

Tak tehdy dali jsme se v lezení nahoru, nejprvé dosti povlovně, ale potomně až nahoru, bylo-li jest na horu Sinai nebezpečně a příkře, byloť tuto mnohem hůře; a však poodlehčilo se nám v polovici, když jsme k jakési studýnce mezi rozsedlinou skal velmi nepřístupných se dostali, při níž jsme se (proto že velmi čerstvá byla pro nedocházení k ní slunečného horka a světla, mimo kterouž vodu na vší cestě jsme čerstvější nepili) posadili a poobčerstvili. Po té jsme jí sobě do malé kozí kůže nabrali a na cestě se ní ochlazovali. Od té studýnky hledíce k vrchu nahoru, bylo nám velmi strašlivo a téměř za nemožné nahoru se vydati.

Ale však předce když jsou jiní na ni mohli, také jsme se těšili, že i my na ni vylezeme. A protož velmi pracně povylezše

[1]) pomordovali. [2]) profantův. [3]) filci.

dosti vysoko na nějakou špici, s ní jsme nikam nemohli nežli zas dolů, a tu slezše jiné cesty hledati jsme musili; někdy jeden s pomocí a postrkováním jiných vylezl, a potom jiné zas nahoru k sobě za ruce pozdvihoval. A sumou žádné hory jsme tak nebezpečné neměli. A však vždy potom jsme se s pomocí boží nahoru beze škody dostali, k jedné malé čtverhrané a kamenné, sotva čtyř krokův široké a tolik dlouhé kapličce. Tu jsme našli otevřenou, aniž se kdy zavírá, a v ní nic jiného, nežli kámen široký z země vyrostlý, nápodobný kamenu hrobovému velikostí a spůsobou [1]), na němž byla vytesaná osoba ženská, jakoby v dlouhé hazuce byla, a dva anděli, z každé strany jeden, an ji za ramena drží.

O té podobě [2]) ženské oznamovali nám, že jest podobenství svaté panny Kateřiny mučedlnice. O kterézto co se v historiích nachází, v krátkosti [3]) poznamenati chci.

Za času Maxencia císaře Římského byl jeden král Kostus manem císařovým; tomu a jiným všem mocnářům a knížatům svým císař poručil, aby se k němu do Alexandrie z jistých příčin, o něž se s nimi raditi měl, vypravili.

Tu král Kostus byv velmi laskav na královnu manželku svou, a dcerku jedinou, nechtěl bez nich k císaři na cestu se vydati, ale s nimi a s slavným svým dvorem do Alexandrie přijel, kdež od císaře ctěn a dobře chován byl; avšak po dobré chvíli při dvoře císařském život svůj dokonal.

Za živobytí pak svého, chtěje svou dcerku ve všem dobrém zvedenou míti, dal ji při takové tehdejší v Alexandrii příležitosti, kdež toho času nejpřednějších a nejučenějších lidí množství bylo, umění liternímu učiti. Kterážto panna tak jest nad povahu věku svého mladého, což jest ku podivu, mnoho prospěla, až všecko ženstvo [4]) při dvoře jak rozumností, tak krásou daleko převýšila.

Po smrti tedy krále otce jejího, vida ji císař tak umělou a šlechetnou, žádal královny mateře její, aby ji synu jeho zasnoubila. Což když matka dceři oznámila, nalezla ji v tom odpornou. Avšak nesmějíc císaři v hněv upadnouti, radila se s přátely, jakby císaře spokojiti mohla; až také doptavši se blízko Alexandrie na poušti jednoho svatého muže, o němž slyšela, že mnoho dobrého lidem radívá a šťastně, k němu se tejně s dcerou vypravila a svou žalost mu toužila. Ten pak člověk byl křesťan, a poznav je po-

[1]) formou. [2]) figuře. [3]) sumovně. [4]) všecken fraucimer.

hanského náboženství býti, dal se v vyučování jich víře křesťanské, tak že jsou v Krista pána ony obědvě uvěřily, a vrátivše se potom zas ke dvoru, tajně své služby křesťanské vykonávaly.

Po některém pak čase vydal se císař v tyranství a vraždění [1]) křesťanův, rozeslav příkazy [2]), aby všickni bohům neb modlám pohanským, pod ztracením svých hrdel, obětovali. Když tehdy mnoho pobožných křesťanův se našlo, kteříž ho v tom uposlechnouti nechtěli, poručil je rozličnými a ukrutnými smrtmi z světa sklízeti, tak že časem velicí zástupové [3]) křesťanův zahubeni bývali.

Jednoho pak času, když veliké množství křesťanův pro strach smrti s velikým zvukem od všelijakých nástrojův [4]) modlám obětovali, a svatá panna Kateřina to viděla, k císaři z palácu svého šla, a opováživši se života svého, jemu s pokorou tu jeho ukrutnost tupila a k milosrdenství ho nakloniti se snažovala. Ale davši jedna řeč druhou, a na vychvalování císaře své modloslužebnosti, když víru křesťanskou zjevně vyznávala a zvelebovala, že císař pro odpovídání jí mudrce nejučenější povolati, a jim s ní se hádati [5]) poručil; a když ona ty k mlčení přivedla, poručil z okolních krajin podobným spůsobem mudrce obeslati, a z těch ze všech padesáte jich vymísiv, o ten článek [6]) nejvíce, žeby nemožné bylo, aby bůh člověčenství přijíti a trpěti měl, se hádali, což jim ona písmy mudrcův [7]) a Sybill pohanských prorokyní dovozovala a provedla, že netoliko jí za pravé dali, ale i k víře křesťanské se obrátili. Pročež potomně od císaře ohněm udušeni a usmrceni byli; ona pak od císaře do vězení dána, v něm u víře křesťanské trvala, až i samu císařovou a množství jiných k víře křesťanské pobožným svým mluvením přivedla. Z té příčiny rozlítiv se císař proti ní v hněvu, smrtí jí hrozil, pokudžby modlám obětovati nechtěla; ale když ji tím stálejší býti poznal, dal čtyry kola železnými špicemi a pilami obité udělati, aby jimi tělo její pořezati a roztrhati mohli. Ale když k popravě přišlo, praví se, žeby anděl páně ta kola do zástupu [8]) lidu vtiskl a pustil, tak že jimi do 4000 lidu potlačeno a usmrceno bylo. Pročež císařovna k císaři přistoupila a z ukrutenství toho jej trestala, i křesťankou se býti vyznala; kteroužto on také jíti a na smrt vésti poručil, ale žoldnéři byvše od svaté panny Kateřiny u vězení k víře při-

[1]) mordování. [2]) mandáty. [3]) houfové. [4]) instrumentů. [5]) proti ní dysputovati. [6]) artikul. [7]) filozofův. [8]) houfu.

vedeni, zpečovali se to učiniti, tak že se hněv císařův tím více rozpaloval. Kterýžto všem dotčeným i svaté panně Kateřině hlavy stínati dal, a to se hned vykonalo s velikým vzýváním a oslavováním pána boha, že jim té koruny mučedlnické společně popříti ráčil.

Odtud žeby hned její tělo svaté mělo se ztratiti a od andělů na hóru Sinai do dvaceti dní cesty vzdáli nešeno a tam pochováno býti mělo, jakž o tom obšírněji *Peregrinus de sanctis serm. 70. Passionale Jacobi de Vorag. legenda 67.* a v knize *dormi secure serm. 66.* item *Discipulus, Joh. Heroldt serm. 44.* a jiní vypisují.

Potom po třech stech letech od smrti její, když v těch zemích křesťané se rozmnožili a všudy vůkol v Arabii skalnaté a na poušti *eremitae* neb poustenníci bydleli, a tehdáž ten klášter pod horou Oreb vystavený byl, zjeveno měl sobě opat kláštera toho, aby těla panny Kateřiny hledal na hůře, a nalezna do kláštera přenesl. Což když on za sen měl a učiniti toho obmeškával, že sobě podruhé i potřetí měl o tom navrhováno, až se na to oddal, a se vším konventem s processí na vrch hory putoval; a tu žeby se s nimi potkati měl mnich, jehož neznali, ale po oděvu za jednoho z své řeholy jej drželi, kterýž jim to místo pod kamenem oznámeným ukázal, a po té se od nich ztratil, nechav jich, aby tělo svaté panny Kateřiny do kláštera snésti a tam je v truhle chovati mohli, odkudž podnes klášter, ješto předešle Sinai sloul, nyní svaté panny Kateřiny nazván jest. A co toho více kaloierové naši nám o divích a zázracích jejích i jiných příbězích vypravovali, pro krátkost pomíjím; kdo chce o jejích divích něco více čísti, může *Discipulum de tempt. serm. 44. de sanctis et legend. 209. Jacobi de Vorag.* nahlednouti.

Na té hoře byli jsme okolo dobré hodiny, a bylo nám na ní veselo a chladno, kdež jsme posnídali po kusu chleba a té vody z koží se napili. Potom jsme se ohlédli a viděli jsme dále a lépe všecko, nežli s hory Sinai, proto že tato hora o drahný kus vyšší a mezi všemi horami pouště skalnaté Arabie nejvyšší jest, a všecky z ní přehlídnouti se mohou. Tu jsme viděli moře Červené, a jak se točilo na spůsob luku dlouhého, zdálo se býti blízko, však dobrých dvou dní cesty odtud stojí. Viděli jsme také položení města a přístavu [1]) slavného *Thor*, blízko *Aethiopiae*, tak nazvaného,

[1]) portu.

o němž doleji psáno budě. Viděti bylo k straně polední poušť a vrchy, na nichž klášter svatého Antonína a Makaria od starodávna jest, a posavád tam křesťané kaloiery, Armeniáni a Maroniti, bydlejí, o níž doleji bude dotknuto.

Ku vlasti [1]) pak, totiž k straně západní hledíce, hned jsme dolů pospíšiti usilovali, a tu jsme nejprvé zpátkem domů se vraceti počali. Pročež tím ochotněji jsme dolů lezli, ač s hrůzou velikou, nejvíce pro velikou hlubokost dolů, do kteréžto jsme hleděti musili s strachem, aby se nám hlava netočila, čehož lezouc nahoru obávati se nám nebylo potřebí.

Potom jsme se dostali k čisterně vody čisté a chladné, z kteréž jsme se napájeli, a ta slove studnice panny Kateřiny. Od té jsme přišli doleji zase k té pramenité studýnce, z níž jsme sobě nahoru jdouce do koží vody nabrali. Tu vůkol místy viděli jsme mnoho křoví. Z toho dříví, praví, žeby ona hůl Mojžíšova, kterouž on také veliké divy a zázraky činil a jí po cestě putování synův izraelských užíval, uřezaná býti měla; jest hmota [2]) tvrdá, velmi sukovatá a těžká. Dřeva toho já jsem s sebou hůlku do vlasti naší přinesl. Řekové mnoho o jeho moci a úžitcích, zvláště při ženách těhotných, že když k porodu pracují a tu hůl v ruce drží, lehčeji rodí, povídali; ale já jsem ho v ničemž nezkusil.

Jdouce od toho místa dolů, nacházeli jsme mnoho rozličně a velmi divně vyrývaných kamení od bylin, kvítí, stromoví, zvířat atd., jakoby na nich naschvál malováno bylo, kteréhož jsme sobě něco na cestu nasbírali; toho jsem i já také do vlasti s sebou něco přivezl.

V hodinu první po poledni dostali jsme se zase do výš jmenované zahrady a štěpnice, a v té jsme se s našimi vůdci Araby shledali. Ta pak štěpnice kláštera svaté panny Kateřiny jest mnichům k svobodnému užívání propuštěná, toliko že jsou každého roku povinni na dvou neb na třech velbloudích, jak se kdy buď mnoho neb málo urodí, do *Cairu* ovoce z ní na zámek odeslati, a to proto, že v ní stromoví rozličného a nad jiné chutného ovoce a zvláště pro divy, za starého zákona v těch místech zjevované, Turkům vzácného roste. V té zahradě jsme se zasadili pod fíkový strom, nedaleko vody pramenité, kteráž se nadržovala v připravené tu vodárně, z níž když sucho bývá, do štěpnice ji spouštěti a zavlažovati mohou, sice by suchem všecko vyhořelo

[1]) K patrii. [2]) materie.

a žádného ovoce nebylo. Pan Černín s tulmačem a s Araby dal se do jedení suchých ryb a sýra, až z toho obého nic nenechali, a já jsem toliko chlebem pozaložil; a chtěje se napiti z potůčku (kterýž jsme z té vodárny dó štěpnice spustili) byl jsem smradem a puchem nechutným té vody zaražen, div že jsem neomdlel, a chtěje zvěděti toho příčinu, pohleděl jsem přes hráz do vodárny, i poznal jsem, že to bylo z příčiny množství jakýchsi velkých žlutých pomřelých a po vodě svrchu, též pod vodou zůstalých kobylek, až vody pro ně nebylo viděti. Těch kobylek bylo toho roku množství veliké v Arabii, a po skalách hor svatých i po cestě zvlášť v noci místem jich dosti zhusta se prolétalo; a byly holemé, nebo když nám někdy o tvář zavadily, zdálo se nejináč, než jakoby kamínky malými házel. V těch pak místech bylo jich plno umrlých, že neměly co žráti, a toho roku netoliko všecko ovoce, ale i listí v té štěpnici požraly, tak že ubozí mniši, co by za malý peníz stálo, jí nemohli; pročež jsme toho dosti litovali, že jsme žádné vody dotčených studýnek na hůře s sebou dolů nepřinesli, a z žízně veliké přáli [1]) jsme sobě chuť a žaludek sv. Arsenia, o němž se píše, že bydleje na poušti košíky z palmových listí pletával, a z nádoby té, v níž to listí močíval, tu vodu smradlavou, všecku jeskyni jeho týmž smradem naplňující, vždycky pijíval. Ta voda se mu snadno zsmradívala tímto dvojím spůsobem: jedno z šťávy toho listí, druhé, že on vždycky na to jiné vody přilíval a nikdy do konce vyliti a vyčistiti jí nedal, říkaje, že jakož když při dvoře císaře Theodozia v službě slavné byl, drahou vůní a pížmem své věci naplňovával, tak že tehdáž té vody smradem to zase nahražovati musí, aby pamatujíc na bídu svou a čině pokání, smradu pekelného zbaven býti mohl. *Vit. Patr. lib. 2. c. 89.*

Poodpočinuvše v té štěpnici, vyšli jsme z ní k západní straně, majíce horu Oreb s pravé strany, až jsme štěpnice minuli, odkudž nedaleko vedlé cesty po pravé ruce přišli jsme k jednomu vysokému všeokrouhlému, samo o sobě stojícímu kamenu, na spůsob malé skalky; do toho byly čáry od spodku při zemi až nahoru dlouhé, zdýli Pražského lokte a na šíř dvou prstů vytesané, a těch bylo dvanácte, přes něž jako žlábek úzký jiná dlouhá čára byla. O tom kamenu dávali zprávu, že to ten jest, na nějž Mojžíš

[1]) vinšovali.

holí udeřil a těch dvanácte čár v něm udělal, z nichž z jedné každé obzvláštně voda tekla, na znamení dvanáctera pokolení izraelského, o čemž v druhých knihách Mojžíšových v 17. kapitole psáno stojí. Na ten kámen vylezv nahoru chtěl jsem ho kus uraziti, ale nebylo možné, proto že tvrdý byl a co skřemen oblátkový hladký.

Od toho kamene šli jsme podlé hory Oreb po rovině rovnou cestou proti západu za některé hony, až jsme přišli mezi stany a obydlí Arabův, kteříž tu mezi skalím v jeskyňkách někdejších poustenníkův a svatých otcův křesťanských přebývají, a to mezi rozsedlinami pod samým nebem, toliko jen že pro slunečnou horkost rohožemi, sukny a ledajakými hadry, aneb tím, co tak kdy poutníkům v tom vůkolí mocí pobrali, povrchu místo střešky se přikryli, kdež s dětmi a s ženami, co v doupatech myši, nahromadě bydleli. Skrze ty musili jsme projíti, a kdybychom byli těch *capů* arabských s sebou neměli, byli by nám tak pokojného průchodu nedopustili. Nebo vyběhše v zástupích [1]) z těch svých skrýší, na nás co sovy oči vyvalili, patrně znáti dávajíce, že k nám choutku nemalou měli, ale pro strach svých vrchních nic proti nám předse bráti nesměli.

Dále se berouce přišli jsme na konec hory Oreb, kteráž tou stranou, vedlé níž jsme šli, na dýl se táhla, a tu jsme spatřili údolí široké a pískovaté, kteréž se táhne ve čtyřech ramenách neb úžlabích do hor a pustin skalnatých mnohonácte mil zdýli, a křížem jedno proti druhému se začíná; ale my jsme se obraceli do údolí na pravou ruku k straně půlnoční, kdežto sotva půl hodiny pošedše přišli jsme na místo, na němž ukazovali, že synové izraelští nemohše se Mojžíše s hůry Sinai dočekati, tele zlaté sobě slili a je ctíce za boha okolo něho tancovali, jakž o tom šíře v druhých knihách Mojžíšových v 32. kapitole se nachází. V tom údolí předse kráčejíce obcházeli jsme horu Oreb a k straně východní se obraceli, až jsme na cestu, po níž jsme do kláštera z *Cairu* přijeli, dopadli [2]) a brzo potom při západu slunce velice unaveni a od chůze zemdleni před klášter přišli; do něhož však pro strach Arabův, jichž jsme tu zástup [3]) našli, puštěni jsme nebyli, až právě teprv v samý soumrak, když se oni odtud rozběhli, do něho jsme vešli. Tomu našemu v jednom dni se navrácení divili se mniši, a při nás to dobře viděli, že jsme nezaháleli,

[1]) houfích. [2]) trefili. [3]) houf.

anobrž co jiní vždycky ve dvou dnech vykonávali, to že jsme my za jeden den skoncovali. Nebo obyčejně první den na horu Oreb a Sinai až do již jmenované štěpnice klášterní přicházívají a tu přes noc zůstávají, na druhý den teprva na horu svaté panny Kateřiny docházejí, až zase do štěpnice, odkudž potomně ostatek cesty na velbloudích až do kláštera dojíždějí.

Kapitola 12.

Vypsání kláštera svaté panny Kateřiny, co jsme v něm působili a jak jsme se na cestu strojili.

V tu chvíli, co jsme před klášterem stáli, připravili nám večeři, podobnou oné první, jakž jsme se tam dostali, kterouž jsme my bez mnohého na dotázky na nás činěné odpovídání (vedlé přísloví: *Inanis venter non audit verba libenter*, totiž: „žaludek jsa hladovitý, nemá slov kdy poslouchati") za vděk přijíti musili a bezděk jedli. Zatím jsme mouřenínu našemu vzkázali po trucelmanovi, aby tím raněji pohotově byl, že míníme odjeti. Také jsme *caloier*ův žádali, aby nám tím dříveji tělo svaté panny Kateřiny ukázali, což slíbili učiniti, a v tom jsme šli na odpočinutí.

Ráno 19. dne téhož měsíce, to bylo v pondělí po svatém Havle, vzbudili nás *caloier*ové tři hodiny přede dnem, a jak jsme se přistrojili, vedli nás do svého velkého kostela, a tu v řeckém jazyku mši zpívali, a to na tom oltáři, na kterémž tělo svaté panny Kateřiny pochováno bylo, v straně kůru, když se jde do kostela, po pravé ruce. Po dokonání mše, maje každý v rukou hořící svíci, šli jsme s processí do kaply, kteráž jest na levé straně kůru, když se vchází do kostela; před tou, dříve nežli jsme do ní vešli, s noh svých jsme obuv szuli a bosi tam kráčeli. Tu po mnohém řečí řeckou slov říkání a divně konaných ceremoniích povídali nám, žeby to místo té kaply bylo, na němž se bůh v ohnivém kři Mojžíšovi ukázal a k sobě přistoupiti nedal, lečby s noh obuv szul, mluvíc o něm, žeby to místo země svatá byla, jakž o tom více psáno jest v druhých knihách Mojžíšových v 3. kapitole.

Pomodlivše se tam, vyšli jsme zase ven a šli jsme k oltáři již jmenovanému, na němž mši sloužili; tu s novými ceremoniemi a zpěvy vytáhli jakousi příhradu po straně oltáře, v kteréž leželo

tělo svaté panny Kateřiny. Po dlouhém zpívání před tou příhradou teprva po dvou [1]) *caloier*ové jedni po druhých s častým klaněním a v prsy se bitím přistupovali a hlavu její líbali, jináče se jí nedotýkajíce, a po té šli zpátkem s týmž klaněním vždy s obrácenou tváří k ní, a jak opodál od ní odešli, zase se navraceli a hlavu její políbili a týmž spůsobem zpět kráčeli, i potřetí to též učinili, a po té stranou se postavili a jiným dvěma [2]) přístup dali, až i na nás přišlo, jichž jsme v tom obyčeji jejich následovati se nezdráhali. Po vykonání toho dali jsme oběti [3]) po dvou cikyních Benátských do medenice, kteráž tu naschvál od nich postavena byla, a těmi jsme je za všecky pocty jejich odbyli. A v tom jsme zase bez ceremonií k samé příhradě přistoupili a sobě volně na tělo té boží mučedlnice pohleděli.

I viděli jsme samu o sobě hlavu, jak sťatá byla, od těla oddělenou, kůži na ní černou, jak po tváři tak jinde po hlavě bez vlasův, oči zavřené, tvář obdlouženou měla; nosu, úst téměř znáti nebylo. Ruka levá bez mála do půl lokte v celosti a s kůží i s nehty zůstává. Okolo ní bylo pěkných červených a velikých korálův nemálo jednonásobně navázaných, a na prstech s drahým kamením několik prstenů, ostatek pak těla jejího samé kosti byly a pořád na dýl v té příhradě ležely. O té ruce levé povídali nám, že byla jednoho času odtud vzatá a do Persie zavezená, ale že pro jisté zázraky pro ni stalé, i pro jiné zlé přišlé na ty, kteříž ji odtud odvezli, zase navrácena býti musila. Nám pak na památku a za svátost udělili drobet bavlny, kterouž byla hlava obkladená, a tu jsme s sebou do vlasti přivezti chtěli; ale když jsme byli od Arabův zase zpátkem jedouce obloupeni, ta bavlna také podlé jiných věcí nám se ztratila. Píší nahoře dotčení spisovatelé, kteréž při vypsání života svaté panny Kateřiny jsem přivozoval, a svědčí to vedlé nich i *Cæs. Heisterbachensis lib. 8. cap. 83. hist.*, žeby z kostí jejích olej vonný měl časem tekávati, anebo co pot na nich se vyrážeti a proti mnohým neduhům a nemocem dobrý býti; ale tam jsem toho nic neslyšel ani neviděl, tak smýšlím, kdyby co toho kdy se bylo stalo, žeby *caloier*ové, mimo to dosti pověrní, nám o tom vypravovati byli neopominuli.

Po vykonání našich modliteb vyšli jsme z kostela, kterýž jest pěkně od kamene vystavený a plný malování příběhův [4]) svatých, a tu hned na cestu se strojíce, co nám něco málo chleba na ce-

[1]) páru. [2]) jinému páru. [3]) oběry. [4]) historií.

stu dali, a biskoty z *Cairu* přivezené, kterýchž nám několik zbylo, i naše jiné věci jsme složili, a zvláště vody do koží nabrali; též co nám z lásky arcibiskup daroval, totiž malou nádobku z tykví pálené vody, kterouž jsme se chladiti a občerstvovati měli, rozžehnali jsme se se všemi *caloiery*, a v tom co nejtišeji vyšli z kláštera, zavřevše oni dvéře po nás, jináče jsme se nenadáli, nežli že hned vsednem a pojedeme. Ale nenašli jsme tu žádného; až po dobré chvíli, když již den nastal, přišel náš mouřenín s některými Araby k nám a stěžoval sobě do těch Arabův přítomných, že jemu jeho velbloudy zajali a propustiti jich nechtějí. My chtějíce vyrozuměti, z jaké příčiny naše velbloudy zadržují, ptali jsme se jich skrze tulmače; i oznámili, že ten mouřenín neměl toho práva a takové svobody, aby měl a mohl poutníky do jejich *reviru* a končin na svých velbloudích voditi, proto že jim ty země náležejí, že oni sami z nich úžitek bráti a míti chtí, a protož že jest je jako v kontrabantu propadl. Tu se teprva křik začal, náš mouřenín jim odporoval, a oni ještě více křičeli, že chtíce my konec takového hašteření [1]) viděti, dali jsme je za to pěkně žádati, aby nás nezdržovali, že máme sobě v *Cairu* dovoleno moci jeho užívati. Proti tomu oni po dlouhém křiku dali se slyšeti, abychom vedlé jejich práva na jejich velbloudích, kteréž nám přivedou, jeli, a tomu mouřenínu jeho že chtějí prázdné propustiti, a my abychom s nimi znovu až do *Cairu* za cestu smlouvali. Tu jsme opět jiné zaneprázdnění měli, prvé jsme dosti draze smluvili v *Cairu*, a těmto abychom dvojnásob [2]) platiti měli, bylo nám to obtížné; pročež myslili jsme sobě, že kdyby ti lotři jaká hovada měli, žeby je dobře časně přivedli a nám o tom včerejšího dne něco říkali (neb mezi nimi výš oznámení dva *capi* byli). I poručili jsme jim oznámiti, aby nám hned svá hovada přivedli, že s nimi smluviti chceme, však že dříve viděti je musíme, abychom vedlé hodnosti jich platili. Což oni uslyšavše, velmi od předsevzetí svého ulevili, a my to poznavše, počali jsme se již také proti nim zpurně stavěti a vždy je napomínati, aby nás nemeškali, ale hned co mají přivedli, vědouce přísloví: *Il villano fa carezze a chi lo ponge, e minaccia achi lo onge*, totiž: „Více-li se chlapci modlíš, tím ho více na se dráždíš.“ Tedy oni dali za odpověd, že nám chtí naše propustiti, abychom je od nich vyplatili; a my vidouce že od toho posledního podání neupustí, vedlé

[1]) hadrování. [2]) duplem.

přísloví: *Meglio e dar la lana, che la pegora,* totiž „lépejiť jest vlnu dáti, nežli celé ovce zbýti," smlouvali jsme s nimi až do jednoho cikynu, kterýž jsme jim dali a zato naše velbloudy přijali. Pak byla-li jest s naším mouřenínem a nimi jaká o to námluva, nevím: sic jest věc jistá, že vespolek tak dobří byli, že na nich kůže (jakž říkáme) praskati mohla, a bylo rozuměti, že sobě tak nenáviděli, jako když pes psu blechy vybírá.

Abych pak kláštera vypsání neopomíjel, věděti náleží, že klášter svaté panny Kateřiny leží pod horou Oreb, zdmi pevnými jest ohražený, a jakž *Adrichom. in Pharan num. 92* svědčí, že jej císař *Justinian* založil i vystavěti dal. Zdi jsou tak vysoké, že v něm pro ně žádných domův před klášterem viděti nelze, dvéře dvoje dobře opatřené, a mohlo by se v něm v čas potřeby i proti střelbě odporovati. Vnitř jest mnoho domečkův z hlíny a z kamení naplískaných. Osob řeckých *caloierův*, řádu aneb *regule* svatého Bazilia, tehdáž (prý) bylo do osmdesáti, a co jich tam již zemřelo, přes deset tisíc pokládali; mizerně a chudě živi jsou, sýra, másla, masa nejedí, vína nepijí, jen toliko ryby, vaření a ovoce jedí. Kteréžto však věci dodávají se jim odjinud, od spolu jednomyslných a téhož náboženství křesťanův; nebo patriarcha z *Cairu* každého roku podlé strážných *caravanu,* kteráž jim obilí, mouku a egyptské vaření přináší, dodává. Tentýž ode všech řeckého náboženství, v jakkoli dalekých končinách, almužny a pomoci na to sbírá, a tu v *Cairu* jim potřeby v hojnosti skupuje. Tolikéž obyvatelé z města *Elthor* a jiní okolo Červeného moře ryby na slunci sušené jim posílají. Nebo tam za mnoho hned mil nic neroste, co by k vyživení bylo, kromě zahrady napřed jmenované, v níž sobě vařeníčko, jmenovitě hrách, bob, saláty a něco tomu podobného málo mezi štěpím sázejí, ale i to jim na větším díle kobylky aneb Arabové požerou a rozností. Přes to pak všecko musejí přes sto Arabův z rok do roka den po dni s ženami i dětmi jejich vychovávati, kteříž vyslípáním takovým od nich to míti chtějí, že (prý) tu bydlejí v jejich zemi, nemajíce k ní práva jako oni Arabi v ní zrození, a protož že jim za to plat ten a jakýkoli jiný uložený dávati povinni jsou. Ti bydlejí tu vůkol a blízko kláštera v jeskyních a ledajakýchsi skrýších, každý den přicházejíce pro svůj úplatek, kterýž se jim z kláštera vydává, jmenovitě jednomu každému buďto mírku nařízenou a smluvenou mouky pšeničné neb samé pšenice, buďto v jisté míře pecník chleba, a to dolů skrze okno po provaze v nádobě naschvál k tomu připra-

vené. A že téměř přes celý den s tím pouštěním práce bývá, jsou k tomu jisté osoby z jich prostředku nařízené, kteréž nic jiného nedělají, nežli těm Arabům toliko potravy [1]) spouštějí, a coby který z nich vedlé toho kdy žádal a mimo to, což mu náleží, potřeboval, to aby vyřizovali; jakož jsem pak toho byl tehdáž přítomen, že na žádost některých jehly a niti dolů spouštěti musili: jináče pro nejmenší věc a špatné příčiny začnou s mnichy různici a nevoli, že častokrát ubozí mniši nevědí co činiti, aby je spokojili, a pokaždé s nimi příměří a nové i těžší nežli prvé byly články [2]) smlouvati musejí. Pročež jak toho zprávu dávali *caloie*rové, že již nejednou myslili z kláštera se vystěhovati a dokonce ho prázdni býti, však že pokaždé, když Arabové viděli, že mniši nežertují, zase je, aby zůstali, naprosili, jim mnoho slibujíce, potom však málo toho plníce. Zajisté kdyby tu *caloie*rů nebylo, i oni by se tu déle zdržovati nemohli, lečby chtěli hladem zemříti.

Kromě těch v skalích bydlících Arabův vychovávají ještě jiné v klášteře, a ti jim za stravu ve všem posluhují a jako chlapi jejich jsou, jež oni takto stravují: totiž nalejí jim do velikého škopku ledajakýchs matlanin od šupin bobových, a málo něco bobu mezi tím, drobtů chlebových a co tak jiného od vaření zbude a *caloie*rům se nehodí; okolo takové krmě zasadí se na zem (ne tak jako Turci sedají, totiž podobně jako u nás krejčí na pracovně [3]), kteříž nohy křížem přeloží před sebe; ale onino kleknouce na kolena, tak na ně se posadí, že paty zadu vystrčené a vzhůru obrácené mají, jakýž spůsob v sedění všickni Arabi zachovávají) a po té berou hrstí, až jim zase skrze prsty piští aneb se trousí, anebo majíce kus chleba, tím nabírají místo lžíce, však bez pokálení a zmáčení všech prstů to nebývá. V pravdě u nuzného člověka u nás mají se psi lépeji, ano chrtům neb vohaříkům při dvořích úpravněji tluč a kusy chleba se dávají, nežli těm lidem, a kdyby takovou pesskou našich psů stravu měli, za hody [4]) by sobě to pokládali; a může se o těch všech Arabích říci: *Spalle d' asinello, bocca di porcello, orechie di mercante,* totiž: že jsou „mocného hřbetu a k dílu co osel, ústy že se rovnají vepřím a ušima kupcům“ na doslýchání a pozorování, kde by co vyzvěděti [5]) mohli.

Na zavírku kapitoly této výpis z originálu v řeckém jazyku sepsaného *testimonium*, to jest vysvědčení spečetěného, nám od

[1]) profanty. [2]) artykule. [3]) verštatě. [4]) pankéty. [5]) vyšpehovati.

arcibiskupa toho kláštera z nás jednomu každému obzvláštně daného, přiložiti jsem dal, v českém výkladu takto [1]):

Všechněm pobožným křesťanům pozdravení.

Známo budiž vám vůbec, že přítomný tento urozený pán, pan Kristof Harant z Polžic atd., Čech rozený, k nám jest tím pobožným úmyslem přišel, aby spatřiti i také vážně poctiti mohl ta slavná samého boha tu na onen čas putování místa na svaté hoře Sinai, kdežto Mojžíšovi bůh na sebe patřícímu svaté dsky zákona do rukou vydávati ráčil. Item, kdež také to převeliké tajemství onoho kře ohněm hořícího avšak neshořujícího se ukázalo. Kdež tolikéž to strápené, mučedlnické, vonné a svaté tělo veliké té mučedlnice nejosvícenější literního umění mistryně panny Kateřiny jest pochováno. Item, kdež se také bylo množství jiných divných zázraků, o nichž v písmích svatých jest zapsáno, dálo. Protož svrchu oznámený pan Kristof atd. ta svatá místa všecka poklonou náležitou i také pozdravením jich poctiv, a maje úmysl zase se do vlasti své navracovati, od nás jest tohoto listu (pro jemu toho, co jest tak koli v skutku u nás spatřil, uvěření a pravdy potvrzení) se vší ponížeností žádal, kterýž jemu vlastní naší rukou podepsaný a větší pečetí kláštera našeho spečetěný dán jest.

Stalo se léta M. D. XCVIII. měsíce Října dne XVIII. Z Egypta.

Ponížený arcibiskup Vavřinec, a nejvyšší na svaté hoře Sinai a Orebě.

Kapitola 13.

O navrácení se našem z poutě hory Sinai a svaté panny Kateřiny do města *Cairu.*

Devatenáctého dne měsíce Října, jak jsou nám Arabové naše velbloudy zase navrátili, tak jsme se hned odtud hnuli, a to okolo třetí neb čtvrté hodiny na den. V kteréžto chvíli přijel k nám jeden Arab, sedě na dromedáři, kterýž se s námi strojil a počal až do *Cairu* jeti, a nás jinou neobyčejnou a lepší cestou vésti připovídal; což také začal dokazovati, až jsme toho vděčni byli a k tomu pro lepší bezpečnost na větší počet jsme spoléhali.

A však tuto především dotknu o dromedáři, totiž co a jaký

[1]) slovo od slova takto.

jest, o němž píše *Ludovico Barthemia Itiner. cap. 10.*, že jest z pokolení velbloudův a jako jiný velbloud, však velmi rychlé zvíře; o jehožto rychlosti přivozuje příklad *Giovan Maria Angiolello cap. 6.*, že léta 1473, když císař turecký proti *Usuncassanovi* králi perskému s válečnou mocí táhl, v *Armenii* do ležení jeho jedenácte osob na tolika dromedářích přijelo, a ti od krále z Syt dary přinesli; byli na těch dromedářích dotčení muži netoliko přivázáni, ale okolo života a ledví úvazky bílými jako ručníky obvázáni, proto žeby byli jináč na nich oseděti nemohli pro prudkost běhu jejich a na nich se otřásání. Kteřížto dodavše dary před stanem císaře tureckého nemohli dolů ssednouti, ale dostavše hned tehdáž odpovědi, zase jeli tak prudce, že jako v okamžení z očí patřících na ně zmizeli; to však za pravdu jistili, že v šesti hodinách devadesáte mil ujeli. Což jest-li že vlaské míle spisovatel [1]) mínil, učinilo by našich osmnáct mil, a tři míle přišly by za hodinu ujeti; jest-li že pak o jiných mílích krom vlaských psal, tehdy věc podobná není. *Flavius Vopis. in vita Aurel. Imp.* připomíná o královně *Zenobii*, když od císaře *Aureliana* přemožena byla, že jest na dromedáři utíkala, aniž by ji byl kdo dohoniti mohl, kdyby se byla v tlupě [2]) jízdných císařských neoctla a tu byla jata.

Nyní pak k cestě naší zase se navrátím. Ten Arab jel s námi na tom dromedáři, na kterýž bych byl velmi rád vsedl (proto že jest můj velbloud byl hrubě zhnětený) a prosil jsem toho lotrasa, aby mi toho dovolil, že mu rád až do *Cairu* od cesty platiti chci. Ale nechtě k ničemuž svoliti, vždy mi odkládal, že jest k tomu ještě dosti času; po té uhlédaje svou chvíli se zastavil, pravě, že něco málo na stranu od nás poodjeti a některé své věci nedaleko odtud na horách mezi jinými Araby s sebou do *Cairu* vzíti musí; my abychom předse svou cestou jeli i potom nocovali, on že k nám v noci v jisté místo, kteréž našemu mouřenínu jmenoval, přijeti chce, a po té do jakéhos jiného údolí na pravou ruku od nás se uhnul. My toho nevšímajíce, jeli jsme naší cestou nevelmi daleko, a viděvše večer před sebou, umínili jsme mezi skalím a na píscích tu noc stráviti, a tu ssedše a pojedše na spaní jsme se oddali.

V úterý po svatém Havle, to bylo 20. dne měsíce Října, ráno okolo tří hodin přede dnem, probudiv se ze sna, slyšel jsem na-

[1]) *author.* [2]) houfu.

šeho mouřenína (kterýž od nás obyčejně s velbloudy okolo šedesáte krokův nocoval) s někým mluviti, a jináče jsem nemyslil, nežli že ten Arab musí býti, jenž k nám zase na dromedáři přijeti měl. A však když hlas a to volání se rozmáhalo, vstýčil jsem se vzhůru a viděl jsem, an náš mouřenín jde proti tomu hlasu; tedy já abych zvěděti mohl, co by to bylo, vzbudil jsem pana Černína a našeho tulmače, aby se zeptal, co by to volání znamenalo. Což když náš tulmač učinil, uslyšel od mouřenína tu odpověd: abychom my se spokojili, že nebude dobře s námi, proto že jsou lotři před rukama. Náš pak mouřenín na jejich volání ohlásil se jim, domnívaje se, že dotčený Arab na dromedáři nás hledal, sic jináč byl by se jim neozval, a oni by byli nás třebas chybili. Ale když viděl, že jest jich několik a že jsou zbraněmi zásobeni, šel jim vstříc a prosil jich, aby nám nic neubližovali. A v té chvíli i my jsme je při měsíčném světle spatřili, a než jsme málo slov mezi sebou, co bychom měli předsevzíti, promluvili, v tom oni nás také shlédli, a i hned osm silných pacholkův s oštipci arabskými, s luky a místo šavle s dlouhými připásanými noži tureckými (jakoby u nás mohly býti tulichy) proti nám se vyskytlo, mezi nimiž byl také jeden *capo* jejich s dlouhou ručnicí, k nám ní naměřujíc, a ti všickni společně zbraněmi svýma, na nás obrácenýma, proti nám úprkem běželi a doběhše nás obskočili. Tu my nemohouce uteci a zbraně při sobě žádné neměvše, jako ovčičky k zabití povolně jsme se dávali, a stoje já zpředu, pan Černín za mnou, byl jsem od čtyř obklíčen, kteřížto nože své dobyté, jakoby mi krk zařezati chtěli, k křtánu mému přičínělí a za obě ramena mne tuze drželi. Když pak uznali, že nic v rukou od zbraní nemáme, aniž se brániti strojíme, tu se dali do makání a přehledávání našich šatův na nás, od spodku až do vrchu hlavy všecko přetřásali, peněz hledajíce. Tak já nevida zbytí, pomyslil jsem sobě, že dám-li něco dobrovolně, tím je spokojím; i vzal jsem z kapsy měšec malý na řeménku přivázaný, v němž jsem jeden *cechin* na zlatě a drobné mince na mejdyních, co by za tolar stálo, měl, ty jsem jim dal ochotně: ale to jim rovně tak vzácno bylo, jako jedno bobové zrno lvu lítému a hladovitému v hrdlo vrci. A takž to nimi nic nepohnulo, nýbrž sobě teprv zachutnali, myslíce, že jsou na pravé přišli [1]). Protož jako vzteklí dali se do svláčení mých šatů, chytivše mne jeden za jeden ru-

[1]) trefili.

káv, druhý za druhý, tak nelitostivě mnou trhali, nejináče než jakoby mne křížem roztáhnouti chtěli. Po strhnutí se mne sukně, když viděli, že jsem sprostné plátěné šátky na sobě měl, tou měrou se mne to stáhli a k tomu mne, abych se na zem posadil, přinutili, a tu jeden za jeden střevíc, druhý za druhý, nerozvázavše řemínků, po písku a kamení mnou tahajíce vláčeli, až jsem všeho s sebe do košile pozbyl. Na tom nepřestali, ale zdvihše vzhůru košili, ji mně přes hlavu přetáhli; že pak byla pevně okolo krku zavázaná a rukama jsem dobře držel v rukávích, nemohli mi ji stáhnouti; ale mezi tím krk můj trpěti musil, nebo mne zaň tak hrubě táhli, až praštěl, a obnaženým tělem mým semotam trhali, tak že jsem jináč nesoudil, než že tu již o hrdlo a život přijdu. V tom maje na sebe paměť, aby, kdyby se mne košili strhli, na ramenu levém v plátěném pasu 22 *cechinův* zašitých nenašli, právě v té táhanici stáhl jsem pravou rukou ten pás po ruce dolů až do pěsti, a v té jsem ty peníze zavřené držel; a v tom oni na mně košili roztrhše, na stranu ode mne odešli, a šaty mé na hromadu snášejíce, je přehledávali. Já pak ten pás s dukáty vrhl jsem stranou do písku a nohou zahrabal, a místo kamenem znamenav, odtud odšel, a stál nemaje nitky na svém těle, až mouřenín náš, spatřiv mne v takovém způsobu, uvrhl na mne jakousi žíněnou bílou plachtu a tou mne odíl. I ohlédaje se po mých tovaryších, uzřel jsem pana Černína a tulmače v galiotech a v košilích, a že jich jako mne nesvláčeli; i šel jsem k nim a s nimi se na ty lotry díval, jak naše věci na hromadu skládali a zásoby [1]) od biskotů, ryb suchých brali a sobě osobovali. A byli zrádci tak hladovití, že se nejprvé do žrádla dali, aniž vyčkati mohli, až by prvé svou žádost lakomou v přehledávání šatův provedli, ješto sic jinák tak jsou na peníze lakotní, žeby se stěžkem zdržeti mohli, jakž se v přísloví mluví: *El scorticaria un pedochio, per haver la pelle,* totiž aby „vši i z kůže svléci a její kůže užiti“ neměli žádostivi býti. Potom když se již nažrali, teprv se do štárání dali a všudy peněz hledali, ale nenašli, nežli co by se jim k ošívání za krk hodilo, a hodných pro ně něco živých dukátův, kteříž v těch zemích o mnoho vážnější jsou nežli u nás, a slovou Faraonové vši, a jsou tak veliké, co u nás malé semenečné zrno; kterézto když se hovadům do kůže vežerou, musejí je dřívkem aneb koštíškem k tomu připraveným oddrapovati.

[1]) profanty.

Mezi tím ptal se mne pan Černín, také-li jsem o peníze zašité v dotčeném pasu přišel? Odpověděl jsem mu, že o všecky. On lekv se šel k tulmačovi, a že mi všecky peníze pobrali, jemu oznámil. Ten pověděl mouřenínu, a mouřenín se zarmoutil a šel k těm lotrům, velmi žalostivě a snažně jich prosil, aby mi mé peníze, nechtějí-li zúplna, aspoň ňáký díl vrátili, že se nebudu moci domů, nemaje nač, dopraviti. Oni uslyševše tu řeč, vstýčili se vespolek a běželi mezi nás, dotazujíce se, kdo z nás takové peníze měl? a když na mne ukázáno bylo, obstoupili mne a tázali se, kde jsem je měl? Já nevěda co se to dálo, jináč jsem nesoudil, nežli že o mých penězích zvěděli, až jsem srozuměl, že z toho mého na bílo [1]) mluvení ten omyl povstal; protož ukazoval jsem na nohu, žeby tu měly býti odvázány a vzaty. Pročež oni pořád ke mně přistupovali a každý mne za nohu bral, ohledávajíce ji, jakoby na ní poznati mohli, kde se děly; potom hledali, kudy znamenali, že mnou zem umítali, až jsem se starati počal, aby tou příčinou zakopaných peněz mých opravdově nenašli. Ale chvála bohu, nic najíti nemohli. Z té příčiny nemohli se spokojiti, nýbrž jak říkáme v přísloví: *El fa come la gatta, che mangia e si rognisce*, jako „kočka, když žere, vrčí, aby jí toho zase nevzali", tak tito na sebe vrčeli a mezi sebou se na ně vyptávali. Až jejich *capo* shlučil je do kola, a jednoho po druhém se dotazoval a s hurtem se jich vyptával, zdali by ty peníze kdo z nich měl? Ale žádný se znáti nemohl, a každý odpíral, tak že ten *capo* jednak od nich ke mně, vždy se dotazujíc, v čem a jak byly opatřeny, jednak ode mne k nim běhaje, dosti činiti měl; já zatím pilně hledaje, jakobych se spravedlivě o ně staral, co nejdál od toho místa, kde byly, obcházel jsem. Naposledy přišel *capo* a nám na konec oznámil, abychom pravdu pověděli, měli-li jsme takové peníze mezi sebou a kam se poděly; má-li je někdo mezi námi, abychom je časně vydali, že jinak, nestane-li se toho, abychom věděli, že vydada on přísahu svým Arabům, a oni se nepřiznají, že musíme sami vinni býti a jisté smrti očekávati. I rozuměje já, že žertu nebude, dal jsem oznámiti, aby mi za zlé neměl, že se můj tovaryš, od něhož ta řeč pošla, přeslechl, že jsem já nemínil jiných peněz, nežli kteréž mi s měšcem vzali, ani jsem jaké jiné měl; a čeho jsem neměl, k tomu se přiznati a ovšem pak dáti nemohu. Tak ten *capo* zavolal na své tovaryše a jim oznámil, že s nimi spokojen

[1]) foch.

jest, aby se v domnění neměli, a co jsem já dal oznámiti, to jim vypravoval. Náš pak mouřenín dal se jich do prošení, aby nám šaty naše navrátili a něco potrav [1]) udělili, oznamujíc jim, že jsme chudí křesťané z panství císaře tureckého, a k tomu že mnoho platů a daní dávati musíme. I navrátili nám každému sukni dlouhou a plátenku jednonásobní, a mně galioty; jiné věci všecky, od košilí, šátků a drobných rozličných věcí, také přikryvadla [2]), kterýmiž jsme se odívali, sobě nechali. Anobrž že nám sukně dlouhé dali, dosti se jich rukou a čel nebohý tlumočník náš nalízal a nalíbal, a to oni za největší pokoru a přátelství mají. Chleba pak a biskotův, co nám toliko za den nebo dva k trávení vystačiti mohlo, jsou zanechali, tak že kdybychom byli trošku mouky v pytlíku od mouřenína ukryté neměli, hladem bychom byli zemříti musili. Dobře *Menander* pověděl: *Haud molliuntur viscera improbi viri*, totiž, že „srdce nešlechetníka nelítostivé jest", a ten kdo nečije bolesti, nemá lítosti; jakož i Vlaši říkají: *Achi non duole, ben scortega*, „kohoť nikdy nic nebolí, tenť jiné rád s kože holí". A majíce již naše věci svázané a strojíce se od nás odjíti, přikazovali nám, abychom se k hoře Sinai do kláštera nevraceli, ani v *Cairu* na ně žalovali, ani co o tom, že jsme obloupeni byli, říkali: jinak bylo-liby, tehdy že kde nás dopadnou, nad námi se mstíti budou. Což jsme jim slíbiti musili, a poznali jsme, že jsou zrádci byli od hory Sinai, a ten, jak před tím dnem s námi jel, že náhončí jejich byl, aby na nás, kudy pojedem, pozor měl a do léči nás uvedl, ač jsme jeho tu s nimi neviděli. Ale věřili jsme pánu bohu, že bůhdá v ruce jejich podruhé nepřijdeme, ani se jich báti budeme; protož přišlo mi na mysl francouzské pověděnί:

Pour ung bon jour, on pour tic et pour tac,
Vous ne in' aurez plus dedans vostre sac.
Měrou víc nás jistě žádnou
Do klepet svých nedostanou.

Po tom tehdy našem neštěstí, kteréž na dobré tři hodiny trvalo, a po odjití od nás těch zrádcův počalo svítati, a my děkujíce pánu bohu, že jsme při životu jedenkaždý zachováni, strojili jsme se tím dřív odtud hnouti, však vždy se ještě obávajíce, aby snad sobě něco nezamyslili a vrátíce se na nás dokonce třebas nezabili [3]); protož jsme se tím ochotněji na cestu hotovili, na tom rádi s milostí, podlé přísloví: *Assai avanza, chi fortuna*

[1]) profantův. [2]) deky. [3]) nezamordovali.

passa, přestávajíce, že jsme s celou koží jich znikli. A já našed mé zahrabané peníze, dal jsem je našemu mouřenínu k schování, obávaje se, aby mi snad, kdybychom se podruhé do takového nebezpečenství dostali, vzaty nebyly.

I jeli jsme odtud k straně západní, však cestou, kteréž sám mouřenín náš povědom nebyl, ale samým položením po slunci se spravovati uměl. Tou cestou brali jsme se po horách skalnatých ten celý den bez zastávky [1]) až do soumraku, a v tom vidělo se nám poodpočinouti; tedy pojedše toho milého kus biskotu a trochu [2]) vody napivše se, a tím páleným (na něž Arabové nepřišli [3]) a nám ho nevzali) žaludky naše jsme posilňovali, po maličkém nápitku [4]) a zvláště k posledku ho požívajíce; a však špatně jsme spali, pro strach předešlé noci, jehož jsme tak brzo z myslí svých vyprázdniti nemohli, ano i to velice nás nepokojilo, abychom opět jiným lotrům v moc neupadli.

Potom dne 21. téhož měsíce vyjeli jsme hodinu přede dnem, a jedouce vždy mezi horami a po kamení, za tři téměř hodiny na den přijeli jsme k jakési studnici, v níž voda byla čtyř sáhů hluboko od svrchu dolů. Mouřenín náš navážil jí po provázku do jedné kůže, ta však velmi nechutná a slaná byla. Odtud jeli jsme až do západu slunce, vše naskrz po zlé cestě, až jsme se zastavili pro nocleh v jednom údolí na píscích.

Náš pak mouřenín, vida že jsme chleba neměli, pečoval o to, aby nás něčím jiným opatřil. I chodil po skalách a stráních, a kde jaké koření a travičku sprahlou od hórka nalezl, tu vytrhl, a k nám na hromadu snášel. Čemuž my vyrozuměti nemohouce, ani se domysliti, co by on takového tím obmýšlel, jemu jsme se dívali, až jsme viděli, že nalil drobet vody do kůže, z kteréž velbloudy napájíval, a vzav z oznámené mouky, kterouž jsme schránili před Araby, a ta byla černá a nedobrá, jakoby polovici popela v ní bylo, té mouky nasypal trochu do té vody a to spolu míchal a klektal rukou, jakoby kvas zadělával; potom rozkřesal oheň a zapálil tu hromádku shledané trávy, kteráž jakž se jest zjala, hned pojednou shořela, dříve nežli sláma, o níž však toto přísloví jest: *Chi de paglia fogo fa, piglia fumo e altro non ha*, „kdo z slámy oheň dělá, dým jen po ní, nic víc, mívá;“ a tou měrou sotva jí co zůstalo, anobrž on i to hned pískem zahrabal, aby teplo zachoval. Což když učinil, z toho těsta dělil na

[1]) stavuňku. [2]) trnk. [3]) netrefili. [4]) trnečku.

kusy, a z každého kusu udělal koláčky dvou prstů ztloušti; a po té rozkutil zase ten písek teplý a na něj ty koláčky položil, a všecky znovu pískem přikryl, tak že jich nic nebylo viděti, kterýchž tak za chvíli, ažby se upekly, zanechal. Po malé pak chvíli, nemoha vyčkati času svého toho posvícení, vyňal jeden koláček z písku, a drže jej na jedné ruce, druhou naň poťukával; a když mu se viděl dosti upečený býti, protož všecky ven z písku vydobyl, a že nám koláčů napekl, se pochloubal, vždy svým jazykem: *Sid schobisch*, totiž: „dobrý chléb!“ říkaje, a abychom jedli, nám je rozdával. Ale my jak jsme ho kus utrhli, poznali jsme, že bylo syrové těsto, toliko že vůkol zevnitř jen pozatvrdlo, i neměli jsme k němu žádné chuti. On pak vida, že jsme ústy nad ním mlaskali, jináč se nedomníval, než že snad není slaný, anebo žeby k tomu ještě jiná lahůdka náležela. Protož odešel od nás a hledal po skalách semotam, až našel jakés hlíny kus; tu přinesv vložil do kůže a mezi ostatek rozmazaného těsta, po té z kůže přiliv vody do toho, rukou míchal a jíchu udělal, v kteréž i hned chléb svůj neb koláč omáčel a nám ji vychvaloval, až i prsty po ní lízal. My tehdy toho jsme nemeškali okusiti [1]), a s ním omáčejíce poznali jsme lepší a chutnější to těsto býti, a to z té příčiny, že bylo slané od té hlíny. Odkudž jsme soudili, že všudy po těch pustinách musí slaná země býti, a na větším díle slané vody jsme nacházeli, s velikou naší nelibostí. A tu jsme se divnému spůsobu těch nebohých lidí Arabův v stravování jich podiviti musili a jistě na to myslí přijíti: *Pobreza fuerza a los hombres esperimentar muchas cosas*, to jest: „Kdež nouze mívá své sídlo, tuť nemůž být dobré bydlo.“

Po té slavné večeři mínili jsme pospati; však měli-li jsme strach a nebezpečný sen předešlé noci, aby na nás ti zrádci aneb jim podobní nepřipadli, podobně měli jsme té noci a po ní ještě horší, a to tím, že jsme neměli do čeho se obaliti, jako jsme to prvé, dokud jsou nám modrací nepobrali, činili, tak že jsme se obávali, aby nám ještěrky, hadi a jiné jedovaté potvory, jejichž děr a skrýší všudy vůkol nás mnoho bylo, neuškodily; tam jsme vždy s lidmi měli činiti, tuto pak s nerozumnými hovady a živočichy, při nichž žádné lítosti a citelnosti není, musili jsme se potýkati.

Dvacátého druhého dne téhož měsíce vyjeli jsme čtyry hodiny přede dnem a jeli jsme pustým skalím až do poledne, v kte-

[1]) koštovati.

réžto chvíli sjíždějíce s jedné hory viděli jsme opodál moře Červené, z.něhož se náš mouřenín velmi zradoval; neb teprva se upamatoval, a že jsme dobře jeli, poznal; a však vždy jsme jeli bez odpočívání až do noci, a měli jsme nocleh v píscích obyčejný.

Té noci měli jsme opět jinou překážku snu a odpočinutí našemu. Nebo majíce tu z tykví zachovalou láhev [1]) páleného, toho jsme ráno, než jsme vyjížděli, pro opatření se před denním horkem (neb chladícího přirození bylo), i večer, když jsme spáti měli, pro choutku a občerstvení po těch smradlavých a slaných vodách jen okušením [2]) požívali; a však po několikráte poznali jsme, že ho nám přes noc ubylo a láhev [3]) o mnoho lehčejší byla, nežli když jsme ji sobě v noci do hlav postavili, a ve dne jsme viděli, že na velbloudu visela a že k ní krom nás jiný žádný nemohl. Protož když se žádný z nás k té ztrátě znáti nechtěl, měli jsme v domnění mouřenína a tak tu noc na číhání se oddali, zdali bychom koho při skutku postihnouti mohli. Ale nemnoho chybilo; nebo když jsme tiše leželi, jako bychom spali, v tom shlédli jsme našeho mouřenína po břiše lézti až k samé láhvi [4]), kteráž nedaleko našich hlav stála, kterézto on se chytiv spěšně a dobře do ní vlehl, tak že jsem již zkřiknouti aneb ho odstrčiti chtěl, vida an již téměř vyvažuje; a však jsem se toliko jako ve snách obracel, čímž jsem jej od vyvážení ostatku poodstrašil, tak že tím časněji od láhve [5]) té své bezuzdné huby, odtrhl a zase zticha po břiše od nás odlezl. Což my spatřivše, ihned tu milou láhev [6]) mezi sebe pod šaty jsme postavili, tak že on jí víc nemohl viděti. Ale však skúro pozdě jsme to učinili, poněvadž již téměř mls byl vytažen, a my nebozí chtějíce na tom páleném do *Cairu* dosti míti, sotva jsme ho za dva dni měli, a právě jsme s ním z lotrů mezi lotry upadli, jakž v přísloví se mluví: *Da corsaro a corsaro, non se guadagn' altro che barille vode*, „kdo z lotrů na lotry přichází, tomu jmění tím víc uchází.“ Nebo jedni nám tlumoky [7]) se vším vzali, tento pak ostatku vytráviti pomáhal.

Dvacátého třetího dne téhož měsíce, vyjevše na tři hodiny přede dnem, jeli jsme bez přestání až do poledne, a tehdáž jsme se u Červeného moře zastavili, a tu s hor a skalí zase do rovin písčitých jsme se ubírali, abychom sobě něco chleba po arabsku

---

[1]) flašku. [2]) koštováním. [3]) flaška. [4]) flašce. [5]) flašky. [6]) flašku. [7]) filce.

napekli. I shledávali jsme trávu, až jsme jí tak s nevelké přehršlí shledali, a našeho mouřenína ostatek podlé výš psaného spůsobu spravovati nechali. Život náš tehdejší zajisté byl bídný a horší nežli jakých vojákův [1]), o nichž přísloví jest: *Vita di soldato, pan duro et vin guastato,* „nezdárný tvrdý chléb jísti, pokažené víno píti, vojácký jest život vésti.“ My bychom byli rádi na tvrdém dobře vypečeném a třebas jakkoli plesnivém chlebě a zvětralém víně přestali, kdybychom jen byli toho obého s potřebu měli: ale tuto jsme syrové a jako země černé, všecko pískem a prachem osypané a osolené těsto, též vodu smradlavou a slanou za vděk přijali, a všeho toho zažiti musili, jakž přísloví jest:

Esuriens stomachus fertur cocus optimus esse,
Nam facit insipidos persapuisse cibos.

Totiž: „Žaludek nejlép kuchaří,
Když se hladem povymoří;
Neb mu potom i nechutná
Krmě bývá dost pochotná.“

Z toho místa asi po hodině dále jsme jeli, a pravil nám mouřenín, že jest slýchal, když jest jiné křesťany tudy k hoře Sinai vodil, že jiní vůdcové toho povědomí to za jistou věc pravili, že na tom místě synové izraelští moře Červené přešli a tu nejprvé mezi zdmi rozstoupilých vod z moře vyšli, a za nimi chvátaje s lidem svým král Farao že se tu v těch místech se všemi svými stopil, jakž o tom v druhých knihách Mojžíšových v 14. kapitole čteme.

K večeru pak pospíchali jsme k studnicem Mojžíšovým, o nichž nahoře dotknuto, abychom při nich noclehovali; ale právě v samý soumrak viděli jsme zdaleka při nich oheň páliti. Z té příčiny nesměli jsme k nim dojeti, soudíce, že nějaké ležení arabské při nich býti musilo, abychom opět mezi lotry neupadli, ale od těch opodál k jedné z těch dvanácti studnic a louží přijevše (neb pospolu blízko sebe nejsou, než některé na hony jedny od druhých), z ní jsme vody smradlavé do koží nabrali, a předse dále cestou naší jeli, blíže k *Sues* městu, až do tří hodin na noc, a tu v písku ostatní čas noční odpočívali.

Dvacátého čtvrtého dne téhož měsíce dvě hodiny přede dnem jsme vyjeli, a okolo času snídaní k městu *Sues* přijížděli. I jelo proti nám Turkův na koních do sedmi neb osmi osob z též pevnosti, z níž předešle ti vojáci vystoupili, kteříž nám víno téměř všecko

[1]) soldátův.

vyžrali; a jakž nás uzřeli, zabodli své koně proti nám, naměřujíce přímo na nás ručnice dlouhé. Což když náš tlumočník viděl, chtěje spěšně s velblouda slézti, i spadl s něho, a na nás křičel, abychom rychle dole byli; my z leknutí dovedli jsme tolik co on, po hlavě dolů padajíce, a však vstavše postavili jsme se, k nám jich očekávajíce. Oni vidouce naši pokoru, a že jsme jim tu uctivost prokázali, nic nám neublížili, nežli objevše nás vůkol ptali se na víno, abychom jim je dali; po té vidouce, že jsme nic neměli, dovolili nám, abychom zase na velbloudy vsedli, a jeli podlé nás, dotazujíce se o našich příhodách na cestě, a náš tlumočník jim o všem, co jsme od těch Arabův pocíliti musili, oznámil; v čemž nás litovali a na ty lotry láli, a po té od nás napřed jeli.

My potom přijevše k městu okolo tří honův vzdáli, zastavili jsme se a poslali mouřenína s tlumočníkem, aby nám nějakých potrav nakoupili, a k tomu jsem jim jeden můj dukát, za nějž by kupovali, vypárati dovolil, jinak sic kdybychom byli tu sobě nic od jídla nekoupili, byli bychom pro hlad nevěděli co činiti. Pan Černín pak a já měli jsme zatím velbloudů hlídati; ale jakž od nás naši odešli, smluvili jsme se, abychom se v moři Červeném skoupali. A takž šel pan Černín nejprvé a sám se do vůle v něm zmyl, a jakž se zase vrátil, šel jsem já také, a poznal jsem, že velmi mělké kraje a daleko mělo, nebo dost opodál jíti jsem musil, nežli jsem do pasu vody došel, a dáleji nemohl, chtěje se brzo k tovaryši mému navrátiti.

Sotva jsem se z lázně vrátil, v tom přišli naši nákupčí [1]) a přinesli nám po skrovnu chleba a sýra, též chuti a dobroty mýdlové, jakož byl v klášteře svaté panny Kateřiny.

To město *Sues* leží při moři Červeném, sotva nevelikým městečkem u nás by slouti mohlo, neb v něm jest na mále domův a to z hlíny odpolu píščité a z palmového dříví vystavených, a na větším díle rybáři v něm bydlejí. Před lety sloulo *Arsinoe* od jmena dcery krále Filadelfa *Laga*, na jejížto památku král dal to město vystavěti, proto aby tu při něm moře Červeného přístav [2]) byl, z něhož by se mohlo až do Egypta na lodech jezditi, a tak dále až do Prostředzemního moře, o čemž doleji oznámím. *Batt. Ramusio, nell' disc. sopra li viag. delle spetierie.*

Bylo někdy to město veliké a lidné, pro kupecké obchody, do něhož někdy vodu z řeky Nilu v čas rozvodňování jeho po

[1]) einkauferové. [2]) port.

strouze vodívali, a tou všecky čisterny pod domy naplňovali, ale toho nynějších časův ničehož se nenachází. Nebo ani obilí, ani vaření, ani ovoce nemají, všecko se jim z *Cairu* po velbloudích dodávati musí; vodu pak z nahoře dotčených studnic Mojžíšových okolo šesti mil vlaských od města vzdáli berou a pijí, a jiné nemají, tak žeby tam žádný nebydlel, kdyby nebylo pro přístav [1]), k němuž z Indie všelijaká kupectví po moři Červeném vozí, a pro bezpečnost jeho dotčená pevnůstka vystavená jest. V té císař turecký s velikým nákladem jeničary a jiné vojáky [2]) chová, a vedlé toho galejí nemálo z Konstantinopole tam dodává, a všecky jiné munící od děl a potřeb posílá a to s velikou nesnází; nebo z *Cairu* musejí se rozbité na velbloudích až do *Sues* nositi a tu se znova sbíjeti. Což vše děje se pro ostrach Portugalcův [3]), aby tudy do Egypta vpádu neučinili. *Viaggio di un Comito Venetiano*, jakž o tom níže podotknuto bude.

A když jsme z města potrav [4]) dostali, dali jsme se zas na cestu, a pojíždějíce jedli jsme s dobrou chutí, a napravovali sobě prvnější nouzi aspoň trochu vypečenějším chlebem, a místo té z hlíny omáčky, sýrem aneb raději mýdlem.

Když již večer přišel, dohonili jsme *caravanu* okolo 50 velbloudův, a byli v ní Turci, Arabi a mouřenínové vesměs, kteříž do *Sues* z *Cairu* potřeby a potravy [5]) donášeli a domů se prázdní vraceli. Ta se nedaleko od nás zastavila, a my tolikéž.

Maje pak já zhněteného velblouda, dal jsem skrze mouřenína našeho s jedním z *caravany* starým padouchem mouřenínem jednati, aby mi dovolil na svém některém velbloudu jeti, toliko přes noc, a smluviv z pěti mejdynův, když se asi po hodině *caravana* hnula, vsedl jsem i já na toho nájemného, kterýž ve všem hejně [6]) největší byl a nikdy jsem tak vysokého neviděl, a jel jsem přidržeje se toho starého lotra, vedlé obyčeje těch zemí, kdež každého pána velbloudové, kolikož jich koli má, jeden k druhému přivázáni jsou a pořád jeden za druhým kráčí.

Že pak *caravana* čerstvější hevada měla a našeho mouřenína velbloudové dlouhou cestou ustalí byli, předjela je, a daleko jsme pana Černína a mého tovaryšstva nechali, tak že jsem samotný mezi tou chasou jeti musil přes celou noc až do bílého dne. Tu celou noc byl jsem v strachu, boje se, jedno abychom

[1]) port. [2]) soldáty. [3]) Portugalesův. [4]) profantů. [5]) profanty. [6]) houfu.

daleko našich, mé peníze i potravy [1]) s sebou majících, nepředjeli, s nimiž kdybych se neměl až teprv v *Cairu* shledati, byl bych snad musil hladem mezi těmi lotry Mahumetány umříti; druhé, chtěje té starosti [2]) pozbyti, a vida že všickni dřímají, dal jsem se také do spaní: a v tom ten starý pes udeřil mne kyjem pozadu na břbet, až jsem se sotva schytil, abych dolů neupadl, k němuž o to, proč by mne bil, domlouvati jsem se nesměl, nebo tu nebyl kdo by s ním tulmačil, a bublání jsem také zanechal, proto aby mi podruhé nepřidal, věda přísloví: *E mal star ala discretion delle bastonate de villani*, totiž: „Chámové když se rozlítí, nešetří nic míry v bití.“ Však poněkud jsem se domýšlel, že mi to učinil proto, že jsem ve spaní jednu nohu na jednu stranu víc než na druhou převěsil a nerovně seděl, tož se on bál, abych mu hovado nezhnětil. Pročež teprva jsem toho litoval, že jsem se kdy mého tovaryšstva strhl, nerozsuzujíc jak bych budoucí jízdy s tou *caravanou* zažiti mohl, a zvláště kdybych byl nesměl pospati, jak jsem měl živ zůstati. Ta noc byla mi v pravdě dlouhá, k čemu převelmi tesklivá. Když se již pak rozednívati počínalo, zastavila se *caravana* pro hovad pokrmení, a v tom asi v dobré hodině dohonili nás naši a při mně se zastavili; tu já nemeškav k nim jsem se zas připojil a s radostí za jednu hodinu pospal. Mezi tím *caravana* svou cestou před námi jela a můj lotr starý s nimi, jemuž jsem přál [3]): *A casa del diavolo et tre miglia piu in la*, totiž: „aby jel za čertovu hospodu, by se měl tři míle dále za ni dostati.“

Potom vyjeli jsme odtud, a jeli mezi velikým smradem od mrch velbloudových, jichž všudy mnoho vedle cesty leželo, tak že jsme tu také i od zlého povětří pokušení měli, zvláště nočního času, když nic prvé toho zdaleka neshlédše, nevěděli jsme se jak před tím střící, tak jakoby to ve dne spíš býti mohlo, když by člověk shlédna to mohl by ale nos zahraditi. A přes to obyčejně prudčeji v noci smrad se rozmáhal nežli ve dne.

Po té cestě do *Sues* viděli jsme mnoho tisíc orlův, místem, jak kde pastvu měli, na sta pospolu, vedlé řeči Páně u svatého Matouše v 24. kapitole: *Ubicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur et aqvilæ*, to jest: „Kdežkoli bude tělo, tu se sletí i orlice.“

O polednách zastavil nás mouřenín, aby pokrmil velbloudů,

[1]) profanty. [2]) toho fresuňku. [3]) vinšoval.

tedy i my také po kusu chleba jsme pojedli. A když jsme zase cestou jeli, nedaleko odjevše viděli jsme v píscích pštrosa se procházejícího a krotkého, neb se nám tak stavěl, jakoby nás dočkati chtěl. Pročež pobídli jsme se s panem Černínem, abychom jej honili, mníce, že bychom jej uhoniti mohli. A protož slezše dolů s velbloudův, já jsem vzal mouřenínů oštipec, abych jej ním prohnal, a běželi jsme honem k němu. Tehdy on hleděl na nás svobodně sobě stoje, až jsme ho blízko byli; v tom počal znenáhla kráčeti před námi, a neběžel, než tak nás předkračoval, že jsme my naším běháním daleko za ním zůstali a poznali, že jest daremní naše předsevzetí, ješto kdyby byl měl běžeti, byl by tak prudce běžel, co by letěl. Tak my ustalí a horkem unavení zase zpátkem k velbloudům došedše, svou cestou jsme se brali.

Jest pak pštros pokolení ptačí a divoké zvíře, velké co by člověk prostřední rukou nad hlavu vysáhnouti mohl; nohy má holé a tlusté co holemé pachole v patnácti letech, na krku také peří nemá a pod břichem skoro nic, rovně jako husy podsklubané; tělo má tlusté, peří na křídlách a na ocase pěkné kadeřavé, bílé a černé, pro něž nemůže létati, toliko sobě nimi v běhu třepe [1]) a vítr nahání, tak že tuze co nejrychlejší kůň běží; na nohách má kopyta rozdvojená co jelen, jimiž, jakž někteří píší, když utíká, vyráží pozadu v běhu kamínky a prach, a tím často před myslivci se obhajuje; vedlé čehož někteří, *Diodo. Sic. lib. 2. cap. 10.* a jiní tomu chtějí, žeby ani mezi ptáky ani zvířata čtvernohá neměl přičítán býti, odkudž přísloví jest: *Le vostre parole hanno del struzzo, che non e ne bestia, ne ucello,* totiž, když někdo dvojího jazyku jest, říká se o něm, že „jest řečí tak jistých, co pštros ptákem neb čtvernohým zvířetem.“ Samice sází do desíti i víc vajec pospolu, velkých co koule patnácti i šestnácti liber ztíži železa, těch na hromadě v písku nechává; však tak hloupé a nepamětlivé zvíře jest, že i hned, když někam na pastvu jde, zapomene kde je položil, a hledá, až najde třebas jiného vejce, ty vysedí, a často ani svých ani cizích nenachází. Z těch vajec mladí od slunečného horka se vylíhnou a hned pojednou běhají, pokrmu sobě hledajíce. Tak hloupé také jest, že když hlavu buď do křoví neb trávy a jinam vstrčí, myslí, že ostatek těla dobře ukrytý zůstává, *Joh. Bapt. Porta, phisiogn. lib. 2. c. 1.*, a tou příčinou mnoho jich chytají. *Albertus Magnus* píše,

[1]) fochruje.

že železo zažívá, ovšem pak jiné tvrdé věci, jako kosti atd. Peří jeho známé jest v našich krajinách, a přede dvěma lety ráčil jest J. M. C. dvé [1]) živých v zahradě při hradě Pražském míti. Ale znáti bylo, že byli z mládí v domích vychováni, proto že nebyli tak velicí a pěkných peří, jako kteříž se na poušti v svobodě vychovávají, jakýž byl ten, kteréhož jsme honili.

V těch krajinách a jinde, kde se zdržují, jedí z nich maso; však slyšel jsem, že není chutné a dobré, nežli mozek jejich má býti vzácnou krmí, jakož svědčí *Lampridius in vita Heliogabali*, že za času starých Římských císařův císař *Heliogabalus* dal mezi jinými neobyčejnými a nákladnými krměmi i tu, že 600 hlav pštrosových k jídlu připravených na stůl a k hodům [2]) představiti dal, aby samé mozky z nich hosté jeho jedli.

Častokrát bývají velikého strachu příčinou kupcům a putujícím po poušti, zvláště když v hejnu [3]) chodí; nebo zdaleka se zdají býti jako nějaká jízda na koních, tak že se před nimi ohradí [4]), jako by hned od nich přikváčeni býti měli. Píše o nich *Gio. Lione 8. par. del' Africa*, a *Plinius lib. 10. cap. 1.* Latině slove *struthiocamelus*.

Mezi tím co jsme toho pštrosa honili, připojili se k nám tři Arabové, kteříž na velbloudu v truhle mrtvého Egyptčana do *Cairu* provázeli. O něm nám vypravovali, že byl bohatým kupcem v *Cairu*, a na pouti v *Mecchi* že umřel, pro něhož je všecky tři žena toho mrtvého poslala, aby jí ho k pohřbu přinesli. To tělo bylo viděti povrchu v truhle, neb nebyla zabedněná, a přes celý den slunce na ně svítilo, však nic nesmrdělo, nýbrž libou vůni vydávalo, proto že bylo balsamované.

Jeli jsme tehdy v tom tovaryšstvu přes ten celý den až do noci, ano předse do dobrých čtyř hodin na noc, až jsme s pomocí pána boha do ležení arabského a k příbytku mouřenína našeho přijeli a tomu rádi byli, že s námi domů pospíšil. A protož byvše unaveni a neměvše v jeho chaloupce co jiného pojesti, nežli co jsme s sebou chleba a sýra přinesli, dali jsme se tím dříve na odpočinutí, a teprva na ví cestě k hoře Sinai první bezpečné spání.

---

[1]) pár. [2]) pankétu. [3]) houfu. [4]) zašancují.

Kapitola 14.

O zemi Arabské a národu v ní [1]) přebývajícím.

Arabia, jináč Arab v hebrejském jazyku, jest krajina veliká, a všecky země v sobě obsahuje, kteréž jsou mezi Oceanem, totiž Velikým mořem, mezi Červeným mořem, mezi Perským mořem a mezi Židovskou a Egyptskou zemí. Obyčejně dělí se na tré, a tak trojí jest: Jedna Arabia pustá, kteráž od půlnoci mezuje s zemí Mezopotamií, na východ s Babylonskou, na poledne s Arabií šťastnou a na západ s Arabií skalnatou. Druhá Arabia skalnatá, od města hlavního *Petra*, totiž skála, jináč *Nabatæa* od *Nabajoth* syna Izmaele nazvaná. *Esai. 60. Ezech. 27.* Tať se začíná od půlnoci z té strany země Židovské, od poledne při moři Červeném, od východu při straně Arabie šťastné, od západu při zemi Egyptské. Třetí slove Arabia šťastná neb bohatá, v kteréž město a krajina *Saba* v písmích svatých leželo. Ta leží k půlnoci při dotčených dvou Arabiích, k polední při moři Velikém, k východu při moři Perském a k západu při moři Červeném. *Cestius, epitome orbis terr.*

Jsou pak dotčené dvě Arabie, totiž skalnatá a pustá, jedna od neúrodných skalí a hor, druhá od holých pískův tak vlastně nazvané.

Skalnatá obsahuje v sobě tato hlavní města, totiž *Mecchu* a *Medinu*, k nimž Mahometáni za příčinou náboženství svého každoročně putují, o čemž doleji připomenuto bude. Potom město *Thor* při moři Červeném ležící, ne tak pro svou velikost a množství lidu v něm, jako pro přístav [2]) a příležitost jeho vzácné i známé. Nebo jest jen jako u nás prostřední městečko, toliko že zámček chatrný něco větší a pevnější jest nežli u *Sues*, a to pro ochranu toho kraje při něm vystaven. Obyvatelé tam na větším díle jsou křesťané Maroniti, a mají tam svůj kostelík, v němž arabskou a armenskou řečí služby své konají. Byly v ní také za prvních let *Erupa, Sora, Choca* a *Salma.*

Pustá nemá žádného obzvláštního města, než toliko leckdes chalupy, jeskyně a stany Arabův v místech nejistých, jak se jim kde zlíbí. Před lety byly v ní města *Lysa, Lydia* a *Adra*, o nichž viz *Cosmogr. Petri Apiniani.* Jest pak tato téměř z těch tří nej-

[1]) něm. [2]) port.

větší, však nic jiného než holý písek, bez vody, bez stromoví a beze všech bylin zemských, až hrozno na ni hleděti, ovšem skrze ni putovati. *Hier. in epist. Paulæ.* Není tam žádné jisté cesty ani stezky, v pravdě jakž kdo téměř nohu z šlépěje vyvleče a málo poodjede, hned se pískem zavěje a zanese; ano také vítr přes jednu noc navěje písku na jednu hromadu tak mnoho, že bude co nějaká veliká hora, a zase hory přikryje pískem bílým, jako u nás sněhem, tak že jsem já jináč ponejprv nemyslil, než že jsou to sněhové hory, až mi tlumočník náš oznámil, že jsou od větru pískem přikryty; a na druhý neb třetí den viděl jsem též hory neb skalí bez toho písku, železné barvy, jakž pak tam ty skály všecky takové jsou. Od čehož slove ta poušť i jiné pouště v skalnaté Arabii moře písčité, proto že jako v nějakém moři semotam vítr pískem zmítá. A jakož vlnobití na moři zatopuje lodi i lidí, tak toto co zastihne v své vichřici, to zasype a tak náhle a násilně přikryje, že pod ním udušeno býti musí. A když pak jest nejmenší větříček, tehdy tím pískem tak drobným, [1]) jakéhož my užíváme v sypacích hodinkách, a ještě drobnějším vzhůru jej vznášejíc chumelivá, odkudž potom rovně jako v čas mlhy u nás taková mrákota bývá, že tovaryš tovaryše přes něco málo kroků neuhlédá, a v takové mrákotě přihodí [2]) se někdy den, dva i víc putovati. Však toho prostředku [3]) lidé užívají v těch krajinách, když do Bagdetu a z té strany pusté Arabie táhnou, že mají na velbloudích po dvou truhlách, a v každé jeden čistě a volně seděti i v ní položiti se může; do těch truhel jsou okénka, aby skrze ně světlo do vnitřka šlo, a však zahražená. A takž tím spůsobem se opatrují před pískem, kterýž nejvíc očím škodí, a mnozí od něho o zrak přicházejí. Nicméně však přes to všecko musejí jako na moři kompasem [4]) a pravidlem [5]) se spravovati, a při jízdách svých neb karavanách lidí těch míst povědomých, jako na moři při lodstvech [6]) užívati; a jako na moři před bouří často kompas [7]) nic neprospívá, tak tuto když vichřice veliká jest, tedy je se vším i s kompasem [8]) zanese neb zasype. *Ludov. Roman. navigat. 1. cap. 14.* Mnoho lidí putujících tam hyne, a to od horka, žízně, písku a lotroviny.

Tu na té poušti zvláštní příhodu stalou vypisuje *Nicephorus 3. Eccl. hist. cap. 37*, kteréž tuto abych kratičce dotekl, za hodnou

[1]) subtylným. [2]) trefí. [3]) fortele. [4]) kompastem. [5]) cynozurou. [6]) armadách. [7]) kompast. [8]) kompastem.

věc býti jsem uznal. Totiž za panování Marka *Antonia* císaře jakýsi Žid přes tu poušť s křesťanskými kupci po svých potřebách putoval, a jsa od horka zemdlený upadl v nemoc, tak že o svém dalším živobytí pochybil. Tou tedy příčinou hnut jsa v svědomí, prosil svých tovaryšův, aby ho bez potěšení neodcházeli, alebrž nemůže-li jaké jiné pomoci býti, aspoň ho tu pokřtili, že rád chce křesťanem býti a umříti. Proti tomu oni když se omlouvali, že mezi nimi kněze není a k tomu žádné vody nemají, on však nepřestával jich tak vysoce žádati a prositi, až jsou se uvolili tu žádost jeho naplniti, a poradivše se, jak by to vykonati mohli, kázali mu se z šatů svléci, a po té naň po třikráte pískem sypali, ve jmeno Otce, i Syna i Ducha svatého, a jmeno křesťanské mu dali.

Toho tak divného a neslýchaného tou svátostí přisluhování následovalo skutečné jeho při zdraví polehčení a vší nemoci pozbytí, tak že jest i hned s nimi se bera, ochotněji a čerstvěji nad ně tu cestu vykonal; oni pak přijevše do Alexandrie také tu věc na biskupa tehdejšího, jmenem *Dionysia*, vznesli, žádajíce v tom jeho rady a potvrzení; kterýž uradiv se s staršími církve, dal jej podle ustanovení Krista pána pokřtiti, a ten nedostatek napravil.

V těch dvou Arabiích pán bůh při onom lidu izraelském mnohé a veliké divy činil, jakž toho knihy Mojžíšové plné jsou; obzvláštně pak jmenují se třídceti dvě místa, při kterýchž se synové izraelští zdržovali. Jmenují se také zvláštními jmeny nazvané pouště, jako *Pharan*, *Gen. 21. Num. 10. 13. 20. Deut. 1. 32. 28. 29. Elim*, *Exod. 15. Zin. Exod. 16. 17. Num. 13. 20. 26. 33. Deut. 32. Cades* a *Cadesbarne*, *Num. 13. 20. 16. Sur*, *Gen. 16. 19.* a jiné, kteréž všecky obšírně v skalnaté a pusté Arabii se obsahují, na nichž synové izraelští třiceti osm let bydleli, a v tom čase nic nesili ani žali, ale měli manu a vodu od boha sobě dávanou v hojnosti, ani šaty jim nezetlely, ani obuví noh se nepotrhalo, a přes šestkráte sto tisíc mužův, kromě žen a dětí, tam zahynulých a pohřbených zůstalo, jakž o tom o všem místně vypravuje *Sulpit. Sev. Aquit. hist. sacra.*

Slouly ty oboje země před lety slovem řeckým *Eremus*, totiž pouště, a to z těch příčin, že když léta 252 za časův *Decia* a *Valeriana* i jiných potomních císařů Římských veliké a hrozné soužení a trápení nad křesťany ukrutně provozováno bylo, i byli mnozí horliví a o svá svědomí se starající muži, kteřížto aby snad buďto z křehkosti těla pro náramné muky, anebo pro rozkoš a sliby k zapření víry křesťanské přivedeni nebyli, opouštěli statky

a všecko své jmění, a ucházejíce toho nebezpečenství utíkali na pouště, mezi hory a kde věděli, že by před nepřátely svými sebou bezpečni býti mohli; tam sobě stánky, jeskyně a co kdo mohl stavěli, doupata v skalí lámali, řemesla svá všelijaká dělali; jiní zahrádky štípili a rolí vzdělávali, jak kterého místa příležitost byla. Potom pak ačkoli taková nebezpečenství přestala, však mnohým se ten život zlíbil a té samotnosti přivykli, že tam raději zůstávali a do svých vlastí, do měst ani k přátelům se nenavrátili. *Nicepk. lib. 8. c. 39. Sozom. lib. 1. c. 12.*

Takoví tehdy na poušti bydlící lidé slouli *Eremitae*, totiž od pouště nazvaní poustenníci, a ti byli trojí: Jedni slouli vlastně *Eremitae*, jináč *Anachoretae*, totiž ustupující z prostředku lidí na pouš. *Rabanus lib. 4. c. 6. de prop. ser. Pyamon apud Cassian. collat. 18. c. 4.* Druzí *Coenobitae*, totiž pospolu bydlící, jakoby česky řekl klášterníei; ti tolikéž na poušti bydlívali, však v klášteřích a v společnosti a v jistých místech. *Evagrius de Palest. monachis.* Třetí slouli *Remboth*, jakoby řekl opovržení, jináč *Sarabaitae*, oddělení, že se od jiných oddělovali a tři neb čtyři pospolu bydlívali v nejistých místech, živností všelijakých hledíce a obchody [1]) vedouce: však vše do spolku, sami svoji jsouce, dávali, a na to se vychovávali, žádnému nebyli poddáni ani koho poslušni. *Vincent. in spec. hist. c. 54. lib. 17. Cassian. Isido. de offic. Antonius tit. 15. parag. 2.* A z těch posledních povstali *Circumcelliones*, totiž tuláci, *Gyrovagi*, od jednoho města a místa k druhému putujíce a žebrotou se živíce, o nichž *Anton. tit. 15. c. 1. Isid. lib. de offic.* A byli tito vypověděni na sněmu Chalcedonském léta 453. *c. 4.*

V těch tehdy Arabiích bylo nerci-li na sta, ale na tisíce poustenníkův potomních časů, když se bylo zase křesťanstvo rozmohlo, jako za císaře Konstantina a jiných potomků jeho. Tehdáž zajisté kdo se bohu cele oddával, ten svě[illegible]a marnosti jeho dokonce opouštěl. Jedni tedy pro světských marností vzdálení, bohu pak v čistotě a svatosti ustavičné sloužení na pouště se oddávali; jiní pak vidouce kacířstva rozmnožení, i aby se ním nenakažovali, raději na pouště ucházeli, jako svatí *Basilius, Nazianzenus, Augustinus, Hieronymus* a jiní. *Cassiod. tripar. hist. lib. 1. c. 11.* Někteří pro příklady předešlé a následování předků svých, jiní pro pokrytství, jiní pro zahálku, jiní z zoufalství (o nichž přísloví:

[1]) handle.

desperatio facit monachum) vydávali se do těch pustin, a kde se komu líbilo, jak o kterém místě a tovaryšstvu slýchal (nebo mnohem známější věc byla tehdejším časům nežli našim), tam bydlel: ale však ne vždycky s pochvalou před bohem i církví, jakž o nich sv. Ambrož *apud Gratian. distin. 40. c. illud autem*, Řehoř papež *ead. dist. c. quaelibet, a glossa ibid. Epiphan. lib. 3. tom. 2. haeres. 80. Hilarius Pictav. Episc. expl. psal. 64. Hieron. in Paulae epita.* a jiní mnozí dějepisci [1]) církevní osvědčovali.

Prvního poustenníka praví byti Pavla z města Theby, kterýž že by léta 256 od 15 let věku svého do 113 let na poušti bydlel, žádných šatů na těle svém neměl, než jen rohož z listí palmového spletenou, jakž o něm obšírně *Marul. lib. 1. c. 9. Anton. tit. 16. c. 1. et 2. Hieronym. in vitis patrum, Alvarez Guerrero thes. Chr. relat. cap. 57.* vypisují. Po něm *Antonia, Hilariona, Amona, Macaria, Raphuntia, Apollonia* etc. za nejpřednější a nejstarší mají. *Sozom. c. Suidas. Hieronym.*, kteříž mnoho o jich životu a obcování píší. Já pak tuto něco o potomních některých a jiných zvláštnostech krátce dotknu.

Bathaeus poustenník tak se (prý) hrubě postíval, že z jeho zubův červi lezli. Jeden syrský chleba za 70 let neokusil [2]). *Sozom. lib. 6. c. 34. Alas* 80 let chleba nejedl. *Niceph. lib. 11. Acepsesma* 60 let v jeskyni své zavřený byl, aniž se dal viděti, ani s kým mluvíval, ale kdo mu co do jeskyně jísti hodil, to jedl a tím živ byl. *Theod. lib. 4. c. 28. Didimus* že 90 let samotný beze všeho lidského pohodlí bydlel a kořeny bylinné jídal. *Socr. lib. 4. c. 23. Maria* Egyptská, byvši někdy nevěstka zjevná a obecní, dala se na poušť pro pokání, 47 let samotná a beze všeho oděvu tam živa byla. *Paul. Diac. in vitis patr. Johannes* Egyptský 50 let v jeskyni na vysoké hoře zavřený zůstával, jen skrze okénko s lidmi mluvíval, a ponejprv když se tam dostal, tři léta stoje spával i jídal, a to vše pod jedním kamenem; v tom čase ani jednou nesedl, až mu potomně nohy otekly a se zahnojily, tak že nechtěl-li jest od noh počínaje shníti, musil sedávati. *Sozom. lib. 6. c. 34. Mikuláš* z Antiochie nic nemluvíval, toliko jen rukama návěští dával, nikdy se nesmál, a měl podobného v svých obyčejích *Dominica*, o nichž *Gerardus de Nazareth c. 37. 6.* Jiný *Dominicus* pancířovou košili na sobě a pouta na no-

[1]) historici. [2]) nekoštoval.

hách a rukou nosil, a každý den koštišťkem se mrskával, jakž o tom *Surius tom. 5. de vit. sanctorum* vypisuje. *Simeon*, ten na sloupě 40 loket vysokém bydlel třiceti let, nikdy dolů s něho nescházeje, a nerci-li komu jinému, ale ani své vlastní mateři se neukazujíc. Od něho původ vzali jiní, kteříž také na sloupích stávali a bydleli, a slouli *Stylitae* aneb *Columnellae*. *Evagr. lib. 1. c. 13. Surius tom. 1. de vit. sanct.*, z nichž se připomínají nejpřednější: *Daniel*, tomu, praví, že když jedné zimy v noci vítr kápi s těla strhl, že on nahý ostal na sloupě a sněhem tak opršel, jako by se v led obrátil. *Vincent. spr. hist. lib. 21. c. 51. et 52. Metaphrastes, Aloysius Lippomanes, Surius tom. 6. de vit. sanct.* Item *Alipius*, biskup Adrianopolský [1]), ten *70 let* na sloupě a na malé tabulce, na níž se posaditi, ovšem položiti nemohl, ustavičně stál, a pod sloupem s přístojícími mnichy a učedlníky svými žalmy zpíval dnem i nocí až do smrti. *Surius tom. 6. vit. sanct.* O těch a jiných mnohých lidech na poušti těla svá bědujících onde méně, onde zase více pamětí se nalézá, o nichž *Hieronym. in vitis Patrum*, *Bigae salutis* a jiné *legendy* obšírně vypisují. Kdo víc věděti chce o samotnosti a životu poustennickém i o jeho rozdílu, aneb co o něm smýšlíno, jaké jemu obcování býti by mělo, a kterých lidí starého a nového zákona, i pohanských mudrců příkladův následovati aneb jich vystříhati se sluší, čti o tom spis *Franc. Petrarchae lib. 2. de vita solitaria.*

Ale za našich časův takového tam není žádného. Nebo místo poustenníkův přebývají v těch jeskyních a skrýších Arabové, kromě kde ještě který klášter v celosti zůstává, jako při hoře Sinai svaté panny Kateřiny, a na poušti Thebaitské za Červeným mořem proti *Thor* svatého *Macaria* klášterové, kdež posavad *caloierové* bydlejí; a o té poušti i s klášterem svatého *Macaria* mnoho se v knihách *de vitis Patrum* píše, kdež žádostivý čtenář bude sobě moci přečísti.

Zatím také mnoho nám *caloierové* kláštera svaté panny Kateřiny vypravovali a jistili, že by v tom okolku hory Sinai nějaký nevídaný klášter byl, ale že náhodou naň připadají [2]) a začasté Arabové (z nichž že tu mnoho povědomých toho, a to domácích nahotově jest) do něho přicházejí, tam s mnichy jídají a mnoho jich tam pospolu vídají. A co ho naschvále *caloierové* i Arabové k tomu najatí pilně hledali, však že nikdy ho naleznouti nemohli;

[1]) Adryanopolitanský. [2]) trefují.

než dávají zprávu, že zvonění a zvuk několika zvonů po horách se rozléhající slýchají. Mimo to že časem z prostředku svého jednoho aneb dva v okamžení ztracují, a však to jistívají někteří Arabové, že když do toho kláštera se dostávají, tam je poznávají mezi jinými i s nimi mluvívají; odkudž jináč souditi se nemůže, než že z jednoho kláštera do druhého přenášeni bývají. A mnoho jiných obzvláštností o tom klášteru rozprávějí, kteréž já tuto příčinou krátkosti vypouštím.

Také se podnes na těch pouštích arabských mana, pokrm nejjemnější [1]) nachází, a když jsem byl v klášteře svaté panny Kateřiny, přinesli ji nám Arabové, kterouž jsme také jedli, i na cestě místem jsme ji nacházeli. (Té maně podobná pršela při městě Jerichu, kdyžto Židé velikunoc drželi, léta od počátku světa 2453, 16. dne měsíce Máje.)

Jaká by to věc byla, píše se v písmích svatých *Exod. 16. 17.*, že byl pokrm, jenž z nejjemnější [2]) páry, horkem slunečným z země do povětří vytažené a tam horkem jako přepuštěné [3]) co nejlépeji se temperoval aneb připravoval, a nočním chladnem se stydna dolů na zem na kamení a na stromoví co rosa padal, a od lidu sbírán i požíván byl. Jest věc nábělelá v zrnkách co koriander, a chuti sladké co med, odkudž *mel roscidum* neb *aereum*, totiž med z rosy neb rosový a z povětří nazván jest.

Pokrm ten, kterýž jsme my jedli, byl velmi chutný a sladký. A však jakož těchto posledních časův všecky věci proměnu svou berouce, prvnější podstaty své pozbývají, tak i mana ta se pozměnila; než smýšlím, že za onoho zlatého věku zvláštním božím zázrakem jsouci, také lepší a chutnější býti mohla. *Galenus* píše, že za jeho času mnoho jí na hoře Libánu se nacházelo, a podnes svědčí to *Juan Huarte lib. Examen de ingenios parallas scientias cap. 12. etc.*, že se jinde i v Hišpanii zhusta nachází, a vypisuje mnoho o její účincích, jako i *Mesue lib. 2. kap. 16.*

Nacházejí se v těch Arabiích jednorožcové, o nichž píší *Breidenbach* a Hons Werli von Zimber v svých putováních, že je po horách viděli běhati, dokládajíce, že tak velicí byli co velbloudové; píše o nich *Plinius lib. 8. c. 21. Albertus, Arlunnus* a jiní, že jsou velice náchylní k pannám; a protož že často je myslivci takovým spůsobem chytají: přistrojí krásného mládence do panenských šatův a vonnými věcmi tělo jeho namaží, a v noci

[1]) nejsubtylnější. [2]) nejsubtylnější. [3]) zdystylované.

jej na místo, kdež obyčejně bývají, postaví, a sami zalezou na pozor majíce. Jednorožec když zdaleka učije vůni libou a šaty ženské zahlídne, upřímo k mládenci jde, a jemu hlavu svou na nohy položí a tou vůní se sytí, až i usne; v tom když on tak spí, mívají onino návěští sobě dané od mládence, a přiskočíce sváží ho a roh jeho mu upilují, a pustí zase svobodného, anebo beze škody vezmou jej, kde chtí. Praví o něm, že jest srsti a postavy koňské, noh slonových a hlavy jelení, roh některý na půldruhého lokte, někdy delší, dvou loket, uprostřed čela vyrostlý nosí.

Jak jest pak koli, však jistá věc jest, že jsou na světě toho pokolení zvířata, a ta báseň, že by jich nebylo, a před potopou vedeni byvše do korábu, že by samice jakožto plachá do vody vskočiti a se utopiti měla, a od té doby toliko ten samotný na světě zůstati a časem svým zahynouti měl, jest jistě smyšlená. Nebo předně Job v 39. kapitole zmínku o něm činí: „Svolí-liž jednorožec, aby tobě sloužil? připřáhl-liž by provazem jednorožce k orání atd.“ *Lud. Barthema Itiner. c. 17.* svědčí to, že při kostele Mahometově v městě *Meccha* viděl dva jednorožce v ohradě postavy jako hříbě jednoroční, a dokládá, že byli žoldánovi darováni od krále mouřenínského, jináč Abysinského. *Marco Polo lib. 3. c. 12.* praví, že jich na východ v království *Basma* dosti jest, vypisujíc je jiným spůsobem nežli předešlí, a to tak, že je připodobňuje srstí k bůvolu, nohami k slonu, a hned dokládá, že žádnou měrou koni podobni nejsou, ani se skrze osobu v panenské postavě chytají; nýbrž že jest zvíře pokojné a rohem svým žádnému neubližuje, ale místo toho, když se rozpálí, že kolena strká, a koho porazí, toho teprva jazykem pere velmi tuze. Také v 2. knize kap. 43. píše, že v království *Mien*, item *lib. 3. c. 28.* že v království *Guzzerat* též se nalézají, jakž toho hojná svědectví máme, poněvadž mocnářové [1]) křesťanští, jako J. M. C., potom král hišpanský, francký, englický, polský, Benátčané i jiná knížata, celistvé, veliké a právě přirozené jich rohy po páru i více mají. Že pak na mále se jich dostává, není div pro veliké pustiny a nepřístupné hory, v nichž se oni zdržují, kamž nelze neb pro horka, neb pro nedostatek potrav a jiná nebezpečenství docházeti. Ač někteří smýšlejí, žeby místo jednorožců divocí oslové, *onagri* řečení (kteříž se tam také nacházejí), býti měli, a to pro roh, kterýž na čele vyrostlý mají; ale mýlí se, neb ten roh daleko

[1]) potentátové.

menší nežli jednorožcův, a toliko jedné píďi zdýli jest, a velmi tlustý, a srstí i velikostí od sebe rozdílní jsou; jakž *Victorius lib. 38. Var. lect. c. 1.* obšírněji o něm píší.

Arabia šťastná jest nazvaná od dobré a úrodné své země; nebo v ní mnohá, pěkná, možná a dobře vystavená města jsou, k tomu mnohé řeky a hojnost vod pramenitých, jimiž se zavlažuje a úrodnou činí, tak že v ní od všelijakého obilí, ovocí, kteréž dvakrát do roka roste i vyzrává, ano i žeň také dvakrát bývá; item, hovad, též zvířat rozličných; mimo to převelmi vonných věcí, jako myrry, kadidla, drahého kamení nad jiná všeliká království hojnost jest. Píše *Diod. Sic. lib. 2. c. 12.*, že i ta sama země vonnou páru z sebe vydává, a často že se taková hlína a země tu nachází, která nad míru líbě voní, ano k stavení potřebována bývá. Dříví vonné a drahé místo jiného prostého pálí, kteréž by u nás u veliké vzácnosti bylo. Odtud pochází nejlepší ryzí zlato, kteréž samorostlé a vyčištěné nacházejí v kouskách jako žaludy, místy jako kaštany, tak že se z něho hned potřeby všelijaké dělati mohou. *Diod. lib. 2. c. 13. lib. 3. c. 3. Sabell. lib. 3. Ene. 1.*

Země ta dělí se na kraje zvláštní, a vedlé knížetství jistým rodům a pánům i jich poddaným náleží. Nebo na větším díle má své pány, a císař turecký nejmenší díl jí drží a s těmi příměří zachovává, též některým, aby proti němu nebyli, poplatek [1]) dává.

Měst v té zemi jest mnoho, dosti nákladně od kamene vystavených, zdmi, věžemi opatřených a pro kupecké obchody velmi vznešených. *Alexand. ab Alex. gen. die. lib. 5. c. 24.* píše, že před lety, místy v některých místech, v přednosti postavení lidé střechy své na domích pozlacovati, slonovými kostmi vykládati a drahým kamením okrašlovati dávali; čehož na ten čas nic již tam není, nebo vědí sic kam jinam a nač zlato v obchodích [2]) obraceti, zvláště těch časů, když se k nim Portugalští dostali a s nimi tarmarčí a kupčí.

Nejpřednější i nejbohatší město jest *Aden* a má dva přístavy pro lodí [3]); Turek je v své moci a dobře vojáky osazené má. Po něm jest *Zibith, Tartaque, Taqui, Lasa, Nazua, Bayla, Manta, Calhat, Zaqui* a jiná mnohá, o nichž více vypisují *delle zelati. univers. de Giov. Botero, lib. 2. Summ. di tutti li regni etc. Orientali etc.*

Sába město arabské nade všecka města toho království té

[1]) tribut. [2]) handlích. [3]) porty pro šífy.

Arabie šťastné se vychvaluje, jakož *Diodorus lib. 3. c. 3. Plin. lib. 6. c. 28.* píší, že za jich časův nádoby domovní všelijaké, ložní sloupy, stolečky, jež *tripodas* od tří noh tak byli nazívali, římsy nad okny, dveřmi a jiné potřeby domovní od zlata a stříbra, drahým kamením vysazované a obkládané mívali. To pak město, chtějí tomu, že tak velice hojné bylo od rozličných vonných věcí, totiž skořice, balsamu, myrry, kadidla, vonných palm, až se daleko po moři přes několik mil ta libá vůně větrem zanášela a tudy plavícím příjemná byla (*Diod. lib. 3. c. 3.*); než zase že někdy také těm obyvatelům tak škodlivá bývala, až od její prudkosti omdlívávali, a kdyby pryskyřicí aneb kozlovou bradou nebyli podkuřováni, že by mnozí od té silné vůně umříti musili. *Strabo lib. 16. Diod. lib. 3. c. 3.* Což jest-li že tak jest, tehdyť jest podobné i to, což se o jednom sedláku rozpráví, že když mimo jednu apatéku šel a z ní vůně ho zarazila, on omdlel a k sobě zas nepřišel po žádném vonných věcí užívání, až mu kdos trusem hnoje pod nosem natřel, od toho že zas okřál.

Proti tomu však nachází se *Don Fran. Alvarez*, *Viag. della Ætiopia cap. 37.*, kterýž projev ty země všecky, a jich dobře povědom jsa, ten proti obecnému smyslu světopisců [1]) píše, že město Sába nebylo a není v Arabii, nýbrž že bylo v zemi Mouřenínské, a že podnes zůstává i slove týmž jmenem. Ten pak spisovatel [2]) béře svůj základ z jedné knihy, kterouž (prý) v království *Chaxumo* v městě *Sabaim*, podnes tak řečeném, v jednom kostele křesťanův abyssinských týmž jazykem psanou viděl, a v té že se dokládá při začátku, že ta kniha nejprvé židovskou řečí sepsána, a potom teprva zase do jejich řeči přeložena byla. Začátek té knihy že vypravuje, kterak královna jmenem *Maqueda*, slyševši o moudrosti, slávě a stavení Šalomouna krále Judského, s velikým množstvím velbloudův, zlato a jiné drahé věci nesoucími, do Judstva se vypravila, a mnohem víc všeho o Šalomounovi pravdivého shledala, nežli jest v svých zemích z pověsti slyšela. Ta že by toho času, když v Jerusalémě byla, s králem Šalomounem manželsky obcovati a počavši s ním plod, potom po navrácení se domů časem svým syna, jmenem *Meilecha*, zploditi měla, a toho že potom k otci, aby spolu mezi jeho jinými syny vychován a v dobrém zveden byl, odeslala; jehož, když již svá léta měl a nad jiné sobě královsky a skvostně vésti chtěl, že král Šalomoun zase mateři jeho s komonstvem

[1]) *cosmografů.* [2]) *author.*

královským vypravil. Ten že po smrti mateře své kraloval, a potomci jeho, kteříž nyní králové Abyssinští aneb Mouřeníntí slovou, až do těchto časův že by zůstávali, a v té knize od mnoha set let životové jejich vypsáni jsou; ano i titul králův Abyssinských to zřejmě ukazuje, když se píší a titulují podnes z pokolení Judova rodu Davidova a syny Šalomouna, z semene Jakoba atd., jakž toho více doleji doloženo bude. Také podnes při dvoře krále Abyssinského že se nalézají rodové a pokolení židovská z těch, kteříž tehdejšího věku od Šalomouna za přední rady a jiné dvorské důstojníky [1]) synu jeho přidáni a do jeho země propuštěni byli, a těch potomkové že v těch úřadech posloupně zůstávají i u veliké vážnosti je mají; jakž to týž *Alvarez cap. 138. ibid.* píšíc vypravuje. Těchto (prý) let město *Sabaim* s příslušející zemí k správě jednomu z krevních přátel krále Abyssinského, kterýž slove král *Tigremahon*, postoupeno jest. *Idem cap. 41.*

Navrátím se k Arabům. Národ ten arabský nejprvé pošel z Izmaele, z děvky Agar od Abrahama zplozeného (v 2. knihách Mojžíšových v 16. kapitole. *Josephus lib. 1. c. 21.*), a slouli před lety Agareni; však k tomu se znáti nechtěli, nýbrž Saraceny, jakoby z Sáry pravé manželky Abrahamové pošli, sami se nazívali. Byl národ všech časův divoký a bojovný, jakž o Izmaelovi sám bůh to prorokoval; a nemnoho cizím králům neb národům poddanosti dokázali, sotva za času Trajána císaře Římského pod mocí římskou a poplatníci jejich byli. *Eutropius brev. lib. 8. Cassiodorus.* Ač před tím přemoženi byli od Oktaviána císaře, však platu a daní dávati nechtěli. *Sext. Rufus.* Nejvíce s jízdou zacházeli a udatní rekové na koních byli (z jakýchž také i *Marcus Julius Philippus* císařem Římským učiněn jest. *Pompon. Lætus in vita ejus)*; nebo mají velmi rychlé koně a trvánlivé, a k tomu zvyklé jednomu toliko obroku za den, tak že na nich, jsouce sami trpěliví a těla tvrdého, mnoho zharcovati mohou.

V Arabii pusté a skalnaté napořád, v šťastné na větším díle v širém poli pod stany aneb v horách a jeskyních bydlejí, a obyčejně dělí se jmeny, totiž že ti, ješto v městech jsou, Mouřenínové, a kteříž krom měst, Arabové slovou. Ti pak Arabové tuláci nebydlejí na jednom místě, ale tak dlouho se na jednom zdržují, dokavadž jim jejich pastvy a vody dobytkům stačí a všeho tu nevypasou; potom hned dále táhnou s ženami, čeledí, s dobytky

[1]) officíry.

a se vším, co mají, a tak z rok do roka po tlupách [1]) sem i tam se trmácejí, a zvláště blízko silnic, jako k té straně *Eufrates* řeky, kudyž z Alepu, z Damašku, z Turek, aneb do Bagdetu, Balsary, Persie a Indie kupci jezdívají; a z druhé strany při moři Červeném, kudy *caravany* k Mahometovému hrobu do Mediny a do *Mecchy* a jinam táhnouti musejí. Tu všecko ustavení [2]) jejich jest, aby zjezdili co káně všecku zemi, hledajíce koho by s čím napadli, aby ho obloupili. Nebo sic potrav [3]), ani chleba pečeného, ani jiných věcí od jídla nemívají, leč co vyderou kupcům; než mlékem a masem živi jsou, a mnohý dokud živ chleba ani jiné jaké věci od pokrmů nám obyčejných nezakusí. Bohatství jejich jest míti množství koňův, velbloudův a jiných hovad; též od zbraní, jako oštipcův, šavlí neb bodáků [4]), terčí a lučišť: takové věci jeden po druhém dědí a v dědictví je prodávají aneb postupují [5]), rovně jako u nás se děje s pozemky [6]) a jinými zdědilými věcmi. Protož žádnému sousedu víry nedrží, nýbrž kde mohou, země a města blízká i daleká zjevně i zrádně v tlupách [7]) často i na tisíce přepadají, a co uchvátnou, tím se do vystačení živí, a sumou s koho jen mohou býti, žádného nešetří [8]) a nelitují.

Oděv jejich obyčejný rovně takový jest, jakýž u nás Cikánův; hlavu oholenou jako jiní Turci nosí, sukně bez rukávů, dlouhé do kolen bez otevření, kromě kudy hlavy prostrkují, a ty žiněné jsou aneb soukené; pod sukněmi nosí košili, u ní široké otevřené rukávy, jichž nezavazují, ale čím širší rukávy nesou, tím za nákladnější je mají; na to jsou opásáni ledajakýms širokým koženým pasem aneb rouchou, na níž bodák [9]) neb šavle zavěšena jest.

Obecní pak chasa jen v samé košili chodí a místem nazí, toliko ňákým hadrem s předu obestřeni bývají. Ženy jejich nosí gatě uherské z plátna bílého neb modrého, dlouhé až do kutkův, a majíce někam jíti, tedy jdou s tváří plátnem přikrytou, toliko díry v něm prodělávají, aby skrze ně hleděti mohly; a když se nejpěkněji ušperkovati chtějí, tehdy páteřů korálových, akštejnových a sklenných, a co k tomu podobného míti mohou, toho na tkanici [10]) naváží a pověsí sobě přes tváře po stranách vedlé uší, pídi zdýli, a to když se jim okolo tváři a očí čistě klátí a chřestá, tomu ony jsou velmi rády; a které s to býti mohou, ty sobě

[1]) houfích. [2]) datum. [3]) profantů. [4]) tulichů. [5]) profrejmarčí. [6]) grunty. [7]) houfích. [8]) nešanují. [9]) tulich. [10]) šňůru.

prsténků s drahým kamením najednají a na prsty nastrkají. Místo střevíc přednější mezi nimi obyčejně chlupatou kozí kůži okolo noh obvázanou nosívají, a jiné chudší bosy běhají. Anobrž také mezi nimi téměř napořád obojky [1]) mosazné aneb stříbrné, s jaké mohou které býti, na nohách nad kotníky mívají.

Vrchnosti mají rozličné; nebo někteří mají své jisté krále po rodech, jako ti, kteříž okolo *Eufrates* řeky bydlejí. Těch král jest mocný a možný, Turka se v ničemž nebojící, anobrž on sám ustavičně téměř proti Turku válčí, tak že Turek, chce-li aby kupce jeho svobodně přes pouště pusté Arabie propouštěl a zboží nepřejímal, dává jemu každoročně platu do 60.000 dukátův. Ten jako jiní Arabové v poli přebývá pod stany a mnoho tisíc Arabův při sobě chová, však každý se živí jak může. Na větším díle bydlí u řeky a průchodův [2]), kdežto veliká cla od kupectví béře a své poklady do některých pevností, jako *Jabar*, *Saphet* a jiných shromažďuje. Královské nádhery [3]) a dvoru žádného nevede, nežli prosté šaty hedbávné jedny neb dvoje mívá a ňáký obojek [4]) zlatý na hrdle; v jiných věcech téměř svým možným Arabům jest podoben.

Jiní potom nejsou žádnému jistému poddáni, nežli koho sobě za *capa* a vůdce z rodu starožitného zvolí, toho sobě vysoce váží; nebo když on někdy komu místo průvodu [5]) šavle zapůjčí aneb něco z svých zbraní, tedy jich sobě tak váží, jakoby on tu sám přítomen byl, a nic proti jeho poručení nečiní.

Jiní jsou dokonce bez vůdce a hlavy, a ti netoliko v Arabské zemi, ale i v jiných tureckého císaře okolních zemích, jako v Syrské, Židovské, Egyptské atd. zemi, kde se jim nahodí [6]), aneb dokud jich nevyženou, všudy se potulují [7]) a prolezou, a na kohoť něco majícího přijdou, všeť mu poberou, buď on Turek neb kdokoli, ani tomu neodpustí; a chtěl-li by některý baše proti nim co předse vziti, neví který zástup [8]) viniti, proto že jich mnoho zástupův [9]) po různu jest, a který co zlého učiní, ten jinam odtáhne; anebo by se mstili, tak žeby napořád třebas všecky země turecké, z těch stran všudy beze všech pevností jako otevřené, plenili [10]) a hubili.

Ty i druhé všecky Araby ač jest se nejednou pokoušel císař Turecký pod svou moc přivesti, nikdy však toho dovesti nemohl; nebo tím samým jej umdleli, že do hor a pustin před ním

[1]) armpanty. [2]) passův. [3]) královského prachtu. [4]) halsband. [5]) glejtu. [6]) trefí. [7]) štrafují. [8]) houf. [9]) houfův. [10]) plundrovali.

odtáhli, kamž jeho lid za nimi pro hlad, žízeň, horko atd. nemohl dostačiti, a mezi tím onde i onde skrze vpády mnoho jemu lidu pobili [1]), tak že musí na ten čas jim jejich svobody nechati a s nimi v dobrém srozumění býti. A ten jejich rozdíl od jinud nepochází, nežli z veliké nesvornosti, kteráž mezi nimi jest, a vedlé toho, proto že hrubě daleko v cizích zemích roztržitě bydlejí. Nebo před některýma sty lety, dokud svého vrchního vůdce [2]) a krále měli, drželi se více pospolu a mnohé války vedli, i mnoho národův sobě podmanili, jako celou *Numidii*, *Barbarii*, a mnoho jiných království v Africe, až odtud i do Hišpanie se dostali, a několik set let království *Granata* v držení byli; ale ničehož nezdrželi, nebo všecky pevnosti těch zemí jim odňaté jsou, ale z hor a z krajův vytištěni nejsou, nebo nejvíce v nich se po tlupách [3]) toulají, nejinák než jako v své vlasti Arabii, a ze mzdy králům těch zemí slouží, anebo někteří dokonce v poddanost uvedeni jsou. O čemž mnoho píše *Giov. Lioni Afr. 1. parte dell'Africa.*

Těchto let že žádných válek v těch zemích za dlouhý čas nebylo, tím jest to, že nic pořádného začíti neumějí, leč kde koho množstvím přemohou, a po tatarsku utíkáním a zase se navrácením škodí; a na krádež jsou tak doskoční i opovážliví, žeby pro kus chleba do ohně skočili, a tak chytře a bystře s ní zacházeti umějí, žeby, jakž se říká, pod slepicí vejce, an by neučila, ukradli.

Za starodávna, zvláště za Římských a křesťanských císařův, byli milovníci umění mudrckého [4]), *Aristotele*, *Platona* a jiných sobě vážili, a podnes nejpřednější umění lékařského *spisovatelé* [5]) z jejich národu pošlí, zvláště tejných umění, jako cabalistských, thalmutických a hvězdářských, před rukama jsou. O nichž *Pic. Mirandula lib. 1. vanit. gent. etc. lib. 8. c. 6. in astrolog.*, item *Artis Cabal. Joh. Pistorii etc.* Jakož potom ti a takoví, když Mahomet mezi nimi povstal, mnohých básní a bludův příčinou byli, a mnozí z nich svým mudrováním tak mudrovali, až na větším díle Epikureové učiněni jsou a po mahometsku se obřezují, ač před Mahometem za času apoštolův příkladně Židův obřízky užívali. *D. Clemens lib. 8. ad Jacob. Frat. Domini.* A však v rymování se cvičí a v rytmích své činy na myslivosti, v bitvách provozované a milovánky [6]) vypisovati se snažují, jakž o tom *Leoni Africano sub. all.* vypravuje.

---

[1]) pomordovali. [2]) *generala.* [3]) houfích. [4]) filozovského. [5]) *Authores.* [6]) freje.

Kapitola 15.

O Červeném aneb Rudém moři.

Červené aneb Rudé moře latině slove rozličnými jmeny, z jiných a jiných příčin, jako *Erythraeum*, od jmena krále *Erythraea* tak nazvané *(Curt. lib. 7. Plin. lib. 6. c. 22)*; jinak v písmích svatých moře Třtinovaté, *mare Carectosum*, židovsky *Jamsuph*; Červené od hor červených a barvy železné, kteréž červený mramor vydávají *(Hugo de Lintschot 2. parte c. 4. Ind. Orient.)*, aneb od země a písku červeného na dně, kteréhož však v těch místech u *Sues* jsem neviděl; nebo voda nikoli červená není, jakž se někteří domnívají, ale čistá a sklené barvy; ještě jmenuje se *Sinus Arabicus*, moře Arabské, proto že při Arabii leží a jako do země Arabské se táhne.

Velikost jeho vztahuje se na dýl, a to jakž *Lopez lib. 2. c. 10. desur. Reg. Congo.* na 1200 vlaských, učiní českých 240 mil; šířka pak místy na pět, patnáct a nejvíce dvacet mil se táhne. Počíná se nedaleko města Aden, totiž tu, kdež nejuzší vrchy z obou stran země Arabské a Afriky má, jako nějaké dvě bašty a brány, a slovou ti vrchové vlastními jmeny z té strany Arabie *Capo de Gvadafu*, jináč *Capo d'Ara*; z druhé strany Afriky *Capo Rosbet*. Od *Capo de Gvadafu* táhne se Arabská země až právě k *Sues*, z jedné polovice; z druhé strany od *Capo Rosbet* jest země Abyssinská, po ní Troglodytská a Egyptská až k *Sues*, kteréž na druhém konci proti těm horám a jako vratům leží.

Obsahuje v sobě, mimo mnohé jiné malé, tři hlavní ostrovy, na nichž lidé bydlejí: *Camaran*, *Delaque* a *Svaquem*. K tomu prvnímu ostrovu může se od počátku s všelijakými nákladem obtíženými lodími [1]) jeti bezpečně, ale odtud dále až k *Sues* nelze jinudy než prostředkem, kdežto, jakoby údolí neb příkop byl, nejhlouběji jde voda, však divně se točí; a velmi nebezpečně tu s malými a nehlubokými lodími [2]) jeti se musí, a to pro skalí a mělkost velikou; jinudy není možné projeti, nýbrž ani skrze ten příkop [3]) aneb prostředek, leč ve dne, není bezpečno jeti. Nebo v noci vrcholky [4]) skal a točenice viděti se nemohou, an dosti ve dne činiti mají, aby jich pilně šetřili.

---

[1]) naladovanými šífy. [2]) šífy. [3]) *canal.* [4]) špice.

Jest moře na ryby nehojné, tak že dost málo jich v něm chytají, a to z těch příčin, že nemá okolo sebe nikdež žádné řeky, která by do něho padala a s sebou ryby drobné vnášela; druhé že vůkol něho ani v něm žádné trávy dobré rybám k pastvě neroste, než toliko místem rákosí, kteréž k žádnému pohodlí a úžitku nejsou. A však jest vzácné pro korály, kteréž v něm rostou, a pro plavbu.

Korály v něm dobývají pěkné červené, bílé i strakaté, a místem co ruka tlusté, však vnitř duté, nerovné, zpukané a děravé; co se menších cinků a rohův neb proutkův dotýče, ty jsou celistvé, hladké a mocné ke všem potřebám. Protož těch velikých pařézkův nepotřebují nežli na okrašlování oken, dveří, truhel a jiných potřeb, netoliko při mešitích, špitálích, ale i při dvořích neb tvrzích [1]).

Plavby se užívá pro mnohá kupectví, kteráž z Indií východních od mnoha set mil po tom moři až do *Sues* se dodávaly; však jak jsem výš dotekl, že od jistých míst na větším díle na malých lodkách do *Sues* se vozily a vozí, a ty nejvíce z palmového dříví a listí spletené, provazy lýčenými svázané a hřebíky dřevěnými sbíjené jsou. Odkudž někteří spisovatelé [2]) tak smýšleli a psali, jakoby tam lidé proto žádných železa na lodech svých neužívali, že (prý) magnetových skalí v tom moři mnoho jest, kteréžby pro nejmenší kus železa lodí k sobě táhly a na kusy roztříštily. Ale v tom jsou se velmi omýlili; nebo tu se žádného magnetu nenachází, ač barvou hrubě všecky okolní skály magnetu nápodobné jsou a blyští se, jakoby je olejem namazal: raději sama pouhá chudoba a nedostatek dříví i železa k tomu je vede, že tak malé, z proutí a listí palmových spletené a svázané lodí, a ne z fošen tak jako jinde mají. K tomu není magnet takové moci, aby mohl pro kus železa lodí s nákladem [3]) přes moc větru a lidskou vesly pomoc k sobě přitahovati. Ale že se nikam ven z toho moře nepouštějí, proto že toliko k přístavům [4]) těm dojíždějí, do kterýchž veliké lodí [5]) mohou, a z nich kupectví berou; a přes to že jest to moře tiché pro svou úzkost a mělčinu, i nebezpečné pro skalí, nepotřebují jiných větších a nákladnějších lodí. Naposledy poráží se ten omyl skutkem, poněvadž císař Turecký do třidcíti galejí v *Sues* ustavičně má, a ty od železa dobře opatřeny jsou, těmi však bez překážky magnetu, ač pro skalí

[1]) forbercích. [2]) škrybenti. [3]) naladovanou. [4]) portům. [5]) velicí šífové.

velmi nebezpečně, vždy od jednoho konce k druhému každoročně projíždějí a se plaví.

O tom moři v písmích svatých činí se zmínka pro obzvláštní div a skutek boží, totiž převedení lidu Izraelského prostředkem toho moře, kdež se vody rozstoupily a byly jako zdi, po pravé i po levé straně, tak že lid suchou nohou na druhou stranu nad městem *Sues* (o čemž jsem nahoře zmínku učinil) přešel. Což vida král Farao a lid jeho vojenský, kteříž Izraele honili, když se také do něho pustili a projeti myslili, byli od vod zatopeni a do prostřed moře vraženi, tak že nezůstal z nich ani jeden, jakž se to obšírněji vypisuje v druhých knihách Mojžíšových v kapitole 14. a 15.

Připomíná to též jeden starožitný dějepisec [1]), *Berosus in Ascatade*, toho smyslu slovy: „Léta osmého *Ascatadis*, král Egyptský *Cancres* řečený, byv kouzly židovskými přemožen, zahynul v moři Rudém.“ Tuto čtenář pobožný nemusí se na tom zastavovati, že dokládá „kouzly Židův“, když to nám jest z písem svatých povědomo, že mocí boží to se stalo, nebo ten jistý píše o tom jako neznaboh a pohan, neměv o tom skutku božím od jiných nežli od pohanův zprávu; a však proto jsem jej tu přiložil, aby vědomé bylo, že i pohanští spisovatelé [2]) strany zahynutí Faraona s písmy svatými se srovnávají, a ta věc že všemu světu tehdáž známa býti musila.

Měst, při nichž by přístavy [3]) byly, málo jest, pro nepřístupnost k břehům, a však nejpřednější pokládají se z té strany Arabie: *Sues*, *Thor*, *Zibith*, *Zidem*, *Adem*, z druhé strany *Svaquem*, *Erioco*, kteréžto všecky Turecký císař drží, kromě *Zidem*, neb přináleží k městu *Meccha*, kteréž od něho dne cesty vzdáli leží a svého vlastního pána má; a druhé, *Erioco*, to jest krále Abyssinského vlastní.

Bylo Rudé moře po všecka léta, jakž se v pamětech snáší, slovoutné pro obchody [4]) a dodávání po něm z Indií východních všelijakých drahých věcí a kupectví do Evropy, Afriky a na větším díle do Asie; nebo nebyle žádné jiné cesty před lety obyčejnější, jako skrze Egypt od Alexandrie po Nilu nahoru, až kudy se po zemi k moři Červenému vozilo, a zase od moře dolů po Nilu do Alexandrie, odkudž potomně na všecky strany světa do-

---

[1]) historik. [2]) *Authores*. [3]) porty. [4]) handle.

cházeli. Nebo nacházejí se předešlých císařův Římských mnohá v právích císařských *in Codice et Novellis constitutionibus*, o důchodech, clech atd. země Egyptské vyměření a poručení; obzvláštně pak císaře *Marca* a *Commoda*, z kterých by se věcí, a co ungeltu neb cla při moři Červeném platiti mělo, nařízení jest. Odkudž se poznati může, jaké jsou se znamenité věci na onen čas z Indií do Egypta dodávaly, jmenovitě: skořice, pepř dlouhý, pepř bílý, hřebiček, špikanard, *cassie, costus, xylocassie*, myrra, kadidlo, *cassia fistula, thymiama*, kadidlo skládané, zázvor, *ammoniacum, amamum, galgan, galbanum*, lazúr, dřínová houba, gummi, rajská zrna, skořicové dřevo, *carpesium*, teničké [1]) kmenty všelijakých barev, slonové kosti, ebenové dřevo, všelijaké drahé kamení, jako perly, diamanty, smaragdy, safíry, rubíny atd., hedbáví, šarlat a zvířata divná.

Těchto pak časův přes ty všecky vyčítané věci [2]) známé jsou i nám tyto věci z Indií pocházející, totiž: porcelány, muškátový květ, kůlky, *indigo* barva drahá, *myrabolanum, tamarimium, camphora, opium, amfion, bangue, ambra, rhabarbarum, manna, tamarindi, jaqua, turbith, cubeby, duriacon, iambos, mangas, ananas, samaca, bettele, arecca, sanguis draconis, vannanas* a jiných podobných ovocí, letkvaří, *aromatum etc.*, jež by dlouho bylo vyčítati, zvláště od pomorančí, citronů atd. v Evropě se nacházejících, jichž tam všech hojnost mají; tolikéž nám neznámých zvířat rozličných pokolení mnoho se z těch zemí vozí, o čemž *Hugo de Lintschot* v čtvrtém dílu o východní Indii obšírně vypisuje.

Z kteréhožto tak rozličných věcí poznamenání rozuměti se může, jak obyčejná i užitečná plavba po moři Rudém bývala. Nebo svědčí to mezi jinými spisovateli [3]) *Cicero* v jedné své řeči [4]), že za jeho časů král *Ptolomaeus Auleta*, otec královny *Cleopatry* poslední, měl z Egypta samého důchodu a platu ročního 12500 talentů neb hřiven, v naší sumě počítajíc, půl osma milionů zlata, ještoto tehdejších časův nedobře bylo spravováno. Potom přišlo to království v moc Římanům, ti jsou ovšem lepší užitky z něho brali, jakž mnohá a častá v pravích o tom nařízení před rukama jsou. Posledních pak těchto časův, když z Římské moci žoldánům Egypt se dostal, ze všeho nemírné, nýbrž dvojnásobné [5]) daně a cla dávati musili, a kde za starodávna na tom moři sotva

[1]) subtylné. [2]) materie. [3]) autory. [4]) *oraci*. [5]) duplované.

patnácte neb dvaceti lodí [1]) pospolu bývalo, nyní velké armády semo tam se vídají.

Protož každý souditi může, jak veliká suma peněz žoldánům, a těchto nynějších let Turku se scházela a posavad schází. A kdyby překážky od Portugalcův [2]) nebylo, kteříž před některýma léty do Indií z Hišpanie začali jinou dalekou, neobyčejnou a velmi nebezpečnou cestou po moři *Oceanu* svými lodími [3]) dojížděti, a odtud sami sobě i pro jiná křesťanská království všecka těch zemí bohatství a kupectví nakládati [4]), ano také mimo to ani Turkům kupčiti [5]) v Indiích téměř v ničemž nedopouštějí, sami mnohá království tam opanovavše, a přes to všecko i po moři Červeném začasté vyjíždějíce [6]) i města plení [7]) a Turky všelijak sužují, o čemž v následující kapitole obšírněji toho doložím; takových řku překážek kdyby nebylo, nebylo by na důchod v světě bohatšího a jistějšího království, jako toto Egyptské.

Někteří staří Egyptští králové, znajíce takové toho moře příležitosti, chtěli moře Rudé s mořem Prostředzemním, a jiní s Nilem řekou spojiti, tak aby se z jednoho do druhého plaviti a tím volněji všelijaké věci do Egypta dodávati mohly. *Herodotus lib. 2.* píše, že král *Sesostris* začal od moře Rudého příkop k Nilu dělati, a ten čtyř dní cesty dýl v sobě obsahoval, a čelem [8]) byl, co by dvě lodí [9]) největší se minouti mohly; a však po ztracení při tom kopání a díle do 120.000 lidu, a jsa věštím duchem, aby toho zanechal, napomenut, od předsevzetí svého přestal a toho příkopu nedokonal. Darius král Perský tutouž věc před sebe vzal, a dělal příkop široký 70 loket, a hluboký co mohla lodí [10]) nesoucí deset tisíc liber ztíži stačiti, ale nic nedovedl. Až po něm král *Ptolomaeus* udělal strouhu sto střevíců šíří, třidceti hlubokou a dlouhou 37 mil vlaských, do kteréž vody z moře napustil, a potud plaviti se mohlo; však když dokonati chtěl, porozuměl, že moře Rudé bylo o tři lokty vyšší nežli země Egyptská a Nilus, kteréžto kdyby se bylo mělo pustiti, bylo by netoliko řeku Nilu svou slaností nakazilo (nebo Nilus všemu Egyptu vláhu, úrodu i nápoj dává), alebrž všecken Egypt potopilo, a protož musil toho tolikéž tak nechati; jakž o tom *Plinius, Strabo, Basilius in 4. hom. Sex. dierum. Æneas Sylv. in Cosmogr. Batt. Ram. tom. 1. fol. 371.* dále vysvědčují. O královně Kleopatře píše *Plutarchus in vita*

[1]) šífů. [2]) Portugalezerův. [3]) svýma šífy. [4]) ladovati. [5]) handlovati. [6]) štrafujíce. [7]) plandrují. [8]) na špic. [9]) dva šífy. [10]) mohl šíf.

Antonii, že chtějíc oznámeným příčinám vyhnouti, dala se do kopání jiného příkopu, aby tu úžinu zemskou [1]) mezi mořem Rudým a Prostředzemním na 300 honův v sobě obsahující otevřela, žeby moře jedno jako druhé slané jsouc, tím bezpečnější průjezd dalo a Egyptu k žádné škodě nebylo. Ale měla překážku od Arabův, a potom brzo smrt její v to vkročila, tak že opět nic nebylo dokonáno. Příkopů těch ještě nedaleko od *Sues* i jinde po poušti dosti mnoho patrných znamení podnes jest, a to jsem já vše tak býti očitě spatřil.

Kapitola 16.

Zpráva [2]) o Indiích východních [3]), jaké jsou to země [4]), jak jsou se do nich Portugalští [5]) dostali a jak tam podnes hospodaří.

India jedním jmenem nazvaná jsou mnohá království a krajiny, kteráž od západu mezují s zeměmi *Parapomissad*skou, o níž *Plinius lib. 6. c. 20. 23.*, *Arachosii*, o níž *Strabo lib. 11.* a *Ptolom. lib. 6. c. 20.*, a *Gedrosii*, jinak *Tarsis*, o níž *Sabellicus* zmínku činí.

Od půlnoci začíná se od hory *Imao*, kteráž jest díl vrchův *Caucasus* řečených; od východu stýká se s královstvím *China* a od poledne spojuje se s mořem *Oceanus*, kteréžto (jakž *Pomponius* píše) do šedesáte dní a nocí cesty po moři břehy indické smáčí a zalévá.

Nejvíce pak dělí se India na dvé: jedna jest z této strany řeky *Ganges* ležící, totiž od západu počínajíc až k řece *Ganges* se vztahující; druhá za řekou *Ganges*, totiž z oné strany řeky až k Chině dosahující, a vůbec [6]) všecky země mezi řekou *Indus* a *Ganges* ležící Indie slovou.

Ti národové a krajiny byli vždycky všech časův velmi vznešení, netoliko proto, že všelijakých umění a řemesel, kupectví a zboží pilni byli, ale také nikdy cizím králům a mocnářům [7]), krom jediného Alexandra Velikého, kterýž jen toliko skrze zemi jejich s lidem válečným projev a některé jejich krále přemohv, zase zpátkem odtáhl a jim vlády [8]) zanechal, o čemž *Quintus*

---

[1]) ten *istmum*, což jest říci úzkost země. [2]) dyskurs. [3]) orientálských. [4]) co jsou za země. [5]) Portugalczerové. [6]) summou. [7]) potentátům. [8]) regimentu.

Curtius a *Diodorus* píší, poddáni nebyli, tak že se neví, aby od počátku světa který národ býti mohl, jesto by svých svobod a řádův tak chvalitebně hájil a je zachoval, jako tento indiánský.

Národ jest a byl všech časův pohanský, a slavně vystavené kostely svým modlám, místy naše kostely nákladem, velikostí i lepostí [1]) převyšující, měl a má.

Toho národu lidé byli v svém pohanském náboženství nejvycvičenější mezi všemi národy, a to náboženství své tajívali, jiným ho v žádné příčině nezjevujíce. Věřili pak v jednoho boha, modl a obrazů v kostelích netrpěli, přirození všech věcí zpytování možných zpytovati se cvičívali; snažovávali se také věštím duchem uměti hádati atd., sami však žádného cizího tomu nevyučovali. Kněží svých od starodávna *brachmanes* řečených na tisíce mívali, kteřížto vším náboženstvím vládli a Pythagoritský život vedli; jakž o nich nemálo píší *Pic. Mirand. lib. 1. de van. gent. c. 2. etc. lib. 7. de rer. etc. praenot. c. 9. Philostr. in vita Apoll. Bardessanes Syrus.*

Ti *brachmanes* byli u veliké vážnosti jmíni: nebo po králích nejpřednější bývali, úřady vládli a za proroky je měli, kteřížto lidu tomu mnohé ceremonie a řády vynalezli, a což podivení hodné jest, přes dva tisíce let v své podstatě a posloupnosti zůstávali, tak že se podnes ještě v Indiích nacházejí a *bramanes* slovou; jakž to svědčí *Hugo de Lintschot lib. 2. Orient. Ind. c. 36. Odoardo Barbosa nell. somm. delle Indie*, kdežto mnoho o jejich náboženství vypisují.

I toto se tolikéž o nich nachází v historii církevní Eusebiově a u jiných spisovatelův [2]), že jest apoštol svatý Tomáš v Indiích evangelium kázal, a mnoho tam na víru křesťanskou obrátiv, návodem těch *brachmanů* mučedlnickou smrtí u nich život dokonal (ač sic *Dorothaeus Synopsi* svědčí, žeby svatý Bartoloměj v Indiích kázati měl); a podnes v těch zemích památky o svatém Tomášovi se nalézají, a to mezi křesťany těch krajin, kteříž do dnešního dne své náboženství tam konají a svobodně po všecky časy je vyznávali. Ti mají ještě mnohé paměti skutkův a divův od něho za živobytí jeho činěných, a nadto výše na památku jeho kostely jmenem jeho posvěcené, až i město svatého Tomáše, jináč *Meliapor* nazvané mají. V tom podnes jest kostel, v němžto kaplička dřevěná stojí, udělaná z toho dříví, kteréž za času svatého Tomáše zá-

---

[1]) mustry. [2]) autorův.

zračně k tomu obráceno bylo. Nebo že jest (prý) sv. Tomáš žádal při králi, aby mu dovolil kapličku vystavěti, v níž by kázati mohl, a král původem *Brachmanů* nejprv nechtěl tomu dovoliti; ale že potomně musil, když to něco dříví velikého v jedné řece se zastavilo, tak že pro ně s žádnými lodími [1]) projížděti nemohli, kteréžto dříví že žádnou lidskou mocí, ani skrze spřež tří set slonův, jež král dal zapřáhnouti, z té řeky vyvleci se nemohlo, až je svatému Tomášovi dovolil vytáhnouti: ten že je svým pasem beze vší nesnáze na sucho vytáhl, a z něho tu kapličku vystavěti [illegible]l. *Hugo de Lintschot cap. 15. Orient. hist.*

V té tehdy kapličce jest hrob, a v něm zůstatky [2]) neb kosti svatého Tomáše ukazují, kteréž u veliké vážnosti chovají.

Dotčení křesťané indiánští své církevní služby a řády [3]) řeckým sic obyčejem, ale řečí chaldejskou konají, a mají své biskupy, z nichž jeden nedávno v Římě byl, a potvrzení služeb v náboženství jejich, pro bezpečenství před Portugalci [4]) obdržel; nebo oni od Portugalcův [5]) všemi obyčeji a obchody se dělí, a jim sebe v ničemž předčiti dáti nechtí, a protož pro snadnější rozdíl křesťany svatého Tomáše se jmenují. *Hugo de Lint. S. Giovan de Barros nell' historia.*

Ta země India slove jazykem jejich *Indestan*, od řeky *Indus*, kteroužto oni sobě za velmi svatou pokládají, proto že z ní zdaleka na poštovních [6]) koních vodu jinam sobě nositi dávají a ní těla svá obmývají, upřímě tak se nadějíce, že takovým jí se mytím své hříchy smývají; anobrž komu jen se toho může dostati, aby jsa velmi nemocen a obávaje se smrti, mohl se dáti donesti k té řece a nohy do ní s břehu vstrčiti, a tu tak umra jináč nemyslí, než že upřímo do nebe se dostane; a kdo nemůže živý k vodě té dostačiti, ten poručí po smrti své kosti neb tělo na prach spálené do té řeky metati, aby vždy tím spůsobem spasen byl. *S. Giov. de Barros.*

Obsahuje pak v sobě několikero království, z nichž nejpřednější jest *Malabar*, jehož král bydlí v městě *Calicut*, někdy nejpřednějším ve všech východních zemích, a to pro obchody [7]), cla aneb poplatky z lodí [8]), jichž tam veliké množství ze všech stran východních přijíždívalo, a král odtud největší důchod míval; ale

---

[1]) šífy. [2]) *reliquiae.* [3]) ceremonie. [4]) Portugalezery. [5]) Portugalezerův. [6]) poštyřských. [7]) handle. [8]) ungelty z šífův.

nyní že mu Španielové mnoho zemí odňali a obchody [1]) jinam obrátili, o mnoho chudší jest. *Osorius lib. 2.*

Abych pak k cíli, k němuž směřuji, přišel a o obchodu Portugalcův [2]) v těch zemích dostatečnou zprávu učinil, věděti sluší, že těchto let jmenují se Indií všecka království východní, kteráž Turku, Peršanu a Tatarskému chánu poddána nejsou; mezi kterýmižto stará Indie výš oznámená jedna *provincia* a kraj toliko jest. *S. Giov. de Barros* pěkně Asii na devět dílů vedlé položení zeměpisného a stupňův [3]) rozděluje, u něhož se o těch všech Indiích výborně vyrozuměti může. Item, *l'universale Fabrica del Mondo di M. Gio. Loren. d'Anania.*

O těch zemích a království, o jejich vládě [4]), obyčejích, městech atd. bylo by mnoho psáti; toliko však kratičce dotknu, že jsou od starodávna vždycky dobrý řád i správu nejlepší, nerci-li mimo tyto naše, ale raději mimo všecky země na světě měly, obchody, kupectví [5]) znamenité vedly, řemesla důvtipná a všelijaká slavná u nás umění, nic našim zemím napřed nedadouce, provozovaly, a mnohých věcí u nás žádný by dělati nedovedl. Odkudž také za našich let to převelmi platné a téměř napořád všechněm lidem prospěšné tlačení kněh [6]) do našich krajin se dostalo, totiž léta 1450. *Sabel. En. 10.* Nástroj také děl odtudž k nám přišel léta 1354. *Munst. Stephan. Torcatulus, Barth. Tacius.* A jakž *Stumph. 13. Helv.* píše, že děla léta 1380 od jednoho *Bertholda* Švorce nalezena jsou, a před tím o nich v Evropě ani v Africe nevěděli: v Indiích pak měli je před tisíci lety. *Les essais du Montag. lib. 3.* Nebo když se tam nejprv Portugalští [7]) dostali, tedy v některém místě kusů děl na sta nalezli, a některé tak veliké, že sto volův jedno mělo co táhnouti. *Hugo de Lintschot.*

Netoliko pak děla, ale všelijaké jiné vojenské potřeby [8]) a zbraně mají, a to nejen k dobývání měst, ale i do pole k tažení; anobrž s tím se vším, s čímžkoli k nim Portugalští [9]), domnívajíce se jakoby u nich za divné býti mělo, přijeli, to oni za hřičky proti svým nástrojům pokládali a lepší své věci jim ukazovali, říkajíce o sobě, že všickni toliko jedním okem, oni pak sami že dvěma hledí. *Nicol. di Conti.*

Knihy v jazycích jejich rozličných a na pěkném papíru tištěné do křesťanstva se vozí; odkudž znáti se může, že ten národ

---

[1]) handle. [2]) Portugalezerův. [3]) geografického a gradu. [4]) regimentu. [5]) handle. [6]) impressi. [7]) Portugalezerové. [8]) munici. [9]) Portugalezerové.

z přirozené živlův mírnosti a dokonalosti ve všech věcech tělesných právě dokonalý jest. Města a domy pěkně vystavené mají, aniž my s těžkem bychom tomu věřili, co se píše o jejich nákladných palácích, o svrškách, nábytcích, klénotích a jiných věcech od bohatství, nádhernosti a rozkoši v nich, jež by zúplna vyčítati celá kniha nestačila. Viz o tom spis *Diversi avisi particolari del' Indie dalli Rev. Padri della Comp. di Giesu.*

Kupci místy mezi nimi jsou tak bohatí, že mnohý vlastních lodí má 30, 40 i víc v svém obchodu [1]), a časem všecky naloží [2]) rozličným zbožím, že obyčejně lodí [3]) s tím, co v ní [4]) jest, za 50.000 dukátův státi bude. *Nicolo di Conti narrat.*

Mají mezi sebou všelijaké řemeslníky a obchodníky rovně jako u nás; látek [5]) k šatstvu od zlatohlavu, stříbrohlavu a hedbáví více nežli u nás; potom od cukrovaného [6]), ovocí a pamlskův velikou hojnost, od ptactva, zvěři a všelijakých dobytkův pitomých i ryb dostatek, a toho všeho umějí velmi nádherně a úpravně s vonnými věcmi, zvláště pak ženské pohlaví, užívati.

Není zajisté chlipnějších žen na světě, které by více toho šetřily, jakby mužům pokrmy a jinými obmysly [7]) k rozkoši těla příčinu dávaly, jako v těch zemích; pročež také všudy tam nevěstek plno jest, a za žádný téměř hřích smilstva nemají, jakž toho plné historie jsou o těch věcech svědčící. A však manželky, zvláště vzácnější, tak svým manželům věrné jsou, že po smrti mužův svých na hranice, na nichž těla mrtvá na prach spalují, u přítomnosti přátel a známých, jimž k libosti ty manžely pojímaly, tu s nimi se rozžehnávajíce, při velikém zvuku hudby [8]) a s pochvalou všech přítomných, dobrovolně s radostí skákají a se s nimi za živa upalují. *M. Ant. Pigafetta Viag. Nicolo di Conti.*

Lidé ti v oděvu nejednostejný spůsob zachovávají: někteří odpolu nazí, jiní v jednoduchých sukních, jiní nákladně, jiní zas prostě chodí, nebo pro nesmírné horko nelze tam mnoho šatův na sobě nositi, o čemž by také bylo mnoho psáti.

Již pak tuto některá toliko přední království ze jmena položím. Nejpřednější a zvláštní v těch zemích království jmenuje se *China,* a to pro zahrady, řeky, rozličná ovoce i jiné lidskému srdci žádostivé věci, za nejrozkošnější a nejbohatší všeho světa se pokládá; a to dělí se na patnáctero království, v nichžto se

[1]) handli. [2]) naladuje [3]) šif. [4]) něm. [5]) materii. [6]) konfektův. [7]) praktikami. [8]) muziky.

najde všech přes 440 pěkných a hražených měst, kromě městeček, tvrzí atd., jichž nesčíslný počet jest; obyvatelův pak do 70 millionů, kteryžto počet sotva by se ve vší Evropě shledati mohl. *Giovan di Barros. Odoardo Barbosa.* Všickni napořád, kdo rukama, nohama a jakým jiným údem vládnouti mohou, byť jednou rukou neb nohou bylo, pracovati musejí, a žádnému zaháleti, ovšem žebrati nedají, tak že v jednom městě *Cantan* do 4000 slepých, kteříž mlýny ručními mlíti musejí, pokládají, a tou příčinou všecka země na nejvýš dobře se vzdělává, a nikdež nic prázdno a zahálivo není. *Boterus.*

Z té příčiny není se čemu diviti, že v té zemi ani v jiných okolních nikdy moru nebývá, ani tak mnohých nemocí jako u nás, když to tak vše středmostí svou a zdravým povětřím i také ustavičným pracováním oni přemáhají. *Nicolo di Conti. Boterus.*

Krále mají své vlastní, kteříž v tom dobrém spůsobu a řádu [1]) již na dva tisíce let panovali, a tak všecky věci, co se obchodův [2]) a důchodův dotýče, vedli, že každoročně do 120 millionů korun důchodů jemu se schází; o čemž, ač zdá se k víře nepodobná věc býti, však toho *Boterus lib. 2. par. 2.* příčiny přivozuje, že tak jest, a pojišťuje.

Píše *Pigafetta* o jednom slavném paláci a hradu toho krále v jednom městě (v němž od jedné brány až k druhé celý den se jeti musí), že má sedmery zdi vůkol, a při každé některý tisíc strážných [3]), kteříž se jednak ve dne, jednak v noci mění. Uvnitř že jest množství palácův, a mezi nimi čtyři královští, v nichž slyšení [4]) přespolním vyslancům [5]) dává; jeden že jest vnitř i zevnitř mědí pobitý, druhý stříbrem, třetí zlatem, čtvrtý perlami a drahým kamením krumplovaný a osazený. Zahrady pak a jiné věci k víře nepodobné že tam býti mají, jakž o tom o všem jiní mnozí odtud přijíždějíce vysvědčují. *Osorius lib. 11.* píše, že lid v Chině obojího pohlaví život a obcování vedou ku podobenství franckého a německého národu, totiž velmi pobožný a chvalitebný.

Po tomto království jest nejpřednější *Siam*, jináč *Menan* slove, jehožto král má devatero jiných království pod mocí svou; lidé v nich nejsou řádem a správou [6]) podobní, ani důvtipnými obchody Chinenským rovní, než místy v některých pomořských městech dosti vlídní a vycvičení jsou v obchodích [7]) a potřebách vezdejších,

[1]) regimentu. [2]) handlův. [3]) *gvardie.* [4]) audienci. [5]) legátům. [6]) regimentu. [7]) handlích.

nejvíc však na urozenosti a starožitnostech rodu sobě zakládajíce, málo se jich na řemesla oddává, než každý chce zemanem býti. V tom království jest samých Arabův mahometského náboženství kupčících přes 25 tisíc.

Po něm jest *Udia*, v němž do 400.000 obyvatelův a sousedův býti, a do 200.000 lodí [1]) malých i velikých se nacházeti má, proto že jako Benátky u vodě leží, a 50 tisíc vybraných junáků k boji to samo město vypraviti může. Král jejich má 6000 drabantův a 200 slonův při dvoře; k boji pak hotových má 3000 slonův, dva tisíce jízdných [2]) a 250.000 pěších, kterýmž z rok do roka plat a vychování dává, bez utiskování obyvatelův a poddaných. *Boterus* a *Som. delle Indie Orient.*

Po něm jest království *Pegu*, vším dobrým ve vší hojnosti oplývající, a zvláště výbornými porcellány, kteréž dělají tímto spůsobem: vezmouce trupel bílé hlíny vonné, s tou rozdělají na prach stlučené škořepiny, na mořském břehu sbírané, z jistých živočichův, a vaječné škořepiny přidadouce udělají, že bude jako těsto, a z toho potom učiní [3]) jakou chtějí nádobu, i všelijakými barvami je napouštějí, tak jako u nás skla. Kterouž, jak hotová jest, do země spěšně, aby se neztlačila, zasypí, a v zemi do 80 i do 100 let nechají. Že pak z nich žádný, kdo kterou zakopá, živobytím svým nedočká, protož vystavují jistá znamení, a při tom čas poznamenají, aby dědicové jejich nádoby takové potomně najíti mohli a vyzdvihli. Tím hle spůsobem rodičové potomky své jako nějakým podílem otcovským zachystávají, tak že potomci jejich takové nádoby třebas každého roku nacházívají, a nedostatku v nich žádného nemají; k jídlu pak a ku pití nejvíc jich potřebují, proto že žádného jedu v sobě netrpí, nýbrž neb jej vyrazí z sebe ven, anebo se rozpukne; z nich tedy píti a jísti bezpečno jest. *Odoar. Barbosa. Pigafetta.*

O jejich obyčejích, králi a věcech v těch zemích rostoucích vypisuje *Lodov. Barthema cap. 15. 16.* a *Somm. dell' Indie.* Po nich jest *Bengala*, *Aracan*, *Indostan*, *Orixa*, *Narsinga* jináč *Bisnagar*, všecko obzvláštní království mocná; zvlášť pak král z Narsinga, kterýž prý samého ženského pohlaví v službách užívá, a mnoho set panen, co nejpěknějších může vyhledati, při svém dvoře chová. Tolikéž když na vojnu táhne, několik tisíc jich povolá, a ty již na to plat jistý v čas pokoje i války berou, a mnohé

[1]) šífů. [2]) reitharův. [3]) formují.

z nich své manžely mají, však pro samu krásu jen k tomu obrané jsou, a jim odtud veliká čest se děje; nebojují pak ony s nepřátely, ale aby toliko svou přítomností tím více jonáků a mládeže po sobě na vojnu potáhly, kteříž by před nimi udatněji sobě počínali a od nich za milovníky oblibováni byli; jakož pak některá z nich nejen při dvoře, ale i na vojně sto i víc milovníkův má, a král často do pole s 700.000 lidu válečného vyjíždívá. *Pietro Alvarez, Oduardo Barbosa, Boterus.* Obzvláštně *Joh. Barros* píše o jednom tažení, že v něm 12.000 samých svodníků, a nevěstek obecných trojnásobní počet byl, kromě od krále žold majících. Střelby veliké několik kusův, a jiných válečných nástrojův k víře nepodobný počet.

Potom *Malipur, Coromandel, Cael, Pescaria, Malabar, Canara, Decam, Guzurat* jináč *Cambay*, jehožto král, jakž *P. Maffeo* píše, že jednoho času 150.000 jízdných [1]) a 500.000 pěchoty, 1000 kusů střelby, 500 vozů pro prachy a koule, 200 slonův proti velikému *Mogor* do pole vyvedl, a však poražen byl. Město v něm jest *Cambaya*, sto třidceti tisíc domů v sobě mající. *Boterus.* Také prý obyčej má král *Cambaye* jakési listí a koření jedovaté jísti a z mladosti jeho tak požívati, kteréž se mu potom v starším věku v pokrm obrací a jemu nic neškodí, ale jiné samým dechnutím neb plinutím na někoho škodlivě uráží i jistou smrt přináší, jakož to prý dělává, když koho umořiti chce, že naň toliko dechne. Praví také, že každou osobu ženskou, s kterou obcuje přes jednu noc, umoří, a na zejtří mrtvá od jeho duchu se nachází, pro kterouž příčinu vždycky v záloze 4000 panen v palácích svých chová a doplňuje. *Lodov. Barthema lib. 1. dell India c. 1. 2. Sommar. delle Indie Orient.*

Až potud jsem o nejpřednějších při moři toliko ležících zemích a královstvích Indiánských dotekl, o nichž by bylo mnoho psáti, též o jiných královstvích, kteráž za těmito jmenovanými dál do země leží. Item o ostrovích, jichž na tisíce někteří pokládají býti, a přední jsou: *Java, Japon, China, Moro, d'Amboino, Moluch, Borneo, Samatra, Zeilam, Diu* a jiní, z nichž někteří na několikero království se dělí. O čemž o všem zavru, co *Plinius* píše *lib. 6. cap. 19.*, že za onoho starého věku byli králové v Indiích, kteříž do 600.000 pěších, 30.000 jízdných [2]) a 9000 slonův na mzdě [3]) ustavičně chovali. Píše také, že Ale-

[1]) reitharů. [2]) reitharův. [3]) žoldu.

xander Veliký, když do Indie táhl, po samé řece *Indus* pět měsíců pořád se plavil, a každého dne 600 honův ujížděl, a však že *Ganges* řeka v též zemi mnohem delším tokem teče. Item pokládá 5000 měst hražených a 122 národů jazyků rozdílných a jiných věcí paměti hodných, *cap. 17. 18. 20.* Podlé čehož rozuměti se může, když jsou Indiánové předešlých časův v takovém množství a slávě byli, že těchto nynějších let, když se všecko opravuje a množí, dobře k víře podobnější zpráva jest těch, kteříž o těch zemích neslýchané věci vypisují a vypravují.

Ale abych vypravovati začal, kterak jsou se do těch zemí Portugalští [1]) dostali, jak a co tam řídí, spravují, protož všeho jiného pomíjím; jest naděje, že žádostivý čtenář *Mendezium, Navig. Petro Alvarez, Vasco di Gama, Thom. Lopez Epist. di Mass. Transilvano. Relat. di Gio. Gaetan, Inform. dell' isola del Giapan*, a jiné mnohé bude sobě moci přečísti.

Když se psalo léta 1497 měsíce Července, král Emanuel v Portugallii (jest země a díl Hišpanie, ta tehdáž měla své vlastní krále, ale potom králi *Castillie* řečenému po příbuzenství připadla, ale na ten čas vší Hišpanie pánu a králi Hišpanskému náleží, a za jeden národ se pokládá s jinými Španěly) maje toho zprávu, a dočetv se ze světopiscův [2]), žeby se po moři do Indií mohlo dojeti, a vyslav skrze Egypt po zemi některé, kteříž by v Arabii a dále vůkol moře a spůsob plavení shlédli a vyzvěděli, vypravil s počátku 4 lodí [3]) s lidem válečným, aby toho šetřili, kterak by se přímo po moři do Indií projeti mohlo. Vůdce [4]) té výpravy vojenské [5]) sloul *Vascus Gama* stavu rytířského; ten drže se břehův Afrických vždycky na východ slunce táhl, až se dostal k horám převelmi velikým a na 6000 vlaských mil do moře od země se táhnoucím. Mimo ty maje se dále pustiti byl velmi přestrašen hroznými bouřkami větrův, dešťův, zimy, tmy a vln mořských, kteréž jistým časem (jako ku příkladu u nás na podzim) tak hrozné a strašlivé jsou, že tudy nelze žádným lodím [6]) projeti, a však obyčejně a přes celý rok dosti nebezpečné jsou, příčinou větrův, kteříž z obojí strany těch hor od země se srážejí do moře a ním tak násilně pohybují, že pamětníka není, aby se kdy kdo měl tudy dále pustiti, nýbrž každý odtud zpátkem se vracíval, domnívaje se zajisto tu konec světa býti. On pak *Gama* proti

[1]) Portugalezerové. [2]) z kosmografův. [3]) šífy. [4]) hejtman. [5]) armády. [6]) šífům.

vůli všech svých marinářů pustil se s svými mezi to vlnobití, kteřížto za mnoho dní v těch bouřech se plavili, nevědouce nic kdy den neb noc byla, tak se životův svých opováživše toho nejvíc šetřili, aby zpátkem s hanbou od větrův domů hnáni nebyli; jakož se jim pak toho po mnohém nebezpečenství dostalo, že jsou s radostí projeli na tiché moře, kdež poznali, že ty hory za sebou měli, a po straně pěkné, úrodné země spatřili, k nimž se obrátili; však že v naději až dotud jeli, a v naději bázlivé každý podnes ty hory míjeti musí, nazval je nejprv *Promontorium bonæ spei*, vlasky *Capo di buona speranza*, totiž „předhoří [1]) dobré naděje". Tu nejvíce lodí [2]), a někdy celé výpravy vojenské [3]) v zkázu přicházejí, a to když se chybívají s pěkným počasím, kteréž tu řídké bývá. *Osorius lib. 1. Edoar. Lopez, dell' reg. Congo c. 8.*

Gama tehdy minuv to nebezpečné moře, držel se břehův a zastavoval se u mnoha měst a zemí, kdež místy mnohého přátelství užil, a vůbec [4]) tam všechněm s svými lodími [5]) a lidem divný byl, neb nikdá jim podobných na tom moři neviděli; až naposledy do Indií se dostal do Kalikut, kdež od krále slavně a s radostí byl přijat. Však nedlouho to trvalo, pro Araby a Mahometány, kteříž v tom městě u velikém množství z Turek a odjinud obchody [6]) vedli, a odtud do svých zemí koření a drahé kamení vozili; kteřížto obávajíce se, aby jich Portugalští [7]) neodstrčili a jim obchodů [8]) nepřetrhli, osočili je u krále, až i bouřku proti nim v městě stropili, v níž do 50 Portugalcův [9]) zahynulo. Pročež *Gama* byv na lodích [10]) svých, vypověděl králi pokoj a dal se do plenění lodí v přístavu [11]) Kalekutském, v nichž mnohá zboží nalezl a pobral, ostatek děly roztřískal a popálil, do města střílel a hojně škod za to králi nadělal; odkudž se potom hnul a k jednomu králi, poplatníku Kalekutského, se obrátil, kteréhož na to navedl, že jest od Kalekutského odpadl a s *Gamau* proti němu bojoval, o čemž by šíř vypravovati dlouho bylo. Naposledy však *Gama* naloživ [12]) své lodí drahými věcmi, jel zpátkem domů, a přijel ve zdraví se třmi lodími [13]) léta 1499, jehož domácí poctivě přivítali.

Potom léta 1500 vypravil král Emanuel jiných 13 lodí [14]), a na nich 1500 vojákův, s tím poručením, aby sobě tam pevnosti

---

[1]) špice hornatá. [2]) šífů. [3]) celé armády. [4]) summou. [5]) šífy. [6]) handle. [7]) Portugalezerové. [8]) handlů. [9]) Portugalezerův. [10]) šífích. [11]) plundrování šífů v portu. [12]) naladovav. [13]) šífů. [14]) šífy.

a byty spravovali; nejvyšším byl *Alvarus Capralis.* Ten šťastně jel až k těm horám dobré naděje, kdež jak se dostal, hned tmy a hroznými větry a bouřemi byl obklíčen, že dříve nežli je projel, čtyry lodí [1]) viděl vichřicí zachvácené a se všemi, což na nich bylo, potopené, tak že když projel, šest toliko lodí [2]) shledal, tři byly jinam zahnány a zpátkem se domů dostaly.

Těmi šesti lodími [3]) proti Kalekutskému králi válku vedli, až potomně jiných deset, potom pět léta 1502 z Portugallie, léta 1503 šest, a po ta léta pořád vždycky král po 10, 6, 4 a více i méně lodích [4]) do těch zemí vysílal, z nichž každého roku větší díl kupectvím naložených [5]) a s dobrým krále užitkem za všecken náklad, do Hišpanie se vracel.

Jiní pak, kteříž tam zůstávali pro obchody [6]) a přízeň, kteroužto měli s některými králi, a zase pro snadnější odpor nepřátelským králům, všelijak o to usilovali, kterak by co nejvíce pevností v přátelských i nepřátelských zemích sobě vzdělali, však pod jiným a jiným zámyslem, totiž u jedněch pěkným a přátelským spůsobem, pro ochranu jich proti okolním králům, nepřátelům jejich, jako v *Cochim,* tu nejprvnější pevnost vystavěli proti králi Kalikutskému, a tak i jinde atd.; u druhých pak nepřátelskou mocí, jakožto u těch, jež mocně přemáhali, proto aby se více nepozdvihovali, nýbrž jim poplatky dávali [7]) a kupcům křesťanským z národu jejich nepřekáželi, jako v *Ormus* a jinde, což vše připomínati velmi obšírně by přišlo; a však toliko toho dotknu, že pomalu vždy větší a větší vojska [8]) král Emanuel do těch zemí posílal, jimiž jsou tam celá království válečně a vítězně obdrželi, a léta 1510 město *Goa* řečené, veliké, pevné, pěkné a téměř u prostřed těch pomořských Indií ležící, mocí a útokem [9]) dobyli, v němž nejpřednější sídlo pro místodržícího krále španělského zarazili. Nebo tak se hrubě v těch zemích v málo letech zsílili, města jiná mnohá a pevnosti národem svým zosázeli, že svého nejvyššího správce, jímž by se jiní správcové řídili [10]), míti musejí, a ten slove *Vicerex,* totiž místodržící krále. Ten ve třech letech se mění a jiný na jeho místo vysílán bývá. Má svůj soud dvorský, kancelář a právní řízení, vše spůsobem krále Hišpanského; však když by se jaké znamenité věci dotýkalo, tedy do Hišpanie do tejné rady královské odvolání bráti [11]) se může. Též má své

[1]) šífy. [2]) šífů. [3]) šífy. [4]) šífích. [5]) naladovaných. [6]) handle. [7]) tríbuty platili. [8]) armády. [9]) šturmem. [10]) hejtmané spravovali. [11]) appellovati.

strážné [1]) a drabanty, dvořany, trubače, a vede královský dvůr; důchodův do roka několikráte sto tisíc, kromě darův, kteréž mu při přistupování k úřadu všickni králové, *vasallové* a smluvami dědičnými [2]) připojení, též správcové [3]) pevností a měst, úřadové a co vedlé jiných důchodův [4]) kupci a lidé poddaní na přivítanou a obnovení smluv dědičných [5]) a tak dále, od zlata, drahých kamení a j. dávají a odsílají.

Před některými časy *Patres Jesuitští* (kteříž netoliko tu v *Goa* ale i jinde v zemích pěkně vystavené kolleje mají) vyprosili sobě to na králi Hišpanském, aby jim a tak do kolleje jejich všecky královské pocty a darové od místodržících postupováni bývali; čehož mnoho let požívali, až léta 1584 jeden místodržící, *Don Luys de Layde*, nechtěl jim jich dopříti, ale co mu darováno bylo, to sobě zanechal, než s nesnází velikou to obdržel; což jiní do dnešního dne po něm činí.

V tom městě jako i v jiných Portugalských mají svobodu kupectví [6]) a obchody vésti jacíkoli národové: pohané, Indiánové, Arabové, Armenové, Peršané, Abyssinové, Židé a jiní mnozí, toliko když zjevně svého modlářství v městech zapověděných, a v nichž všecko křesťané bydlejí, jako aby mrtvých nepálili, se neoddávali atd. a těm podobných věcí nevykonávají, jinak sic zprudili by na sebe *inquisici*, kteráž se tam dosti přísná drží.

Portugalští [7]), nemajíce na mnoze manželek z svých krajin, z poručení svých nejvyšších brali sobě rodilé ženy a panny v těch všech zemích, kde se jim nahodilo [8]) osaditi a bytem býti, a slovou podnes děti takových, totiž z otce Španěle neb Portugalce [9]) (nebo to dvoje jmeno již o jednom národu se míní) a matky Indiánky, *mestycos*, jakoby řekl cvikéři, a ti ješto od otce a matky Portugalské zplozeni jsou, slovou *castisos*, a však všickni jednostejně snědé a mouřenínské barvy jsou, vedlé přirození místa, kdež přebývají.

Vedou slavný život, od zlata a stříbra nádherný, čeledi od zajatých chlapův a chlapkyní co nejvíc mohou chovají, kteřížto dílem a řemesly rozličnými musejí pána a paní stravou vychovávati. Nebo sami za řemeslo své se stydí a všecko toliko páni slouti a býti chtějí, byť on krám řemeslnický držel, třebas mistrem uzdářem, ševcem, krejčím atd. byl, však chová své chlapy, a ráno

[1]) *guardie.* [2]) erbanuňky. [3]) hejtmané. [4]) financí. [5]) erbanuňkův. [6]) handle. [7]) Portugalezerové. [8]) trefilo. [9]) Portugalezera.

ukážíc jim, co mají dělati, sám se celý den procházeti bude pod řetězem, aneb na koni pod nebesy [1]) jako jiný pán, a v té nádheře [2]) třebas s hromadou [3]) služebníkův přijede k někomu, aby mu vzal míru na šaty, a když to vykoná, zase jako pán odjede. A vůbec [4]) všickni vespolek, i ti rozličtí mistři řemesel, nejvíce se o to snažují, aby slavných titulův užívali, a od místodržícího samého, aneb skrze někoho při dvoře v Hišpanii na list pod pečetí titul sobě koupili, buďto aby se psal *fidalgo da caza de roy nossa sennor*, totiž „dvořenínem královským", aneb *cavalliero fidalgo*, totiž „rytířem", byť se on jak živ zbroje nedotekl, aneb *mosos de camarado numero e de serviso*, to jest „královským komorníkem" a jinak; již pak tomu ať žádný do kaše nefouká, slovy hanebně odseká, však vedlé přísloví, „předce se sedlák se vším neumí skrýti, byť se i pod lavici schoval, však mu vždy boty vyhlídají", a jakž Vlaši říkají: *ha il cervello sopra la beretta*, že „má mozek neb rozum nad birétem".

Koho pak místodržící zvelebiti chce a slavnými tituly též důchody obdařiti, toho učiní správcem [5]), tomu lodí, dvě [6]) i více pod správu dá, a pod plat najme sto, dvě i víc neb méně těch *cavallier*ův, a jim vedlé titulův jejich mzdu [7]), a což náležitého jest, dá a zaplatí, jmena jejich všech do knihy neb register popíše, a to na tři neb šest měsícův, a vyšle je, aby proti nepřátelům bojovali. Ti vyjedouce jezdí po některých okolních městech přátelských, a častokrát třebas od toho, k kterému ponejprv přitáhnou, nikam se jinam nehnou; a když tři měsíce aneb jiný uložený čas přečkají, již právo zase mají se vrátiti tam, odkud vysláni byli. A navrátíce se, tu jakž nejvyšší, tak jiní jeho tovaryši slavných svědectví docházejí od místodržícího, jak jsou se rytířsky chovali, na královské armádě proti nepřátelům bojovali atd., tak jakž komu mnoho cti přeje aneb ji sobě kdo skrze dary vykoupí, tolik jí požije a nabude. Ta pak svědectví když do Hišpanie odešlí aneb sami přinesou, neřekl by žádný, v jaké tam vážnosti a poctivosti bývají, a mnozí tudy úřadů, jako hejtmanského, richtářského a jiných více nežli jeden, netoliko pro sebe, ale třebas pro dobrého přítele, jemuž by jej mohli prodati, nabývají. A vůbec [8]) tak velice cti a slávy žádostivi jsou, že učinil-li by jeden druhému poctivost na potkání zdaleka *beso las manos*, s poklonou a snětím

[1]) dekem. [2]) tom prachtu. [3]) houfem. [4]) summou. [5]) hejtmanem. [6]) šíf, dva. [7]) žold. [8]) summou.

klobouka až k zemi, a druhý by se tak nízko nesklonil aneb nesmekl; anebo když k druhému služebníka před sebou pošle s návěštím takovým, že ho navštíviti chce, a ten k němu do dveří domových s kloboukem v ruce držícím nevyjde, a jej do domu k sobě neuvede a na stolici pod nebesy [1]), neb na polštáři neposadí, s tím věčné nepřátelství míti bude, a mnohý všelijak přemýšleti a s přátely o to se snažiti bude, kterak by jej z tohoto světa sklidil, jako nejúhlavnějšího nepřítele svého.

Dále, jaký obyčej zachovávají při oddavcích, křtinách, hostinách [2]), do kostela chození, i po domích, jak nestoudného a chlipného života ženské pohlaví jest, jakých rozkoší v jídle i v šatstvu užívají, s jakými obmysly [3]) a chytrostmi k oklamání mužův zacházejí, o čemž již výš jest ponavrženo, jak horliví manželé jsou a jaký spůsob trestání všelijakých přestoupení u nich jest, též jaké nemoci a počasí tam bývají, jaké obchody vedou a mince neb míry své mají, o tom o všem, i více nežli položeno může býti, vypisují: *Hugo de Lintschot, Gotthard Arthus, Edoard Lopez, Thoma Lopez*, v knihách naschvále o těch a jiných národech vůbec vydaných.

Mají pak Portugalští [4]) na ten čas přednost na moři indiánském, a páni většího dílu přístavův [5]) a měst pomořských jsou. Nebo počítajíc od začátku Indie, od města *Daman* až k městu *Goa*, kdež arcibiskupská stolice jest, učiní 65 mil, to všecko popořád Portugalští [6]) drží, a mnoho v tom položení pěkných měst a přístavův [7]), jako *Basayn*, *Chaul etc.* mají.

Od *Goa* začíná se krajina *Mulabar* od *Capo de Ramos*, kteréž od *Goa* 10 mil vzdáli jest, až do *Capo de Comarin*, učiní 108 mil; v tom vůkolí mají měst a pevností několik, jako *Onor* 10 mil od *Capo de Ramos*, *Barsalor* 15 mil od *Onor*, *Mangalor* 9 mil od *Barsalor*, *Cananor* 15 mil od *Mangalor*. Od *Cananor* jest toliko 8 mil do *Calicut*, kdež *Comoryn*, totiž král někdy nejpřednější v Indiích pomořských dvorem jest, a však na moři s nic nemůže býti, a chce-li, aby k jeho přístavům [8]) jezdili kupci, musí poplatek [9]) Portugalským [10]) dávati, a bez toho sotva pátý díl zemí svých drží. Z *Calicut* do *Cranganor* jest 10 mil, kdež Portugalští [11]) pevnost mají; odtud *Choin* 10 mil, kdež

---

[1]) dékem. [2]) pankétích. [3]) praktykám. [4]) Portugalezerové. [5]) portův. [6]) Portugalezerové. [7]) portův. [8]) portům. [9]) tribut. [10]) Portugalezerům. [11]) Portugalezerové.

také bydlí Portugalští [1]), a tu biskupská stolice jest; od *Cochin* do *Caulon* 12 mil, tu také pevnost mají, a odtud až k *Capo de Comorin* jestiť 20 mil. Dále se začíná *Choramandel* jináč *Narsinga* neb *Bisnagar* království, tu jest od *Negapatan* až do *Musulepatan* 90 mil, kdež mají několik pevností, a zvláště svatého Tomáše město.

Potom následuje království *Bengalen*, 12 mil zšíři při moři, až k řece *Ganges* dosahující, a po něm království *Bengala* na 50 mil zšíři, kdež Portugalští [2]) několik měst a přístavů [3]) drží, jako *Porto grando*, *Porto Pigveno etc.* Za tím jde království *Aragan*, *Pegu* a *Syan*, v kterýchžto několik měst mají v své moci, a tam svobodně obchody vedou [4]); ačkoli ty země své vlastní a mocné krále mají, však někteří poplatek [5]) dávají, a jiní z přízně jim všeho dovolují, zvláště v *Sian*, kdežto mají město veliké a znamenité pro všecky příležitosti, a v skutku nejpřednější kupecké město v těch zemích, buďto pro nakládání [6]) tu mnoho lodí [7]) všelijakými drahými věcmi, aneb pro blízkost k dojíždění odtud do *China*, *Javy*, *Samatry etc.* Tu mají pevnost i také biskupskou stolici; a dobyli toho města s velikým krve prolitím týchž obyvatelův, v němž tehdáž našli 9000 kusův střelby veliké a jiných znamenitých věcí, jakž o všem *Osorius* dostatečně vypisuje.

Od *Malaca* začíná se *Capo singapura* až do *Capo Sinosura* 18 mil, odtud začínají se království *Pan* a *Patane*, kteráž na 80 mil zšíři jsou, až k samému království *China*, kteréž se vztahuje na 400 mil, kdež také Portugalští [8]) obchody vedou [9]); v *Machau* a *Canton etc.* však žádných pevností nemají, proto že král z *China* proti nim příliš mocný jest a všech věcí vojenských dostatek má, a snad kdyby tak cizích zemí a království žádostiv byl, jako jsou Španělové, mohl by všecky z té strany španělského držení pod svou moc přivesti, ale přestává na svých 15 královstvích, kteráž jsou v jednom položení a obmezení od hor, řek a zdí, a jednoho národu, tak že za nedobytá příčinou takových znamenitých hranic se pokládají, a jako nějaké město hradbami [10]), tak tuto král zámky a pevnostmi ohraditi dal, o čemž tuto šířiti nebudu.

Po Chině začíná se království Tatara Chána, o němž doleji dotknu. Proti těm jmenovaným zemím jsou mnozí ostrovové, v nichž velikých a mnohá království jsou: jako *Java*, *Sumatra*, *Japan etc.*,

---

[1]), [2]) Portugalcerové. [3]) perů. [4]) handlují. [5]) tribut. [6]) šifův. [7]) lodí. [8]) Portugalcerové. [9]) handlují. [10]) baštami.

kdež místy Portugalští [1]) obchody vedou [2]), místy páni jsou a jimi vládnou, jež by také všecky vyčítati dlouho bylo.

Ale já navrátím se zase tam, kde jsem počátek Indií položil. A protož tuto věděti již náleží, že mají Portugalští [3]) ještě jiné země a pevnosti blíže sem od města *Daman*. Nebo tu se začíná království *Cambaja* okolo 18 mil zšíři, a má svého krále možného a na všecky věci drahé bohatého; odtud 15 mil jest ostrov a město *Diu*, někdy krále z *Cambaja*, a nyní Portugalských [4]), kdež také pevnost nedobytou mají. Od *Diu* až k řece *Indus* do 70 mil, odtud 180 až k městu *Ormus* táhnou se mnohá, převelice úrodná, a všelijakých lidskému pohodlí podlé chuti [5]) a žádosti hojných potřeb výnosná království.

V *Ormus* mají Portugaltší [6]) pevnost a obchod [7]) znamenitý, a tam obchod vedou [8]) Turci, Peršané, Tataři, Francouzové, Benátčané, Engličané a jiní mnozí národové, tak že ty dvě města *Ormus* a *Diu* nejpřednější jsou pro drahé kamení, perly, hedváví, tkaniny [9]) zlatohlavové a stříbrohlavové, čalouny, vonné věci, cukroviny [10]) a všelijaké lahůdky ve všech Indiích.

Král země *Ormus* nebydlí v městě, proto že je Španělové opevnili, ale za městem a v jiných městech svých, však poplatek [11]) králi Španělskému [12]) dává, a Španělům v *Ormus* cla a jiné důchody vedlé jich vůle pustiti musil. Vybírá se pak tam znamenitý důchod od kupectví, kteréž z Turek, z Persie a z Evropy do Indií, a zas odtud zpátkem do Asie a Evropy se dodávají, tak že se Španělové nejvíce, po místodržení v *Goa*, o těchto dvou míst správcovství [13]) derou, pro veliké užitky a dary od mocnářův [14]) a kupcův jim náležející.

Aby se pak lépe vyrozuměti mohlo, jaký tam obchod [15]) z Evropy jest, protož sluší věděti, že každého roku do města Alepu v Syrii, tři dni cesty od Tripoli města, mnoho tisíc kupcův se sjíždí, a to ze všelijakých národův: Vlachův, Francouzův, Řekův, Nizozemcův [16]), Engličanův, Němcův a pohanův z tureckých zemí, a ti smlouvu s baší v Alepu učiní, co by mu dáti měli za průvod [17]) skrze turecké země až do města *Balsari*; a tak když smluví, jistý počet vedlé možnosti zástupu [18]), kteréž slove *ca-*

[1]) Portugalezerové. [2]) handlují. [3]) Portugalezerové. [4]) Portugalezerův. [5]) vinše. [6]) Portugalezerové. [7]) handl. [8]) handlují. [9]) ceigy. [10]) konfekty. [11]) tribut. [12]) hyšpanskému. [13]) hejtmanství. [14]) potentátův. [15]) handl. [16]) Nidrienderův. [17]) gleit a průvod. [18]) houfu.

ravana jináč *gaffila*, totiž některé sto janičarův sobě přidané majíce, vyjedou před město do pole, a tu zvolí mezi sebou důstojniky [1]), nejinak než jako v ležení stráže [2]) drží; markytány [3]), kteříž za nimi všelijaké potravy [4]) vezou, s sebou mají, a všecky věci od kupectví, co do Indií vézti míní, také zbraně, stany a jiného nádobí na koně, dromedáře, velbloudy a mezky atd. naložíce [5]), vydají se na cestu po zemi skrze pouště veliké, tak že místy dvě neděle žádné vody nenacházejí, a to v Arabii pusté, potom skrze Mezopotamii, Assyrii atd. až do města *Bagdetu* 40 i 50 dní cesty přijíždějí. Do toho města z Halepu jezdí také po vodě Eufrates, k němuž u města *Bir* tři dni cesty od Halepu, a odtud po vodě mimo mnohá města veliká a staražitná do 40 dní cesty, a někdy do 2 měsícův, jak kdy voda veliká neb malá bývá, dojíždějí.

Bagdet město jest z řícenin někdy slavného města Babylona v Chaldejské zemi vystaveno, však opodál od starého stanoviště, okolo půldruhého dne cesty.

O tom starém Babylonu mnohé divné věci vypravují, jako že u něho byly zdi 200 střevícův vysoké, 50 široké, sto bran mosazných; dále o zámku, o štěpnici a lesu na sloupích, mostu a jiných věcech, kteréž mezi sedmi divy světa pokládali, jakž je také *Plinius*, *Strabo*, *Q. Curtius* obšírně vypisují. Ale já toliko o chrámu dotknu, jejž *Herodotus lib. 1.* vypisuje. Chrám ten byl čtverhraný, zšíři i zdýli dvou honův; u toho byla věže při každé straně po jednom honu široká při základě [6]), a výška též jednoho honu, na té byla jiná užší, na té zase třetí, a tak až do sedmé; schody šly zevnitř vůkol, a všudy po stranách schodů stolice a odpočivadla udělaná, aby jdoucí nahoru odpočívati mohli. Nejvýš pak nahoře byla kapla, v níž lůžko a stůl zlatý byl, kdež ustavičně jedna osoba ženského pohlaví bydleti musila. V tom chrámě byly tři modly: *Jovis*, *Junonis* a *Opis*. *Jovis* byla 40 šlepějí vysoká z samého zlata 1000 Babylonských talentův, totiž centnéřů (*Budæus* na 800 korun počítá jeden), *Junonis* 800 centnéřů, *Opis* 1000 centnéřů, a před tou stáli dva lvové a několik hadův stříbrných, každý kus 30 centnéřův. Před těmi modlami stál stůl 40 střevícův dlouhý, 12 široký, 50 centnéřů stíži. Potom samo-

[1]) oficíry. [2]) varty. [3]) marketentéry. [4]) potravy neb profanty. [5]) naladujíce. [6]) gruntu.

zlatých nádob, kadidlnic a jiných věcí při tom stálo součtem [1]) do 1800 centnéřů vážících. *Diodorus lib. 1. c. 4.*

Při tom městě byla také věže *Nimrod*, kterouž synové lidští až do nebe vystavěti chtěli, a bůh zmátl jazyky vší země. *Genes. 11.* O kteréž mezi jinými svatý Jeronym *in com. in Daniel. cap. 1.* a *lib. 5. in Esai. c. 14.* píše, že jest byla čtyry tisíce krokův vysoká, však nedostavená.

Toho tak někdy slavného města nyní toliko říceniny se nacházejí, velmi předivné od divných věží, zdí, kteréž ještě jako vrchové okolo roviny pískem zavaté znáti se mohou, i ta věže také, kteráž jako největší hora stojí obrostlá, a velmi zdaleka spatřiti se může, a doposavad znáti, že jest z cihel na slunci sušených a smolou místo vápna stavená; a táhnou se ty říceniny toho města na půldruhého dne cesty, odkudž velikost jeho, jaké někdy bylo, jest znáti.

Bagdet nový jest pěkné a veliké město při řece *Tygris* proti Persii za pevnost, kdež Turek baši svého s mnohými vojáky chová, a je nevelmi dávno Peršanům se vší tou zemí odňal; nyní pak jistá zpráva dochází, že by zase Perský král to město s jinými okolními opanovati měl. Od *Bagdetu* po řece nejvíce plaví se kupci do *Balsary*, tureckého města, při moři Perském ležícího, kteréž tolikéž Turek Peršanům předešle odňal, ale nyní zase pod Perského mocí jest, a tu v *Balsary* své stanoviště mají a skládají, tak že kam kdo chce, odtud dále a bezpečně po moři se rozjíždějí, a zase když se zpátkem domů vraceti chtějí, v *Balsary* v jistý čas, totiž měsíce Dubna a Září, všickni se sjíždívají, odkudž až do *Halepu* v zástupích [2]) jedou, potom do Tripoli, a z Tripoli po moři do Konstantinopole, Alexandrie, do Evropy a do Afriky, a vůbec [3]) kamžkoli jednomu každému náleží, se rozjíždějí, a co s sebou přivezli, to jiným rozvožují.

V té straně často se pokoušeli Portugalští [4]) proti vodě Eufrates a Tygris nahoru do Turek vtrhnouti, ale pro prudkost řek a veliké skalí v nich nemohli velikými a těžce naloženými lodími [5]) projeti, po zemi pak snadno mohli, třebas tudy až do Syrie protáhnouti, a odtud dále atd., však k tomu nedostává se jim svornosti, aby některý tisíc lidu sebrali a něco na válečné nástroje naložili. Nebo v pravdě velmi špatně v té straně Turek jest opatřen a nemá tam žádných bezpečných pevností, krom některé dosti

[1]) summou. [2]) houfích. [3]) summou. [4]) Portugalezerové. [5]) naladovenými šífy.

chatrné, a to na mále, jen proti samým Peršanům, o nichž ví, že se mnoho dobýváním [1]) a děly neobírají. To pak nejhorší jest nyní mezi Španěly těch zemí, že se všickni na lakomství a obchody [2]) vydali, a každý nejvyšší nehledí nežli do času krátkého jemu k vladařství uloženého se nahltati do vole a s plným měšcem domů vrátiti, tak že se při nich plní: *Se danno bene gl' offici, ma non se danno le discretioni*, „všelijaké v světě správy a úřady snadno jest dáti, než byť rozum a soud pravý mohl se správcům také dáti", aby věděli a znali, jakým by úmyslem chvalitebným od krále a pána svého do těch zemí vysíláni bývali, jmenovitě ne aby svého vlastního toliko hleděli, ale obecného a královského dobrého, kteréž by vůbec [3]) všemu křesťanstvu prospěšné bylo, kdyby ten cíl vladařův královských byl, aby v těch končinách všeho křesťanstva nejúhlavnějšímu nepříteli Turku škoditi hleděli, jemu země odnímali a k ruce svému králi dobývali, jakž jsou toho chvalitebně jejich předkové před sta lety v těch zemích dokazovali, od kteréž chvíle nic nepřibývá, nýbrž jak doleji oznámím, ubývá.

Turci pokoušeli se po několikráte na zbrojném lodstvu [4]) v té straně *Ormus* Španělům překážeti, i dříve nežli *Ormus* a *Diu* měli, ale byli na hlavu poraženi, pobiti [5]) a zvláště od *Almeidy* a *Albuquercia*, nejvyšších Hišpanských, kteříž po těch porážkách, neumějíce prvé na to mysliti, taková pevná a příležitá města *Diu* a *Ormus* mocí dobyli a dosáhli. Pročež Turci v té straně vol neb nevol pokoj zachovávati a Portugalským [6]) veliká cla a platy že všech kupectví, kteréž buď do Indií vozí, aneb zase odtud vynášejí, dávati musejí; nebo jinudy projížděti, krom mimo ty pevnosti, nemohou a nesmějí. *Caspar Balbiriag. Osorius.*

Proti *Ormus* na druhé straně předhoří země, kteráž se jmenuje *Capo de Moncadon*, mezi kterýmžto a *Ormus* jde k *Balsarie* moře úzké, a slove *Sinus Persicus*, totiž moře Perské, proto že z jedné strany sebe Persii má a z druhé Arabii; a tu se začíná země Arabská, odkudž až k druhému předhoří té země při začátku moře Rudého, *Capo de Guardafum*, do tří set mil jest. Na tom Rudém moři poněkud ještě Turek panuje, a to za příčinou pevností dobře opatřených, jichž Portugalští [7]), ač se o některé pokoušeli, dostati nemohli, a Turek je na větším díle lstivě a pod přátelstvím

[1]) šturmováním. [2]) handle. [3]) summou. [4]) na armádě. [5]) pomordováni. [6]) Portugalezerům. [7]) Portugalezerové.

opanoval. Avšak často jsou se na tom moři spolu na lodích [1]) potýkali, a hned ještě za času žoldánův Egyptských, jako *Campsona etc.*; kdež ačkoli někdy vítězství obdrželi, však že Turci do pevností ujeli, pročež naši prázdní odtud vraceti se musili. Než podnes sic doskakují tam svými výpady [2]), pročež Turek v *Sues*, v *Thor*, v *Aden etc.* galery a jiné lodí [3]) s velikým nákladem chovati musí; anobrž kdyby to moře od přirození přístupné a tak hluboké bylo, aby po něm s velikými lodími [4]) svými naši až k *Sues* volně mohli projížděti, jest jistá věc, žeby bylo Turkům veta tu jaký díl země držeti, a snad i Egypt a země Svatá byla by zase v moci křesťanův. *Viagg. di un Comito Venetiano, dal Mar Rosso. Osorius.*

Ale jak jsem výše dotekl, sami svým lakomstvím a leností z rozkoší velikých pošlou, příčinu dali obyvatelům těch zemí Indiánských na větším díle, že když jsou před něco málo lety Holandčané [5]), jináč Stádové, o touž cestu se do těch zemí pokusili a tam dojeli, i u mnohých králův přátelsky přijati byli, tak že netoliko posavad v nemalém počtu lodí [6]) každoročně tam dojíždějí, a kupecké obchody [7]) do svých zemí, a odtud do našich, item do Dánské [8]), Švédské, Polské, Moskevské atd. zemí obracují, a tudy netoliko velmi hrubě důchody krále Španělského a všech zemí jeho zmenšili, ale také mnohá království v Indiích proti Španělům zbouřili, jako království *Candy*, *Sumatra*, *Bantam*, *Ternate*, *Patani*, *Achin*, *Mertecalo*, *Ior*, *Calicut* a jiná, kterážto nerci-li všelijaká kupectví Nizozemcům [9]) dobrovolně prodávají, ale z nich některá jim tam pevnosti vystavěti a se osaditi dovolili, z čehož co potomně pojde, čas budoucí to ukáže.

Titíž Holandčané [10]) pokoušeli se léta 1594 jinou cestou z druhé strany světa do Indií Východních [11]) po moři jeti, totiž kdež nyní stranou polední horky velikými okolo vší Afriky na 15000 vlaských mil až do *Goa*, a odtud do *Malaky* také 15000 mil jeti musejí, *Edoardo Lopez c. 8. lib. 2. reg. Congo.*, a tak k straně půlnoční studenými kraji, okolo *Norvegie*, Švédské, Moskevské, Tatarské země do *Cathay* a *Chiny*, o mnoho kratší cestou projeti mínili, ale pro nedostatek potrav [12]), lodí a moře zamrzlé

---

[1]) šífích. [2]) štrafy. [3]), [4]) šify. [5]) Hollenderové. [6]) šifův. [7]) handle. [8]) Denemarku. [9]) Nidrlenderův. [10]) Hollenderové. [11]) orientálských. [12]) profantu.

na ten čas toliko až za Novou zemi [1]) se dostali a odtud domů vrátili. *Gerar. de Weer, Navig.*

Před lety, dokavad císařství Trebizondské stálo, jezdívali do Trebizondu města Benátčané, Genuenští a jiní přes moře Prostředzemní a moře Černé [2]), a tu zboží z Indií Východních [3]) skrze *Albanii* neb Georgiánskou zemi na moře Chvalinské [4]), a odtud po zemi nedaleko do Trebizondu dodávaných brali a do našich těchto krajin vozili; ale po Tureckém těch měst dobytí a záhubě z té plavby sešlo, a jakž jsem výš položil, z *Balsary* po řece *Euphrates* do *Halepu* se dodávají. A o té cesty otevření pokoušelo se jedno kníže Moskevské, skrze zemi *Permii* k řece *Varziga*, k moři Půlnočnímu, po něm až k řece veliké Oby řečené, kdež jest konec zemí jeho a začátek země i moře Tatarského, odkudž dvou měsíců cesty do města hlavního *Cambalu* Tatara Chána jest; ale pro války, kteréž tehdáž s Tatary měl, toho předsevzetí zanechal. *Ramusio disc. Soprali viag. delle spetierie. Navig. di Sebast. Cabota.* A to potud o Indiích povědíno buď; kdo chce více věděti mimo výš přivozované spisovatele [5]), může přečísti *Urban. Calcet. descrip. Indiæ, Conr. Leonem, Giov. Empoli, And. Corsoli, Joseph. Ind. navig. Joh. Mettell. Joh. Gonsales de Mendoza, Lud. Rom. Navig.*

Na zavírku tohoto spisu mého o těch zemích východních [6]) a Indiánských doložím další položení z druhé strany země *Chiny*, kdo tam dále a jaké krajiny drží, abych tou prací všecken okršlek Azie po moři přeběhl a o něm oznámil.

Slove pak nejbližší země, kteráž po Chině doleji jde, *Cathay*, po ní *Zagathay*, a po té *Scythia* jináč *Tartaria*, kteráž jde až k zemi knížete Moskevského, a ty se opět dělí více nežli na dvanáctero království, o nichž šířiti tuto nemíním.

Mají také rozličné krále a knížata, jako v *Sarmacanda* městě, odkudž onen *Tamerlan* (kterýž desetkráte stotisíc lidu, ač *Matt. di Micheovo tract. 1. c. 8.* pokládá dvanáctekrát stotisíc) do Turek byl vtrhl, a císaře Tureckého *Bajazetha* živého jal a do zlaté klece uzavřev jeho k divadlu za sebou voziti dal. *Volater. in Geogr. Bacara* a *Cathay* a jiní, kteřížto všickni tomu v *Cathay* poddáni jsou a jemu poplatek [7]) dávají.

Ten pro rozdíl jiných sobě poddaných králův slove veliký

---

[1]) žemli. [2]) *Pontus Euxinus.* [3]) orientálských. [4]) *Caspium.* [5]) autory. [6]) orientálských. [7]) tribut.

chán, neb Tatar chán z *Cathay*, turecky *Ulu Cam*, totiž veliký císař, o jehož podstatnosti, síle, bohatství a řádu [1]) bylo by mnoho psáti nám k víře nepodobného. Nebo má znamenité úrodné země, v nichž všelijaké věci k životu našemu potřebné, jako zlato, stříbro, drahé kamení, koření, obilí, ovoce, tkaniny [2]) hedbávné a jiné věci ve vší hojnosti se nacházejí, a vůbec [3]) za nejbohatšího a nejpřednějšího mocnáře [4]) všeho světa se pokládá. Že pak tak málo o něm před lety v historiích se vědělo, toho byly [5]) příčinou daleké tam cesty, pro divoké národy a pustiny, skrze něž po zemi téměř nemožné z těchto krajin jest se tam dopraviti; ale nyní po moři obchody tam vedou Portugalští [6]) a jiní Evropští u velikém počtu, tak že se o jeho všem řádu [7]) a jiných znamenitých věcech mnohem více věděti může. Pro jehožto vždy ňáké vyrozumění položím vypsání jednoho města jeho v zemi řečené *Mangi*, v nížto samé do 1200 měst velikých a hražených jest; odkudž každý pozná, jaká sláva, řád a předivné věci v těch všech zemích býti musejí. To město vypisujíc *Marco Polo lib. 2. c. 6. 8. dei viag.* praví:

Jest město *Quinsai*, kteréž má v okršlku svém 100 mil vlaských, českých učiní 20. Leží při jednom jezeru, a skrze město veliká řeka teče, kteráž se na mnoho struh a příkopů velikých dělí, a přes město skrz několikeré ulice teče; mostů praví býti v něm 12000 malých i velikých. To město jest tím nejvíc tak rozšířené, že jsou v něm veliká náměstí [8]). Nebo ku příkladu, jedna ulice jde skrze město od jedné brány k druhé, v té po každých čtyřech mílích vlaských jest náměstí čtverhrané [9]), vůkolí dvě míle vlaské obsahující, a do každého náměstí [10]) může se po těch struhách na lodí [11]) jeti, kdež pro všelijaké sklady kupecké domy a kotce pěkné od kamene vystavené jsou. Na těch náměstích [12]) nachází se nad pomyšlení množství všelijakých potrav [13]) ku potřebě, pohodlí a rozkoši každého dne, a zvláště v trhové dny, tak že do 40 i 50 tisíc lidu na jednom náměstí [14]) počísti by se mohlo. Mnoho by bylo vypisovati o kupeckých krámích, řemeslnických a jiných obchodníkův, jimiž netoliko všecka náměstí [15]) jsou při domích zastavena [16]), ale téměř všecky ulice

[1]) regimentu. [2]) ceigy. [3]) sumou. [4]) potentátův. [5]) to bylo. [6]) handlují tam Portugalezerové. [7]) regimentu. [8]) veliké placi. [9]) plac čtverhraný. [10]) placu. [11]) šífu. [12]) placích. [13]) profantův. [14]) placu. [15]) všecky placi. [16]) zastaveni.

jich plny. *Pizarus hist. Pers. lib. 9. Lazar. Soranzius.* Jsou tam mnohé kolleje a školy, v nichž *filosofii* nejvíce vyučují, a zvláště *astrologii* aneb hvězdářství, až by se tam dobře na tisíce hvězdářův našlo. Při každém náměstí [1]) jsou radnice [2]), kdež se soudové držívají a všelicí neřádové přetrhují. Domy mají veliké, nákladné, na spůsob vlaských palácův vnitř i zevnitř, a při každém téměř zahrádka, v nichž s velikou rozkoší a zvůlí skvostně živi jsou, obzvláštně ženy, kteréž velmi krásné a bílé, nádherně přistrojené, a k cizím i domácím, beze vší překážky a horlivosti mužův svých, vlídné a přívětivé jsou. Po ulicích nachází se dosti koní a lodí, na nichž kdo se chce, mužského i ženského pohlaví, projeti a provezti dáti, může toho podlé své libosti za malý úplatek dovesti. V každé ulici města toho jest vystavená věž, vnitř i zevnitř klenutá od kamene, do nichž, když by kde hořelo, každý své věci vnésti a tam před ohněm zachovati může.

Stráže [3]) se drží silné na každém mostu, ve dne pět a v noci zas jiných pět ponocují, a po městě jich mnoho chodí, pro povyků přetrhování, a koho přes uloženou hodinu na ulici zastihnou, toho ráno na radnici [4]) postaví před pány; ve dne pak šetří povalečův a žebrákův, majíce pozor, jak kdo často po ulicech se toulá a s jakým obchodem zachází. Nebo kdo může pracovati, dají mu dílo; kdo nemůže údy svými vládnouti, toho vedou do chorobnic [5]) bohatě nadaných. A když v noci oheň vzejde, žádný z domu nesmí, leč v té ulici obyvatelé nejbližší a ponocní, jichž se hned sběhne některé sto i na tisíce, a ti nosí do těch věží, co mohou uchvátiti před ohněm, sic jiní by ztrestáni byli. Také v tom i v jiných všech městech chán veliký strážné a vojáky [6]) své chová, jichž se, kdyby je shloučil, na několikrát stotisíc shledati může, a těm z rok do roka platy dává; v tomto městě do 30.000 jich drží. Aby pak v čas bouře nějaké jedni druhé zachovati [7]) a k sobě přispěti mohli, jsou v jistých místech naschvál nanešení vrchové, na nichž mají boudy a stráže [8]) drží; a jest-li že v kterém úsadí [9]) co nebezpečného poznají, tedy na desku [10]) dřevěnou k tomu udělanou holí tlukou, že se k druhému vrchu rozlíhá, a tím sobě návěští dávají a kde potřebí se sběhnou.

Čeledi pokládají býti v tom městě některé sto tisíc, jako i domův, a musí každý hospodář, když mu čeledi a dětí přibude

[1]) placu. [2]) rathouzové. [3]) varty. [4]) rathoux. [5]) špitálův. [6]) *guardie* a soldáty. [7]) retovati. [8]) varty. [9]) kvartýru. [10]) tabuli.

neb ubude, poznamenané, kdež uloženo jest, podobně i v hostinských domích, když by se kdo do města dostal aneb z města se odebral, dáti.

Vůkol toho jezera velmi divná a nákladná stavení a besedy [1]) jsou; a mezi jinými když kdo veselí neb jaké hody strojiti chce, tedy do některého z mnohých těch palácův při jezeře vystaveného vzkáže, na kolik osob a za jakou sumu přistrojiti mají, tehdy v čas uložený všeho hojnost od jídel, nábytkův, služby a jiných víře skoro odporných rozkoší a zvůle za dost lacino dostane, a jak dlouho chce, požívati může.

V témž městě jest zámek královský 10 mil vlaských v svém okršlku. V tom jsou rozliční palácové mramorovi, zlatem, stříbrem a malováním okrášlení: první jest pro přední pány a rady královské, potom pro dávání sluchu [2]), za tím pro vlastní byt krále a královny, a nejposléze pro ženstvo [3]). Všickni ti příbytkové [4]) jedni od druhých zdmi, zahradami a rybníky, v nichž množství ryb bývá, rozděleni jsou. V tom městě a zámku *Ulu Cam* nebývá ve mnoha letech jednou, ale bydlí obyčejně u města velikého *Cambalu* řečeného, o němž pomíjeje psáti, toliko o paláci krátce dotknu. Jest nejprvé zeď jedna vůkol, však čtverhraná, a každá strana 8 vlaských mil dlouhá, vůkol těch zdí hluboké příkopy plné vody. V té každé straně zdi jest brána, do níž jak se vejde, jest ulice do vnitřka do kola vystavená, v níž hlídači [5]) bydlejí. Potom přichází se k jiné zdi též čtverhrané a šest mil po každé straně dlouhé, a tu v každé zdi jest po třech branách. U těch pak obou zdí při každém rohu, a mezi těmi kraji u prostřed zdi jsou pěkní palácové, tak že vůkol těch dvou zdí 16 palácův stojí; a v těch chovají rozličné potřeby, jako v jednom koně a koňské úpravy neb odění [6]), v druhém zbrojničné věci [7]) od rozličných zbraní a střeliv [8]) lehkých, v třetím děla a k nim potřeby, a tak dále v jiných etc. Potom jest třetí zeď z každé strany čtyry míle obsahující, a vůkol té tolikéž osm palácův vystaveno jest, v nichž poklady a oděvy [9]) chánovy se chovají. Mezi těmi trojíma zdmi jsou louky, zahrady, lesy, rybníky, zvěř, ptactvo rozličné, až jest se čemu podiviti. V té třetí ohradě prostřed místa [10]) jest hlavní palác chánův, v němž jsou večeřadla [11]), komory a pokojové nad

[1]) lusthauzové. [2]) audiencí. [3]) fraucimer. [4]) lozumentové. [5]) vartýři. [6]) rystunky neb ceigy. [7]) ceughauzské materiae. [8]) municí. [9]) kvarderoby. [10]) placu. [11]) mazhauzy.

míru ozdobení, a z každé strany stupně mramorové rozličných barev do něho jdou. Tu se nemůže vypraviti, jaké bohatství v pokojích a slavné věci viděti se mohou, a vůbec [1]) není na světě podobného stavení, ani snad rovného bohatství v takové pospolnosti.

Chán když někam jede na procházku, vždycky má 12000 strážných [2]) na koních při sobě, kromě knížat a panstva s jich komonstvem, jichž v rozličných a nákladných oblecích [3]) do několika tisíc učiní.

Když na myslivost jezdí, tu mnoho tisíc samých myslivcův, psův, jestřábův a jiného ptactva, též mnoho leopardů a jiných zvířat s sebou vede, s nimiž dvůr, totiž panstvo a ženstvo všecko [4]) jede, a pod stany, jichž některé sto pospolu jest, některou neděli bydlí, vždy místa proměňujíc, jinam a jinam se projíždějí, někdy mezi vody, někdy mezi hory a lesy, a jinam s nesčíslným nákladem a s nevypravitedlnou slávou.

Důchodův stálých má do 23 millionův zlata, kteříž na jaký spůsob se mu scházejí, jaké vydání proti tomu má, jaký řád [5]) při lidu vojenském, item při správě politické zachovává; item o dvoru vedení, o náboženství a zemích pod moc jeho náležejících, obchodech a živnostech v nich poddaných jeho, vypisují *Marco Polo dei Viag. Montevilla dei Viaggi.*

Toho toliko na zavírku doložím, že ti Tataři, kteříž se do Uher dostávají, nejsou z těch východních [6]) Tatarův Katajských, ale jsou z Evropy, latině z *Sarmatiæ* a z *Scythiæ*, na díle Turku, něco knížeti Moskevskému, a ostatek velikému kánu, však pod správou svých zvláštních vrchností poddáni. Ti bydlejí v zemích pustých, neúrodných a nepřístupných pro zimu, pro vody a neúrodu. Protož jest národ divoký, bez náboženství, řádu dobrého a jiných dobrých věcí na lidi náležejících; nemají mnoho měst, nežli jako Arabi tak se po zemi semotam s dobytky a s čeledí toulají, a kdo jich potřebuje, tomu slouží. Pročež k Turkům na mzdu [7]) táhnou, vědouce že sobě v těch zemích blíže křesťanstva více nežli doma uloviti mohou; a také Turek jistý plat roční dává jednomu tatarskému knížeti, kterýž jest povinen Turku lidu tatarského s potřebu, však na mzdu [8]) vypraviti. Ti se dělí rozdílnými jmeny od Katajských, Bokarských a Sarmakandských, kteříž města a dobrý řád [9]) mají, totižto jednak Prekopitští, Rosanští [10]), Na-

[1]) summou. [2]) *guardii.* [3]) livrejích. [4]) francimer všecken. [5]) regimentu. [6]) orientálských. [7]), [8]) žold. [9]) regiment. [10]) Rosaneczeřští.

gujenští, Kasachenští, Zanolenští a Turkomanští slovou a s oněmino malé obecenství mají; o nichž vypisují *Matth. di Micheovo tractato 1. 2. et 3. Aless. Gvagnino nella descr. della Sarmatia etc. Caterino Zen. nell Viag. Sigi. Baro de Herbersteino Legat. Hayton Armeno nell' Hist.* a jiní.

Kapitola 17.

O našem se navrácení do města *Cairu*.

Při konci kapitoly 13. bylo oznámeno, jakým jsme spůsobem do ležení arabského z cesty od hory Sinai přijeli; již pak nyní, kterak se s námi potom dálo, psáti budu.

Dne dvacátého šestého měsíce Října, to bylo v pondělí po svaté Voršile, přivstali jsme sobě za raní, a jakž svítalo, tehdy nemohše na těch velbloudích, na nichž jsme přijeli, nikam dále pro ustání jejich, šli jsme s naším mouřenínem pěšky do *Cairu*, až jsme okolo tří hodin na den do města a příbytku [1]) našeho ve zdraví přišli. Tu každý porozuměti může, že jest nás pan *consul* a všickni jeho rádi viděli. My pak po té naší dlouhé procházce nemeškali jsme sobě dobrý oběd dáti přistrojiti (neb jsme toho všickni napořád hned dobře potřebovali); než vína neměvše, vodu toliko z Nilu píti jsme musili, ale i ta nám tak vděčná a chutná byla, proti těm arabským, nečistým, smradlavým a slaným vodám, jakoby víno proti dobré vodě býti mohlo. Náš mouřenín byv obědem dobrým od nás chován, poděkování nám učinil, a mně mé cikyny, kteréž jsem mu na poušti k věrné ruce schovati dal, upřímně vrátil, a po té do svého obydlí odešel.

A takž tehdy tu cestu k hoře Sinai začavše 8. dne měsíce Října, vykonali jsme 26. téhož měsíce, to jest v 18 dnech, s velikým podivením pana *consula* a jiných, kteříž ji nikdy v těch horkých časích tak brzo od žádného vykonanou nepamatovali. V tom čase tovaryši a spolupoutníci naši, kteříž s námi z Jeruzaléma přijeli, nás z *Cairu* odjeli do Alexandrie, nemyslíce abychom se pokud živi odtud vrátiti měli.

Dne dvacátého sedmého téhož měsíce, vyšedše ráno z příbytku [2]) a tulmač náš s námi, procházeli jsme se po městě, spa-

---

[1]), [2]) lozumentu.

třujíce onde i onde všecko, nač jsme jen přišli. A v tom viděli jsme také najímati vojáky na mzdu [1]) proti nám křesťanům do Uher; nebo chodilo tam několik osob Turkův, jakoby vůdcové [2]) byli, a před nimi jeden na malý buben jednou rukou bubnoval, a druhou rukou drže píšťalku v ústech, pískal; k těm kdož zapsán býti chtěl, přistoupil a s nimi chodil, než malý závdavek bral, jen kolikos mejdinů, a ti, kteříž se zapsati dávali, každý sobě pérko za tulbant vstrčil, na znamení toho, že jest vojákem, aby měl větší svobodu. Ale velmi jich málo se najímalo, a to proto, že předešlých let v velikých zástupích [3]) ven z země do Uher se vyvedli, a sotva z 15 jeden se domů vracel. Nebo nadáli se ponejprv, že v Uhřích tak dětinská vojna jest, jako u nich, kdež více nájezdy činí [4]) a loupeží hledí, nežli bitev, půtek [5]) a útokův [6]) při dobývání pevností. Protož poznavše že tam žertu není, a že tam takový zisk měli, jakoby na nedvědí kůži pili, nepříliš se tam táhli; majíce také, jakožto lidé z horkých zemí, tyto naše krajiny přirození svému odporné strany zimy, větrů a těžkých prací, jimž oni nezvykli, tak že jich málo koliks z té vší krajiny a z tak lidnatého města se našlo, kteříž se na tu vojnu vydávali, jakž o nich níže ji (nebo s námi do *Rosetty* táhli) dotčeno bude.

Po dobré zase chvíli vrátili jsme se do příbytku [7]) k obědu; po obědě na tom jsme se snesli, abychom, byvše po té cestě tak unaveni, uprášeni a velice zašpiněni, do lázně šli a se zmyli. A protož šli jsme s tulmačem naším k lázni od hospody naší nejbližší, kteráž však za několika ulicemi podál byla. K té když jsme přišli, ptal se zdaleka přede dveřmi tulmač, byl-li by kdo tam? I dána mu odpověď, že se myjí v ní ženy. Tedy šli jsme k jiné, a přiblíživše se k ní, dali jsme se ptáti, jaké by se tam pohlaví mylo? I bylo nám za odpověď dáno, že také ženy. Opět šli jsme k třetí, ale i tu pro ženy jsme přístupu neměli; potom k páté, šesté i více, ptajíce se vždy a hledajíce s velikou naší obtížností, po daleké té chůzi a ustání našem, příhodnosti k zmytí, a již jsme mínili zas do hospody se obrátiti; mezi tím však jsme na jednu vždy přišli [8]), v níž že by mužské pohlaví tehdáž bylo, zprávu jsme měli. Do té tehdy jsme vešli a přišli jsme místo síně pod klenutí, na spůsob ambitů a loubí klášterských, kteréž vůkol dvorečku neb plácku neklenutého a otevřeného stálo, staří je

[1]) žold. [2]) hejtmané. [3]) houfích. [4]) štrafují. [5]) šermiclův. [6]) šturmův. [7]) lozumentu. [8]) trefili.

jmenovali latině *apodiarium*. Tu jsme viděli mnoho chasy turecké a pohanské, vždycky jednoho vedlé druhého, v obzvláštních udělaných do zdí výstupcích a poloklenutých, zpředu pak otevřených, na lavicích vyzděných zvýši do kolenou, rohožemi přistřených seděti, se obláčeti a jiné svláčeti. Na tom dvorečku [1]) byla pěkná z mramoru čtverhraně stavená kašna, do níž studená a čistá voda tekla, kterouž do lázně a jinam, kde potřebí bylo, brali a jí užívali.

I ohlédajíce se, kde bychom prázdné výstupky pro nás našli, v tom přišel k nám lazebník a vedl nás do jednoho prázdného, a tu nám místo rouchy po kusu modrého plátna, jímž bychom se zastřeli, vrhl, a k tomu malou medeničku mosaznou, v níž bychom vodu měli a z ní se splakovali, každému přinesl. Takž tehdy spravivše se, byli jsme od téhož lazebníka do lázně uvedeni, a naše šaty, tak jako jiných všech, byly pilně hlídány od jisté osoby k tomu nařízené, kterýž sloul za starodávna *capsarius*. Tu jsme spatřili znamenitou lázeň, vnitř prostrannou, naskrze klenutou a nákladně stavenou, dlážděnou rozličných barev mramorem, též i jinde po stěnách obkládanou. U prostřed klenutí v stropě bylo široké okno z pěkných skel, nímž samým světlo do lázně vcházelo. Lavice a svrchnice byly z hlazeného [2]) mramoru, na nichž mnoho lidu sedělo i po zemi leželo. Tolikéž vůkol té lázně byli výstupci jeden vedlé druhého, s dveřmi zavřenými, z těch do jednoho lazebník nás uvedl, abychom bez překážky turecké sami v něm s pokojem býti mohli; však za takové pohodlí musí se mu obzvláštně platiti, což se i nám učiniti dostalo. Ten výstupek byl jako nějaká kaplička a nákladně stavený, též lavice a podlaha mramorová v něm byla, a po jedné straně ve zdi byli tři mosazní čepové: z jednoho tekla horká, z druhého vlažná, z třetího studená voda s dostatkem, kterouž jsme sobě točili podlé naší libosti. To pak nejdivněji nám bylo, že ani v tom výstupku, ani v veliké lázni žádných kamen ani děr jsme neviděli, kudy tam horko šlo, a však bylo velmi horko nejinak než jako u nás v dobře vytopené lázni. Zatím když jsme se chvílku pozpotili a pohřáli, přišel tentýž lazebník, aby nám posloužil. A tu nás jednoho po druhém po všem těle drbal, třel a otíral šatem přes ruce obaleným, jako u nás ostrým a namydleným pytlíkem obyčej jest. Potom nám na zem se položiti a roztáhnouti kázal, tu nás divně za ruce, za nohy vzhůru táhl a třásl, jakoby z nás duši vytřásti chtěl, semo-

[1]) plácku. [2]) pulerovaného.

tam obracel a rukama po hřbetu tlačil a tiskl, až nás jedním kolenem naklekoval a se zapíral; což v pravdě nám nerci-li k smíchu podobné, ale víc strašlivé býti se zdálo, aby snad někomu kloubů aneb příhbí nepřetočil, neb kostí nepolámal, ač jest s námi milostivě nakládal, věda snad že jsme my takovému nelibému pohodlí nezvykli; nebo jiným nastoupí oběma nohama na záda a drže se rukama za ramena, nohama mu dolů po hřbetě se vozí a klouzá, a to též z předu po těle činí a po stranách, až všudy kosti praštějí; však jako tomu navyklým žádnému nic neuškodí, nýbrž jako u nás kdo se namůže, a jak říkáme, hřbetu zlámaného jest, se potáhne a zatřese, polehčení poznává, tak tuto také jakoby se jim klouby a kosti ponapravily, lépeji se mají a čerstvější bývají; ano i my jsme také spůsobilejší a ohbitější byli. Potom nás obmyl a po těle splákl, kromě hlav tak nechal; oni sic sobě hlavy zároveň s celým životem mývají, proto že je břitvou oholené nosí, a jich zvláštně nemyjí jako u nás; my tedy chtěli-li jsme špíny s hlav pozbyti, sami jsme je sobě zmýti musili.

Takový spůsob mytí a lázní ještě zachovávají Turci a jiní v těch zemích národové hned tam od času starých pohanův, kteříž to více z rozkoší, aby těla svá oleji a mastmi vonnými mazali a po vypocení se kůži natírali, nežli pro obmytí špíny, lázní mnoho užívali. Nebo hned nejprvé u asiatických národů nad jiné rozkošem oddaných pošly neb býti počaly lázně, a ty potom i do Evropy se dostaly, zvláště do Říma, kdež tehdáž stolice císařův Římských byla. Tu lázně byly staveny s nesmírným nákladem, jako nějaká městečka a hrady, v nichž byli lesové, rybníky, divné besídky [1]), hospody, a v těch všelijaké hry, kratochvíle a rozkoše až přespříliš provozovány byly, a co se jen od rozkoší vymysliti mohlo, mužskému i ženskému pohlaví, všeho toho se povolovalo, tak že tam velicí páni, aneb kdokoli chtěl na své peníze živ pobyti skvostně a je marně utratiti, ve dne i v noci tam bývávali. O čemž *Plin. in epist.*, *Spartianus*, *Lampridius*, *Julius Capitolinus*, *Barth. Marlianus topog. urb. Romæ*, *Joh. Servilius de mir. antiq. oper.* a jiní vypisují, a lázně ty *thermas* jmenují.

Přes to však ještě i pro příčiny jiné Turci pilni jsou lázní a častého mytí. Nebo v zákoně jich zapovědíno jest do mešitu jíti, anebo se doma modliti, dřív než by špína s těla byla smyta, anebo tělo, byť prvé čisté bylo, předce obmyti musejí, proto že

[1]) lusthauzy.

oni věří tomu, že tou vodou živelnou a splakováním zevnitřní špiny s těla tak hříchův svých vnitř pozbývají a se očišťují. Čemuž dávno před nimi i pohané věřili a to tak zachovávali, jakž jest tomu rozuměti z *Pausania lib. 2. Virg. lib. 2. Eneid. et 6. ibid.* Ženy pak jejich, ač vždycky uzavírané v domích jsou a nikam ven nerci-li vyjíti, ale ani vyhlédnouti nesmějí, však pod zámyslem náboženství a očišťování tím častěji do lázní chodí, aby tudy muže své oklamávaly, a někam jinam, jakž se které hodí [1]) a zlíbí třebas na milovánky [2]) ušinuly, anebo sprosta drobet se z domův projdouce, provětřily. Nebo muži vědouce, že žádné mužské pohlaví do lázně, v kteréž ženy jsou, nesmí jíti, ani tam jim kdo jiný krom ženského pohlaví přisluhuje, na to se bezpečí a nemyslí, aby se pod tím jaké lotrovství, jakovéž u nich zhusta se děje, konati mohlo. Jakož pak táž příčina byla, že jsme my se od jedné lázně k druhé toulati musili, poněvadž jest přísně a pod hrdlem zapovědíno do lázní, v kterých by se ženy myly, nevcházeti.

Slavné, bohaté paní mají své lázně v domích, v pěkných a rozkošných zahradách, nákladně pěkně vystavené, v těch se mývají a jedny druhé se k sobě s zástupy [3]) čeledí a kleštěncův i také děveček zoví, a od půl dne do druhého se myjíce, spolu kratochvilí, laškují a se zabývají.

Do obecních lázní obzvláštně rády chodívají, a tam často v zástupích [4]) se scházívají, aby jedna druhou odrbávala a myla; a takž vespolek v libých rozkošech oplývají, že když druhdy zvědí, v které lázni neb ulici pěkná osoba, buď že ona panna neb žena jest, pro tu naschvál jako jiné feny lezou, a zdaleka do lázně půjdou, aby se na ni podívaly, a jí mohou-li posluhovaly, nejináč jí na službu hledíce, než jakoby mužské pohlaví byly, jakovéž ženy k pohlaví svému zapálené a chlipné vypisují *Suidas* a *Martialis*, jmenujíce je *tribades*. Když do lázně jíti mají, připravují se co mohou do nejpěknějších šatův, a jedna děvečka nosí na hlavě nádobu, buď cínovou, stříbrnou aneb měděnou, v níž patuchy, čechlíky a jiné své šperky mají, a to vše přikryjí šatem [5]) hedbávným a tkanicemi aneb pasamány premovaným; jiná děvečka nosí koberec, na němž paní sedává; jiná nese košík neb truhličku, do něhož klénoty a jiné věci paní schovává, a tak dále.

Jestiť pak každému národu dovoleno do lázně choditi, a jedněm jako druhým rádi posluhují, a to za špatné peníze, a místem

[1]) trefí. [2]) freje. [3]) houfy. [4]) houfích. [5]) dekem.

jsou lázně nadané a své důchody mají, v nichž se znamenité pohodlí lidem činí a prokazuje, z nichž také jedny nad druhé nákladněji stavené jsou, a ta, v níž jsme byli, jedna z nejchatrnějších byla, a několik set jich v *Cairu* býti praví.

V Jerusalémě sic jsou také lázně, velmi pěkně vystavené a rozkošné, s mnohými pokoji a sklípky, avšak asiatské je převyšují.

V lázních tureckých dávají sobě muži břitvou brady a hlavy holiti, jinde pak po těle, jako i ženské pohlaví, žádných vlasův netrpí, nýbrž je sobě pokaždé, jak jim málo povyrostou, mastí jakousi, kterouž *rusma* jmenují, shánějí; tou když natrou mezi pocením se místa vlasatá, tehdy ní bez bolesti vlasy vytáhnou a setrou, jakoby jich nikdy nebylo, a tudy holého těla jsou. *Leon. Fioravanti del comp. dei secreti ration.* vypisuje *receptu* takové masti, též jak by se vlasy na obočích černiti měly, na čemž Turkyně mnoho zakládají a tím pyšnějí, *lib. 4. c. 13. 14. 15.* a v knize jiné *de Capricci medicinali cap. 88.* A vůbec [1]) nadevšecko jiné v lázni velmi tiše a uctivě se chovají, daleko jiným spůsobem, nežli kde mužské a ženské pohlaví vesměs v jedné lázni i v jedné vodě se mývají, jakž se to v Švýcařích, v Baden a *Vallis* i v Denemarku a jinde místy podnes děje. O *Valliských* píše *Casp. Collinus*, *Sedunus*. O Badenských vařích, jak sobě v nich mužské i ženské pohlaví nestoudně provozuje, *Poggius Florent. inter epist. Æn. Sylvii epist. 4. 2. 5.*

My potom po dobré půl druhé hodině, zmyvše se dobře, vyšli jsme z lázně k místu, kde jsme se svláčeli, a po té majíce pryč odjíti, kázali jsme se ptáti, co bychom od lázně měli dáti, a domnívajíce se, že mnoho budou od nás chtíti míti; a oni toliko dva mejdiny od osoby žádali, kteréž jsme jim s ochotností dali, a odtud v pokoji odešli.

Vracujíce se do hospody, potkali jsme se v jedné široké ulici s zástupem [2]) lidu proti nám jdoucího a velmi hlasitě křičícího, jehož jsme se ulekli; ale dal nám zprávu tulmač, že mrtvého k hrobu nesou, abychom s cesty na stranu ustoupili, což jsme hned zdaleka učinili. I šlo nejprv množství lidu napřed, za lidem tím kněží jejich před marami, křičíce jeden přes druhého co nejvíce mohli, zacpávajíce sobě oběma rukama uši, snad proto, aby se neohlušili vespolek; za nimi nesli máry na ramenou a tělo mrtvé v truhle, kteráž byla přikryta pokryvadlem [3]), a na jednom

[1]) summou. [2]) koufem. [3]) dekem.

konci v hlavách tulbant turecký postaven byl. Za marami šlo množství žen s zakrytými tvářemi, však ne bez pláče a křiku hlasitého, naposledy lidu obecní zástup [1]), ten zavíral a nás minul, odkudž jsme potomně bez překážky do hospody naší došli.

Dvacátého osmého dne, totiž ve středu na den svatých Šimona a Judy, přišel k nám ráno janičar, rodilý Francouz a poturčilý, s kterýmž jsme dali promluviti, aby nás za město k spatření pyramid a *mumií* vyprovodil; ten nám oznámil, že jest ven z města vysílal přezvěděti, mohli-li bychom pro vody a zátoky toho času z Nilu řeky jdoucí k ní dojeti, ale že zprávu má, že v některých místech mosty voda pobrala, tak že na ten čas tam se dostati nám možné nebylo; pročež musili jsme na tom předešlém jich s vrchu zámeckého spatřování bezděk přestati. Avšak vedlé toho zdaleka spatření i od jiných vzaté zprávy mohu tuto o nich poznamenati.

Měli ten obyčej Egyptčané (věříce o z mrtvých vzkříšení) těla mrtvých nepáliti jako Římané, ani do země pro v zem se obrácení jako Řekové pohřbovati, ale aby do vzkříšení trvánlivá učiněna byla, je balsamovali a natírali, buď balsamem aneb aloem, myrrou, smolou cedrovou, solí a co jiného k tomu náležitého měli, a jak kdo možný byl, mrtvého svého v šaty pěkné neb prosté obáleli, a v místo suché, jako do sklepův suchých, písku aneb truhel kamenných kladli, a takovým spůsobem nesčíslný počet těl mrtvých neporušených zachovali; a ještě podnes mrtvé své v místa pustá, kamenitá, neúrodná a k ničemuž jinému nespůsobná kladou a schovávají, což také po všem tureckém panství od křesťanův i od Turkův se zachovává.

A protož v těch místech s strany polední přes řeku *Nilus* blízko od města *Cairu*, kdež se africké pustiny písčité začínají a z té strany Egypt neúrodný jest, tu jsou staří *Cairu* obyvatelé i nynější všickni místo pohřbům svých těl mrtvých obrali, sklepy v zemi vzdělali, jiní hroby ven z země, jiní desky [2]), věže a jiná nákladná stavení na památku a slávu rodů svých vystavěti dali, tak že se v tom místě několik set kamenných sloupů čtverhraných, jiných opět okrouhlých, a soch velikých, věží od spodku širokých a k vrchu kuželatých; item desk [3]) aneb hromady kamení narovnaných neb nakladených nachází, o nichž o všech dlouho by bylo psáti, toliko tuto něco o *pyramidech* dotknu.

[1]) houf. [2]) tabule. [3]) tabulí.

Ty věže tak jsou nazvané od řeckého slova *pyr*, totiž oheň, a to proto, že dole od spodku široce, k vrchu pak čím výše tím úže se stavěly, tak rovně jako každý oheň svým vrchem k úzku [1] směřuje a se ztenčuje, tak tyto, aneb jako diamant špičatě k vrchu staveny byly a jsou.

Mezi jinými mnohými, kteréž se v těch místech a píscích nacházejí, nejpřednější tři pyramidy [2] jsou, o nichž staří i novotní historikové mnoho vypisují, a mezi sedmi divy světa je pokládají. *Plinius lib. 36. c. 12. Herod. lib. 2.* a jiní staří historikové, jež *Plinius* vyčítá, mezi jinými věcmi toto o nich píší: že jest na nich dělalo čtyřikrát sto tisíc lidu, každého čtvrt léta jedno sto tisíc lidu kamení lámalo v Arabii skalnaté, a to přes pouště až k Nilu dodávali, a přes řeku na místo, kdež nyní stojí, a sedmdesáte osm let na těch třech stavěli, a na jedné největší 20 let. Na dělníky vynaloženo na samou cibuli, česnek, krom nádobí, dobytkův a jiných pokrmův, tisíc a osm set centnéřů, to jest tisíc tisíců a osmdesáte tisíc korun, jakž *Pierre Messiees div. Lecons, trois. patr. c. 32.* vypravují. A není divu, že jsou se králové tehdejší v taková díla a stavení měst, věží a pevností vydávali; nebo máme toho důvod z písem svatých, že jest Josef všecken lid Egyptský v otroctví a služebnost v čas drahoty sedm let trvající přivedl, tak že nechtěli-li jsou králové svého práva potratiti, vymýšleli na lid poddaný všelijaké a zbytečné roboty; a na samém lidu Israelském příklad máme, jichž tehdáž šestkrát stotisíc mužův bylo, krom žen a dětí, a den po dni k stavení robotovati musili, že jsou ovšem tehdáž také něco nového dělali, a skrze to od králův své vychování a stravu měli.

O největší a nejpřednější píše *Herodotus* a jiní historikové, že ji nějaký král *Chemmis* neb *Cheopis* vystavěti dal, a podnes v celosti zůstává, ačkoli na tři tisíce let stojí. Jest čtverhraná, a jakž *Diodorus* poznamenal, že každá strana při zemi tisíc šest set a osmdesát střevíců zšíří jest, a však *du Villamont es voyages lib. 3. c. 13.* měřiv ji před málo kolikas lety, každou stranu po 400 kročejů, a kročej po půl třetím střevíci počítajíc, pokládá jeden tisíc noh, vůkolí čtyři tisíce. *Boterus lib. 3.* píše, že něco více nežli půl míle vlaské při zemi v okršlku svém jest. Vysokou pokládá ji *Herodotus* 8 honův, hon 240 noh dlouhý, učinilo by 1920 noh zvýši; *Diodorus* 6 honův, učiní 1440 střevíců. Ale no-

[1] špici. [2] *Pyramides.*

votní spisovatelé [1]) počítají po stupních, kteréž od země až do vrchu vůkol a vůkol zevnitř jdou, jichž počítají 250 a každý 5 střevíců vysoký, střevíc pak 10 prstův dlouhý, což by učinilo 1250 střevícův. *Bellon. lib. 2. Pet. Martyre Milannese etc.* Kamení jest velmi tvrdé a veliké, a jakž *Pompon. Mela* pokládá, nejmenší kus 30 noh jest zšíři; avšak tehdejších časův neměli takových nástrojův a spůsobův [2]) k vyzdvihování kamení a jiných potřeb, jako nyní, tak že staří spisovatelé [3]) jináč nesoudí, nežli že jsou pracně rukama a sochory takové kamení od jednoho schodu neb stupně na druhý váleti a sázeti musili, což by se nyní našim dělníkům za nemožné býti zdálo.

Na vrchu [4]) nahoře, ač se nezdá, aby co bylo, však jest tam místo [5]) čtverhrané, a z každé strany pěti střevícův, a to z jednoho kusu kamene, což velmi divné jest na takovou výš tak veliký kámen vyzdvihnouti a vsaditi. Také jest jistá věc, že byť nejsilnější střelec z lučiště šíp, stoje nahoře, do povětří přímo vystřelil, nemůže spodku u základu [6]) přestřeliti, ale pokaždé šíp na stupně padne, z čehož se veliká šíř souditi může. A vůbec [7]) není a neměla by slouti věže, ale kamenným neb vystaveným vrchem, proto že také po vší zemi Egyptské se spatřují a nejináč nežli jako nějací vrchové býti se zdají. Při spodku jsou pahrbkové písčití, jimiž se základ [8]) zanáší a zasýpá, tak že mnohem hlouběji pod zemí jsou, nežli předešle byly. A to znáti z té díry, kterouž se dolů do vnitřka leze; nebo do ní se nyní vcházeti nemůže dveřmi při základě [9]) udělanými, proto že jsou velmi hluboko pískem zasuté, než oknem se tam lézti musí. Jsou pak vnitř komory z mramoru černého a strakatého vystaveny, a v jedné hrob z černého a jednoho kusu mramoru, jejž ten král, kterýž ji vystavěti dal, sobě ku pohřbu připravil.

Druhou pyramidu [10]) stavěl *Cephus*, bratr krále *Lhemnisa*, kteráž o mnoho menší i prostější jest. Spodek jest 625 střevíců na každé straně. Nemá žádných stupňův zevnitř ani vnitř, tak že se nahoru na ni nemůže jíti, a vnitř plně vystavená jest a není prázdná jako první. Jest čtverhraná a špičatá, žeby sotva jeden člověk na vrchu [11]) ostáti mohl, ješto na první přes padesáte osob volně státi může. A však mnoho stála krále toho, jehožto předek vydav se ze všech důchodův na stavení první, tento pak

---

[1]) *Authores.* [2]) fortelův. [3]) škribenti. [4]) špici. [5]) plac. [6]) gruntu. [7]) summou. [8]) grunt. [9]) gruntu. [10]) *Pyramidem.* [11]) špici.

aby vždy nějakým spůsobem peněz nabýval, jedinou dceru svou, a to velmi krásnou, k tomu přivedl, že jest za jistou mzdu peněz aneb počet vozův [1]) a kamení k té věži, svého těla jednomu každému propůjčovati musila, aby takovým prostředkem k vystavení jí otec její dostačiti mohl; o čemž *Herodotus lib. 2* píše.

Následuje třetí, kteráž nejmenší jest. O té píše *Herodotus*, že ji vystavěl král *Mycerinus*, syn bratra krále *Cophis*; ale větší počet, jako *Plinius* a jiní, přivlastňují to stavení nějaké *Rhodoppe* nevěstce [2]), kterážto byvši ponejprv s Ezopem v chudobě a otroctví služebném, skrze svou vlídnost, krásu a výmluvnost potomně tak vznešená nevěstka byla, že k ní těch časův králové, knížata a páni zdaleka na milovánky [3]) jezdili a za služby její bohatě jí platili; odkudž takového bohatství nabyla, že tuto, ač menší, však nákladnější na svůj groš vystavěti dala. *Plinius ibid.* Nebo od země na 22 noh zvýši jest vystavená z černého mramoru mouřeninského, *Basaltes* řečeného a velmi drahého, ostatek z bílého mramoru až do vrchu, a však od spodku až nahoru po všech stranách obrazy a podobami [4]) rozličných zvířat a znamení [5]) v ní vytesanými ozdobená, kteréž všecky jisté věci historické a paměti hodné znamenaly; jakéž obrazce [6]) egyptské vypisuje a vykládá *Orus* v knize *Hierogl.* Při každé straně obsahuje díl 363 střevícův; výš její neví se, proto že na ni nahoru tolikéž jako na druhou se nemůže jíti.

Naposledy jest také podivná věc v témž okolí [7]) a položení, totiž hlava a tvář jako člověčí s krkem proti *Cairu* obrácená, a velmi mistrovsky nos, oči, ústa, čelo, líce, uši a jiné vlastnosti hlavy vytesané má, že se čemu diviti, kterak to vše tak dlouhý čas v celosti trvati může. *Plinius* vypisuje tu hlavu a míru její, totiž že jest na výš 140 střevícův, a okršlek neb okrouhlost hlavy vůkol čela a židovin z předu i zadu 102 střevícův, a to vše jediný kus a celistvý mramor jest, tak že netoliko vytesání ale i přivezení tak velikého kamene ku podivu každému býti musí. *Mons. de Villamont lib. 3.* píše, že není nežli 92 střevíců vysoká.

Byla pak ta hlava hrobem krále *Amasis*, v níž pochován byl. *Plinius*. O kterémž králi píše se, že jest dal dům udělati z jednoho kusu kamene, kterýž zevnitř byl 21 loket dlouhý a 14 široký, 8 vysoký, a vytesané pokoje měl, kterýž 2000 lidu po tři léta dělalo. *Herodotus*. Někteří praví, že byla modla, a že někdy

[1]) fůr. [2]) *Cortisaně*. [3]) frej.. [4]) figurami. [5]) *charakterův*. [6]) figury. [7]) *revíru*.

Egyptčanův bohem byla, z níž satan od slunce východu až do západu na dotázky odpovědi dával. Tolikéž o ní píše *Blase de Vinegere*, *es images de plattepeint. de Philostrate*, a dokládá, že nejčastší příčinou bývá tomu, kdo na ni na vrch hlavy leze a chodí; a příklad toho na jednom Francouzu tehdáž stalý přivozuje, že z všetečnosti, slyše o tom, nahoru vylezl, avšak jeda odtud zase do města *Cairu*, že jej kůň, na němž seděl, s sebe shodil a zabil.

Učiniv výše zmínku, kterak jsou předešlí obyvatelé *Cairu* v těch místech těla mrtvá pochovávali, vzal jsem toho dostatečnou zprávu, že v témž položení [1]) nedaleko městečka *Zaccara*, okolo půl druhé míle české od *Cairu*, jest vědoma díra zahražená prkny, kteráž se však písky zanáší, a pokaždé musí býti vyčišťována, když kdo skrze ni dolů chce jíti. Nebo když poutníci tam přijíždějí, z úplatku rádi je tam pustí. Kteroužto děrou přichází se pod zemí do mnohých a rozličných sklepův a komor v skále vytesaných, v některých že jsou dvéře kamenné, a v těch že se nachází do několika tisíc těl mrtvých balsamovaných a jináč mazaných, v šaty a plátna vonná obalených, kteráž že po starodávnu rozličně přistrojená jsou, s nehty pozlacenými a jináč barvenými; a ta v celosti zůstávají, krom že černá jsou a seschlá, a jako v komíně zudilá; vlasy jaké barvy byly, v celosti znáti, což jsem v *Cairu* v jednom krámě, kdež jich několik prodali do Benátek, vše očitě a bedlivě spatřil. Nebo věděti sluší, že je do Evropy vozí za veliké peníze, a hned na sta jedno kupujíce, však kradmo pro Turky, kteříž nám nepřejí tak vzácného lékařství, z nichž se strojiti může k nejtěžším nemocem. A jistě není dobře spravená ta apatéka, v níž by se vždy nějaký kus těla takového nenacházel.

Slovou pak těla taková balsamovaná a z těch zemí přivezená *mumiae* po latinsku, kteréž mimo jiné nemoci, obzvláštně pro vnitřní krve sražení, vředy, zlé povětří prospěšné jsou a velmi vzácné, jakž *Bellon. lib. 2. c. 4. 7.* píše, že král František první toho jména Francký, když kam jel, vždycky kus té *mumie* a *rhabarbarum*, *terræ sigillatæ etc.* v krabici s sebou vozil, pro náhlou potřebu; jakož pak i J. M. C. celou takovou *mumii*, totiž celého člověka, míti ráčí, kteréhož když jsem viděl majícího červeně obarvené nehty, poznal jsem, že z Egypta přivezen býti musí.

[1]) *reviru.*

Staří jí také užívali, jakž *Galenus libro 2. de Dynamid. spur.* receptu z ní udělanou [1]) vypisuje.

Mimo dotčené místo nacházejí se ty mumie podnes ledakdes v tom položení pustém, v hrobích kamenných a sklípcích obzvláštních, i takto v holých pískách zahrabané [2]), a při některých prsteny, náušnice, náramky [3]) zlaté, a divné staré ozdoby se nacházejí, kteréž Turci potom kradmo prodají, anebo zase někam zahrabí. Píší také někteří věc divnou strany těch těl mrtvých v těch místech pohřbených, jako *Alvigi di Giov. nell. viag. Jacob Vormser etc.* Albrecht hrabě z Lowensteina v putováních svých a jiní, načež jsem se s pilností vyptal a to za jistou pravdu v *Cairu* sobě jsem praviti dal: že v těch místech každého roku jednou, a to měsíce Března, ten čtvrtek po neděli *Lætare*, od večera čtvrtku až do rána na sobotu, těla mrtvá, některá celá a obalená, některých ruce, nohy a tak dále z země vystupují a nad zemí se ukazují nepohnutedlně za některou hodinu, a potom jak patrně vynikají z země, tak zas do země sstupují a se tratí, s velikým podivením přístojícího množství lidu, kterýchž na tisíce k tomu času z *Cairu* tam chodí, jedni se tam modlí, jiní dívají, těch těl dotýkají, a jmenují ten čas z mrtvých vstání. Což božím-li či ďáblovým působením se děje, pobožnému čtenáři k uvážení toho zanechávám.

Kapitola 18.

O našem se po městě *Cairu* procházení, a co jsme v něm viděli; též krátké vypsání téhož města *Cairu*.

Nemohše tedy, jakž výš řečeno, k těm pyramidám [4]) ven z města pro vody vyjeti, i abychom času užili k jiným věcem, dali jsme se do procházení ulic a k spatřování všeho, co bychom jen mohli spatřiti. A nejprvé šli jsme skrze jednu přední ulici města, od brány *Nansre* až k bráně *Zuaila*, v níž nejpřednější kupci a páni bydlí; v té několik kollejí a škol vystavených jest, a nejpřednější *Gemelhazar* slove, kteráž má ročních důchodův čtyrykrát sto tisíc na vychování studentův a jejich potřeby, a tu se učí zákonu jejich, a čtou o tom doktorův svých mnohé knihy, divných básní plné, kdež někdo povycviče se něčemu, spíš bývá potřebo-

[1]) formovanou. [2]) zahrabaných. [3]) armpanty. [4]) *Pyramidum.*

ván k úřadům, nežli jiný nic neuměje; a zvláště z jiných měst, když potřebují soudce a správce v náboženství i v právích, jehož *cady* jmenují, tehdy když do takové školy vzkáží, bývají jim propuštěné osoby hodné, jako z nějakého *seminarium*, totiž zahrady.

Kostely také přední jsme viděli, z nichž každý na den 10 dukátův platu stálého má. Při jednom, kterýž na nejbližším náměstí [1]) proti zámku stojí, praví, že škola byla, v níž léta 1566 vyšed oheň, do 9000 exemplářův a kněh jiných a jiných, a to psaných, a do několika set zlatými neb stříbrnými puklami ozdobených shořelo; a ten kostel jest podnes na větším díle pobořený, bez střechy a podlahy povrchu, toliko jsou na něm zábradla [2]), a v okních mříže mosazné a železné, po čemž znáti, že jest znamenitá věc před časy býti musila, anobrž nejspíše od křesťanův za císařův Římských aneb Konstantinopolitánských vystaven býti musil.

Dál viděli jsme nemocnice [3]), z nichž některé [4]) mají do sta tisíc důchodův každoročně, a každého z jakéhokoli národu do nich bez osob šetření přijímají a hojná pohodlí jemu prokazují, i lékařství pilně dávají, a to darmo, tak že kdo se vyhojí, může odtud vyjíti, zaplatě prostým penízem *Deo gratias* *); pakli by tam umřel, tedy co při sobě měl, toho žádnému nevydávati tam za právo mají.

Potom jsme skrze nejedny kotce kupecké, jež oni *bazars* a Vlaši *fondiques* jmenují, se procházeli; v některých nic jiného než plátna a kmenty rozličné indiánské, persiánské, Alexandrinské a jiné se prodávaly; v jiném jsme viděli tkaniny [5]) hedbávné všelijaké, jakéž se vymysliti mohou, a jim podobných v těchto našich zemích nevídáme, nerci-li takového množství nemíváme; v jiných sama rozličných barev sukna, a nejvíc englická, florentská a francouzská; v jiných šamlaty a muchejry.

Potom jsme přišli k pěkně vystaveným kotcům, ze jmena *canelhalily*, a v těch na větším díle Peršané svá zboží měli od látek [6]), zlatohlavů, stříbrohlavů, čalounů a drahých kamení atd. i rozličných z Indií kupectví. Za kterýmižto hned stojí jiní krámové samých vonných věcí plní, jako *ambry*, pížma a co tomu podobného můž vymyšleno býti, v takovém množství, že kdo libru žádá koupiti, oni na sto liber ho nabízeti smějí.

---

[1]) placu. [2]) krancle. [3]) špitály. [4]) někteří. [5]) ceigy. [6]) materii.

*) t. zaplať pán bůh, neb děkuji pěkně.

Nejpřednější ze všech kotců viděli jsme, *kancala* slove, kdež nic jiného, nežli co zlatého, stříbrného, od drahých kamení a perel jest, se nenachází.

Jak pak koli mnohé obchody [1]) a u velikém množství aneb počtu v těch rozdílných kotcích a po různu po městě od rozličných národů se provozují a prodávají, však toho Turci pilně šetří, aby se ve všem každý spravedlivě choval a míry i váhy výsadné užíval; kdož by toho neučinil a shledán v tom byl, že nepravou [2]) váhou neb měrou prodával, ten bez milosti tímto spůsobem trestán bývá: totiž zavěsí mu na hrdlo veliký hliněný hrnec jako zvon, anebo opravdový zvon mají, vsadíc mu na hlavu čepici s vocásky, vede jej pacholík za provázek skrze nos jemu protažený, a jde před ním, a janičar jde vedlé něho tluka na ten zvonec holí, aby lidé slyšeli, že takového tudy z pokuty vedou. Potom pak když se s ním, jak kterému daleko a jisté místo uloženo, navodí, ještě mu peněžitou pokutu uloží, kterouž dáti musí.

Potom jsme šli skrze uličky, kdež v některých sami ševci prodávali, v jiných sami krejčí, všecko již na prodej udělané a shotovené věci, a tak po řemeslech jiných mnohých, až i kuchaři svou ulici mají, kdež maso skopové, velbloudové, bůvolové a jiných dobytkův, na mnoze pečené i vařené s jiným vařením, jako rejží, hrachem, bobem, jáhlami atd. přistrojené, item slepice, ryby a jiné věci prodávají; obzvláštně pak viděl jsem to svýma očima, že jsou skopce měli s tak velikými ocasy, že na nich samých tak mnoho masa bylo, co na největší skopové kýtě, jakož pak nám to jistili, že mnohý patnáct i dvacet liber, však s kožÍ a vlnou, kterouž jest velmi obrostlý, váží, jakýchž beranův tam na mnoze živých jsem viděl, že dosti měli činiti ocas za sebou táhnouti.

Také jsme šli přes náměstí [3]), na nichž samo rozličné ovoce v hojnosti prodávali; item saláty a čerstvé byliny, netoliko v Egyptě rostlé, ale také z Syrie, z Cypru a od jinud po vodě přivezené, bez nedostatku; potom kde samé oleje, loje a jiné tučné věci prodávají; jinde kde mouku, chléb a koláče. Jiné náměstí [4]) jsme viděli, na němž válečné nástroje, oštípy, šípy, terče, šavle a jiné věci s dostatkem na prodej byly.

Nedaleko zámku jiné náměstí [5]) jest, na němž koně arabské a egyptské, velbloudy, mezky, osly a jiná potvorná zvířata pro-

[1]) handle. [2]) falešnou. [3]) placi. [4]), [5]) jiný plac.

dávali, nad kterýmižto jejich koňmi největší jsme zalíbení měli, a v pravdě nikdy jsem pěknějších a spanilejších koní tak pospolu a tak na mnoze neviděl. Nebo jsou vysocí, vytáhlí, silní, útlí [1]) a srsti lesknaté, tak že by s těžkem pěknější namalovati mohl; ovšem pak jsou rychlí, k tomu dobří a cviční, že by nad ty tuším pěknějších a lepších na světě býti nemohlo. O takových egyptských koních činí se zmínka v třetích knihách královských v 10. kap. těmito slovy: „Přivedli také Šalomounovi koně z Egypta a koupě rozličné, a vodívali spřež vozníkův z Egypta za šest set lotů stříbra; koně pak jednoho za sto a padesáte;“ což *Budæus de asse, lib. 4.* na šedesáte korun vykládá, tak že čtyry koně za 240 korun stály. Na těch koních také umějí výborně Kairští se projížděti a jimi hrdě sobě vésti [2]), okrášlíce je pěknými tkaninami a pokryvadly [3]), aneb jiným pěkným nádobím, a kdo téměř může s to býti, aby koně chovati mohl, ten musí ale jednoho, nemůže-li víc míti, a k sousedu třebas přes jednu ulici, ovšem pak dále, na něm jeti.

Nedaleko těch kotcův *kancali* řečených jest stranou ulice úzká, v níž jsme viděli mnoho mužského i ženského, mladého i starého pohlaví z rozličných národův, však nejvíce mouřenínův, v služebnost a otroctví prodávati, a byli všickni nazí beze všech šatův, kromě někteří měli kus hadru z předu zavěšeného. Tu jsme se dívali, jak některý kupec přišed, divně sobě některou osobu z nich natahoval, ohledával, jako jiné hovado, a odejda ten, jiný přišel totéž čině, a některému musili běhati, skákati, aby zvěděl, jsou-li čerstvého těla. Ti otroci na větším díle řetězy a provazy v hromadu svázáni, a vedlé mladosti aneb starosti, umění a hodnosti se prodávali.

Pan Černín chtěl mermo jedno mouřenínské pachole koupiti, a sotva jsem jej z toho svedl, předkládaje mu příčinu nebezpečenství a pokuty, nemajíce té svobody sobě propůjčené, a také by je nám byli nepropustili v Alexandrii na lodí [4]); rovně jako koně, jakovéhož jsme velmi žádostivi byli koupiti, ale peněz jsme k tomu málo měli, a také, bychom byli svobodu sobě vyžádali, však nebyli bychom ho po moři tak lehce dopraviti mohli. Jiného všeho, jako kamení drahých, a zvláště pěkných a latinských rubínů, čalounů, porcellán, kobercův a věcí indiánských mohli jsme hojně

[1]) subtilní. [2]) štolcirovati. [3]) ceigy a deky. [4]) šífy.

nakoupiti, kdybychom byli dostatek peněz měli, čehož nám velmi líto bylo.

Naprocházevše se až k nešpornímu času do libosti, obrátili jsme se do příbytku [1]) našeho, kdež jsme toho janičara Francouza, jejž jsme ráno pozvali, čekajícího na nás našli, a tak jsme spolu obědvali. Tu jsme rozličné věci rozprávěli, až se nám ten janičar dal do naříkání na svou bídu a neštěstí, od té doby co se poturčil a křesťanství se zhostil, litujíc toho s pláčem a pravě, že by se rád do vlasti své navrátil, a že v srdci věří v Krista pána; však poněvadž se v *Cairu* oženil, na ženu a děti laskav jest, že na ně nemůže zapomenouti ani je opustiti; a ledacos jiného promlouval, až jsme nad ním lítost měli, i zase pochybovali, aby snad toho, podlé tureckého obyčeje příčinu dávaje k ponuknutí nás něco proti víře pohanské mluviti, naschvál nečinil, a nás polapě u vrchnosti neosočil, jakž se to jiným mnohým a často k velikému zlému jejich přihodilo; ale my se pamatovali na povědění: *Chi ti fa piu carezze che non suole, o ingannato t' ha, o ingannar te voule*, totiž: „Kdo ti víc pochlebuje nežli žádáš, nebo tě chce oklamati, anebo tě již oklamal;" jakož v té příčině Španělové moudře říkají: *Del enimigo no fabler as mal, mas piensa lo*, „aby o nepříteli toho, co myslí, nemluvil", a zvláště v jeho zemi; a jsou tam obzvláštní vyzvědači [2]) a zrádci na to, aby přespolní kupce přípochlebíc se k nim prozrazovali a je o všecko připravovali, neb z toho mají částku svou; a nejvíce Židé tam s tím zacházejí, před nimiž každému varovati se radím. Protož jsme jemu na taková naříkání nic neodpovídali, ale všelijak se do jiných řečí dávali; jako ku příkladu ptali jsme se ho, čím by to bylo, že na větším díle lid v *Cairu* tak hrubě nestatečného zraku jest a očí bolavých, ovšem pak velmi mnoho slepých se nachází? jakož pak i sám ten janičar velmi bolavé oči měl. Dal nám tu odpověd, že, poněvadž nečasto v *Cairu* pršívá a pro tu příčinu prachu tlustě po ulicích jest, lid jízdný i pěší u velikém množství po ulicích chodící jej vzbuzují, tak že se přes celý den saditi nemůže, nýbrž vznáší se jsa velmi drobný [3]), náčerný co popel a sanitrovatý (jako i všecka země při Nilu řece), pročež do očí, jako i všudy po tváři a šatech padá, a zrak vyžírá a hubí. *Alpinas de med. Ægypt.* pokládá příčinu zapáleného od slunečné horkosti prachu a písku drobného [4]), kterýž se po ulicích tak hustě jako nějaká

[1]) lozumentu. [2]) špehéři. [3]) subtilný. [4]) subtilného.

mlha vznáší, a tou horkostí svou že zrak vypaluje a vysušuje. Ale já mimo ty příčiny také jejich lenosti a nečistotě přičítám jednu býti. Nebo viděl jsem to, že velicí Arabové a Egyptčané, jdouce po ulici, plné oči osazené budou míti muchami a komáry, však pro lenost neseženou jich, ani rukou k tváři nesáhnou, nežli někdy chtíce je jako přestrašiti, zachrochtají v své řeči, a otevřenými ústy zakřiknou, jmenujíce: *Roch!* načež mouchy neplaché a hladovité málo dbají. Anobrž i matky jsem viděl děti malé nositi před sebou na ramenou, a vidouc plno much okolo očí seděti, že nebylo lze očí dítěti viděti, však je z nich nesehnaly; z čehož soudím, že hned z mládí mouchy a těm podobné jedovaté žížaly jim oči nanečistí, obžerou a nakazí.

Nicméně aby poněkud prach smočovali po ulicích, jest několik tisíc velbloudův a oslův, na nichž vodu z Nilu po městě roznášejí a ji lidem netoliko prodávají, ale někteří z almužny, nadání a povinnosti do jistých nádob kamenných neb hliněných před domy vylévají, a tou potom několikráte za den ulice před domy, kupci před krámy a jinde vedlé libosti pokropují a prach smáčejí. Ale jest tak nesmírné horko, že v malé chvílce hned všecko zas vyschne, a také že ne všudy, zvlášť co opodál řeky leží, kde veliká náměstí [1]), kde říceniny a místa nemožná k polívání jsou, polívati se může, tak tehdy kde polito není, odtud se snadno prachem místo opodál mokré zanese a přikryje.

Dále s týmž janičarem také jsme nemálo o řádu [2]) tureckém v témž městě rozprávěli, kterak v něm a všeho Egypta správcím a místodržícím císaře Tureckého jest baše, a ten pod sebou sangiachův a hejtmanův měst a krajin má dvamecítma, kteříž co těžkého a zvláštního k rozsuzování se hodí [3]), k němu ukázati a k němu odvolávati se [4]) dovoliti musejí. Má přidaných 3000 janičarů pěších střelců, 4000 *spachi*ův jízdných, a ty po městech a městečkách onde i onde rozložené [5]) vychovává, a v čas potřeby v rychlosti shromážditi je může.

Důchodův co se schází každoročně, buďto z *Cairu* aneb ze všeho Egypta, důkladně [6]) jsem se vyptati nemohl; toliko to nám pravil, že z města *Cairu* mimo vydání do šestkrát stotisíc dukátův se schází, což jest ovšem dosti, když se soudí, jak veliké vydání na dvůr bašete, na nařízení předešlých králů mamalukských

[1]) veliké placi. [2]) regimentu. [3]) trefí. [4]) apellovati. [5]) rozlosované. [6]) gruntovně.

na rozličná záduší, item na zbrojnici [1]) moře Červeného, kteréž [2]) v *Cairu* při Nilu leží, a v ní [3]) lodí a jiné potřeby válečné den po dni dělají, udělané po kusích rozkladené na velbloudích tam přes pouště přenášejí, se potřebuje a přichází.

Když bylo po obědě, starali jsme se o příhodnost jízdy naší po vodě do Alexandrie, a posílali jsme k vodě, kteříž by nám lodí jednali, tak že očekávajíce na odpověd, ten den jsme v příbytku [4]) sedě strávili, a že toho dne ani druhého žádná lodí dolů nepojede, tím jsme zpraveni byli.

Dne dvacátého devátého téhož měsíce, vstavše ráno, vyšli jsme na procházku, a jakkoli ráno se nám zdálo, však již lidu bylo plno po ulicích. Nebo takový tam mají obyčej, že co kdo říditi má, ráno před slunce východem, a večer po západu slunce vychází a to řídí; o polednách pak doma zůstává pro nesmírné horko, tak že mnohý co sobě v noci na snu utrhne, to sobě o polednách nahradí; a přes to jsouce lidé tam suchého mozku a přirození, nespí tak mnoho jako my v našich krajinách, kteříž pro studenější krajiny vlhčejšího jsme přirození, mozku těžšího a ospánlivějšího. A v pravdě jest věc víře odporná, jak veliké množství lidu po ulicích jízdného i pěšího viděti, a zvláště kdež město veliké jest, zdá se nám nepodobná věc, aby tak všudy plné a osazené lidem býti mělo. Já pak mohu to jistiti, že ta nejmenší ulice tak jest tam lidnatá, jako v Praze most, přes kterýž nevíc lidu za den chodí i jezdí; a jaké množství v jiných předních ulicích obchází, to k žádným Pražským ulicem rovnáno býti nemůže, a k víře řku nepodobná věc jest, že se skrze ně jdoucí sotva protlačiti může, a našinec ovšem často do jiných postranních uliček uchylovati a obcházeti musil, nemohouce projíti, a to ne bez mnohého posměchu, jak od pyšných neustupných Turkův, tak od jízdných pacholat, kteříž jedouce domů s koňmi ode dvora aneb od jinud, nám klobouky s hlav strhovali, aneb nám je na hlavách co čamrhou zatočili, což se pro nic jiného nedálo, nežli že veliké tlačení lidu a koní vespolek bylo, a tak jedni druhým na překážku byli.

Vedlé toho, ač jsem výše poznamenal, že každé řemeslo a obchody [5]) svá jistá místa po městě k prodaji mají, však přes to na tisíce osob po ulicích chodí přes celý den, kteříž všelijaké

---

[1]) zeughaus. [2]) kterýž. [3]) něm. [4]) lozumentu. [5]) handle.

věci na prodej nosí a tím se živí; nejvíce pak od potrav [1]), jichž Turci a těch zemí obyvatelé malé zásobení doma mívají, a raději sobě něco od masa neb jiného pokrmu kupují za hotový groš, nežli by se o to doma měli starati. Pročež chodíc jeden s tím, druhý s jiným, každý křičí a vyvolává to, co na prodej nese, nejináč než jako v Praze studený kovář kladivem na železo tluka zvoní, aby o něm, že tudy jde, v domích věděli.

Zase chodí mnozí po městě, kteříž jsou od bohatých k tomu na den aneb na téhodny za peníze najati, aby vodu, chléb neb jiné věci roznášeli a lidem z almužny a darmo jistou míru a váhu dávali; a to činí mnozí, že záduší své na živé a za živobytí svého obracejí, a zase takových dobrodiní mnozí bohatí, nerci-li chudí, na ulici požívati se nestydí, majíce takové věci a dary za posvěcené a lepší, nežli které doma v hojnosti mají.

A tu vodu v velikých kozlových kůžích chlupatých i jiných, a k tomu pozlacené nádoby, z kterýchž se pije, z almužny po městě roznášejí, a lidi, aby ji pili, téměř nutkají; kterouž jsme i my z mdloby a velikého horka (vidouce že se každému, kdož jen žádá, uděluje) také pili.

Z čehož se souditi může, že ačkoli téměř bez počtu lidí v tom městě jest, však potrav hojnost mají, tak že se není obávati, jakž to jinde v velikých městech bývá: *a boun hora in pescaria, e tardo in beccaria*, „časně aby šel na rybný trh, a pozdě do krámu“, kdo chce lacino koupiti; tu vždycky v mírnosti dostati se může, nebo vesnice, města a městečka všeho Egypta odevšad tam dodávají. A nejvíc obilím a drůbeží rozličnou se živí, jako holuby, slepicemi a kuřaty; a toho všeho mnohý veliká stáda chová. Ale není divu, neb jim to snadno přichází pro hojnost obilí, teplo a spůsob nasazování u nás nevídaný. Nebo mají pece naschvál dělané, do nichž nakladouce velbloudových lejn usušených, ty podpálí, kteréž z sebe tejný plamen dávají, nejináč nežli jako místy v Vestfalii a Flandrii drn a zemi „dorp“ jich jazykem řečenou, a těmi obloží tu pec, mezi něž mnoho set a třebas na tisíce vajec slepičích nakladou, a šetří mírný plamen a teplo těm vejcím dávati za některý den, až by se počínaly vyklubávati; a takž veliké hejno [2]) kuřátek se vylíhne, že jich častokrát počísti nemohou, ale hned je tak úhrnkem maličké na košíky měří, a jinému za laciné peníze prodají, anebo málem vychovají. Což u nich nic nového není,

[1]) profantův aneb potrav. [2]) houf.

nýbrž před mnoha sty lety, že to tak činívali, svědčí to *Aristoteles lib. 6. cap. 2. hist. animal*: „Ptačím na vejcích sedáním, aby se mladé vylíhaly, ten samého přirození spůsob jest; však ne jen tak toliko vejce se otvírají, ale také sama od sebe v zemi, jako v Egyptě jsouce zahrabána v hnoji, kuřátka zplozují; a v Syrakusu městě nějaký bumbal v truskách do země vajec nakladv, tak je dlouho zavlažoval, až by se v nich mladé zarodili; potom pak když se v ňákých teplých nádobách převařila, tedy vejce ta sama od sebe kuřátka vydala.“ Anobrž mnozí chodí po ulicích, kteříž pícky malé na kolečku aneb na zádech nosí, a v nich koláče, vaření a jiné věci od lahůdek jejich, zastavíce se před některým domem strojí, a teplé, jak kdo mnoho čeho chce, každému prodávají. Jakož pak takových semotam se trakujících a tulákův mnoho a často trescí, proto že se tito domnívají, že jsouce oni dnes v jednom místě, zítra se octnou v druhém, co pekou neb vaří a v jaké váze, to že se tak při nich, jako při těch, kteříž v kotcích sedí, neděje, ale často se mýlí a přehlídnou; pročež také jisté na ně pokuty ukládají. Když totiž pekaři chléb malý pekou, mezi dvě prkna krk jejich dají, co do nějaké klády, a nakladouc toho nevážného od něho napečeného chleba, vodí je po městě a klinkají zvoncemi na řetízkách visutými, aby to všem po ulicích povědomo bylo.

Mezi tím naším procházením přišli jsme k jednomu velikému *canalu* aneb příkopu, kterýž od Nilu téměř skrze všecko město jde a do něho voda vychází, z něho pak do jiných menších po městě, jímž se město čistí, svlažuje a občerstvuje; a však jakž jsem slyšel, že do roka tři měsíce bez vody a bahnité bývá, kdyžto Nilus hrubě odpadne. Ale tehdáž byla v něm vysoko voda, až se po mostech dřevěných i kamenných přes něj přecházelo, a do toho také příkop u příbytku [1]) našeho vcházel a rameno z něho byl. Při kteréžto straně a začátku příkopu viděli jsme několik čtverhraných domův z kamene a vysokých zdí bez krovův vystavených, do nichž žádných dveří dole nebylo, než nahoře vysoko okny se do nich lezti mohlo. O těch pravili, že jsou sýpky Tureckého císaře, do nichž baše každého roku mnoho tisíc strychů obilí nakoupiti a nasypati musí, a v těch místech se tu chová pro vláhu, jíž se občerstvuje od spodku a tak hrubě nevyschne;

[1]) lozumentu.

jež často přemítati, a odtud do Konstantinopole a jiných míst, jako pomořských pevností atd. voziti dává.

Toho dne viděli jsme všelijaké kratochvíle od kejklířův a zvířat rozličných provozovati. Však mezi jinými věcmi měli osla, kterýž divné věci provozoval; když k němu vůdce jeho promluvil na hlas řka, že slyšel, kterak se má veliké stavení v městě stavěti, a že voláno jest, aby všickni oslové shledáni byli pro nošení vápna, kamení a co potřebí: to jakž ten osel uslyšel, hned jakoby ho mor [1]) porazil, na zem padl, a zdvihši nohy nahoru, očima zavřenýma ležel, jakoby mrtvý byl. Co ten vůdce jeho naříkal, že by svého milého osla ztratil; co ním hýbal, za nohy táhl, však nechtěl prohlédnouti; až jej také kyjem bil dosti hrubě, předce nehýbaje se ležel; až namluviv se ten Turek do vůle, dal se slyšeti těmito slovy: „Páni milí! vězte že zítra bohdá proti žoldánovi všecko množství vstříc slavně vyjeti má, a co nejpěknější paní na pěkných oslích pojedou, a těm oslům dají ječmene dobrého a vody z Nilu čerstvé“ — těch slov ještě dobře nedomluvil, schopil se ten jeho osel, a jakoby se také jedním pro paní [2]) hodil, divné skoky radostí velikou prokazoval. Však když opět jeho pán řekl, že jest žádán od svého souseda, aby svého osla pro jeho ženu starou a šerednou půjčil, kteráž také vyjeti se strojí, tu ten osel hned jednu nohu skřivil, jakoby na ní chromý byl a kulhal. Na to když se zeptal pán jeho: „Proč kulháš maje starou nésti? musíš ty na mladé laskav býti?“ kýval hlavou, jakoby toho posvědčoval; pročež vece k němu: „Ukažiž, která jest mladá v tom zástupu [3])?“ On chodil kolem, až k jedné dosti pěkně přistrojené přistoupil a hubou se jí dotýkal, z čehož veliký smích pošel. A podobných divných zvůlí; jako ptáčky mají, kteříž, když jim kdo okáže peníz, zdaleka letí k němu a vezmou jej mezi pysky a nesou svému pánu; a tu na místce budou cedulky, v nichž napsány jsou věci šťastné neb nešťastné přihoditi se mající, z kterýchžto cedulek vezmou jednu, a tu tomu, kdo jim dal peníz, donesou; kterouž otevrouc, co mu dobrého neb zlého předpovídá, na tom mnoho pověrně zakládati bude, jakoby to věrná pravda byla.

Také jsme jedno zvíře mezi jinými, nikdy u nás nevídané, viděli, kteréž latině *camelopardalin*, jakoby řekl na česko velbloud leopard slove. To zvíře má škvrny [4]) černé po srsti jako

[1]) šlak. [2]) fraucimer. [3]) houfu. [4]) fleky.

leopard, a dlouhý krk i hlavu co velbloud, a jak *Strabo lib. 16.* vypisuje, má přední nohy vysoké a zadní nízké o polovici. Velmi pěkné a spanilé zvíře jest a žádnému nic neubližÍ; a jest jistá věc, že z dvojího těch dvou pokolení, jichž obraz nese, pochází, a to v městech libických a afrických, kdež v pustinách řídko kde voda se nachází; pročež kde místem studénka jest, tam se všelijaká zvířata a zeměplazové k napájení scházejí, a tehdáž se často přihází[1]), že pokolení cizí s druhým se spojuje, odkudž rozličné potvory a stvoření pocházejí, jako i toto z velblouda a z leoparda. Slove arabsky *zurnapa. Galeot. Mart. de doctr. prom. c. 6.* píše, že za jeho času žoldán Egyptský takové zvíře nejprvé do Evropy a do Vlach poslal knížeti Florentskému *Laurentio Medices.* A tentýž jmenuje je jináč *giraffa*; podlé čeho tak slaje, to v kapitole 8. vysvětluje.

Také viděli jsme jiný spůsob nežli u nás, místo káry, vozu neb smyku, veliké sudy a baly [2]) kupectví neb čehokoli jiného nositi: totiž jak uznají co za tíž, která věc má mnoho aneb málo, s tu potřebu se osob najme, buďto deset, víc neb méně; ti se rozdělí na dvé, a vždycky k jednomu sochoru z předu dva a zadu dva se srovnávají. Pakli jest věc těžká, žeby ji ti čtyři na jednom sochoru přivázanou provazy, a nízko od země vyzdviženou unesti nemohli, přivezmou druhý sochor aneb třetí s nosiči jinými, a ti tak spolu velikou tíž unesou; však když nesou, přední jedni druhým ruce na ramena kladou, též i zadní jedni na druhé, a tak jako svázaní se přidržují a zvednouce nesou, nemohouce jedni před druhými vystupováním z řadu, sbýbáním se a jináče klamův [3]) užívati.

Viděli jsme také zvíře z Indií přenešené, kteréž šupiny tvrdé po těle má co krokodil a na spůsob zbroje, jako náramky a jiné kusy, po těle má přirostlé; není větší nežli prase desíti aneb dvanácti nedělí, a dávali mu pšenici jísti. O něm zvláštní kapitolu napsal *Nicol. Monardes de med. ex Occid. Ind. delatis.*

Potom když čas byl obědu, vrátili jsme se do příbytku [4]) a poobědvali tím dříve; neb jsme zprávu měli, že jednoho mladého pána k obřízce povedou, pročež žádostivi jsme byli na jeho komonstvo se podívati. I šli jsme do ulice, kudy jeti měl, a náš tulmač s námi, kamž po chvíli valil se lid zástupem [5]), až nám těsno bylo; za tím lidem jelo mnoho tureckých pánův a bohatých kupcův Kairských na spanilých koních, nádherně a v drahých

[1]) trefuje. [2]) *balle.* [3]) fortelův. [4]) lozumentu. [5]) houfem.

šatech přistrojení, vše po dvou [1]); po těch jelo rozličných hudcův [2]), trubačův, bubeníkův, pískačův, gejdařův a jiných hudeb [3]). Za těmi šlo mnoho janičarův s holemi a ti cestu [4]) dělali; po té jelo pacholátko v 6 neb 7 letech stáří, v bílém stříbrohlavě a v bílém tulbantu aneb čepici, a to na bílém velmi pěkném koni sedíci, na kterémž všecko nádobí co kment bílé, od hedbáví a divně stříbrem krumplované bylo; toho koně vedli dva, z každé strany jeden, za votěže uzdy, a vedlé těch šli jiní dva, každý nesa ratolest od stromu velikou, na níž rozličného kvítí a kytek mistrovsky a pěkně navěšeno bylo. Za tím pacholátkem jelo jiných několik po dvou [5]), však ne v jednostejné barvě, ale v rozdílných šatech, i srsti koňův ne jedné; za těmi jelo mnoho žen na pěkných a nákladně obestřených mezcích aneb oslích, kteréž divně křičíce zpívaly, nejináč než jakoby jazyků neměly, a skrze samý chřtán se nadíraly velmi nelibým hlasem, a ty byly mateře a příbuzné těch pacholat, a jiné k tovaryšstvu tomu pozvané ženy, kteréž všecky sedla, jako jiní muži, obkročily a tak jely, spanile sobě na těch hovadách počínajíce.

Jest pak ten obyčej netoliko v *Cairu*, ale i jinde v zemi Turecké, že když některého baši, sangiaka, aneb některého předního pána u nich syn obřezán býti má, jiní chudší měšťané a rodičové naschvál své děti k tomu chovají, aby s tím mladým pánem na týž den a v témž tovaryšstvu děti své obřezati dáti mohli, byť několik let čekati měli, a to proto samo, že sobě to za poctivost zvláštní a památku dětem svým pokládají, když povídají, kterého léta syn jejich obřezán jest, jmenujíce čas, když toho aneb onoho pána obřezali; kterýž také přijda k důstojnosti nějaké, takovým svým spolutovaryšům [6]) mimo jiné pomáhá [7]) a za účastníky svého musulmanství je má a drží.

Dne třidcátého téhož měsíce byla nám od pana *consula* oznámena dobrá novina, abychom se strojili, že toho dne k večeru některé lodí dolů do Rosetty pojedou, a jednu z těch že pro nás smluviti dal. Pročež ochotně a s radostí jsme se strojili, a tím časněji, rozžehnavše se s panem *consulem* a všemi známými, a zaplativše co jsme protrávili, s poděkováním z dobrého chování na cestu z *Cairu* se vydali. Nebo nám ten večer před tím pan *consul* oznamoval, kterak by o nás zhusta po městě i při dvoře

[1]) páru. [2]) muzikantův. [3]) muzik. [4]) plac. [5]) páru. [6]) takové své spolutovaryše. [7]) fedruje.

bašovém rozprávky procházely, a to takové, že bychom vyzvědači [1]) byli, radě nám co nejdříveji odtud povyhnouti, a nebudem-li moci míti příhodnosti, tedy aspoň z příbytku [2]) nevycházeti. Ale my nemeškali jsme vyjeti na oslátkách, s přidaným nám tulmačem a Židem, kteříž nás do Bulako (kdežto přístav [3]) a stanoviště pro lodí u *Cairu* jest) doprovoditi a s námi tu pobyti měli, až bychom se odtud poodplavili. Tuto pak dříveji nežli bych začátek jízdy dolů učinil, ještě stručné [4]) vypsání města *Cairu* doložím.

Cair aneb *Ceir* město, jináč *Alcair*, jakž *Laonicus hist.* vykládá, slove po arabsku Veliké město. Někteří je jmenují *Missir*, od starého jmena *Mizraim*, jímž všecka země Egyptská tak se jmenovala. Od starodávna sloulo *Memphis*, a bylo vystaveno před narozením Krista pána 1945 let. Dělí se na dvé, nejprvé starý *Cair*, jináč *Mifrulbetich* po arabsku nazvaný; potom nový *Cair*, jináč *El chahira* řečený, a předměstí Bulák, *Medin*, *Caraffar* aneb *Massar*, *Bebzuaila*, *Gemethailon*, *Bebelloch*, kterážto všecka obzvláštně a dosti po různu leží a veliká města jsou, každé z nich některý tisíc domův v sobě mající; však samý nový *Cair*, toliko zdmi a branami ohražený jest a se časem zavírá, a při tom zámek na vrchu vysokém vystavený jest, o němž jsem již napřed zmínku učinil. Ta všecka města v rovině leží, v položení čtverhraném, více na dýl k řece Nilu, kteráž při Buláko města dosahuje, a jinými stranami na půl míle od města i více vzdáli s svými břehy se táhne, a z zámku výborně se spatřiti i postříleti mohou v čas války.

Okršlek všech spolu měst s předměstími soudím býti okolo čtyř neb pěti mílí českých, a kdyby pospolu ležely a mezi sebou na mnoho honův, místem na dobré čtvrt i více české míle, náměstí [5]) a zahrad neměly, byly by mnohem menší, a soudím že by sotva dvě Prahy převyšovaly. Avšak proto že malých a úzkých domův tam nejvíce jest, vidí mi se, že by se jich třikráte i čtyrykráte více nežli v Praze našlo a shledalo. Jsou tam domové na díle z hlíny, jiní z kamene, dříví při nich dost málo, dvéře obyčejně nízké, sotva přes pás člověka přesahující, tak že se velmi shýbati musí ten, kdo do domu vchází, a to snad proto, aby každý vcházející té síni a v ní přístojícím vol neb nevol poklonu činiti musil; anebo pro lepší bezpečnost v čas války, aby s koňmi

[1]) špehéři. [2]) lozumentu. [3]) port. [4]) summovní. [5]) placu.

do domův a síní jízdní [1]) ani pěší, nakloňujíce se tak s zbraní tělem k zemi, vskakovati nemohli; od nichž snad pošlo to přísloví: *A casa mia non intraria, si tu non ligni la bestia à l' uscio,* to jest: „Do mého domu prvé nevkročuj mi, leč hovádko uvížeš přede dveřmi.“ Než kteří tam koně mívají, ti je v místech jiných při domích a zahradách chovají a do síně nevodí, proto že obyčejně sami v síni pro chládek bydlejí i líhají. Páni velicí pro svou důstojnost větší dvéře a vyšší při domích mají, a tím se zajisté od obecného lidu rozeznají. Také klíče domovní na větším díle dřevěné, rozličnými vzory [2]) dělané mají a jimi otvírají; podobně i zámků divného díla užívají.

Jaké pak množství lidu v něm jest, zdá se věc k víře nepodobná. Nebo ze všech těch zemí kupci a jiní obchodníci do Indií obchody [3]) vedoucí, opět kteří po Turecké zemi potravy [4]) z Egypta rozvážejí, též co se jich každého času (jakž doleji bude dotčeno) na pout do *Mechy* a Mediny odevšad jako včely k úlům se scházejí, a ze všeho Egypta obyvatelé hromadně [5]) se hrnou, tak že dobře všeho světa přední národové tam se nalézají, kteříž by se u velikém počtu vyčítati mohli; z samých křesťanských národův jsou tam Vlaši, Němci, Francouzové, Engličané, Řekové, Poláci, Uhři, Georgiáni, Abyssini, Nestoriáni, Goffiti, Armeniáni, Syriáni, a z jiných zemí k Kristu se přiznávající národové, kteříž tam několikeré kostely mají, a řecký patriarcha těch zemí tam bytem jest, a své náboženství bez překážky vykonávají. A k tomu ačkoli po všech stranách města ulice velmi lidnaté jsou, však kdyby ženské pohlaví, paní a děvečky, tak svobodně a často pro všecky potřeby z domů vycházeti měly jako u nás, zdálo by se v pravdě o mnoho lidnatější, nežli sic viděti jest. A však, jak jsem jistotně zpraven od křesťanů tam přebývajících i jiných osob toho povědomých, že téměř každého roku, anebo zajisto přes jeden rok, totiž ve dvou neb třech letech jednou, tam za 4, 5 aneb 6 měsíců nejdéle mor bývá, v němž do pětkrát stotisíc i víc lidu schází a umírává, a mimo to předce tam tak lidnato jest, jakoby žádný neumřel. Nebo tím bludem Turci všickni a pohané těch zemí jsou nakvašeni, že se žádný jakékoli nebezpečné a nakažující nemoci štítiti, ovšem strašiti neb ostýchati nemá, nýbrž že má na předzvědění boží tak cele spoléhati; byť i svou smrt jistou před očima viděl, však naprosto nikam neodchází, nýbrž tuze se drží toho

[1]) reithaři. [2]) mustry. [3]) handle. [4]) špíži. [5]) houfně.

přísloví: *Quel que debbe essere, non puo mancare*, že, „co na koho přijíti má, jeho nemine“, jakž o tom na svém místě doleji více se doloží. A takž jedni druhých se v čas moru neštítí, anobrž jakkoli kdo nakažen jest, k němu směle chodí, s ním obcují, šatů po umrlém užívají, je svobodně mezi jinými věcmi prodávají, a nikoli pro mor z domu, ovšem z města se nehýbají; odkudž pochází to, že mohouce za času nakažení morní přetrhnouti, rozšafností a šetřením se životy zachovati, však svévolně se do nebezpečenství dávajíce, jako hovada zhusta mrou a se kácejí. A však jakž někteří píší, jako Jan Geilrif, Jan Tucher, *Monsieur de Villamont* a jiní v svých putováních do těch zemí, že v tom městě 20.000 kostelův a far jest, a k té každé faře některá ulice malá anebo jedna velká přináleží, a při mnohé 1000, při některé 300, 200 až nejméně 100 osedlých že jest, a když mor přichází a při jedné faře toliko jedna osoba za den umře, že hned 20.000 osob učiní, za 30 pak dní že hned 600.000 a za některý měsíc na milliony přijde: tomu ničemuž já místa dáti nemohu; nebo nesoudím, aby tam 300 neb 400 mešitův a kapliček maličkých dohromady [1]) býti mělo a sotva více ulic, a však do 40.000 aneb 50.000 domův dobře tam jest i něco více; a kdyby toho tak na mnoze bylo, byl bych to také spatřiti mohl, rozuměje položení velikých měst jako i kdo jiný.

Obyvatelé města *Cairu* jsou lidé chytří, lstiví a obchodům kupeckým od všelijakých národův vycvičení, mnoho slibují, málo plní; již jest přísloví to jako chléb každodenní obecné u nich: *Promettere non e dar, ma per matti contentar*, totiž: „můžeš slíbit, neplniti, tak nemoudré podvoditi.“ A tak u nich: *Dal ditto al fatto el ce un gran tratto*, „od slibu k skutku dlouhými nedůjdeš hony mnohými.“ Kdo u nich s pěkné šaty může býti, ten se snaží, aby měl pěknou bílou košili, a přes ni něco kratší dolomán z aksamítu, karmazínu a jiné hedbávné látky [2]). Ženské pohlaví toť nepřispořuje, ale jako kde u nás rádo pěkně a nádherně se strojí [3]). Sukně nosí dlouhé rozličných barev, s knoflíky stříbrnými, zlatými aneb hedbávnými; rukávy mají úzké proti mužským, kteréž pro chládek, aby jim do nich vítr váti mohl, široké nosí; na hlavách drahým kamením a perlami, co nejdráž a nejpěkněji mohou, krumplované klobouky jakési vysoké co knížecí čepice, po stranách pěkné peří, a drahým kamením ozdobené, s mnohými

[1]) summou. [2]) materie. [3]) fifuje.

obojky a zápramky [1]) i mezi vlasy prosázenými perlami chodí, nejináč nežli jakoby nějaké kněžny byly; za nimiž tak doma v pokoji sedícími a spolu rozprávějícími při zdi děvečky stojíce, s složenými rukama na službu hledějí. Doma mají čistou zvůli, nebo tam jest mnoho kupcův a bohatých, kteřížto svým ženám nic dělati, ani vařiti aneb strojiti jídla, a to jak bohatý tak i chudý, nedají, proto že se ony tomu neučí, a že všecko od kuchařův po městě hotové kupují. Protož přistrojíce se v roucho nádherné, pižmem a balsamem se natrouce a namažíce, projíždějí se na malých oslích, pěknými pokryvkami [2]) přistřených; nebo jedou navštěvovat jedna druhou, a při každé z nich jdou pěšky některé děvečky Slovanky a některý kleštěnec, a tak se místo jiného domácího díla procházejí. Čehož v jiných tureckých zemích ne tak zvolně svým ženám jako v tom městě obyvatelé dopouštějí, a nevím, aby kde v Turcích ženy takové svobody užívaly a tak lhostejné a líné byly; musejíť jinde ženy koberce, čalouny a rozličné tkaniny [3]) a díla drahá místo svých mužův dělati a muže tím živiti. Ale stává se těmto Kairským vedlé přísloví: *Femine e galline per andar troppo fori se perdono.* Totiž:

„Ženy jsou jako slepice: vejdouce jen na ulice,
Hned se zmaří nebo ztratí, v cele domů zřídka vrátí."

Uprostřed řeky Nilu proti starému *Cairu* jest ostrov *Michias*, totiž Míra nazvaný, pro míru, kteráž v něm postavená jest na jisté znamení z každého roku buďto hojnosti neb drahoty po vší zemi Egyptské, a to skrze menší neb větší té řeky se rozvodnění a země zanešení i zavlažení. Na tom ostrově jest některé sto domečků, a na konci [4]) pěkně vystavený palác, a při něm mešit veselce ležící, okolo nichž voda se obráží. Na druhé straně a konci [5]) ostrova jest malá ohrada do zdi, v nížto uprostřed stojí studnice nepřikrytá a čtverbraná, okolo 18 loket hluboká, do níž jest z Nilu stružka pod zemí při dně udělaná, kudyž voda tam přichází a vpadá; uprostřed na dně stojí kamenný sloup, také 18 loket vysoký a na lokty znamenaný. Nebo když řeky přibývá, což se stává 17. Června [6]), tehdy vchází tam voda a vydýmá se tak jako na řece: první den na dva prsty, druhý na tři, až na 8, 15 i víc prstů, a tak dále až na lokty přichází. K tomu, aby jak jí mnoho přibývá, šetřili, jsou jisté osoby nařízené, kteříž každého dne přicházejí a spatřují, jak mnoho okolo sloupu vody přibylo;

[1]) halspanty a armpanty. [2]) deky. [3]) ceigy. [4]), [5]) špici. [6]) *Junii.*

potom povědí to jistým pacholatům v žlutých čepicích chodícím, ti to rozhlašují po městě všem všudy, a za to každý z radostné naděje a z štědroty, aby jim také štědře vody přibývalo, těm pacholatům něco peněz daruje, což oni svým vůdcům přinášejí a z toho dobrý zisk mají. Nebo mají to z jistého od několika set let zkušení: jest-li že Nilu přibude do patnácti loket, tedy že bude hojné a úrodné léto; pakli jen bude do 12 loket, aneb čím doleji a menší, tím také neúrodnější počasí znamenají. Zase naproti tomu, jest-li že dochází 18 loket, znamená veliké povodně a dlouho trvající vody; když přes 18 přejde, tehdy i veliké nebezpečenství na stavení v městech a vesnicích následuje, tak že všecken Egypt zatopí a tím dlouhým vod nad zemí stáním země také dlouho úrod nemůže vydávati, odkudž nemůže nežli veliká drahota povstati a od bahen povětří nakažené a mor atd. Protož v čas docházení těch 18 loket volají po městě a jinde k tomu nařízení, napomínajíce lid těmi slovy: „Lidé, lidé, poroučejte se pánu bohu, nebo voda dochází stavidel a bran do příkopův!“ Nad čímž se každý leká, almužny dává a modlení pilen jest. Proti tomu zas když vidí, v jak dobré míře vody přibylo, tehdy hned zřízení úředníci taxu a cenu [1]) všechněch věcí, jak by se toho celého roku prodávati měly, nařídí a vyhlásí; nebo vědí, jak mnoho země, které položení voda zatopí a zavlaží, a jaké množství úrod z nich bude; a tu se žádného krupobití, žádného vyhynutí, ani květu ublížení při obilí nestrachují, proto že toho tam nikdy nebývá, ale jak mnoho země zavlaží, tak mnoho vydá v zrůstu, a kde nezavlaží, tu nic neporoste.

Vody pak té každoroční a obyčejné pořád za 40 dní a nocí přibývá, a hned zas jiných 40 ubývá a uchází; což když se vykoná a to se pozná, že v dobré naději voda byla i opadla, ve třech měsících od začátku přibývání vody (kteráž někdy od Června měsíce až do Října neschází, a někdy skoro do půl léta, což bývá s veľkou škodou vší země) po všem Egyptě veliká radost ode všech všudy bývá, a za celých sedm dní a nocí takovou štědrost boží budoucí, nic nedělajíce, posvěcují, že kdo co z řemeslníků a jiných mnohých obchodníkův za celý rok vypracoval a získal, to za těch sedm dní prohýří a promrhá, neohlédaje se na to: *Un bon pasto e cento quai*, totiž: „jednou dobré bydlo, a potom sté hoře.“ Obzvláštně pak v *Cairu* veliká radost a kra-

[1]) šacuňk.

tochvíle nevýmluvné se dějí. Mají do velikého příkopu, o němž jsem výš něco dotekl, při Nilu stavidlo; to otevrou s velikou slavností [1]), jakoby nějaké Římské *jubilæum* bylo, a tu voda naběhne po všech kanálích aneb příkopích do města, že se zdá město jako Benátky u vodě býti; a tehdáž každému se zechce po vodě voziti a plaviti na pěknými koberci ozdobených lodech, s hudbou [2]) a jinými nástroji. K tomu rozhazují cukrové [3]) a jiné věci z oken a z těch lodí [4]) mezi lidi, a to nejvíce v noci, tak že za těch sedm dní málo kdo v noci spí, všecko se toulá po městě, hoduje a kratochvíle podlé nejvyšší možnosti provozuje; tolikéž mnoho tisíc světel po ulicích, věžech a na lodích [5]) přes ty celé noci hoří, až bude co ve dne; a kdož by toho všeho s nimi nevykonával, nebyl by jmín za dobrého, aniž také se nemnoho kdo k tomu prositi dá, ale jakž může dopomůže, aby ním nescházelo. (Neboť sic lidé všickni raději k rozkošem a marnostem nežli od nich pospíchají.) Což vše odjinud nepochází, nežli od starých pohanských Egyptčanův, kteříž řeku *Nilus* za boha ctili; nebo jako on jim štědrý byl a štědrou naději kdy učinil, tak oni se štědře zas v žraní, pití a v jiné marnosti vydávali, znamení jistého své k němu vděčnosti tudy dokazujíce. O tom o všem vysvědčují staří spisovatelé [6]): *Strabo lib. ult. Plin. lib. 5. c. 9. Heliod. lib. 9. Æthiop. Giov. Lioni 8. parte etc.*

Kapitola 19.

Vypsání řeky Nilu, krokodilův, vodních koní a jiných věcí při tom.

Nilus řeka sprvu sloula *Ocean*, a to z příčiny té, žeby z *Oceanu* moře svůj tok, ovšem pak zrůst bráti měla. *Diodorus Siculus lib. 1. c. 2.* Potom sloula Orelice, jakž ji *Homerus* tak jmenuje. *Ægypt. 4. Odys. Ennius* ji nazívá *Melon*; *Servius* γέον ἰλὺν, že černou a novou zemí zakaluje Egypt; pročež, jakž *Pausanias Arcad.* svědčí, z černého mramoru dělané modly jí jako bohu dělávali. Však nejbližší své jmeno táž řeka *Nilus* má od krále Nilea, kterýž někdy v těch zemích kraloval.

Staří všelijak se na to vynasnažovali, aby počátek a pramen řeky Nilu stihnouti mohli, ale však důkladně [7]) toho se doptati

---

[1]) ceremonií. [2]) muzikou. [3]) konfekty. [4]) šífů. [5]) šífích. [6]) skribenti. [7]) gruntovně.

nemohli. *Athen. lib. 8.* píše, že jeden král Egyptský, jmenem *Psammetiches*, dal mnoho pacholat z mládí chovati, některá toliko samými rybami, odpolu i docela syrovými, a ta při vodách musili přebývati; jiná dával na pouště, aby hlad a žízeň mohli snášeti a pustinám zvyknouti; kteráž potomně rozposílal po řece Nilu proti vodě nahoru až k počátku řeky, aby navrátíce se, jemu jistou zprávu o všem učinili: však nic toho zvěděti nemohl, proto že se z nich žádný nenavrátil. Juba, král Mouřeninský, dal až na druhou stranu k moři *Oceanu* schoditi, ale ani ten nemohl se počátku jejího doptati; o čemž *Plinius lib. 5. c. 9. Ptolomæus* pokládá, že pod horami *Lunæ* z jakýchsi dvou jezer vychází, což *Odoard Lopez*, kterýž tam byl, poráží tím, že v té straně toliko jedno jezero jest, a to mezi *Angola* a *Monomotapa* královstvími. A takž jiní staří všickni divně o řece té smýšleli, až na to přišli, aby nemohouce stihnouti původu jejího, ji za svatou řeku měli a ctili, jako *Ephorus*, *Hellanicus*, *Cadmus*, *Hecatæus Theopompus*, *Thucidides* a jiní. Ale za našeho věku, když jsou Portugalští [1]) přes to nebezpečenství mořské, *Capo de buona speranza*, mimo Horu dobré naděje se vydali a do těch zemí Mouřeninských se dostali, ti jsou důkladně [2]) to i jiné věci mnohé vyzvěděli a očitě spatřili. Jako předně *Franc. Alvarez*, ten léta 1520 ty země projel, s vyslaným krále Portugalského k velikému knězi Janovi Abyssinskému. *Viag. del Etiop.* Po něm *Edoard Lopez* léta 1575, ten se do těch zemí s kupci křesťanskými vydal. *Descrip. reg. Congo c. 10.* Svědčí tito a jiní mnozí z novotných spisovatelův [3]), že vychází z jezera jednoho *Zaire* nazvaného, mezi velikými horami, jmenem *Cafates*, ležícího, v království *Gojame* řečeném, a z toho teče na čtyry sta mil vlaských mezi hlubokými propastmi až do jiného jezera velikého, *Ecus*, totiž moře od obyvatelův tak nazvané, kteréž jest zšíři do dvou set vlaských mil, a národ *Anzyqueran* vůkol toho velikého kněze Jana bydlí. V tom jezeru jsou veliké ostrovy, a lidé v nich vtipu znamenitého; nebo stavení a domy kamenné spůsoby [4]) pěknými, míry, váhy a jiné potřeby tak jako my v našich zemích měli, dřív nežli se k nim Portugalští [5]) dostali. V tom jezeru nacházejí se krokodilové, syrenes a jiné potvory mořské.

Od toho jezera Nilus řeka jde na sedm set mil vlaských skrze zemi Mouřeninskou k ostrovu *Meroe* řečenému, a tu do ní

[1]) Portugalezerové. [2]) gruntovně. [3]) autorův. [4]) mustry. [5]) Portugalezerové.

padají jiné řeky, jako *Colues*, *Abagni*, *Saraboe* a jiné; a obcházejíc ten ostrov z obojí strany, spojuje se pod ním a padá do Egypta, zvláště v jednom místě, kdežto padá dolů s jedné skály vysoké s velikým hřmotem a bouří neslýchanou, kterouž několik vlaských mil jest slyšeti. Ten pád slove latině *Catadupa*, od vrchů v těch místech nazvaných, sic jináč vlastně každý takový spád *Cataracta* se jmenuje; jakovýž spád na Rýnu řece v Říši pod městem Konstancí u Šafhauzen města okolo čtvrt míle, kdež na dvanáct sáhů zvýši s jedné skály dolů padá, a zdaleka netoliko ten hřmot slyšeti, ale i vodu jako dým nahoru vystupovati a vystřikovati viděti jest, slove to místo Laufen. O tom, jak hrozný jest, *Philostrati de vita App. lib. 6.* slova doložím, kterýž tam naschvál pro spatření toho spádu putoval. Viděli prý nejprvnější spád řeky s vrchu a skály dolů padati; za tím patnácti honův; slyšeli jiný hroznější spád a uším nesnesitedlný, ještě jednou vyšší nežli první, totižto výš, s níž Nilus dolů padá, na osm honův; a břehy hor a skal vysokých všecky vymlené jsou, jako bezedný nějaký lom kamene, vnitř plný jeskyň, průtokův [1]) a jam, tak že se voda obráží všudy padajíc [2]) po skalách, a vnitř v těch vymlených skrýších až daleko dolů teče všecka pěnivá a bílá s tak velikým hřmotem, od kteréhožto mnoho lidí, kteříž tam blízko docházeli, ohlechlo. O tom jejím takovém spadání *Lucanus lib. 10.* kratičce píše a však vlastně:

— — — Sed cum lapsus abrupta viarum
Excepere tuos, et præcipites Cataractæ,
Ac nusquam vetitis ullas obsistere cautes
Indignaris aquis, spuma tunc astra lacessis,
Cuncta tremunt undis, ac multo murmure montis
Spumens invictis canescit fluctibus amnis.

Totiž básnicky [3]) k řece Nilu řeč svou čině, takto mluví:

Když ten svůj tok velmi prudký pouštíš mezi břehy úzký,
Odtud s vysokého skalí spád se prudce dolů valí,
Tuť žádné skalní propasti nemohou ti postačiti;
Pročež durdíš [4]) se a zpouzíš, až pěnami k nebi házíš,
Pro tvé tak hrozné ječení cítit jest všeho třesení;
Velké hory hřmějí silně, vlnobití hustě plyne,
O skalí se obrážeje, řeku pěnou oběluje.

Cesta tam jest velmi nebezpečná, pro divné přeludy a pří-

[1]) štol. [2]) padaje. [3]) poeticky. [4]) frníš.

šery ďábelské, kteréž se tam ukazují, a k tomu pro veliké hory nepřístupná.

Od těch spádů za některý den cesty jest ostrov *Syene*, na němž město někdy slavné bylo, ale nyní sotvíčka ves zůstává; o tom městě psal *Plinius lib. 2. c. 72.*, že leží pod znamením raka, *sub tropico cancri*, na kteréž když slunce přišlo, že tak rovně nad městem stálo o polednách, že ani nejmenšího stínu, buďto okolo lidí aneb jakýchkoli jiných věcí, v něm nečinilo a nevydávalo. *Lucan. lib. 2. Umbras nusquam flectente Syene.*

Od toho ostrovu potom Nilus mezi roviny egyptské a do volné prostrannosti jako z vězení ňákého se dostává a vychází, až do moře Prostředzemního sedmery prameny, jakž jsem nahoře položil, vpadá.

Byla pak věc divná starým vypisovatelům a nezpytatedlná při Nilu, že každého roku mimo povahu jiných řek a potoků (čehož jsem také v první knize o Jordanu dotekl, však okolo času velikonočního za některý den povodně tam bývají, ne jako tuto na měsíce) v prostřed, ano také přese všecko léto velice se rozvodňuje, a to v jistý čas, v němž přichází i odchází, jakž o tom již nahoře dotčeno; nýbrž že to již od mnoha set let a snad od potopy světa bylo. Proťež v té krajině města a vesnice na pahrbcích nejvíce vzdělány a vystaveny jsou, tak aby v čas rozvodnění lidé sebou i s hovady bezpečni a zachováni býti mohli. Nebo přihází [1]) se, že někdy voda nenadále do nízkých míst vystoupí, kdež kdo rychle dobytků neopatří, voda je zatopuje. Ano v tom čase města a vesnice nejsou nežli co nějací ostrovové plní skal a kamení u vodě, nápodobně co v *Archipelago Cyclades* ostrovové, jichž do padesáti malých pospolu leží. *Plinius lib. 4. cap. 12. Hermolaus etc.* Tehdáž ani dobytka vyhánětí nemohou na pastvy, ale jej pící doma chovati musejí, a sebe živiti tím, čím se kdo prvé zásobil. I tam by tehdáž nalezl takové lidi, zvláště lakomce bohaté, kteříž ve žni a v hojnosti nakupují toho, co by potom chudším v čas povodně podlé své vůle prodávali a je drahotou sužovali.

Jakož tehdy o původu té řeky Nilu nejednomyslní byli spisovatelé, tak ovšem o tom divném rozvodnění rozličná domnění u lidu bývaly. *Thales*, *Eudemenes*, *Lucret. lib. 6.* a jiní s nimi pokládali toho tu příčinu, že prý letní libí větrové, *Etesiæ* nazvaní,

[1]) trefuje.

kteříž těch časův za 40 dní vějí (a to jsou u nás nejteplejší větrové ve dnech psích), ti že proti vodě Nilu od moře Prostředzemního vějí a vodu v Nilu zastavují, že ona zpátkem do země couvá a tak do moře nepadá. Ale to zdání není pravé z těch příčin, že když *Etesiæ* začínají váti, již tehdáž *Nilus* přestává růsti a počíná zas opadati. Potom bylo by to též při jiných řekách Afriky, kteréž v té straně proti větrům do moře vpadají, avšak se zpátečně nedmou. Dále řeka *Niger*, totiž Černá nazvaná, kteráž z druhé strany Egypta do moře *Oceanu* padá, a však z jedněch krajin jako *Nilus* pochází a v týchž časích se rozvodňuje, ta větry *Etesiæ* nemůže býti zadržována, proto že ji ženou do moře a nejdou proti ní; a takž jiná toho příčina býti musí. Naposledy byla by voda v Nilu čistá jakožto ustalá, a ne nad spůsob jiných časův tehdáž nejkalnější.

Anaxagoras Physicus, *Euripides* a jiní smýšleli, že v těch zemích za Egyptem skalnatých velicí sněhové býti musejí, kteříž v tom čase se rozpouštějí a takovou povodeň činí; což proti položení a přirození těch míst jest. Nebo ty země leží pod největšími horky, a žádné zimy, nerci-li sněhů, tam nemívají. *Democritus Abderita etc.* A řeka *Nilus* svým tokem přinášela by nějaké kusy ledu, aneb větrové studení by to v Egyptě z těch zemí přicházejíce svědčili; čehož však ničehož se neděje.

Euthimenes a kněží egyptští (jakž *Diodor. Sic.* svědčí) měli za to, že z *Oceanu* moře pocházejíc Nilus, když se toho času moře vydýmá, z něho takové vody do Nilu přicházejí, a snad z toho soudili, že jakž *Plinius 31. lib. 4. cap.* píše, pokolikráte Nilus slanou vodu měl; však to z jiné příčiny se státi mohlo, a nikoli z moře nepochází, neb jest věc vědoma a proti nahoře položenému původu.

Herodotus pokládá tuto příčinu, že slunce před velikými vodami Nilu právě nad těmi zeměmi stojí, a z vod do povětří vytahuje vlhkost a oblaky činí, kteréž vítr do jiných zemí zanáší a tam prška působí; v tom pak času rozvodnění že slunce odchází od těch zemí, a nad Asií a Řeckou zemí stojí, když prý tolikéž řeky a vody vysušuje a malé činí, a tehdáž z Nilu vody neuchází, pročež na svém spůsobu zúplna a veliký jest, a jak horka přicházejí, tedy uchází a menší bývá. Ale kdyby slunce to činilo Nilu, také by totéž při jiných řekách v té straně působilo; ale nic se toho při jiných řekách pod větším horkem slunečným nestává, pročež není to žádná podstatná příčina. Což vše obšírně

Messer Hier. Fracastoro del cresc. del Nilo. Lucan. lib. 10. vypisujíc zamítá a poráží.

Za našich posledních časův, jakož jiné mnohé věci vynalezené jsou, tak tuto také, když se do těch zemí Portugalští [1]) dostali, ti té pochybnosti a nepovědomosti omyl napravili a pravou její příčinu [2]) vyjevili. Nebo svědčí to, že žádná jiná přičina těch rozvodnění není, jako veliké pršky, kteréž v těch mouřeninských krajinách tehdáž, když se u nich zima začíná (což přichází vedlé našich časův z počátku Dubna měsíce, když se u nás začíná jaro) tak dlouho trvají, že se zdá věc k víře nepodobná. Nebo píše *Francis. Alvarez*, že tak hrubé přívaly těch časův tam viděl, jakoby, jakž se říká, lil; a jednoho času, když se u jednoho potoku procházel s některými svými tovaryši, že veliký hřmot zdaleka slyšel, až potomně viděl vodu se valiti v údolí, v němž tehdáž byl, zvýši dlouhého oštípu, a ta že kamení a jiné řeceniny s sebou nesla, a v těch místech skalnatých takový hřmot vydávala, nejináč než jakoby hřímalo; a svědčí to, že každého roku, co tam byl šest let, zúplna celý měsíc i přes dva měsíce pršelo; a jsouce ty země skalnaté, té vody do sebe nepijí, nýbrž se splakuje, do údolí a potoků se shání, do velikých řek a jezer, kteréž potom mezi tím časem se rozvodňují, a odtud Nilus k půlnoci, *Niger* a *Zaire* řeky k západu skrz království *Congo* a *Guinea*, tímž způsobem se rozvodňující, tekou a přicházejí. Což také *Edoar. Lopes des. lib. Congo cap. 10.* pojišťuje, a jiní těch zemí povědomí. Z jakých pak příčin těch časův tam tak veliké a dlouho trvající pršky bývají, to pěkně a obšírně vedlé přirozených a *fysických* příčin *Fracostoro* výš dotčený a *Batt. Ram. Sopra il crescer del Nilo* vypravují, a že jinde, jako v *Scythii* okolo hory *Caucasu* sněhové, v Indii okolo řeky *Idaspes* řečené, krupobití a dešťové také svými jistými časy dlouho trvávají.

Ta řeka *Nilus* jako druhá po pánu bohu vychovává Egypt. Nebo s těmi dešti a přívaly mnoho se země splakuje, a tokem prudkým skrze mnohá úrodná údolí jdoucí s sebou bahno a zemi černou hlinovatou zachvacuje, tak že v čas jejího se rozlívání po vůkolí egyptském zanáší tou zemí a zakaluje všecken svrchek země, co ho koli zasahuje a přikrývá, od níž úrodné roli, jakoby je nejlép zahnojil, učiněno bývá. Nebo sic všecken Egypt byl by neúrodný, poněvadž sám holopískovatý jest, a tu nic nevyraší,

[1]) Portugalezerové. [2]) pravý její grunt.

kde voda nezasahuje, a když se tu, kde dochází, málo do země hrabe, tehdy písek zespod se nachází. Při tom také tuto jsem vyšetřil, že čím dál tím více země v těch krajinách voda nanáší; od čehož pochází to, že kde od některého sta let vysoko země nanesla, tam nedochází a nezavlažuje země, pročež tu neúrodná a pustá země zůstává. Což se již v skutku nachází nad *Cairem* za mnoho mil zdýli, kdež před lety prvé všudy Nilus docházel; jako v Tebaitském kraji, kdež město znamenité *Thebæ* nazvané, a někdy stolice Faraonův králův Egyptských, stálo při Nilu vystavené, v okršlku 140 honův obsahující, 100 bran mající, a jiných k víře téměř nepodobných obzvláštností, o nichž *Herod.* a jiní píší: to s mnohými jinými městy a městečky, pro neúrody skrze nedocházení k nim Nilu u nich vzešlé, k spuštění a dokonalé skáze přišlo. Vedlé čehož jistá věc jest, že čím dál tím méně země Egyptská se zavlažuje, a čím dál tím víc zaniká; a již ty země o mnoho tisíc tak mnoho lidu vyživiti nemohou, jako jsou předešle mohly; ano kdyby měl dlouho svět státi, neminulo by mnoho set let, žeby všecken Egypt třebas zanešen byl a spustl.

V té řece Nilu jsou rozličné ryby, jež by dlouho bylo vyčítati, některých však toliko potvor dotknu, jako předně krokodilův. To zvíře jest čtvernohé, dlouhé a nízké, šeredné, hrozné a škodlivé, některé 5, 6, 10 až i dvacet loket dlouhé i s ocasem, kterýž obyčejně tak dlouhý má, jak samo dlouhé jest; a tři dni před tím, nežli jsme do *Cairu* přijeli, pravili nám na cestě, že jsou jednoho krokodila živého tak hrubého do města přinesli, že jsou ho na dvou velbloudích svázaného nésti musili. Po hřbetě má tvrdé a kamenité šupiny, jichž žádnou mocí a zbraní nelze prosekati, prostřeliti ani probosti, než pod břichem jest měkké kůže, tu nerci-li železem, ale dřevem špičatým může se otevříti: vůbec [1]) jakoby veliká ještěrka mohla býti, takové vší postavy on jest. Ústa má veliká a zuby ostré, jazyku nemá, a mimo povahu jiných zvířat ne nižší a spodní dásni, ale hořejší hýbe a otvírá. *Plin. lib. 8. c. 14. 25. lib. 1. c. 37. Albertus.* Vedlé toho nad přirození zvířat čtvernohých nosí vejce a vysazuje, nemnoho větší nežli jako husí neb pávové, a ty na sucho vynáší v hnízdě naschvál zemí osypaném a daleko od vody, kdež by také voda toho roku nezatopovala, což on sobě velmi mírně a právě předzvídá, že jest se čemu podiviti; a potom z toho vejcete malého (kterýchž

[1]) summou.

Messer Hier. Fracastoro del cresc. del Nilo. Lucan. lib. 10. vypisujíc zamítá a poráží.

Za našich posledních časův, jakož jiné mnohé věci vynalezené jsou, tak tuto také, když se do těch zemí Portugalší [1]) dostali, ti té pochybnosti a nepovědomosti omyl napravili a pravou její příčinu [2]) vyjevili. Nebo svědčí to, že žádná jiná příčina těch rozvodnění není, jako veliké pršky, kteréž v těch mouřeninských krajinách tehdáž, když se u nich zima začíná (což přichází vedlé našich časův z počátku Dubna měsíce, když se u nás začíná jaro) tak dlouho trvají, že se zdá věc k víře nepodobná. Nebo píše *Francis. Alvarez*, že tak hrubé přívaly těch časův tam viděl, jakoby, jakž se říká, lil; a jednoho času, když se u jednoho potoku procházel s některými svými tovaryši, že veliký hřmot zdaleka slyšel, až potomně viděl vodu se valiti v údolí, v němž tehdáž byl, zvýši dlouhého oštípu, a ta že kamení a jiné řeceniny s sebou nesla, a v těch místech skalnatých takový hřmot vydávala, nejináč než jakoby hřímalo; a svědčí to, že každého roku, co tam byl šest let, zúplna celý měsíc i přes dva měsíce pršelo; a jsouce ty země skalnaté, té vody do sebe nepijí, nýbrž se splakuje, do údolí a potoků se shání, do velikých řek a jezer, kteréž potom mezi tím časem se rozvodňují, a odtud Nilus k půlnoci, *Niger* a *Zaire* řeky k západu skrz království *Congo* a *Guinea*, týmž způsobem se rozvodňující, tekou a přicházejí. Což také *Edoar. Lopez des. lib. Congo cap. 10.* pojišťuje, a jiní těch zemí povědomí. Z jakých pak příčin těch časův tam tak veliké a dlouho trvající pršky bývají, to pěkně a obšírně vedlé přirozených a *fysických* příčin *Fracostoro* výš dotčený a *Batt. Ram. Sopra il crescer del Nilo* vypravují, a že jinde, jako v *Scythii* okolo hory *Caucasu* sněhové, v Indii okolo řeky *Idaspes* řečené, krupobití a dešťové také svými jistými časy dlouho trvávají.

Ta řeka *Nilus* jako druhá po pánu bohu vychovává Egypt. Nebo s těmi dešti a přívaly mnoho se země splakuje, a tokem prudkým skrze mnohá úrodná údolí jdoucí s sebou bahno a zemi černou hlinovatou zachvacuje, tak že v čas jejího se rozlívání po vůkolí egyptském zanáší tou zemí a zakaluje všecken svrchek země, co ho koli zasahuje a přikrývá, od níž úrodné roli, jakoby je nejlép zahnojil, učiněno bývá. Nebo sic všecken Egypt byl by neúrodný, poněvadž sám holopískovatý jest, a tu nic nevynáší,

[1]) Portugalezerové. [2]) pravý její grunt.

kde voda nezasahuje, a když se tu, kde dochází, málo do země hrabe, tehdy písek zespod se nachází. Při tom také tuto jsem vyšetřil, že čím dál tím více země v těch krajinách voda nanáší; od čehož pochází to, že kde od některého sta let vysoko země nanesla, tam nedochází a nezavlažuje země, pročež tu neúrodná a pustá země zůstává. Což se již v skutku nachází nad *Cairem* za mnoho mil zdýli, kdež před lety prvé všudy Nilus docházel; jako v Tebaitském kraji, kdež město znamenité *Thebæ* nazvané, a někdy stolice Faraonův králův Egyptských, stálo při Nilu vystavené, v okršlku 140 honův obsahující, 100 bran mající, a jiných k víře téměř nepodobných obzvláštností, o nichž *Herod.* a jiní píší: to s mnohými jinými městy a městečky, pro neúrody skrze nedocházení k nim Nilu u nich vzešlé, k spuštění a dokonalé skáze přišlo. Vedlé čehož jistá věc jest, že čím dál tím méně země Egyptská se zavlažuje, a čím dál tím víc zanáší; a již ty země o mnoho tisíc tak mnoho lidu vyživiti nemohou, jako jsou předešle mohly; ano kdyby měl dlouho svět státi, neminulo by mnoho set let, žeby všecken Egypt třebas zanešen byl a spustl.

V té řece Nilu jsou rozličné ryby, jež by dlouho bylo vyčítati, některých však toliko potvor dotknu, jako předně krokodilův. To zvíře jest čtvernohé, dlouhé a nízké, šeredné, hrozné a škodlivé, některé 5, 6, 10 až i dvacet loket dlouhé i s ocasem, kterýž obyčejně tak dlouhý má, jak samo dlouhé jest; a tři dni před tím, nežli jsme do *Cairu* přijeli, pravili nám na cestě, že jsou jednoho krokodila živého tak hrubého do města přinesli, že jsou ho na dvou velbloudích svázaného nésti musili. Po hřbetě má tvrdé a kamenité šupiny, jichž žádnou mocí a zbraní nelze prosekati, prostřeliti ani probosti, než pod břichem jest měkké kůže, tu nerci-li železem, ale dřevem špičatým může se otevříti: vůbec [1]) jakoby veliká ještěrka mohla býti, takové vší postavy on jest. Ústa má veliká a zuby ostré, jazyku nemá, a mimo povahu jiných zvířat ne nižší a spodní dásní, ale hořejší hýbe a otvírá. *Plin. lib. 8. c. 14. 25. lib. 1. c. 37. Albertus.* Vedlé toho nad přirození zvířat čtvernohých nosí vejce a vysazuje, nemnoho větší nežli jako husí neb pávové, a ty na sucho vynáší v hnízdě naschvál zemí osypaném a daleko od vody, kdež by také voda toho roku nezatopovala, což on sobě velmi mírně a právě předzvídá, že jest se čemu podiviti; a potom z toho vejcete malého (kterýchž

[1]) summou.

Delphin, aneb mořská svině, jest také nepřítel krokodilů, nebo dostává se z moře do Nilu, a když jej vidí, hledí chytrosti [1]) užiti, a maje špičatý a ostrý hřbet, ten zježí a rozepne jako ploutve, pustí se pod břicho krokodilovo, a těmi jej bode až ho probode a díru mu prořeže, že ho krev ujde a vody do těla naběhne, od čehož umírá. Také jiné zvíře *Stincus* řečené, a veliké některé co krokodil, jemuž hrubě nápodobné jest, však ne tak škodlivé a lidem násilí činící, to vždycky s ním bojuje. *Plinius lib. 28. c. 8.*

Maso krokodilův obyvatelé staří i mladí jedí, a vozí je na trh, jako u nás do Prahy jesetry a lososy, na váhu je prodávajíce.

Ačkoli mnozí tak mněli, jakoby se nikdež jinde krokodilové nenacházeli, jen toliko v Egyptě v té samé řece Nilu, ale jsou jistí svědkové, kteříž to vysvědčují, že se v jiných řekách podobní nacházejí a to v velikém počtu: jako v řece *Niger* a v jezeru *Zaire* v zemi Mouřeninské. *Lopez des. Congo.* Potom okolo ostrovu sv. Tomáše. *Navig. all Isola di S. Thoma.* Opět v království *Cananor. Odoard. Barbosa.* Item, v řece *Ganges. Giov. di Barros.* Opět okolo ostrovu *Goa. And. Corsali.* Zase v Indiích Západních. Také píše Petr Martyr, že se v zemi jmenem *Xaqueguara* nacházejí, a když utíkají aneb kde se zdržují, že libou pížmovou vůní kadí a po sobě zanechávají. Item v řece jedné krajiny *Cevola* nazvané. *Fern. Alarchon relat.*

Giov. Lioni. 9. parte del l' Africa připomíná, že za časův Římanův a křesťanův, dokud oni ty země drželi, že jsou krokodilové tak ukrutní a škodliví nebyli, jako jsou za panování Mahometánův; a vedlé toho přivozuje *Meshudum delle cose mir. scoperte alli tempi mod.*, kterýž píše, že za panování *Humeth* syna *Taulona* byla nalezena v jednom chrámě pohanském v zemi vespod vedlé základů [2]) zakopaná podoba [3]) olověná veliká, nápodobná krokodilovi, na té že byly divné podoby [4]) a znamení [5]). Tu podobu [6]) ten jistý *Humeth*, nevěda co by znamenala, že dal rozdělati, a od té chvíle že ty potvory tak lidem i hovadům škodí. Ta tedy podoba [7]) nemusila nic jiného nežli čáry býti. Ačkoli pak toho dokládá, že pod Kairem dolů k moři žádnému nic krokodilové neubližují, krom toliko nad Kairem; však jest věc jistá, že všudy škodí a nikdež dobří nejsou.

Vídá se také v Nilu *Hyppopotamus*, po česku „vodní kůň".

---

[1]) fortele. [2]) gruntů. [3]) figuru. [4]) figury. [5]) charaktery. [6]) figuru. [7]) figura.

Zvíře to jest čtvernohé, kopyta rozděleného co vůl, těla velikého, většího nežli bůvol aneb zubr, a více k těm hovadům některým postavou nežli koni podobný. Tlamu má pleskatou a širokou, ocas krátký, nápodobný svinskému; jinde po těle nemá srsti žádné, čnějí mu z huby velicí a lesknatí zubové, a svrchní pysk nahoru má obrácený jako divoký kanec; kůže na něm tak tvrdá, že jí, když uschne, nelze prosekati, nerci-li řezati se může [1]), leč se namočí, protož jí užívají na *rondelle*, pavezy, hemelíny a jiné rozličné potřeby; hlas jeho jest rovně takový jako kravské řvaní. Obcuje v vodě i na zemi, rovně jako krokodil; však obyčejně v noci na pastvu z vody vychází a na osení velikou škodu činí, a pasa se vždycky zpátkem k vodě postupá, aby vždy blíž a blíž k vodě se přibližoval, a tím spíše před lidmi do vody uteci mohl. *Elianus.*

Ten kůň žere také lidi, když jich u vodě dostati může; jakož pak často přijda [2]) na malou lodku, na ni se vyskytna potopí ji i s lidmi. Zuby jeho jsou drahé, proto že dělají z nich rozličné věci a řezby; jakž *Pausanias Arcad.* píše, že viděl při jedné modle zlaté tvář z zubů koně vodního, místo slonové kosti.

Píší o tom zvířeti, že jest nejprvnější bylo, od něhož lidé vzali krve pouštění pro ujití nemocí. Nebo, prý, když se začasté přeplní a od toho lenivé a příliš tlusté učiněno bývá, tehdy vychází a hledá při břehu nalomeného a ostrého tří, aneb při plotu najda dřevo ledajakés, o to se tak tuze tře a na ně tiskne, až sobě na noze jistou žílu probodne a krve do vůle vypustí; potom tu díru sobě blátem zamaže, a takovým spůsobem čerstvější bývá. *Plinius lib. 8. 20. 27. Massardus.*

Vypravují i to o něm, že když vyroste v svou dobu, tedy mateř svou od samce otce svého odloudí a jí se přidrží, a protož je za jedno nevděčné zvíře pokládají; jakož o něm to i jiné vypravuje *Jok. Pet. Valerianus Hieroglyph. lib. 29. Gesnerus, Aristot. lib. 2. cap. 7. animal.*

Takového zvířete J. M. C. ráčí míti kůži celistvou na hradě Pražském z Egypta přinešenou, kteréhož postava [3]) srovnává se s těmi, kteréž v Egyptě jsou.

Na zavírku této kapitoly tuto něco o zvířátku *Ichneumon* řečeném dotknu, proto že jsem o něm napřed zmínku učinil.

To zvířátko netoliko s krokodilem válčí, ale také s hady, jako s *Aspidem* jedovatým hadem (jehož smrtedlné uštknutí jest) a to

[1]) nemůž. [2]) trefíc. [3]) forma.

tímto spůsobem: válí se v blátě tuhém, a když se dobře zkálí, suší se zas na slunci, až na něm to bláto přischne a bude co kůra; potom válí se opět a osuší, což činí po několikráte, až bude bláta na sobě míti co nějakou zbroj; a když tak opatřeno jest, číhá na hady, a jak kterého napadne, nastavuje mu ocasu blátem připeklého; do toho had kouše a jedu napouští tak dlouho, až to zvíře čas svůj uhlédaje obrátí se a chytí hada za hlavu, a tu ho zahryze a sní. Žere pak všelijaké jiné zeměplazy a živočichy, jako ještěrky, pavouky, myši, žáby atd. Ptáky lapá co kočka, též kuřatům a slepicím druhdy neodpouští.

Jest něco větší nežli kočka, však kde kterou kočku postihnouti a popadnouti může, udáví ji; a jakkoli ústa velmi malá a špičatá má, však předce se rádo rve se vším, i s největším psem, a dá mu dosti hry.

Turci těch zemí chovají je v svých domích místo koček, nebo čistí jim domy před všelijakými žížalami a potvorami škodlivými; sedláci je nosí mladé na trh a prodávají, bývají krotcí jako která kočka u nás. Slove vůbec myš Faraonova; více o něm píší *Bellon. lib. 2. c. 22. Nicander* a jiní.

Kapitola 20.

Kterak jsme se z města Buláko do Rosetty plavili, a odtud do Alexandrie dostali.

Bylo poněkud nahoře dotčeno, kterak jsme se do Buláko dostali, a odtud po Nilu dolů do Alexandrie plaviti mínili. Na tom tehdy se ustanovivše, šli jsme za předměstí Kairské, kdežto všech obchodnických lodí [1]) stanoviště jest; kdež také každého času množství rozličných a obyčejných na Nilu lodí se nachází, jakož jsme i my jich dostatek našli; a přijevše před večerem, k lodí jsme, již prvé na ní místo zamluvené majíce, a *dzierma* byla, pospíchali, a tu smluvivše i zaplativše napřed, což těm plavcům náleželo, rozžehnali jsme se s našimi tovaryši tehdejšími, totiž tulmačem a Židem, a sami v lodí zůstali, očekávajíce na čas plavení. Zatím pak zásobili jsme se také na cestu potravami [2]) od chleba, sýra, kuřat pečených a jinými věcmi nakoupenými.

---

[1]) handlířských šifů. [2]) profanty.

Strojilo se pak a bylo pohotově jiných lodí do jedenácti, na nichž se vedlé nás mnoho lidu plaviti hotovilo, z nichž netoliko na naší, ale i na jiných nejvíce byli Židé a egyptští vojáci, kteříž do Uher proti křesťanům táhli, však ne s tak veselou myslí, jako u nás naši vojáci [1]) proti nim; tuším více to dělali z mušení a nevyhnutedlné nouze, nežli z dobré vůle, rovně co v hřebeně zmatené vlasy zamáchají se a zadrhují, vedlé přísloví: *Tutti i groppi, vengono al pettine*, tak že tito podobně bezděk v to potaženi byli, rozumíno bylo.

Dne třidcátého prvního, posledního měsíce Října, to bylo v sobotu po svatých Šimona a Jůdy, asi tři hodiny přede dnem vyjelo nás okolo 13 lodí [2]) s naší velikou radostí, a tehdáž s pomocí plachet roztažených výborně jsme jeli, ale nedlouho, proto že potom dále ticho bylo a větru se nám nedostávalo, pročež sami vesly táhnouti jsme musili. A takž jedouce přijeli jsme nejprvé k jednomu městu pustému, kdež jen koliks chalup celých jest, tak jakž mi v Kairu o témž oznámeno bylo, totiž k svatého Makaria kláštera, kterýž někdy přeslavný a bohatý byl. Okolo toho nachází se to orlové kamení, jakéž i k nám přivážejí, a jest k mnohým věcem prospěšné. Odtud jsme mimo mnoho jiných vesnic a městeček se plavili, až nám tak celý den minul. Potom v soumrak přijeli jsme k jedné vsi, proti níž nedaleko jedno od druhého z té strany *Garbie*, totiž Damiáta, dvě města jmenem *Pharson* a *Foua*, kteréž před lety větší bylo nežli Kair a ještě po Kairu největší zůstává; a tu se začíná Delta ostrov tak nazvaný, proto že se tu Nilus řeka na dva hlavní díly dělí, a z těch potom doleji jiná jako nějaká ramena jdou, tak že jich, jakž jsem nahoře doložil, sedm do moře vpadá, a odtud též Nilus se na sedmero dělí.

Ty dvě hlavní ramena obsahují v sobě kraj veliký, dobře do pěti neb šesti set mil vlaských v svém vůkolí, a skrze ten kraj se rozvodňuje Nilus po příkopích naschvál nadělaných a zemi po všem Egyptu nejúrodnější činí; jakož pak z té příčiny nejvíce tam obyvatelův a měst i městeček jest. Ostrov ten slove Delta od řecké litery, proto že v takovém položení ta dvě ramena z Nilu a z třetí strany moře Prostředzemní jej takový činí, totiž na způsob tříuhelníku [3]) △, jakž od starodávna a všech časův tak a nejináč vypisován byl. *Diod. lib. 1. c. 3. Hircius lib. 4. bel. Civ.*

V tom městě nad vrchním koncem [4]) toho kraje aneb ostrova

[1]) soldáti. [2]) šifův. [3]) triangle. [4]) špicí.

Delta odpočívali jsme při břehu do půl noci; mezi tím okolo třetí hodiny na noc začali Židé v naší lodi hřmot [1]), a učinivše pokřik chytali se některých zrzavých ručnic, jichž spolkem tři aneb čtyry měli, a z těch dali se do střílení dosti nemotorně a nespěšně, pro neumělost svou a bojácnost. Nebo třásli se strachem, volajíce, že vidí některé lodičky po vodě k nám se plaviti, a v těch že žádní jiní nejsou nežli loupežníci. Což sic tak bylo, že některé zdaleka bylo viděti, ale jakým úmyslem k nám směřovali, to nevím, ačkoli dost možné bylo jednu aneb dvě lodi ve snách přepadnouti, proto že jsme nestáli pohromadě a pospolně, ale jedni od druhých na hony vzdáli, a někteří předce jeli před námi. A kdyby bylo nač přišlo, byli by Židé tenčeji zpívali nežli onen, o němž přísloví jest: *Ha messo le pive in sacco,* „když píšťaly do pytle vstrčil." My tehdy nevidouce patrného nebezpečenství, a majíce Židy tak udatné hrdiny [2]), kteříž znamenitě pro obranu naši stříleli, totiž všecko vzhůru do povětří, tušim že nesměli k líci přiložiti, aby nemusili vedlé něho měřiti a někoho z druhých udeřiti [3]), aneb, což jest podobnějšího, že se báli, aby se sami svými ručnicemi od pohlavku neporáželi, majíce je nevyčištěné a nábojem nezkušené [4]); na něž my se dívajíce jistě od smíchu jsme se zdržeti nemohli, aniž do odjezdu zas oněchno usnouti pro křik a nepokojení se Židův nad tím nebezpečenstvím domnělým, nebo sic jim žertu nebylo žádného.

Prvního dne Listopadu, to bylo v neděli na den Všech Svatých, když bylo po půl noci, odtrhli jsme od toho místa a jeli jsme dosti prudce, až jsme vjeli do jednoho ramene, kteréž přímo do moře vede, a po levé straně nechali jsme jiného, vedoucího přímě do města Alexandrie, a však že jest rukou lidskou bylo udělané a toliko příkopem širokým jest, není obyčej tudy, aniž možné s lodími [5]) jezditi, proto že není tak hluboké jako hlavní a přirozené, kterýmž jsme jeli; jest zajisté ono proto udělané, aby tudy do Alexandrie sladká voda docházela a tam zahrady okolo města zavlažovala a čisterny v městě naplňovala, o čemž doleji oznámím. Tím tedy jedním velikým ramenem jeli jsme ten celý den bez přestání a jiného zvláštního nic neviděli, nežli vesnic a měst nehražených množství, a místy některého ptáka převelmi krásného s dlouhým ocasem, jakéhož k nám vycpaného i také někdy s peřím celistvého vozí, a místo peří se za kloboukem nosí, a ten slove rajský pták.

[1]) *Alarmo.* [2]) *Cavalliery.* [3]) trefiti. [4]) laduňkem nesprubované. [5]) šífy.

Když pak již noc nastala, nezastavili jsme se, ale předce jeli až do půl noci, a v tom jsme k městu *Raschid* aneb *Rasid* nazvanému připlouli a přistavili, a však do rána v lodi zůstávali.

Druhého dne téhož měsíce, jak se rozednívalo, vystoupili jsme z lodi a s některými Židy do města, a potom do jednoho velikého domu, čtverhraný dvůr [1]) v sobě majícího, přišli, jehož stavení bylo vysoké, dosti pěkně a nad spůsob těch zemí vystavené. Ten dům byl *fondiqua*, totiž kotce aneb sklad kupeckých věcí křesťanům náležející, na němžto tehdáž plno balíkův [2]) na dvoře i v pokojích do křesťanstva přihotovených leželo, tak že jsme my sotva komůrku malou pro sebe dostali.

To město sloulo před lety latině *Canopus*, jmenem jakéhosi *Canaba* plavce krále Řeckého *Menala*, a po zboření Troje na lodstvu královském [3]) tam povětřím vypuzeného a od hada na smrt uštknutého, při jehožto hrobu to město od jeho tovaryšův na památku založeno bylo, a tam zanecháni jsou, kteříž se domů, totiž do Řecké země, vrátiti nebo nemohli aneb nechtěli. Nyní slove *Raschid* aneb *Rasid*, vlasky *Rosetta*. Leží z té strany Asie při Nilu, domy v něm dosti vysoké a nákladné; a že jest tam veliký sklad od kupectví, protož také mnoho jich tam bydlí, jakož pak i Benátčané tam svého místo*consula* chovají, jehož *bailum* jmenují, a ten v své moci měl onen dům kupecký výš oznámený. Anobrž ve všech těch městech předních, v nichž jsem byl, v každém mají Benátčané z svých domácích faktory, kteříž nejvíc toho šetří, aby časně domů psali, v kterém místě a která zboží platí neb neplatí; vedlé čehož oni vědí se jak spravovati, tak že dříve nežli jiní svědí, an tito již s svým kupectvím tam jsou, a vedlé návěští a zprávy sobě dané ho odbývají, což jim k nemalému, ale velikému zisku jest. Ač město není zdmi obhraženo, však nedaleko odtud má malou pevnůstku pro ochranu, kdyby se nepřátelé po Nilu k městu dávali a škoditi chtěli. Jest v něm pěkný mešit, dvéře do něho jdou z náměstí [4]) a jiné od vody, odkudž stupněmi kamennými tam se chodí. Lázeň v tom městě jednu velice chválí a za nejpěknější i pro čerstvých vod hojnost za nejrozkošnější pokládají; jakož (prý) když císař Turecký Selim, Egypt sobě podmaniv, z Kairu do Alexandrie táhl, v ní se naschvále, slyše ji vychvalovati, zastavil a s některými předními pány myl, a ní dobře spokojen byl.

---

[1]) plac. [2]) balíkův. [3]) armádě královské. [4]) placu.

Obyvatelé v něm jsou jako v Kairu rozličných národův, o nichž již výš psáno, obchody [1]) vedou a řemesly se živí; také tam mnoho krámův po městě. Však domácí sousedé nejvíce stojí cukru vařením, pro nějž zvláštní domy mají, a pro reyže mlácení, kterouž vymlacují jakýmisi holemi [2]) samotepoucími, po jistých nástrojích [3]) k tomu připravených; a tak mlácenou v roce do několik tisíc korců [4]), všecku v tom samém kraji zrostlou, potom jinam prodávají. Město palmovím jako lesem nějakým obrostlé jest, jiného také ovoce tam hojnost bývá, dobytka velikého i malého bez nedostatku.

V tom městě ten celý den jsme strávili, a zatím sobě osly za městem na jednom předměstí, k Alexandrii jdouc, jednali při těch, kteříž sami právo mají lidi hovady do Alexandrie z Rosetty dopravovati [5]), a každému, kromě těch, kteříž by svá vlastní měli, mocně bráti.

Dne třetího téhož měsíce, to bylo v úterý po Všech Svatých, majíce projednané mezky, na nichž jsme jeti měli, také jsme se potravami [6]) opatřili a se dvěma Židy ven z města vyjeli. A však byli jsme u předměstí zastaveni od našich mezkářův za příčinou Židův našich, kteříž vedlé zchytralého obyčeje svého záplatou je oklamali, pročež nám tu na krátce všecky mezky vzíti a nás na pěchotě nechati chtěli. Tehdy my rozumějíce tomu, ano pes na vlka přišel, a žehy se bez nás neporovnali, musili jsme se v to vložiti, a Židy, aby smlouvě zadosti učinili, naprositi. A po té jsme asi hodinu na den jeli k té straně západní po píscích přes půl míle české až k břehům moře Prostředzemního. Tu jsme se vedlé moře obraceli, majíce je po pravé ruce, přímo k Alexandrii.

Potom když bylo okolo snídaní, přijel k nám jeden Arab na koni, chtěje na nás míti peníze; s tím se opět Židé dlouho hádali [7]), až jsme mu vždy koliks mejdinů pro pokoj a spěšnější naše jetí dali. Nebo při takové příčině právě to se praví: *Homo assaltato, mezzo preso*, totiž že „na koho taková chasa udeří, jakoby již z polovice zajatým byl," časně se raději poddávati potřebí jest. Jeli jsme pak mimo samé moře, a místem skrze vodu, až našim mezkům vlny o břich se obrážely a nás ostřikovaly.

Okolo poledne přijeli jsme k jednomu ramenu z Nilu po-

[1]) handle. [2]) knitly. [3]) instrumentích. [4]) strichů. [5]) fedrovati. [6]) profanty. [7]) hadrovali.

cházejícímu, a přes to jsme se dali na prámě převesti, nebo bylo veliké jako řeka Pražská, a za tím tu také z toho, co jsme s sebou nesli, posnídali. Od toho místa podávali jsme se pomalu a přímo do kraje, a moře v té straně daleko k městu Alexandrii obcházelo; tu jsme jeli mezi pěknými lesy palmovými a muzovými, a okolo nešporu spatřili jsme nad mořem pevnost tureckou, dobře vojáky [1]) osazenou, kteráž z té strany přístav [2]) Alexandrinský obraňovati může, od níž byli jsme na půl míle české; ale však my jeli jsme předce naší cestou v nesmírném horku a veliké mdlobě, až jsme v samý večer k městu Alexandrii a k bráně městské, kteráž vždycky zavřená bývá, a když lidé do města chtějí, teprva se otvírává, přijeli.

Ti dva Židé, kteříž s námi byli, volali na branného, a s ním mluvili, prosíce aby jejich známých Židů k nim povolal. Po chvíli tedy vyšli k nám někteří z těch Židův spolu s kolikasi Turky, kterýmžto zprávu jsme dáti musili, odkud jedeme, což oni zapsali i jmena naše; a dříve nežli nás do města pustili, těm Židům jakožto celným každý z nás po dukátu od osoby a Turkům tolikéž dáti jsme musili. Odtud jsme jeli jakousi dlouhou ulicí, a z té potom skrze jiné kratší, za dosti drahnou chvíli, až jsme přijeli k jedné *fondique* křesťanské, již národ franský a jiní k němu připojení drželi a *viceconsul* franský v ní vládl i bydlel; v té jsme s mezkův ssedli, a Židé s mezkáři mezi svou roveň od nás jeli.

O našem pak příjezdu bylo v té *Fondiqui* hned rozhlášeno, že poutníci přijeli, tak že se to doneslo i našich spolupoutníkův Jerusalémských, kteřížto vyjevše před námi z Kairu, ještě se tu zdržovali a na odjezd lodí [3]) očekávati musili. Ti hned s radostí velikou dolů sběhli a nás poznavše vítali, i do příbytku [4]) uvedli a možné pohodlí posluhováním nám činili. My pak tak jsme byli po cestě zemdleni, že jsme o nic, ani o jídlo nestáli, ale porozprávěje spolu, šli jsme hned na odpočinutí.

Na zejtří ráno, to bylo 4. dne téhož měsíce, k *viceconsu*lovi (kterýž má obyčej, jak se přistrojí, ke mši do kaply, kteráž v tom domě dosti pěkná a prostranná jest, choditi) jsme pospíšili, abychom se jemu ukázali; kterýžto nás přátelsky přivítal a nám se na žádost naši vším možným zakázal, a bude-li možné v tom času do *Malty* aneb *Sicilie* na *caramusale* aneb jiné lodí [5]) se plaviti, že nám k tomu dopomůže, připověděl. Jakož pak potomně i toho

[1]) soldáty. [2]) port. [3]) náve. [4]) lozumentu. [5]) jiném šífu.

dne dal se v přístavu [1]) ptáti, jaké jsou lodí mimo Benátské lodí [2]) před rukama, ale ničehož se doptati nemohl; protož radil nám, abychom se projednali do některé Benátské lodí [3]), že bezpečněji bude pro loupežníky mořské, a jistší věc domů se vraceti. I abychom rady jeho k dobrému svému užili, šli jsme hned toho dne po obědích ven z města ku přístavu [4]), a na člunu [5]) jsme k lodím [6]) Benátským vyjeli, s kterýmiž pro mělkost přístavu [7]) k městu blíž přijeti nemohli, nýbrž u pevností, o nichž níže položím, stály.

Byly pak tři lodí [8]) toho času: lodí [9]) *Balbiana*, lodí [10]) *Vidaletta* a lodí [11]) *Balbiana nova*. Spatřivše ty všecky, vyptali jsme se, kterou z nich nejprvé naloží [12]) a s ní do křesťanstva odjedou. I bylo nám oznámeno, že naloží Balbianu; na tu tedy jsme se projednali, kteráž byla největší a nejprostrannější z těch tří, a hned s patronem cestu smluvili do Benátek, kterýž nám den odjezdu jmenoval, totiž dvanáctého dne téhož měsíce, tak že se nám v tom čase dostalo město volně spatřovati a jeho příležitost poznamenati.

Kapitola 21.

Vypsání města Alexandrie.

Alexandria, nyní po turecku *Scanderia* aneb *Ischenderia* řečené město, bylo nejprv od Alexandra krále Macedonského, jakž *Josephus* toho čas pokládá, před narozením Krista pána 320 let vystaveno, a na spůsob pavézy aneb štítu macedonského všecko v okršlku svém v sedmnácti dnech do 6000 krokův zdí z uhelníkového [13]) kamene obehnané a ohražené. *Just lib. 2.*

Bylo za starodávna veliké, na osmdesáte honův zdi okolo mající; avšak nesmýšlím, aby kdy bylo všecko zúplna vystaveno a domy vyplněno, pro předhoří (latině slove *promontorium Alexandriæ*) dosti příkré a skalnaté, kteréž k straně egyptské v ohradě města jest, a není na něm mnoho řícenin ani příkopů znáti. Pevné také bylo, netoliko pro zdi dobré, ale i svým bezpečným a místným položením; nebo z jedné strany mělo moře Prostředzemní, z druhé jezero *Mareotis*, nyní *Buschiara*, o němž *Strabo*

---

[1]) portu. [2]) návy. [3]) náve. [4]) k portu. [5]) bárce. [6]) k návem. [7]) portu. [8]), [9]), [10]), [11]) nave. [12]) naladují. [13]) kvadrátového.

lib. 17., z třetí pouště písčité a nepřístupné od kláštera svatého Makaria, kterýž až podnes trvá a řečtí mniši tam bydlí, nazvané, a z čtvrté Nil řeku a bahna z té strany veliká. Ale však nicméně to bylo předešlých let nejpřednější na světě kupecké město, pro přístav [1]) příležitý a bezpečný na moři. Nebo jakákoli nejdražší a nejvzácnější zboží v Indii rostou, ta všecka, jakž jsem výš doložil, přenášela se po Červeném moři do Egypta a do Alexandrie, a odtud do Syrie, Asie, Vlaské, Francké, Hišpanské, Německé atd. Africké atd. zemí. A všecky ty země, anobrž Asia, Evropa, Afrika, musily převeliká cla aneb mýta platiti městu Alexandrii, odkudž králové jeho nevypravitedlné užitky a důchody měli. A příčinou takového bohatství mezi příslovím tehdáž předek mělo ten, že říkávali: *Aurea Alexandria, Antiochia pulchra, Nicomedia speciosa*, „Alexandrie zlatá, Antiochie pěkná, Nikomedie krásná.“ *Herodianus* píše, že množstvím svých obyvatelův žádnému městu, kromě jedinému Římu, těch časův napřed nedalo. Pročež stavením pěkným velice se rozmohlo, tak že když císař *Octavianus Augustus*, kterýž za času narození Krista pána kraloval, toho města dobyv, a úmysl maje pro svého nepřítele *Antonia* je zkaziti, spatřiv je, pro tři však příčiny ho nezkazil: jedno, že tak krásně vystaveno bylo; druhé, že v něm tělo Alexandra krále pochováno bylo (nebo ačkoli umřel v Babyloně, zemi Chaldejské, však byl od onad do tohoto města přivezen a pohřben); třetí, že v něm tehdáž jeden učený mudřec [2]) *Arrius* řečený školu držel, učil a bydlel.

Leží to město v veselém položení, však neúrodném, v písčité a skalnaté půdě [3]), tak že se do něho odjinud potravy [4]) a *victualie* dodávati musejí; a kdyby toho jednoho ramene z Nilu v naschvál vzdělaném příkopu neměli, aniž by zahrad a věcí zahradních, kteréž tou příčinou dosti pěkné a mnohé jsou, neměli. Však v těch pustých místech roste vůkol bylina *harmala*, arabsky *kaly* řečená, kterouž pálí na popel, a ten prodávají do Benátek, z něhož tam nejčistší sklo dělají; také kaparů a jiných některých bylinných zrostlin tam velikou hojnost mívají.

Brány má čtyry: jedna jest k moři, druhá k Nilu a ta jest východní, třetí k poušti a ta jest západní, čtvrtá k jezeru k poledni; k těm jsou nařízení, kteříž cla od kupcův vybírají a všecky věci přeštarují a přehledávají, a mnohdykrát i do naha lidi svláčejí, aby jim nic na cle neušlo. Křesťané při moři bydlící vedou ob-

[1]) port. [2]) filosof. [3]) písčitém a skalnatém gruntu. [4]) potravy.

chody [1]) do města odevšad, a cokoli tam přivezou, z toho musejí desátý peníz dáti, i když zase odvezti chtějí. Turci dávají dvacátý peníz. Obojí když po zemi do *Cairu* něco vezou, nic nedávají.

To město nyní na větším díle pobořené a popleněné [2]) jest viděti, a (jakž historikové svědčí) největší zkázu vzalo od jednoho krále z Cypru, kterýž s pomocí jiných křesťanův táhl proti žoldánovi, chtěje krále Ludvíka Franckého u Damiáty zajatého pomstiti, to město oblehl a dobyl; však nemoha ho zdržeti, když od žoldána v něm obležen byl, je na nejvyšší vydrancoval a vypálil a odtud po moři do Cypru se vrátil, tak že od té doby v předešlý svůj spůsob přivedeno býti nemůže.

V městě na vrchu nejvýš stojí věže vysoká, na té se stráž [3]) drží, z níž aby vidouce zdaleka lodí na moři tam jeti, návěští dávali Turkům v pevnostech, aby se na hotově měli a přikvačeni od nějakých nepřátel nebyli. Zůstává ještě také palác starý a dosti někdy nákladný, o němž zprávu dávají, že byl Alexandra Velikého. Blízko toho jsou dva sloupové, každý z jednoho a celistvého kusu mramoru strakatého, a všudy na nich rozličné podoby [4]) a litery vytesané. Jeden stojí rovně postavený a celistvý, druhý poražený a na několik kusů přeražený, obadva do 100 střevíc vysocí. Slovou *obelisco*, proto že nejsou okrouhlí jako sloupové, ale zespod čtverhraní a širocí, na vrchu špičatí. Píše *Plinius lib. 36. c. 9.*, že jsou dva císařové Římští, *Augustus* a *Claudius*, dva sloupy odtud, každý 125 noh vysoký, do Říma přes moře odvezti dali. A však všecky ty sloup nad hrobem *Pompeja* (Římského knížete, kterýž s Juliem císařem válku vedl, jakž o něm *in Comm. Cæs. bell. civili*, že u Alexandrie zahynul, obšírně se vypisuje) postavený, a ještě podnes za městem na předhoří v celosti stojící, jednu míli vlaskou od města vzdáli, daleko převyšuje. O tom píše *Plinius*, že jej dal *Ptolomæus Philadelphus*, učiniv větší náklad na přivezení nežli na vytesání, v *Arsinoe* postaviti a po Nilu dolů od *Thebis* města vézti, jehož vysokost jest do 80 loket a na patnácte pídí vůkol tlustý. Sloup ten jest okrouhlý a hladce vytesaný; k tomu jsme naschvál vyšli ven z města, najavše sobě jednoho janičara, aby nás tam provodil, a v bráně také, že ji nám z té strany otevřeli, spropitné jsme dáti musili. Kterýž zdálo se nám, že bychom jej přehodili, ale když jsme házeli, sotva přes polovici na něj jsme dohoditi mohli.

[1]) handlují. [2]) zplundrované. [3]) varta. [4]) figury.

Nebo přes míru svou stojí ještě na čtverhrané římse, do dvou sáhů vysoké, a nahoře na vrchu [1]) jest druhá římsa. O těch všech sloupích mají mezi sebou Turci rozličné a směšné bajky [2]) a rozprávky, jichž pro krátkost pomíjím.

Přístav [3]) při městě jest okrouhlý co půl kola [4]), a před ním leží ostrov *Pharos* řečený, a jest jako obrana a pevnost toho města, velmi blízce zavírá ten přístav [5]) a má s obou stran úzké cesty aneb klauzy táhnoucí se od moře k městu, na nichž jest nebezpečné plavení, a to příčinou velikého skalí, kteréž z vody ční i pod vodou leží. Pročež také *Ptolomæus Philadelphus*, král Egyptský, dal na té straně, kudy se z Egypta do země Syrské plaví, na témž ostrově *Pharos* vystavěti velmi vysokou věži z bílého mramoru, a nařídil, aby na té věži každé noci veliký oheň dělali, pro návěští a výstrahu dání těm, kteříž by se po moři k městu plavili, aby do přístavu vjíti [6]) a nebezpečenstvím se vyhýbati mohli.

Na tom ostrově bylo domečků osmdesáte dva, pro 72 vykladače (o nichž doleji oznámím), aby z nich každý v jednom pokojně a bez překážek lidských študovati mohl; o těch, že ještě za jeho času ukazováni byli, svědčí to *Just. Philos. etc. Martyr admon. gentium.*

Královna Kleopatra Egyptská dala tu věž obnoviti a slavněji okrášliti, tak že za div mezi sedmery divy světa se pokládala; a po té jiné při přístavích [7]) věže *Pharos* slouly. Připojila také ten ostrov k městu velikým a mocným náspem, jako tarasem nějakým, dlouhým sedmi honův, kterýž skrze moře šel; ale nyní zemí z Nilu hrubě zanešen, tak že několik honův ten ostrov země bližší jest, a na něm žádná věže není, nežli něco málo rumu a kamení, a téměř není znáti, aby kdy od země vzdálen býti měl. Slove starý přístav [8]), do něhož, že mělký a zanečištěný jest, na malých a nízkých lodích obyvatelé z té strany Afriky vtrhují; odkudž ten omyl povstal, že někteří psali, jakoby do něho žádná křesťanská lodi vjeti nesměla pro zápověd. Ale nic toho není, než kdyby jen s svými vysokými lodími [9]) tam mohli, tak dobře by tam projížděli jako i jiní.

Nyní jest jiný nový a hlavní přístav [10]) za některé hony od města, tak že mezi městem a ním dosti veliké předměstí od chalup chatrných jest, v němž nejvíce Židé bydlí a turečtí vojáci [11]) pro

[1]) špici. [2]) fabule. [3]) port. [4]) cirkle. [5]) port. [6]) portu trefiti. [7]) portích. [8]) portus. [9]) šífy. [10]) port. [11]) soldáti.

pomoc přístavu [1]), aby brzo do pevnosti v čas potřeby přispěti mohli. Od břehu začíná se zeď dosti tlustá, přes ten cíp do moře *Pharos* vystavená, a jde se po ní až k pevnosti, kteráž na konci stojí, dvojí zdí, několika baštami a uprostřed dosti vysokou věží opatřena jest; a v té vždycky vojáci pro obranu zůstávají, a z města se jim potřeby, až i ta voda, dodává. Z druhé strany naproti té pevnosti stojí věž zdmi obehnaná, na té se tolikéž stráž [2]) drží; a prostředkem mezi těmi dvouma věžmi musí každá lodí [3]) do přístavu [4]) i ven z něho jeti, a zavírá se také řetězem železným, kterýž od pevnosti až k té věži dostačuje, tak že z něho ani do něho bez povolení posádky [5]) žádná lodí nemůže.

Od té věže jest mostek dřevěný pro zavření z té strany přístavu [6]) až k břehu a samé celnici, kteráž z kamene o dvojí půdě vystavena jest, a v té Židé bydlejí a clo vybírají, tak přísně všecky věci přehledávajíce, že toho nikdež jinde ve všem tureckém panství není; a často mnohé věci mocí poberou, mnohých obmyslů a přitom chytrostí užívajíce, jakby na některé věci, jichž bývají žádostivi, lapáka [7]) pustili anebo vždy něco vydřeli a utrhli, podlé přísloví: *El can rosega l' osso, per che non puo inglotire*, totiž „pes nemůž-li kosti pozříti, vždy ji aspoň ohloze.“

V těch pevnostech chovají holuby, a když mají návěští, že se lodí ku přístavu [8]) přibližuje, vyjedou na lodí opodál od přístavu [9]) naproti ní [10]) a ty holuby v kleci s sebou vezou; tu spatříce lodí a kdo jest v ní, i co jiného přes to potřebí, pustí jednoho neb dva holuby s cedulkou přivázanou k sangiakovi do města, aby časně o všem zprávu měl, o čemž nahoře již prvé zmínka byla učiněna.

Domy mají na spůsob Kairských bez střechy, a pro nesmírné horko u nich tam v noci léhají, aby nočního chládku požívali, a to jak v zimě tak v létě; a nemají tam ložť ustlaných jako u nás, ani od dřeva pod nebesy a jináč postavených, ale z prosta na zemi koberec aneb houni prostrou a druhou se přiodějí; na těch a pod těmi tak libě spí, jako kdo u nás na dobré ustlané posteli. Pročež není divu, že jsou Egyptčané a z nich Alexandrinští nad jiné národy nejlepší hvězdáři byli, proto že léhajíce a vstávajíce, aneb v myšlénkách ležíce, vídali hvězdy běh zvěrokruhový [11]) vycházením i zacházením vykonávati, při nichž pravé bylo i to

---

[1]) retuňk portu. [2]) varta. [3]) každý síf. [4]) portu. [5]) *quardie.* [6]) portu. [7]) hurtíka. [8]) šíf k portu. [9]) portu. [10]) němu. [11]) *cursum Zodiacum.*

heslo: *La notte le madre di pensieri*, totiž „noční čas myšlénky sbírá.“

V tom městě mají svobodu křesťané větší nežli v kterém jiném z tureckých měst, a to proto, že největší obchod [1]) nimi stojí. Mohou tam, kdo chtí, z křesťanstva obchody vésti, krom Španělův, proto že jsou jim o některou tunu zlata důchodů z druhé strany Indií ujali a čím dál tím více obchodům [2]) jejich překážejí; to jak jim milo musí býti, každý snadno poznati může. Náboženství své zjevně konati mohou a mají také svobodné své kostely *Latini*, Řekové a jiné východní [4]) řeholy. Však Jakobité a Řekové nejhlavnější kostel v své moci mají, při němž patriarchova [5]) stolice jest; a to ten kostel jest, v němž za starodávna tělo svatého Marka Evangelisty pochováno bylo, od čehož podnes u svatého Marka slove, kteréhožto tělo, tehdáž když onen král z Cypru to město vydrancoval [6]), Benátčané vyzdvihli a do Benátek odvezli, kteréž v kostele svatého Marka chovají.

Mají tam Benátčané, Genuenští, Raguzští, Florentští a jiní křesťanští národové své *consuly* a *baily*, kteříž na obzvláštních *fondiquach* (kotcích) bydlejí, a svých zemí neb měst kupectví tam zavírají a vypravují [7]); však největší a nejpěknější *fondiqua* jest Francouzův, v níž jsme příbytkem [8]) byli. Má při zemi plno klenutých pokojův aneb sklepův pro kupectví, na druhé půdě komor plno vůkol a vůkol jest; má čtyry patra [9]) a čtverhraně stojí, a nahoře kupci své byty mají. Bylo nás tehdáž mnoho pospolu, a všickni jsme svou stravu tam měli za dosti mírné peníze. U večer vrátný když zavříti chtěl bránu (kteráž jediná do toho domu jest), tloukl kyjem na jakési železo ve vratech, kteréž se daleko rozléhalo, aby, kdo kde po městě byl, časně se do příbytku [10]) svého vrátil, proto že v noci, když již zavře, žádného ani ven ani tam pustiti nesmí.

Místo procházky ve dne, nejvíce jsme se procházeli po těch *fondiquách* rozličných národův, obzvláštně pak indiánských, kteréž nejbohatší jsou, a v nich od drahých věcí, divných ptákův a rozličných živých zvířat dosti viděti jest. A přes ty fondiquy několik ulic plných krámův kupeckých jest, z čehož dosti znáti se dává, žeť jest někdy slavné a obchodů [11]) plné, dokud Španělové Indií nedostali, to město býti musilo. A však v tom našem se

[1]) handl. [2]) handle. [3]) handlům. [4]) orientálské. [5]) patriarchitská. [6]) zplundroval. [7]) fedrují. [8]) lozumentem. [9]) štoky. [10]) lozumentu. [11]) handlů.

procházení byli jsme přinuceni naše poutnické šaty svléci a na se suknice modré neb červené obleci, a místo klobouků okolo hlavy z strakatého bavlněného plátna obvinutí nositi, aby nás za poutníky neměli. Nebo jsme poznali skutečně, že poutníků neradi vidí, snad že jim málo užitků, nekupčíc [1]) v ničemž, přinášejí, aneb že je za vyzvědače [2]) mají; jakož pak přihodilo [3]) se, když jsme šli společně z brány ven k přístavu [4]), potkali nás někteří Turci, z nichž jeden udeřil jednoho z tovaryšstva mého pěstí zavřenou v tvář beze vší sobě dané příčiny, až hned upadl a jako umrlý na zemi ležel, byv prvé již nemálo nemocí zemdlený, a nedali mi ho zdvíhati ani křísiti, opřahajíce na mne jakýmisi sekerkami na dlouhých topořištích, jako nějakými bradaticemi [5]) uherskými; a v pravdě na té vší cestě odpornějšího lidu poutníkům neviděl jsem jako v tom městě.

Ukazují tam mezi jinými věcmi kapličku, v níž vězení svaté panny Kateřiny býti má, ale nyní Turci z ní *meschitu* udělali. Odňali také jiný kostel křesťanům, svatého Jana Křtitele řečený, v němž kámen býti má, na němž, vedlé obyčeje tehdejšího Římského, svatému Janu Křtiteli na poručení Herodesa krále hlava byla sťata. O tom praví, že se žádný Turek a jakýkoli jiný pohan naň posaditi nesmí, nechce-li žření a bolesti vnitřní míti, pročež jej Turci u veliké vážnosti mají.

Povětří tam nebývá zdravé, ač před lety schvalováno bylo, *Cæl. lib. 16. c. 3.* Někteří kladou toho příčinu, že od jezera *Mareotis* a bahen okolních vítr nezdravý a vlhký pochází, kterýž povětří zvláště času podzimního nakažuje; ale já s těmi smýšlím, kteříž tomu chtějí, že to musí býti z příčiny puchů a smradů tejných, kteříž ze sklepů pod každým domem vystupují. Nebo po všem městě pod každým domem jsou klenutí pod zemí, a na mramorových sloupích i římsách vzdělaná a na větším díle od souseda k sousedu prodělaná, pro tu příčinu, že nemají při městě ani za městem žádné vody sladké, ač by se snadno najíti mohla, zvláště při březích mořských, při nichž vždycky voda sladká se zdržuje, jakž toho též *Julius Cæsar Comm. de bel. Alexand.*, oblehv to město a vody pro vojsko hledaje, tím samým důvodem pokusil [6]), a nalezv hojnost vody sladké, tím se ujistil [7]). Do těch tehdy sklepův napouštějí vodu z ramene, kteréž z Nilu do města jde,

[1]) nehandlujíc. [2]) špehéře. [3]) trefilo. [4]) k portu. [5]) švancarkami. [6]) koštoval. [7]) toho zkusil.

a jmenuje se *caleg*, a když jí všudy plno naběhne, tedy zastaví každý při svém domě, že mu vody víc nevchází, a tu, když se mu tam ustojí, pije a přes celý rok jí užívá. Že pak nejprvé tam voda kalná přichází, a co se bláta v ní ustojí, to při dně zůstává, z toho ten smrad a puch, kterýž zlé povětří činí, pochází. Přes to také smradí se voda k posledku, a když čerstvou napouštějí, nevyčišťují těch sklepů od bláta a neřádů; pročež ta v nově přišlá nakazí se od staré, a v tělích lidských nakažení krve působí; odkudž to pochází, že nejvíce na zimnice palčivé a hlavní tam stůní, a zvláště kteří se nezdržují od ovoce čerstvého, kteréž tam velmi subtilné a vlhké roste.

Jiných věcí od jídla tam se vším dostatkem najde. Nebo ryb z moře, z jezera a z Nilu hojnost, a to výborných jest; od ptactva divokého i pitomého, zvěřiny *gazelli* a jiného dobytka v jistých ulicích a náměstích [1]) veliké hromady [2]) prodávati uhlédá. Od ovoce, obilí a vaření všelijakého hned znamenitý sklad jest, a to se dodává odtud do Turek, a nejvíce do Konstantinopole: však do křesťanstva nic od obilí nedají nakládati [3]) a přísně to zapovědíno jest. Před lety bylo vzácné plátno a kment Alexandrinský, o němž to přísloví ještě zůstává: *Ha chiera bionda, come lino d' Alexandria.* Vína, ač tam z Cypru, ze Vlach, z Kandie i Hišpanie vozívají a prodávají, však tehdáž my jsme ho dosti skrovně, a k tomu draze, sotva mohli dostati.

Za starého věku stkvěla se v tom městě svobodná a slavná umění. Nebo *Ptolomæus Philadelphus*, král Egyptský, vystavěl v tom městě znamenité školy, a na velké náklady a nadání muže učené tam choval, tak že za jeho věku nejpřednější na světě škola v něm se stkvěla. *Athen. lib. 4. c. 24. Strabo lib. 14. Amm. Marcell. lib. 22.* Také shromáždil tentýž král bibliotéku, totiž veliký sklad kněh, jakž *Vitruvius* pokládá, do sedmikráte stotisíc exemplářův jiných a jiných; *Zonaras tom. 1.* dvakrát stotisíc; *Gell. lib. 6. c. 17.* jedno sto sedmdesáte tisíc; a mohlo by se říci sumu kteroukoli z těch počtův, sumu převelikou, a těchto časův, kdyžto tiskařství [4]) povstalo a veliké množství kněh se míti může, shledati téměř nemožnou, a to ještě tehdejších časův vše psaných kněh, něco na pergaméně, něco na kozích kůžech, což jest ještě k většímu podivení. Mimo to výše Eleazar, nejvyšší kněz židovský, poslal mu na žádost jeho sedmdesáte a dva muže zběhlé v zákoně

[1]) placích. [2]) houfy. [3]) ladovati. [4]) impressí.

a jazycích, kteříž tu v městě Alexandrii zákon boží starý z řeči hebrejské do řecké přeložili a v knihovně [1]) královské složili. Za jakouž volnost jejich daroval *Philadelphus* do chrámu božího v Jerusalémě stůl z ryzího zlata udělaný, karbuňkuly, smaragdy a jiným drahým kamením bohatě ozdobený, dva veliké zlaté koflíky, a třidceti šálův též z čistého a dobrého zlata udělaných, s mnohými dary těm 72 vykladačům danými. Zatím dal sobě také biblí všecku na pergaméně zlatými literami a na 72 knihách zvláštních psáti; nebo z těch sedmdesáti dvou vykladačův biblí každý zvláště přeložil, a tak se spolu na výkladu srovnali, jakoby ji jeden z nich vyložil, ješto v tom všem času jedni od druhých odděleni byli a spolu ani mnoho ani málo mluviti nemohli; což vše, jakž historikové svědčí, do dvou tun zlata krále stálo. Viz o tom více *Joseph. 12. lib. antiq.* A byl ten král netoliko při té jedné knize zákona božího štědrý, ale čte se o něm, že za některou knihu na sta i na tisíce dával; jakož za jeden exemplář *tragoediarum Sophoclis, Euripidis* a *Æschyli* dal patnácte talentů stříbra, což učiní devět tisíc korun. *Galenus* a jiní to vysvědčují.

Léta pak před narozením Krista pána 45 přihodilo se v té válce, kterouž *Julius Cæsar* vedl proti Ptolomeovi, mladému králi Egyptskému, když některé lodí královské [2]) na moři v přístavu zapáleny byly [3]), že ten oheň také nějaký díl města zasáhl, a v jednom domě, v němž ty knihy chovány byly, všecky spálil, tak že tehdáž mnozí spisovatelé [4]) zhynuli, kteříž od té doby nikdy zase na světle nebyli, a mnohého by mnohý některým tisícem, by možné bylo, vyplatil.

Za panování křesťanského neumenšovala se umění literní v něm, nýbrž, jakž *Euseb. 2. lib. Ecc. hist.* svědčí, že evangelista páně svatý Marek v tom městě kázal a za několik let zůstával, a potom byla v něm stolice patriarchská, kteráž podnes mezi Řeky tam zůstává. Když se potom psalo léta od narození Syna božího 329, svatý *Athanasius* učiněn byl správcím a biskupem církve i školy Alexandrinské, kteryžto rouhavým kacířům Arianům mocně odpíral a to pěkné *Symbolum* aneb vyznání víry o Trojici svaté sepsal, kteréž se ještě podnes v církvi a v kostelích křesťanských zpívá a užívá, jež jmenujeme *Symbolum Athanasii.* A vůbec [5]) mnoho jiných svatých mužův, jako *Origenes, Didimus,*

[1]) bibliothece. [2]) někteří šífové královští. [3]) portu zapáleny byly. [4]) *Authores* a spisovatelé. [5]) summou.

Theophlius a jiní mučedlníci i vyznavači v tom městě přebývali a z něho pošli; ano i některá *concilia* a sněmové duchovní tam držáni [1]) byli, jako za časů císařův *Juliana*, *Joviniana* a *Arcadia*, jakž to v církevní historii nacházíme.

Lid v tom městě byl vždycky všech časův, a jest podnes velmi všetečný, k hrám, žertům, smíchům a posměšným utrháním náchylný; pročež za to kolikrát, když na sobě rovných nepřestali, ale o císaře, vrchnosti své se otírati pokoušeli, dobře utrpěli. Jako ku příkladu *Heliogabalus* řečený, jinak *Antoninus Caracalla*, Římský císař, dověděv se toho v Římě, že písničky o něm skládali a zpívali, i jiné posměšné ač pravdivé věci směle hlásali, naschvál do Alexandrie se vypravil, a stavěje se k nim vlídně, všecku jejich mládež na jedno náměstí [2]) povolati dal, s tím ohlášením, že z nich sobě k své tělesné stráži [3]) osoby hodné vybírati chce; což tehdejších časův věcí velmi vzácnou bylo, nebo z nich potomně k úřadům vyšším až i k císařství osoby se obíraly. Shromáždilo se tehdy osob několik tisíc, a co nejhladčeji mohli se vypravili, kteréž ten císař všecky vojsku svému obstoupiti a na tom místě pobiti [4]) a hned na témž zahrabati poručil, tak že jsou tu tehdáž ubozí Alexandrinští veliký zármutek za své posmíšky snésti musili. *Herodian: lib. 4.* Takž podobně i císaři *Vespesiánovi* neodpustili, nýbrž v svých divadelních hrách [5]) divně osobu a skoupost jeho třepali, o čemž *Suetonius;* tak že přísloví o nich vzešlo takové: *Alexandrini derisores et dicaces*, totiž „Alexandrinští jsou posměvači a zváči.“ Nebo měli ten obyčej, že v jistých dnech někteří, kterýmž to dovoleno bylo, na káře po městě jezdili a kde chtěli se zastavovali, a co o kom věděli, to zpívali aneb vypravovali; byť i nejhorší skutek byl, se vším na jevo [6]) vyjeli, a o to se snažili, aby se na každého něco do toho času vyptali. *Suidas.*

---

[1]) držána. [2]) jeden plac. [3]) *quardii.* [4]) pomordovati. [5]) komediích. [6]) harc.

Kapitola 22.

Stručné [1]) vypsání vší země Egyptské.

Egypt království, jenž nyní *Elquibet* aneb *Elschebit* slove, jmenem krále jednoho tak nazvané (*Maneth. in supple. Berosi*), mezuje z strany východní s pouští při moři Červeném, od poledne s pouští *Barca* řečenou, proti půlnoci s mořem Prostředzemním, k západní straně s *Barbarií* aneb královstvím *Buggia*, předešle *Grenea* řečeným. Dýl jeho od moře Prostředzemního se táhne nahoru proti Nilu řece do půl páta sta vlaských mil, což učiní českých 90 mil. Šíř není větší nežli pokud jen *Nilus* zasahuje, místem jako nad Kairem sotva jednu neb dvě míle české; ale čím doleji k moři Prostředzemnímu se táhne, tím také víc se šíří, a nejvíc při moři, kdež se od Kairu okolo 12 mil českých *Nilus* nejprvé na dvé dělí, potom dvě míle doleji na čtyry díly, až potom na sedm ramen přichází, a činí tu šíř úrodnou spády svými do moře okolo 25 aneb 30 mil českých. Ta země od toho času, jakž Mahometánům v držení přišla, dělí se na tré: jeden díl začínající se od Kairu jde až k Rosettě, a jmenuje se *Errif*; kraj pak ten nad Kairem jmenuje se *Assahid*, a zase co od Kairu k té straně dolů k Damiátě se táhne, slove *Bechria*, jináč *Maremma*. Všickni tito krajové jsou převelice úrodní, tak že v nich země ani nevoří, ani hnojí, než toliko jakž voda z Nilu opadne, sejí a vsaté semeno jen zavláčejí, tedy roste všecko u veliké hojnosti; odkudž přísloví starodávní jest: *Sulcus Ægypti Libyæ arenas non curat*, totiž: „pluh egyptský nestojí o to, aby v píscích Libie vorati měl,“ jakoby mu se nestýskalo zaháleti v Egyptě, proto že se ho tam nepotřebuje; aneb jakž *Antiphilus* pokládá: *Fructibus contendimus, non stadiis*, že Egypt ne mnohým poplužím, ale úrodou štekuje s velikým královstvím *Libie*.

Kraj *Assahyd* jest nejúrodnější na obilí, vaření, dobytek, drůbež a len; *Erriph* na ovoce a rejži; *Maremma* na cukr; a v těch posledních dvou krajích jsou obyvatelé nejbohatší a nejvlídnější, pro mnohé obchody a kupectví [2]), kteréž s lidmi přespolními jakožto bližší moře mají.

Žeň tam bývá měsíce Dubna, a všecko obilí na poli, místo

[1]) summovní. [2]) handle.

obyčejného u nás vymlacování, tam osly, mezky, bůvoly a voly, ženouce je kolem po obilí v slámě nastlaném, na zemi vytlapují, tak že se sláma v drt a na drobné kousky poláme aneb semne a kopytami poseká, kterouž oni, když uznají, že dosti vyšlapaná jest, shrabí a vytřesou na hromady, a potom proti větru obilí vějí, a na čisto vyčistíce domů vezou. Tím spůsobem obilí svá, jakkoli mnohá, ve třech aneb čtyrech nedělích všecka vymlátí a domů svezou, nemajíce takové práce přes zimu aneb přes celý rok s mlácením, jako u nás. Což bychom u nás podobně dovesti mohli, kdyby tak stálí a pěkní bez dešťův časové zde jako tam u nich byli.

Národ Egyptský pošel od *Misraim* syna *Chus*, a to syna Chámova, kterýž byl syn Noe, a slove od okolních Arabův a jiných *Chibth*, od prvního (jakž za to tam mají) obyvatele a vladaře té země. Jakž z písem svatých máme toho svědectví, že to království za předešlých let mívalo své krále, kteříž se Faraonové nazívali a některé sto let kralovali, jakž mnohá znamení své slávy na pyramidech a městech pustých ku podivu potomkům zůstavili. Po těch na díle něco Peršanům, potom něco Alexandrovi Velikému toho království poddáno bylo, až po jeho smrti *Ptolomæové* v držení jeho přišli; těch několik po rodu jím vládli a znamenité věci provozovali, jakž toho dějepisy [1]) plné jsou; až potom Římané je sobě podmanili, a takž od Římských císařův spravováno bylo. Po těch opět, když Římská stolice do Konstantinopole přenešena byla, poddáno bylo císařům Řeckým. Těm mocí je vydřeli Mahometáni; jako nějaký *Hamar* syn *Hase*, biskup a nejvyšší nad Araby, a sloul kalifa, od něhož potomci jeho kalifové, za některé sto let v něm kralujíce, se jmenovali; až když poslední král křesťanský v Jerusalémě válku proti tehdejšímu kalifovi vedl a kalifu mocí převyšoval, tedy povolal kalifa na pomoc kníže z Mezopotamie, jináč z *Curtu*, *Saladina* řečeného, kterýž se nedal dlouho zváti, alebrž jim na pomoc proti křesťanům přišel, tak že poraziv křesťany u Jerusaléma i všecku Syrii sobě podmaniv, také sobě Egyptské království přivlastnil a kalifu zabil [2]), od něhož potomkové jeho soldánové slouli. A však rod jeho sotva půldruhého sta let trval, a naposledy zahynuli; pročež vojáci a vůdcové [3]) jeho přední zvolili sobě za krále z svého prostředku jednoho udatného vůdce [4]) *Piperis* nazvaného. Ten poněvadž byl rodilým křesťanem, ale odpadlcem od víry a zpohanilý, nařídil to, že k největším úřa-

[1]) historie. [2]) zamordoval. [3]) hejtmané. [4]) hejtmana.

dům a k královské stolici žádný jiný neměl a nemohl povolán býti, kdož by nebyl převrácencem a nejprv pokřtěným, potom na to obřezaným, a to proto, že takoví křesťané obyčejně tehdáž za otroky byli od nich kupováni, a pro chudobu, nouzi, bídu rozličnou mnoho snášeti a skrze to mnoho zkusiti zlého i dobrého musili, čímž že mnohých cností hrdinských [1]) nabývali, a tudy se hodnými k správě a vládě [2]) činili, a ti potom od toho času slouli Mammalukové. *Ant. Justinopolitano lib. 2. del Gentilhuomo.*

Tak tedy dotčení Mammalukové několik set let tou zemí vládli, až léta 1517 císař turecký Selimus, svítěziv nad *Tomumbejem*, posledním Mammaluckým králem, a Mammaluky na hlavu potřikráte poraziv, Egypt i všecky země jich sobě podmanil; a tak podnes turečtí císařové tam panují. Kdo více chceš o Mammalucích a jejich správě věděti, přečti sobě *Gio. Lioni 8. parte del l' Africa. Lodov. Barthema l' itin. cap. 6. 7. Leunclav. Tur. hist.*

Vidělo mi se tuto také při zavírce i toho dotknouti, jak jsou někteří králové *Ptolomæové* příkladem Faraonův slavná stavení na památku svou vzdělali, ale však ne tak stále, nebo nyní z nich ani jednoho není viděti. Jeden král *Maros* jináč *Menis* řečený, dal vystavěti bludiště [3]), to jest stavení veliké, a tak mnoho vchodův, cest a. východův, pokojův a komor v sobě mající, že kdo do něho vešel, zabloudil, aniž odtud zase ven vyjíti mohl, leč po tkanici [4]) aneb po niti, kterouž tam jda za sebou vlekl, anebo když vůdce těch cest povědomý někoho vedl. Bylo pak v něm nejprv 12 velikých palácův v jednom zdmi ohražení. Ti palácové byli o dvou půdách: jedna byla pod zemí, druhá nad zemí, a z těch každá obsahovala v sobě 3500 pokojův, totiž večeřadla [5]), komory, kanceláře a pavlače; ve všech těch vždycky dvéře jedny proti druhým, a všecko to stavení, stěny i podlahy z čistého štukového kamene staveny byly, a však po zdech vytesáváním a podobami [6]) dílo divně okrášlené. Při těch palácích byly *pyramides* 40 loket vysoké a mnohými podobami [7]) ozdobené; v těch byly dvéře dolů pod zemi do spodního bludiště [8]), kteréž všecko stálo na sloupích velikých, a obsahovalo v sobě mnoho síní sloupových [9]), procházek, komor, obchodův, též chrámů všech bohův egyptských z bílého hlazeného [10]) mramoru vzdělaných, též mnohé modly a veliké obrazy králů; a když v něm dvéře některé otevřeli, tehdy dalo [11])

---

[1]) heroitských. [2]) regimentu. [3]) *labyrinth.* [4]) šňůře. [5]) mazhauzy. [6]), [7]) figurami. [8]) labyrinthu. [9]) ambitův. [10]) pulerovaného. [11]) dal.

od sebe takový zvuk, jakoby zahřmělo. Při tom bludišti [1]) bylo jezero velikě, naschvále pro kratochvíl jako rybník veliký udělané, 50 kroků zhloubi; v tom uprostřed stály dvě *pyramides*, každá nad vodu 50 kroků vystupovala, tak že sto kroků od základu [2]) vysoká byla. O čemž *Herodot.* a *Diodorus hist. Plinius lib.* 5. vypisují.

Potom *Ptolomæus Philadelphus* všecky ty krále slávou, bohatstvím a štědrostí převýšil. Nebo mimo jiné věci, jako stavení *tabernaculum* aneb besídky [3]), processí každoroční Bachovi ku poctivosti, o knihovně [4]), o pokojích, jaké jest je naschvál pro chování kněh vystavěti dal, o vojsku [5]) a množství lodí [6]) bylo by netoliko obšírně a mnoho, nýbrž k víře nepodobně vypisovati; ale však dotknu toliko dvou lodí, kterýchž on pro svou vlastní osobu k plavení, jedné na moři, druhé na řece Nilu užíval, a ty z těch dotčených věcí ještě nejchatrnější byly. Z těch tedy jedna na moři v přístavu [7]) Alexandrinském byla, a měla na spůsob galer 40 řadův vesel, dlouhá byla 280 loket a široká 38 loket, vysoká od spodku až do kranclů nejvyšší ponebí zpředu a zzadu 53 lokty, prostředkem 48; vesla po stranách byly dlouhá 38 loket, zadní 4 vesla byly loket 30. Ponebí aneb půd bylo 12 nad míru ozdobených, zpředu a zzadu při každé podlaze obrazy rozličných živočichův a zvířat, ostatek divnými řezbami vnitř i zevnitř mistrovsky spraveno. Těch, kteříž samými vesly táhli, bylo 4000 sluh a chasy lodnické [8]) aneb plavecké čtyry sta; vojákův na prostořích [9]) bývalo 2850 a pod vesláři na půdě jiný veliký zástup [10]) lidu státi a brániti se mohl. Druhá lodí na Nilu byla dlouhá na půl honu, téměř do 70 krokův aneb 317 střevíců, zšíří 30 loket, zvýši 40 loket. Na vrchu rozličnì pokojové [11]) a vůkol dvoje pavlače, patery hony v okršlku obsahující, a to vše na sloupích, spodní okna zavřená měli, vyšší pak dokořán otevřená; sloupův nohy byly z cypřišového dřeva, zlatem a slonovou kostí ozdobené, a svrchní kus prostřední všecken zlatý. Nad pokoji [12]) a pavlači byla střecha též z cypřišového dřeva vyřezávaná a pozlacená. Při jídelně [13]) byla komora, v ní pět loží. Potom byla jiná komora, k níž se skrze úzkou pavláčku chodilo; v té pro ženstvo královské [14]) bylo devět loží, a při té jiná komora

[1]) labyrinthu. [2]) gruntu. [3]) lusthauzu. [4]) bibliothéce. [5]) armádě. [6]) šífův. [7]) portu. [8]) šífknechtské. [9]) placích. [10]) houf. [11]) mazhauzové. [12]) mazhauzy. [13]) tafel mazhauzu. [14]) fraucimer královský.

s pěti loži, naskrz drahými koberci [1]) ustlanými, a to bylo na jedné půdě; na svrchní byl chrám bohyně *Venus* klenutý, a obraz její z mramoru vytesaný; vedlé toho byla síň s pěti loži ustlanými, a po té několik jiných komor pěkně okrášlených. Na předním konci lodí [2]) dům *Bacchův* stál na sloupích pozlacených, střecha na spůsob Venušiného chrámu, řezbami a pozlátkou ozdobená, a při pravé straně toho domu byla jeskyně klenutá, všecka drahým kamením a zlatem vysazená, v té stáli obrazové králův a předkův jeho z toho rodu, vytesaní z kamene drahého, jenž slove *lychnis*, aneb z rubínu; a mnoho jiných na ostatních ponebích nákladných pokojův bylo. Strom u prostřed lodí největší byl 70 loket vysoký, plachty a provazové hedbávní, a vůbec [3]) svršky a jiné potřeby za nesčíslnou sumu stály a při té lodí [4]) byly.

Královna Egyptská *Cleopatra* poslední, kteráž se byla s Markem *Antoniem* Římským knížetem, milencem [5]) svým, kdo dražší kvas [6]) přistrojí, založila; však naproti tomu, co ten jistý *Antonius* slavně strojiti dal, ona toliko vzala šál zlatý, a do něho octa silného naliti dala, a nic víc na stůl na ten den strojení kvasu [7]) svého předložiti nedala. Potomně když *Antonius* za vyhranou sobě míti tušil, nevida jí ničehož více dáti předkládati, ona tedy teprva sňala perlu z náušnice při levém uchu, a tu dala do octa, v kterémž se ta perla rozpustila, a ona ji s octem vypila. Potom kázala naliti druhý šál octem, a chytila se druhé perly při druhém uchu, chtěvši ji Antoniovi podati místo krmě; ale *Antonius* ji chytil za ruku a prosil, aby tak veliké ztráty nečinila, že jí za vyhranou dává, proto že z těch jedna perla dražší byla, nežli náklad několikerých jeho kvasův [8]), a jakž pokládají historikové, ceněna [9]) byla těch let *centies sestertium*, totiž půltřetího-krát sto tisíc korun. *Plinius lib. 9. c. 35.*

Dotčená královna, vyjevši jednoho času vstříc témuž Antoniovi z svého království do *Cilicie*, několik set mil od Egypta, ačkoli v cizí zemi byla a vším tak jako doma vládnouti nemohla, nicméně však strojila kvas [10]), na němž všecko zlaté nádobí a z drahého kamení udělané měla; též čalounů zlatem vytkávaných, vůkol stěn a na ložích prostřených (nebo tehdejších let všecko na lůžku malém a nízkém, při nízkém stolu stojícím, jí-

---

[1]) deky. [2]) přední špici šífu. [3]) summou. [4]) tom šífu. [5]) frejířem. [6]) pankét. [7]) pankétu. [8]) pankétův. [9]) šacována. [10]) pankét.

dali) a jiných drahých věcí velice mnoho tu bylo. Nad čímž když se *Antonius* a jeho vůdcové [1]) a jiní dvořané divili, ona zasmávši se k tomu, oznámila, že jim to všecko daruje, což také po dokonání toho kvasu [2]) od nich pobráno bylo. Druhého dne potom opět téhož Antonia s týmiž jeho pány pozvala, a tu je ještě mnohem lépeji a slavněji ctila. Nebo cokoli před koho představeno bylo, každému to darovala, tak že když odcházeli, za každým lůže, stoleček, koberce [3]), nádoby zlaté a koně s stříbrnými úpravami [4]), a k tomu jedno mouřeninské pachole svíci před každým nesoucí a svítící, nésti dala. Čtvrtého dne potom všecky ty kvasy [5]) předešlých dnův převýšila, tak že několik tisíc na skoupení kvítí vonného vydala, a tím na loket ztloušti po pokojích nasypati a pod tím sítí hustých natáhnouti dala, aby kvasitelové nad tím vším tím měkčeji a volněji choditi mohli, a snad aby sobě noh neohnětli. *Athen. lib. 4. cap. 7.* a jiní, kteříž více o slávě, skvostnosti a nákladných staveních králův Egyptských vypisují, jako *Budæus annot. Pand. Lazare de Baif de l' art navale, Mirac. mundi Domitii etc.*

Jaký palác vystavěla tatáž *Cleopatra*, vypisuje jej *Luc. lib.* 8. v těchto slovích:

„Sám ten palác byl jest jako nějaký chrám nákladně vystavený, jemuž podobný psotnější lidé posledního věku s těžkem vystavějí. V tom byl strop pozlaceným dílem vykládaný [6]), na něm se spatřovaly divné rozkoše, též trámové zlatem ztlusta obkládaní; zdi z štukoví nejpěknějšího mramoru, pěkně zbílené [7]), jasně se stkvěly, z něhož prospěšné perly, achatové a jiné rozmanité kamení se třpytilo; půda, po níž se vnitř chodilo, všecka onychinem podlážená; římsy z ebenového dřeva, při jezeru *Marcotis* zrostlého, veřejí vysokých nezakrývaly, nýbrž byly jako místo zábradel zcela udělané, a ne pro samu ozdobu [8]) toho palácu, ale jako věc obecní se užívaly; síně, ponebí, všudy naskrz kostmi slonovýma vykládané; dvéře hřbety od hlemýždův indických a smaragdem zhusta vysazované; lůžka drahými perlami a kamením jaspisovým okrášlená převelice se blyštěly, na nich ustlání aneb koberce [9]) divně květované, na větším díle z šarlatu Tyrského, některá pak zlatem protkávaná a všelijak ozdobená, tam vídána jsou.“

O tom národu Egyptském bylo by velmi mnoho vypravovati,

---

[1]) hejtmané. [2]) pankétu. [3]) deky. [4]) rystuňky. [5]) pankéty. [6]) taflovaný. [7]) vydynchované. [8]) samý křtalt. [9]) deky.

ale sumou oznamuji, že po všecky časy mezi okolními národy nejbystřejšího vtipu v obchodech a kupectvích [1]), též v mnohých zvláštních uměních přední původové byli, jako hudby [2]), zeměměřičství [3]), hvězdářství, počtářství [4]) a tejných zapověděných umění, čárů a pověr atd. Jakž o přirození a vlastnosti těl, smyslu a země jejich právě vypravuje *Juan Huarte* v knize *Examen de ingenios.*

Naposledy doložím o Cikáních, kteréžto Řekové *Attingan*, Vlaši *Zingari* jmenují. Ti ačkoliv u nás praví, že jsou z Egypta ňákého, a po světě že putovati musejí, proto že Krista pána s Marií pannou utíkajícího před Herodesem přijíti k sobě na hospodu nechtěli: však poznal jsem to, že tam v Egyptě rovně tak neznámi cizozemci, tuláci, hadači, lotři a čarodějníci jsou, jako u nás; ano po všem Tureckém království z místa na místo se toulají, a přes to v větším počtu, nežli u nás, v Kairu, v Alexandrii po všech náměstích [5]) se nacházejí, hádáním svým lidi šálíce.

O jejich původu spisovatelé [6]) nejednostejnou zprávu dávají. Nebo *Aventi. Ann. Bojor. lib. 7.* píše, že jsou z národu Tureckého a blízko od Uher, a ti že od Turkův místo vyzvědačův [7]) do našich zemí vysíláni bývají. Potom *Bon. Vulcanius Brugens. de lit. et lingua Getarum* píše, že jsou z země *Nubie* při Egypta ležící pošli, a tak *Nubiani* slovou; a před několika sty lety že jsou pro náboženství křesťanské, aneb raději kacířské, z svých měst a vesnic vyhnáni byli, tak že odtud do Palestiny, Syrie, Asie, Thracie a pak až do našich zemí se dostali a všelijakými zlými obmysly se živí. Item, že z nich ještě někteří v svých sídlech podnes zůstávajíce za křesťany se vyhlašují, ale však žádných biskupův a správcův svých nemají, než beze všeho svědomí, jako jiní Arabové, živi jsou v pustinách v té straně k zemi císaře Mouřeninského. Tolikéž *Cranzius Saxon. lib. 11. cap.* 2. v těchto slovích je vypisuje: „Léta (prý) páně 1417 nejprvé byli vidíni při moři Německém lidé černí suchého těla, nečistí a zloději, zvláště ženy jich k tomu jsou nejbystřejší, Tataři tehdáž vůbec nazvaní. Ten lid, jakž z skušení znáti jest, pochází z tuláků a všudybylův, nikdež vlasti a země své nemajících, kteřížto po cestách se plodí; život vedou zahálčivý, vyživení svého v zlodějství a čarách aneb kouzlích vyhledávajíce; z jedné země do druhé putují, a zas v několika letech se k svým nenavracují; přijímají po cestách ženy, muže i pacho-

[1]) handle. [2]) muziky. [3]) geometriae. [4]) arithmetiky. [5]) placích. [6]) skribenti. [7]) špehéřův.

lata do spolku svého, jen kdekoli a jakéhokoli jazyku mohou; nejvíce pak nebohým sedlákům, když doma pro díla polní nejsou, krádeží škodí.“ Já se spisovatelem [1]) tím posledním se srovnávám, že to jest všelijaká ze všech zemí zběhlá chasa, z rozdílných jazykův shluklá, a ti se bezpochyby od původův, někdy pravých běhounův Egyptčanův a Nubiánův počali, ale od té doby v veliký počet rozmnožili, vedlé přísloví: *Chi prattica con lupi impara a hurlar*, „kdo mezi vlky obcuje, rovně jako oni vyje.“

Při tom se může i to říci, že každá země své domácí Cikány, totiž škůdce zemské má, kteříž z ní přes jednu aneb dvě krajiny dále nevycházejí, ale někdy od jednoho kraje do druhého se toulají. Ale onino z Egypta a jiných zemí tureckých proč by jiného do těchto našich zemí přes moře aneb po zemi tak nebezpečnými a dalekými cestami přicházeli, nesmýšlím, než že za příčinou vyzvědačstva [2]), poněvadž mají tam své lepší věci a živnosti. Nebo jedno řemeslem kovářským se živí, kdežto pícky malé s sebou vozí a jiné potřeby kovářské, a kdekoli přijdou [3]), všudy jich potřebují, zvláště proto, že umějí znamenité uhlí dlouho trvající páliti, potom železo tvrditi, protož každý k nim běží o dílo. Druhé, s čarami a hádáním a jiným šejdýřstvím více ty lidi velice pověrné oklamávají, nežli sic mezi křesťany.

Kapitola 23.

O putování mahumetánův do Mecchy a Mediny, měst v Arabii ležících, k hrobu Mahumetovu.

Jakož jsem toho nahoře dotekl, že se každého roku *caravana*, to jest množství lidu do Kairu shromažďuje, aby odtud do Mecchy putovali, a protož tuto míním o tom obšírnější zmínku učiniti. A poněvadž to putování předešle od Jana *Levenclavia* v knize jeho Turecké pořádně vypsané stojí, a s tím, co jsem se o té věci od lidí toho povědomých vyptal, výborně se nad jiné srovnává, vypsání teď téhož spisovatele [4]), kteréhož na tomto místě užil jsem a je z německé řeči na česko přeložené postavil, v těchto slovích:

Předně sluší věděti, že mahumetáni každoročně půst držívají, kterýž za jeden měsíc trvá, a takový měsíc někdy dříve, někdy

---

[1]) s autorem. [2]) špehéřstva. [3]) přivandrují. [4]) autora.

později v roce přichází, a v řeči jich jmenuje se ramasan, a jejich Velikánoc slove bairam. Dokudž tehdy ten jejich půst trvá, zatím všickni ti, kteříž do Mecchy jíti aneb jeti chtějí, v městě Kairu se shromažďují. Potom jakž se dvadceti dní toho bairamu naplní, strojí se karavana na cestu. Pročež věděti, že pro veliké a znamenité lidu shluknutí z Anatolie, z země Řecké, Barbarie anebo Afriky, příčinou té jízdy v zástupích [1]) velikých se zbíhá, a někteří tam za příčinou náboženství, někteří pro obchod a kupectví [2]), jiní z kratochvíle a pro ukrácení času táhnou. Když pak již některý den po jejich bairamu mine, spořádajíce [3]) se všickni čile na cestu, táhnou z města Kairu až za dvě míle vlaské na jedno místo jmenem Birka, tu očekávají správce [4]) svého nad karavanou.

Na tom místě jest jedno veliké jezero, kteréž voda z řeky Nilu tu vyvodí. K tomu jezeru oni pro napájení hovádek svých jezdívají. Nebo v té jízdě nachází se pospolu od mezkův, velbloudův a dromedářův do čtyřidcíti tisíc, a osob, kteréž se k té karavaně každého roku najíti dávají, bývá do padesáti tisíc, i někdy více anebo méně, podlé příhodnosti času. Může se také věděti i to, že v každých třech letech správce [5]), kterýž karavanu spravuje, bývá proměněn, a arabskou řečí slove *amir illahaggi*, což vyznamenává: vůdce [6]) aneb pán putování. Nebo ten jest vůdce a průvodce karavany, jemuž veliký pán k každičké té pouti osmnácte pytlíků dává, a v jednom každém pytlíku jest šest set pětmecítma dukátův na zlatě; a ty takové peníze nařízeny jsou na útraty a potřeby karavany, a podlé toho také aby se odtud potřebným poutníkům a pocestným almužna dávala.

Ten správce [7]) podlé svých služebníkův, kteříž za ním chodí a na službu mu hledí, má také čtyry čauše, kteříž mu k službě nařízeni jsou. K tomu, aby karavana tím bezpečnější byla, brává s sebou čtyry sta vojákův, jmenovitě dvě stě špáhů, kteříž na dromedářích jezdí, aby tím rychlejší v čas nastalé potřeby byli, a dvě stě janičarů, kteříž na velbloudích jezdí. Špáhové a čaušové bývají stravováni na vůdců [8]) náklad, ale janičaři se sami stravují, neb jim z Kairu jejich opatření [9]) na vyživení dáváno [10]) bývá.

Špáhové mívají svého vůdce [11]), rovně jako nějakého místodržícího, a janičaři též jednoho, kteříž jim představeni jsou, a těmi bývají spravováni a k tomu přidržováni, aby v řádu [12]) táhli

---

[1]) houfích. [2]) handle. [3]) zšikujíce. [4]) hejtmana. [5]), [6]), [7]) hejtman. [8]) hejtmanů. [9]) provision. [10]) dáván. [11]) hejtman. [12]) orduňku aneb řádu.

když jest toho potřeba; a těm jejich vůdcům [1]) nemůže žádný rozkazovati, než toliko sám vrchní správce [2]) nad karavanou. Mimo to správce [3]) ten veze s sebou osm pilotů, to jest cesty ukazatelů, jichžto ten úřad jest dědičný a připadá s otce na děti, a mají odtud svůj stálý a ustavičný důchod. A řečení pilotové jsou právě ti, kteříž zpředu jedou a jako karavanu táhnou, cestu jí ukazujíce, jakožto cesty povědomí. Spravují se pak času nočního po hvězdách nebeských, rovně tak jako lodaři [4]). Jest též obyčejné, že vždycky čtyry anebo pět mužů před sebou napřed posílají, kteříž hořící svazečky z dříví nosí, jenž nemalou světlost vydávají, pro uvarování někde z cesty sjití aneb pozblouzení. A jest-li kdy skrz neštěstí pochybí aneb zbloudí, tedy dává se jim mnoho ran kyjem zespod v paty, na bedlivější sebe potom pamatování.

Správce [5]) nad karavanou má svého pobočníka [6]), jemuž ustavičně patnácte špáhů hledí na službu, a toho pobočníka [7]) úřad jest, karavanu pořádati a z místa ní hýbati, kdykoli jest toho potřeba; tolikéž povinnost jeho vyhledává od něho to, aby on, když se pořád jede, někdy zpředu býval, někdy zas konec karavany se nacházel; item, někdy z jedné strany, někdy z druhé, aby vyzvěděl, kterak se na cestách a v zemi vůkol děje.

Veze s sebou také karavana šest kusů polní střelby na kolesách, a bývají k každé káře dva koně zapřažení. Takové střelby se užívá, aby tudy Arabové přestrašeni byli, a tolikéž k některým svátkům a kratochvilným veselím a hrám, kteréž se v Mecchě a na jiných místech obyčejně dějí.

Kupci, kteříž s karavanou táhnou, vozí s sebou na prodaj na díle hedbávné rouchy, na díle koraly a mosazné nádobí, a jiné všelijaké zboží; jiní obilí, reyži, bob a všelijaké potravy; a někteří prodávají svá zboží na cestě, jiní v Mecchu, tak že každý o to se snažuje, aby něco s sebou vezl, na čem by mohl zisk míti, poněvadž ze všeho zboží, kteréž se do země vozí, zhola žádného cla aneb mýta se neplatí, než co na lodích [8]) po moři vezeno bývá, z toho náležité jest deset ze sta složiti.

Začátek té jízdy.

V první sobotu, prvé než se karavana na cestu vydá, jede správce [9]) se všemi svými vůdci [10]) a místodržícími na zámek v Kairu

[1]) hejtmanům. [2]), [3]) hejtman. [4]) marynáři. [5]) hejtman. [6]), [7]) leitenanta. [8]) šifích. [9]) hejtman. [10]) hejtmany.

před baše, kterýž jednomu každému z nich daruje šaty; správcovy [1]) šaty jsou od zlatohlavu, jiné pak prostší; jakž jedenkaždý v vyšším anebo nižším stavu a povinnosti jest, tak se jim tolikéž šaty dávají. Dále odvozuje jim zřejmě v divánu, to jest v soudné světnici aneb audiencí, *chisnalti nabi*, což v arabské řeči tolik slove, jako prorocké šaty aneb roucho, a to jest z černého hedbáví udělané, v prostředku jeho jest pruh [2]) s zlatými literami, v nichž se následující slova obsahují: *La Illah Ille Alah*, *Muhamed resul Allah*, to jest: „Není více bohův, ale jeden bůh a *Muhamed* poslaný od boha.“

To roucho jest naschvál udělané pro malý domček, k zastření ho ním od vrchu až dolů, kterýž jest v Mecchu u prostřed mešity. Týž domček, praví, že jest od samého otce Abrahama vystavený, anebo od syna jeho Ismaele. Potom odevzdává jim dvéře naschvále udělané ke dveřům dotčeného domu Abrahamova, zcela a naskrze od čistého zlata a řemeslně udělané, a jest ovšem taková věc, kteráž mnoho stojí. Nadto odvozuje jeden příkrov aneb dek z zeleného aksamitu, napříč špičatě udělaný jako nějaká kuželka, okolo devíti pídí zvýši, zcela prošívaný čistým zlatem, a to dílo jest mistrovsky a subtilně uděláno. Toho příkrovu se užívá v prorockém městě Medině ku přikrytí hrobu jeho, kterýž jest vystaven jako nějaký okrouhlý sloup. Vedlé toho příkrovu vezou také s sebou mnoho jiného zlatohlavu, tolikéž i od hedbáví, však k okrášlení tím dotčeného hrobu. Když již ty věci odvedeny jim bývají, zůstává baše na svém místě, a správce [3]) nad karavanou béře odpuštění od něho, uctivost mu čině a všem jeho úředníkům i vojákům; a po té jede odtud, a bývá provázen ode všeho lidu Kairského v tom pořádku rovně jako v nějaké processí, s nástroji hudebními [4]), troubením, zpíváním, křikem, vytím a nevypravitedlnými jinými ceremoniemi, kteréž by příliš dlouho bylo vyčítati. Zkrátka [5]), jedou tak od hradu až na konec města k jedné bráně, kteráž se *Bob Nascera* jmenuje. Za tou branou jest jeden kostel, v němž oni dotčená roucha a věci skládají a zanechávají dobře stráží osazených a opatřených.

Tak mnoho drží o této ceremonii, že se ze všeho jejich okršlku lidé k ní sbíhají, až i ty těhotné ženy, a jiné mnohé, děti své na rukou nesouce. Nedopouští se také každému muži, aby se za svou ženu přimlouval, aby k tomu svátku jíti a na něj se dí-

[1]) hejtmanovy. [2]) štrych. [3]) hejtman. [4]) instrumenty. [5]) summou.

vati nemohla. Nebo jest-li by se on za to přimlouval, ona by měla moc v takové příčině dáti se s svým mužem rozloučiti a jiného sobě pojíti, jakoby tím muž její velikého hříchu se dopustil, tak to u nich těžce se váží.

Když se tehdy ta processí od hradu do kostela koná, všickni velbloudové, kteříž dotčená roucha nosí, bývají zlatohlavovými přikryvadly [1]) přistření, okolo nichž bývá mnoho zvonců a zvonečků, a když bývají sem i tam skrze ulice propuštění, spatřuje se lidí mnoho tisíc, kteřížto jedni přes druhé na ty šaty kvítí metají pěkné a rozmanité, i také vonnými vodami na ně kropí; jiní brávají pěkné lněné a hedbávné šátky, nimiž dosahují až k dotčeným šatům, aneb rouchou dotýkají se jich; potom vždycky těch šátků, jimiž jsou se toho roucha dotkli, sobě zanechávají a chovají je v největší vážnosti, rovně jako nějakou svátost.

Když již těch šatů aneb roucha v kostele tím spůsobem v bezpečné stráži a opatrování zanechávají, jakž výš oznámeno, vracejí se zase do města a zůstávají tu nejdéle za dvaceti dní; a potom jede správce [2]) sám toliko s svým lidem, a vezma ta roucha z toho kostela k sobě zase, veze je ven na výš jmenované místo Birka. Tu dává správce [3]) stan svůj s korouhví velikého pána, kteráž se zpředu na dvéřce toho stanu stavívá, rozbiti; potom tolikéž všecky stany svých vzácnějších lidí okolo stanu svého vůkol, a zůstává na tom místě za deset dní v tichém ležení a nic déle. Mezi tím dávají se tam najíti všickni ti lidé, kteříž s karavanou jeti chtějí do Mecchy. Vídati tam také i ženy se nacházeti, kteréž úmysl mají takovou pouť vykonati, a příbuzní přátelé jejich je provázívajíce jedou na pěkně osedlaných velbloudích, s provozováním takových kratochvílí, plesů [4]) a zatáčení, že kdo se na ně dívá, od smíchu se zdržeti nemůže.

Poslední tu noc, prvé než se karavana pryč odbere, drží se u prostřed karavany mnoho ceremonií a veselých her i kratochvílí, s některými zámky a mnohými jinými mistrovskými kusy od ohně. Janičaři pak zůstávají tehdáž vně okolo stanu správcova [5]), od nichž takový hlahol a provyskování jest slýchati, až se všudy vůkol po zemi rozléhá. Též také v noci čtyrykrát aneb šestkrát svou střelbu vypouštějí. Potom jak se rozednívá, vstávají; v tom trubači troubí, rovnají [6]) se do pořádku [7]) a na cestu vydávají.

---

[1]) deky. [2]), [3]) hejtman. [4]) tanců. [5]) hejtmanova. [6]) šikují. [7]) orduňku.

Kterého času karavana z místa se hýbá, a kdy zase odpočívá.

Věděti sluší, že z Kairu do Mecchy jest okolo třidcíti dnův cesty, a to skoro veliké. Nebo obyčej jest karavany silně předce jeti a málo odpočívati, a nejvíce ten a takový spůsob zachovává, že když jest již po dvou hodinách na noc, tedy až do východu slunce předce jede; potom odpočívá až do poledne, po poledni se znovu hýbá a jede až do večera; po té odpočívá za dvě hodině, a odpočina zase se na cestu vydává. A tak ten obyčej zachovává až do vykonání té jízdy, a nemění sobě toho pořádku, krom toliko na některých místech, o kterýchž svým časem dotčeno bude, jmenovitě, že někdy pro vodu za celý den anebo za půl druhého odpočívají. A činí to pro bezpečnější sebe i hovad zachování; nebo kdyby toho nečinili, tak dobře lid, jako hovada by mřeli a na místě zůstávali.

Jakým pořádkem karavana jezdí.

Když karavana jede, zachovává přitom spůsobu a pořádku, jakž se níže pokládá toto. Rozděluje se na tři zástupy [1]): první jest předního tažení, druhý prostředního tažení, třetí zadního tažení.

V předním tažení jde těch osm pilotů anebo cesty ukazovatelů napřed, při nichž jest také vždycky jeden čauš, kterýž při sobě má čtyry služebníky, každého s jedním karabáčem anebo oslovou čelistí v rukou. Nebo jakž začasté některý, buď on pak kdokoli, před řečené piloty ven vyběhne, porážejí ho k zemi, a tím spůsobem dávají mu napomenutí, že to tak dobře jim, jako i jiným k úžitku přichází. A tento čauš jest rovně jako správce [2]) nad předním tažením, a dokud se v noci jede, předsílají se ustavičně hořící svazečky napřed. Jest také v tom počtu toho předního tažení šest santonů, to jest duchovních lidí, jeden každý s svým červeným tulbantem. Ti bývají pokrmem a nápojem opatřeni i také vezeni na náklad správce [3]) nad karavanou; a mívají takoví santonové za obyčej to, že když karavana někde k dobré hospodě přijíždí, jakž ji oni uhlídají, veliký křik začínají velmi strašlivým a hrozným hlasem a těmito slovy: „Buďte veseli, buďte veseli, k žádané [4]) hospodě jsme přijeli!“ A potom všickni onačejší v tom tovaryšstvu dávají jim almužnu za přijatou dobrou novinu.

[1]) houfy. [2]) hejtman. [3]) hejtmana. [4]) vinšované.

V tom předním tažení skoro třetí díl lidu táhne, kteříž jsou při karavaně, a po zadu jede vždycky pětmecítma špáhů na dromedářích, výborně přistrojených a opatřených, jedenkaždý s svou šavlí, lučištěm, šipkami a střelami, a to se děje s dobrým rozmyslem, pro zloděje a loupežníky.

Za předním tažením asi čtvrt míle vlaské následuje prostřední tažení, a před tím vezou nejprvé těch šest kusů střelby, o nichž nahoře povědíno, při nichž jdou jich puškáři, za nimi patnácte špáhův, kteříž z lučišť střílejí. Potom jde správce špitálu, kterýž jest letitý a vážný člověk, a veze s sebou mnohá lékařství, též masti, cukry a nesčíslných mnoho jiných věcí ku posilnění a občerstvení nemocných. Vede s sebou také velbloudy, aby nemocní na nich jeli, kdyby již nijakž na svých hovádkách jeti nemohli. Pro toho správce špitálu jde toliko jeden velbloud, kterýž jest tak velice pěkné hovado, jakéž může kde vidíno anebo vyhledáno býti. Nebo oni ho s velikou pilností vyhledávati dávají, kterýž by právě největší a nejdokonalejší postavy mezi jinými všemi byl, kterýž by se v zemi velikého pána našel, a bývá všecken zlatohlavem a hedbávnými rouchami postřín. Ten velbloud nosí pěknou malou dřevěnou truhličku, na spůsob archy starého zákona udělanou; však toliko jest, jakž povědíno, z dřeva vytesaná a spravená bez zlata aneb něčeho jiného, což by koli nákladného býti mohlo, žeby mnoho stálo. V té truhlici leží alkoran, všecken naskrze velikými zlatými literami psaný a mezi dvěma prkny anebo tabulemi uncovým zlatem přivázaný; a ta truhlička, když cestou jedou, bývá toliko hedbávnou rouchou přikryta, ale když mají do Mecchy vjížděti, zlatohlavem ji přikrývají všudy, a naskrze drahým kamením vysazeným a okrášleným. A to také činí při vjíždění do města Mediny. Okolo toho velblouda, kterýž výš dotčenou truhličku nosí, bývá vždycky mnoho arabských zpěváků a hudců, kteříž se ustavičně jedni po druhých pořádají, a nikdy zpívati a na nástroje [1]) hráti nepřestávají. Za těmi chodívá jiných patnácte velice pěkných velbloudův, z nichž jeden každý nese jedny z těch šatův, o nichž nahoře zmínka učiněna, a jsou od vrchu až dolů hedbávnými rouchami postřeni. Potom opět jde jiných dvaceti velbloudů, kteříž amira illahaggi, to jest správce [2]) nad karavanou, peníze, šaty a jiné věci nesou. Potom následuje královská velikého pána korouhev, kterouž jeden na koni nese, a bývá pokaždé provázena od ředitele [3]) nové

[1]) instrumenta. [2]), [3]) hejtmana.

hudby [1]), a od pětmecítma špáhů, jenž z lučišť střílejí, spolu s jedním čaušem předním, kterýžto jejich vůdcem [2]) jest. A okolo těch divných tretův vůkol jedou lidé a velbloudi se vedou, kteřížto k vykonání té jízdy s karavanou nařízeni jsou.

Za těmi pak něco méně než za vlaskou míli vzdáli následuje zadní tažení, v kterémž na větším díle lidé jsou poustenníci anebo poutníci, a to jde tím, že kupci vždy a vždy příhodnosti hledají, pro mnohé příčiny, aby se napřed dostali, ale poutníci, kteříž málo mají co ztratiti, by pak po nich v zadním zástupu [3]) zůstávali, na tom přestávají.

Nejzáze jezdí vždycky jiných pětmecítma špáhův, dobře oděných a opatřených, spolu s jedním čaušem, kterýžto jejich vůdcem [4]) jest; item, čtyrydceti Arabův, vše z lučišť střílejících, pro bezpečnost zadního tažení. A poněvadž zadní tažení vždycky při břehu Červeného moře jede, jež sobě, když tam do Mecchy jedou, po pravé ruce mají, protož nařizují, aby dvě stě janičarů po levé straně bylo na tři zástupy [5]) rozdělených, dobře opatřených, na velbloudích jedoucích, z nichž jeden každý k druhému jest přivázán. Nebo po té straně všecko nebezpečenství záleží pro loupežníky, když z pravé strany, jakž dotčeno, není zhola nic nebezpečného čeho se strachovati aneb obávati, viděuce to, že jsou tu Červeným mořem ubezpečeni.

Správce [6]) nad karavanou vždycky okolo svého lidu vůkol jezdí, a nikdy na jistém místě nezůstává. Okolo něho ústavně jsou a na službu mu hledí jeden čauš s pětmecítma špáhy, zbraní dobře opatření, na dromedářích jedouce. Item, osm hudcův [7]), kteříž violy v rukou nosí a bez přestání pískají, až do času odpočívání. Provázejí ho také až právě do jeho stanu, a jednostejně některé zpěvy a písně prozpěvují, ku poctivosti proroka Mahumeta. Jakž pak správce [8]) do svého stanu vejde, bývá povoleno všechněm těm, jenž ho provázeli a na službu hleděli, jednomu každému na místo jeho se obrátiti.

O obzvláštních a znamenitých věcech, kteréž se na té cestě nacházejí a spatřují.

Poněvadž na cestě do Mecchy nemnoho pamětihodných věcí se spatřuje, z příčiny té, že karavana velmi zřídka, nýbrž skoro

[1]) muziky. [2]) hejtmanem. [3]) houfu. [4]) hejtmanem. [5]) houfy. [6]) hejtman. [7]) muzikářův. [8]) hejtman.

nikdá pokojně neleží, aneb na bydlitelných a vystavených místech neodpočívá, kterýchž tam málo vídati, než vždycky v poli: protož toliko při vypisování této naší cesty o některých malých tvrzích aneb zámcích, kteříž se tu nacházejí, zmínku učiníme, a jsou téměř tito, jenž níže stojí: Agerunt, Nachel, Akba, Biritem aneb Muel a Eszlom. Z těch pěti zámků první dva opatrováni bývají od Mouřenínův, ostatní tři od Turkův, a stráž [1]) aneb osazení jich jest toliko osmi aneb nejvíce desíti osobami v jednom každém zámku, se čtyrma anebo pěti malými kusy střelby, jmenem šmerigli, kteříž sic k ničemuž neslouží, než aby vody sladké před Araby hájili, tak aby karavana, když by tam přijela, nalezla, čím by se posilnila.

První jest Agerut, jináč Sues, v kterémžto stanovišti vždycky pětmecítma galejí velikého pána nahotově jest, aby tu vůkolí moře na pozoru měli. Druhý zámek Nachel aneb Nákel leží od moře skoro jednoho dne cesty vzdáli. Zdi zámku Akba jsou založeny a stojí na břehu moře Červeného. Biritem aneb Muel jest podobným způsobem vystavený, že rovně také moře do něho vchází. Eszlom jest více než jednoho dne cesty od moře vzdáli. Všickni ti zámci, jakž nahoře povědíno, nepostačili by jednomu stu oděncův.

Když pak již karavana od Birky jede až do Agerut, nenachází na cestě ani jedinké krůpěje vody k nápoji; tak tolikéž z Agerutu až do Nákelu, ani od Nákelu až do Akby žádné vody není. Ale od Akby do Biritem nachází se dvojí voda: jedna jmenem *Ajum el oasap Magaraxiaibi*, což tolik jest, jako „hylina Jetrova Mojžíšového tchána.“ Nebo to jest to místo, o němž psáno jest v druhých knihách Mojžíšových v kapitole druhé, že jest Mojžíš před hněvem Faraonovým utekl, kterýž ho proto zahubiti mínil, žeby jednoho Egyptského zabiti [2]) měl, kterýž se s jedním Židem svadil. A bylo na tom místě před časy město Madiánské.

Jsou tam také ještě až podnes ty studnice, u kterýchž tehdáž Mojžíš seděl. A od toho místa nachází se potom více vod na cestě a začasté, ale však jsou nepříliš velmi dobré.

Též se věděti má, že na té cestě správce [3]) na třech místech do měšce [4]) sáhnouti musí, a present aneb dar od peněz, od šatstva a od tulbantů, tureckých kloboukův, některým arabským vůdcům [5]) aneb kápům dáti, aby mu svobodného a bezpečného

[1]) varta. [2]) zamordovati. [3]) hejtman. [4]) pytlíka. [5]) hejtman.

průchodu dopřáli, a nedopouštěli, aby jejich příbuzní karavaně škoditi usilovali; a ti vůdcové [1]) netoliko to nařídíti a zdržeti se zavazují, jakž povědíno, ale připovídají také těm v té karavaně, jest-li žeby obloupeni byli, tedy že se k tomu přičiniti chtějí, aby se jim jejich libé věci zase odvedly. Avšak mnohdykrát takové své štědré přípovědi nezdržují; nebo karavana někdy velmi veliké škody a protivenství snáší, a kdo co svého ztratí, toho zase nedostává. Neho ti škůdcové v těch místech ucházejí odtud na hory, kdež jich není možné zase vyhledati.

Když potom již karavana obyčejnou denní jízdou táhne, a mimo všecky svrchu jmenované zámky a jiná místa již propuštěna bývá, přijíždějí k jednomu městu, jemuž jmeno Gebir, a jest začátek a hranice země a království serifa z Mecchy. Když se tam přijede, vyjíždí správce města se vším lidem ven proti karavaně, aby ji přivítal, s takovým slavným a veselým výskáním, že toho vymluviti nelze, pročež tu karavana za celý den zůstává a pokojně odpočívá.

To místo má nad hojnost mnoho čerstvých, čistých studničných vod, kteréž z nejvyšších vrchův dolů spadají a tekou. Podlé toho mají mnoho daktilů a masa; ale obzvláštně ženy jsou laciné, kteréž rády mužům ku pohodlí bývají. Protož tu hladovití a žízniví poutníci a pocestní mají zvolnou příhodnost, aby se dobře poobčerstvili. Říkají také mahumetáni, když se s týmiž ženami spojují a občerstvují, že břemeno s sebe skládají a bývají od svých hříchů osvobozeni, i veliké nábožnosti k pouti jejich docházejí.

Po tom velikém odpolu zbořeném a ssutém stavení, kteréž se tam spatřuje, může se snadno rozuměti, že jest to před časy znamenité město bylo; ale poněvadž více zlodějů a loupežníků, nežli poctivých lidí tam bydlí, tím spuštěno jest.

Když lidé té karavany tak občerstveni bývají a sobě odpočinou, strojí se na druhý den zase na cestu, a nejprvnější paměti hodné místo, kdež přijíždějí, slove Beed Rihonim. Tu roste nízké křovíčko, balsam vynášející, a prvé než se tam přijede, ukazuje se daleké a veliké za vlaskou míli pole, ze všech stran velice vysokými a neúrodnými horami otočené, na kterémž před časy prorok Mahumet, podlé svědectví jeho alkoránu, silný a krvavý boj vedl s některými křesťany v té zemi, a s jinými okolními obyvateli, kteříž jsou se proti jeho náboženství postavovati a je-

[1]) hejtmané.

mu odporni býti chtěli; tolikéž žeby v dotčené bitvě od křesťanův přemožen býti měl a lid jeho téměř všecken poražen a pobit [1]). Když se tehdy v takovém neštěstí viděl, že jest se i hned na modlení oddal, a svědčí alkoran, že bůh maje spolu čitedlnost s milým svým přítelem a prorokem, jej vyslyšel a nesčíslných mnoho tisíc andělův k němu poslal, podlé nichž jest on se znova s nepřátely bil, a tak že jest potom vždy svítězil nad těmi všemi proti sobě předešle bojujícími. Z příčiny té karavana každého roku na památku té bitvy a boje tu na tom místě veliký oheň dělá, a přes jednu noc s náramným veselím a radováním tu se zdržuje. Povídají také, že se na těch vrších ještě i nyní ustavičně na malý buben bubnování slýchá, dokud karavana mimo ně jede, a že se to děje od andělův, na znamení toho obzvláštního vítězství, kteréhož bůh proroku jejich propůjčil. Ale já bych snáze věřil, že se to od zemského člověka, než od nebeského anděla bubnuje, a to proto, aby poutníci, kdyby se mezi tudy tažením nic neslyšelo, třebas nábožnosti nepotratili.

Na zejtří ráno, jakž slunce vzejde, jede karavana do Beed Rihonim, a myjí se na tom místě všickni spolu od hlavy až do noh, tak rovně muži jako ženy; potom se do svých obyčejných šatů neobláčejí, než opasují se jen okolo hanby lněnou rouchou, jazykem jich řečenou *fota*, a nosí z bílého barchanu náramek; a ti všickni, kteříž pěšky do Mecchy jíti mohou, jdou tam tak v tom habitu aneb oděvu. Nebo za to u sebe pokládají, že kteříž v takovém habitu tam přicházejí, více zásluhy než jiní docházejí. Kteříž pak toho vykonati nemohou, činí místo toho slib, aby při vrchu odpustkův skopce obětovali. A když se tak umyjí, potom se žádnému více nedopouští blechy aneb vši rukama bíti, mnohem méně nehty se drbati dotud, dokudž by své slušné a povinné modlitby na výš dotčené hoře odpustkův nevyříkali a nevykonali. Pročež také u nich to vídati, že i hned potom dřívko při sobě nosí, naschvále na spůsob měsíce udělané, v jejich řeči *archa casujic* řečené, kterýmž se po plecích drbají.

Tak naposledy karavana ustavičnou jízdou přichází až na dvě míle vlaské od Mecchy, tu odpočívá přes noc. Následujícího jitra, i hned jakž se rozednívá, rovná [2]) se do pořádku [3]) se vší tou slávou a nádherností, jakž možné jest vypraviti, a tak jede do Mecchy. Když se již k městu přibližuje, serif z města svého

[1]) pomordován. [2]) šikuje. [3]) orduňku.

ven vyjíždí s komonstvem svým, okolo něhož nesčíslný počet lidu jde a jede, jej provázejíc; tu konají divné ceremonie a slavnosti s velikým křikem. A když z města vyjedou, co by mohl z lučiště dostřeliti, potkávají se na jednom pěkném poli, kdež nevýmluvně mnoho stanův rozbito bývá, a v prostřed mezi nimi stává veliký stan správce [1]) nad karavanou, kterýž ihned, jakž k serifovi přichází a vespolek se pozdraví, s koně svého ssedá a s serifem do toho stanu vchází. Potom serif aneb král z Mecchy zhošťuje se toho a odevzdává je řečenému správci [2]), jemuž také podlé toho plnou moc a dovolení dává rozkazovati, spravovati a k spravedlnosti dopomáhati, dokud se s tovaryšstvem svým v městě Mecchy zdržovati bude.

Proti tomu správce [3]) nad poutí, na odměnu důstojenství serifova sobě postoupeného, daruje mu zlatohlavové šaty, kteréž za mnoho stojí, s některými klénoty a k tomu podobnými věcmi. Potom posazují se na kobercích a jiných věcech z kůží udělaných, a spolu hodují aneb kvasí.

Potom vstávají s některými jich vzácnějšími osobami, a ty šaty aneb roucho, i ty zlaté dvéře, o nichž svrchu povědíno, s sebou berou, a jedou tak do města, a hned upřímo do kostela, mívajíce s sebou velmi málo lidí, vcházejí tam; kdežto vejdouce, spůsobují i hned to, aby staré roucho z domečku neb kaplice Abrahamovy dolů sňato bylo a na místo starého nové vkládají. To pak staré roucho zůstává kleštěncům, ustanoveným služebníkům téhož kostela. Potom bývá od nich prodáváno poutníkům, jeden kousek aneb flek za čtyry aneb pět dukátův, a ten se pokládá za velmi blahoslaveného, kdo toliko nejmenší fíček odtud dostati může, a váží sobě toho rovně jako nějaké svátosti. Říkávají také, že kdyby se to některému člověku, ještě by k smrti pracoval a s tímto světem loučiti se měl, pod hlavu podložilo, ten žeby tudy všech hříchův shlazení a dokonalých odpustků za svá přečinění nabýval. Podobně tolikéž odnímají staré dvéře a na místo jich postavují ty nové dvéře, a staré dávány bývají serifovi. Potom říkají své modlitby, podlé vykonávání některých obyčejných slavností [4]). A serif potom zůstává v městě, a správce [5]) nad poutí obracuje se zase ven k svému stanu.

[1]) hejtmana. [2]) hejtmanu. [3]) hejtman. [4]) ceremonií. [5]) hejtman.

O serifovi králi v Mecchy.

Serif ten, chtějí tomu, žeby pojíti měl z proroka Mahumeta podlé linie mateřské, jmenovitě z Fatmy dcery Mahumetovy a z Alí zetě jeho, kterýž dotčenou Fatmu měl za manželku. Nebo ten prorok neměl žádného syna aneb pohlaví mužského dědice, kromě toliko tu jednu dceru, z níž ten serifů rod pochází, v němž vždycky na nejstaršího syna podlé pořádné posloupnosti království Mecchy obyčejně připadá, kteréžto každoročně králi svému půl millionu zlata anebo něco málo více na důchodích vynáší; a takoví lidé, kteříž se za krevní přátely a příbuzné toho rodu vydávají a drží, a již jich nesčíslně mnoho jest, dávají sobě sami jméno *emir*, a tudy chtějí páni nazíváni býti. Nosí zelené šaty, anebo při nejmenším zelený klobouk, slove tulbant, aneb obálku, aby od jiných lidí byli rozeznáni. Nedopouštějí také, aby kdo z křesťanův, kteříž v jejich zemi bydlí aneb obchod vedou, zelené jaké šaty nosili, ani co zeleného na těle svém měli. Nebo říkají, že nenáleží, aby křesťané (jež oni *gauri* nazívají) nápodobnou barvu nositi měli, kteréž veliký přítel a prorok boží Mahumet k oděvu svému požíval.

O městě Mecchu.

Město Meccha v arabské řeči jmenuje se Maccha, jakoby řekl „obydlí“. Obsaženo a obhraženo jest velmi vysokými vrchy; položení jeho jest neúrodné, ačkoli leží mezi horami na rovině. V tom městě jsou některé rozkošné zahrady, v nichž převeliká hojnost fíkův se obrozuje, též vinných hroznů, jablek a melounů množství veliké roste. Vody také má dosti, ale málo chleba. Není žádnou okrouhlou zdí obsažené, a okolek jeho drží v sobě okolo pěti mil vlaských. Domové v něm jsou dosti ozdobní a pevní, nebo jsou skoro na vlaský způsob [1]) vystaveni. Palác serifů jest velmi pěkný, subtilně vystavený a milý.

Ženy toho města mají obzvláštní dar ten, že jsou milostné a přívětivé, po těle barvy olejové, krásných očí, přirození horkého, než větší díl mezi nimi jest nevěstek [2]). Muži pak jsou k smilstvu velice náchylní, tomu proklatému a hanebnému hříchu, a toho sobě tak rovně oni, jako i ženy velmi málo váží, a to pro jeho takou příhodnost a zvolnost. Po vykonání takového hříchu utíkají se k studénce *Zun Zun* jazykem jich řečené, kterouž téměř hned

[1]) mustr. [2]) rufek.

před sebou mají. Nebo praví, když se tou vodou obmývají, že bývají ode všech hříchův očištěni, buďte oni jakkoli velicí.

U prostřed města jest ten veliký kostel mešit, spolu s Abrahamovým domem, jenž v prostředku toho kostela stojí, a ten kostel žeby vystaven byl toho času, když ještě prorok Mahumet živ byl. Jestiť pak čtverhranatý a tak veliký, že okršlek jeho na dvě míle vlaské se vztahuje, to jest každá z těch čtyr stran na půl míle. Udělaný jest jako nějaký klášter; nebo v prostředku, rovně jako v síních sloupových [1]) má samý o sobě dvůr [2]) pod nebem nepřikrytý, na němž výš dotčený dům Abrahamů stojí. Sloupové síně, kteréž [3]) okolo toho dvoru [4]) jdou vůkol, jsou také na čtyry cesty rozděleny [5]). Meze, nimiž se každá cesta jedna od druhé odděluje, spraveny jsou s některými mramorovými a některými kamennými a vápennými sloupy. A ten znamenitý mešit má devadesáte devět bran, a věží pět téměř takových, jakéž u nás jsou zvonice, na kterýchž talismanlarové aneb turečtí kněží obyčejně lid do kostela svolávají. Poutníci aneb pocestní, kteříž příležitosti stanů míti nemohou, právě na tom místě v zástupích [6]) sobě příbytky [7]) osobují, a pro velikou nábožnost muži s ženami vespolek se směšují a líhají, tak že mešit, jejž za dům modlitební míti chtějí, často v horší místo se obrací než v mordéřské zálohy.

O Abrahamovém domu.

Dům Abrahamů jest též čtverhraný, všecken a naskrze z kamení šedivého vystavený, dvadcíti kročejů zvýši, čtyřidcíti kročejů v okršlku. Z jedné strany toho domu jest ve zdi jeden kámen pídi zdýli a půl pídi zšíři, o kterémžto kamenu praví, že jest prvé, než ten dům vystaven byl, s nebe spadl, a že jest podlé toho hlas slyšán, kterýž pravil: na které místo ten kámen upadne, tu že se dům boží vystaví, v kterémžto božím domě hříšníci budou vyslyšáni. Při tom také praví, když jest ten kámen s nebe spadl, že jest nebyl černý, než všecken jako sníh bílý; ale že jsa od tak mnoha hříšných úst tak začasté líbán, tím černý učiněn jest. Nebo všickni poutníci a pocestní musejí jej líbati; a říkají mahumetáni, kdyby toho neučinili, žeby hříchy své s sebou zase domů přinesli.

Dvéře toho domu jsou malé, skoro jako nějaké staré okénko,

[1]) ambitích. [2]) plac. [3]) ambiti, kteříž. [4]) placu. [5]) rozděleni. [6]) houfích. [7]) lozumenty.

tak vysoko od země, co by člověk rukama dosáhnouti mohl, tak že se ovšem nepřístupně a nesnadně tam vchází. Ale prvé než se tam vejde, jest viděti zevnitř při tom domě sloupů třidceti a jeden, vše z mědi slitých, a stojí na čtvercích [1]) z červeného a zeleného kamene. A skrze ty sloupy není sice provlečeno než toliko mosazný drát, kterýž od jednoho sloupu k druhému dosahuje, na němž mnoho rozžhatých lamp visí; a ty měděné sloupy sultán Soliman, toho nynějšího Tureckého císaře sultána Murata děd, udělati dal. Když se již těžce, jakž výš dotčeno, do těch dvířec vejde, nacházejí se při vchodu dva mramoroví sloupové z aloesového dřeva udělaní, nehrubě tlustí, mouřeninským plátnem přistření, od mnoha nesčíslných barev udělaní, a ti sloupové pohodlní jsou ku podepření krytby [2]) aneb altánu, ale však dosti pracně, sotva se to spatřiti může, poněvadž nemnoho světla tam vchází a také tam velmi smrdutě zapáchá.

Vně za těmi dveřmi na pět kročejův odtud jest ta studénka, o níž výše povědíno, *Zun Zun* řečená; a to má býti posvěcená studénka, kterouž jest anděl páně Agar dívce Abrahamové ukázal, když jest všudy vůkol vody hledati chodila, aby ní syna svého Ismaele napojila.

O obřadech [3]) poutníkův.

Při začátku tohoto našeho historického přeběhnutí napovědíno jest, že mahumetáni dvojí velikonoční svátek v roce drží. Jednomu říkají velikánoc *Ramazána*, to jest, kteráž se za příčinou postu drží, a ta jest právě hod beránka, poněvadž karavana, jakž třidceti dní pomíjí, na cestu se strojí do Mecchy. Druhou jmenují Skopcovou velikounoc, poněvadž jedenkaždý zavázán jest, kdo jen s to může býti, aby tehdáž skopce obětoval. A ta velikánoc v řeči jejich slove také *Eutzug Bairam*, to jest menší velikánoc. Nápodobně jakž karavana z Alkairu ve třidcíti dnech po velikénoci, jmenem *Biguc Bairam*, preč odjíždí, tak ještě tam přijíždí pět aneb šest dní před malou velikounocí, tak aby poutníci čas měli před tím svátkem své povinné modlitby a řády [4]) vykonati; a to jsou téměř tyto, jmenovitě: že se oddělují od karavany a dávají se některým cesty ukazatelům vésti, kteříž toho místa jsou povědomi, a tak jich dvadcet aneb třidcet pospolu, podlé jich

[1]) kvadrátích. [2]) terrazzy. [3]) ceremoniích. [4]) ceremonie.

libosti, do města chodí, a když tam vejdou, jednostejně jdou po jedné ulici, kteráž pomalu čím dále tím výše nahoru se táhne, až na konec na jedno vysoké místo přicházejí, kdež jest brána, na níž ze všech stran na kamení mramorovém psáno stojí: *Bab el salema*, což v arabské řeči vyznamenává: „brána zdraví". A z toho místa spatřují veliký kostel mešit, v němž dům Abrahamů stojí. Jakž jej tedy spatří, všickni společně sklánějíce se proti němu, začínají mu uctivost činiti a říkati podvakráte tato slova: *Salema lech ja resul alla*, to jest: „Pokoj nad tebou ty vyslaný boží!" Když to pozdravení vykonají, jdou předce po též cestě a nalézají po pravé ruce klenutý oblouk [1]), po němž vstupují pět stupňů nahoru, a tu jest veliký prostor [2]), všudy a naskrze kamením vydlážděný; potom sstupují tolikéž stupňů zase dolů, jak mnoho nahoru vystupují, a jdou předce dále, co by z lučiště vystřeliti mohl, i nacházejí tu jiný oblouk [3]), nápodobný prvnímu; a tu cestu od jednoho oblouku [4]) k druhému vykonávají po sedmkráte a breptají vždy a vždy některé své modlitby. A toho obřadu [5]) od nich se užívá k připomenutí té smutné a žalostivé chůze, kterouž jest zarmoucená Agar, když nadarmo vody hledala, aby synu svému píti dala, konala. Když ten obřad bývá vykonán [6]), jdou poutníci do kostela mešitu, strojíce se do domu Abrahamova, obejdou sedmkrát okolo něho a říkají jednostejně tato slova: „Toto jest ten dům boží a Abrahama služebníka jeho." To když učiní, jdou tam, aby ten výš dotčený černý kámen líbali. Potom se nacházeti dávají k studýnce *Zun Zun*, myjí se v ní od hlavy až do noh ve všech šatech a obuví svém, a říkají: *Tobah allah, tobah allah*, což jest: „Odpusť ó bože, odpusť ó bože!" Pijí také tu vodu, kteráž velice odporná, zlá a smradlavá jest. A když se tak umyjí a napijí, obrací se potom každý do svého příbytku [7]). A ten řád [8]) jeden každý jest zavázán a povinen při nejmenším jednou vykonati; kteří pak žádostivi jsou před jinými do ráje přijíti, ti to každodenně jednou dělají, dokavadž na tom místě karavana v upokojení zůstává.

[1]) prampouch. [2]) placu. [3]) prampouch. [4]) prampouchu. [5]) té ceremonie. [6]) ta ceremonie bývá vykonána. [7]) lozumentu. [8]) tu ceremonii.

Co karavana dělá, když poodpočine.

Když karavana pět dní pořád vně krom města Mecchy leží, vyvstává správce [1]) právě té noci před večerem [2]) jejich velikonoci se vším svým tovaryšstvem, a jede předce až k hoře odpustkův, kterouž oni *Giabal Araffata* jmenují. Ta hora leží patnácte mil vlaských od Mecchy, a v polovici cesty jest jedno místo jmenem *Mina*, kteréžto slovo vyznamenává „stanoviště", a nehrubě daleko odtud jsou čtyři pilíři, o nichž něco více níže oznámíme. A tuto nejprvé dotkneme o hoře odpustkův, kteráž mnohem snázeji pahrbkem než horou jmenována býti může, poněvadž jest nízká, malá, milostná a rozkošná. Okršlek její jest až na dvě míle vlaské, a jest okrouhlá, obsažená tak pěknou rovinou, jakáž se kdy lidskýma očima spatřiti může. Nápodobně také ta rovina ze všech stran jest otočená tak velikými vrchy, jakýchž nikdež není vídati, tak že jistotně to místo jest jedno z nejpěknějších příležitostí na světě, a vlastně se viděti dává, jakoby přirození všecko své umění k spravení toho tak pěkného a rozkošného místa vynaložilo.

Pod tou horou odpustkův, z té strany proti městu Mecchu, prýští se mnoho pramenův čisté čerstvé studničné vody, nejináč než jako křišťál, a ta jest nad míru zdravá, a spadá dolů do některých naschvále k tomu udělaných nádob; tu se občerstvují a umývají lidé a napájejí hovada. A chtějí tomu mahumetáni, že jsou Adam a Eva, když od anděla z ráje zemského vyhnáni byli, právě na ten vršek odpustků k bydlení přišli, a že řízením božským jeden od druhého zabloudil, a za čtyrydceti let jeden od druhého oddělený zůstával a mezi tím vždycky jeden druhého hledal. Naposledy, když jsou se zase spolu shledali, že jsou tu velice radostnou slavnost drželi, a z obzvláštního plesání, že jest zase jeden druhého nalezl, na vrchu té malé hory malý domček vystavěli, kterýž se až do dnešního dne jmenuje *Beith Adam*, to jest: „dům Adamův".

O třech karavanách.

Na tentýž den, když karavana z Alkairu se na to místo dostává, přijíždějí tam také jiné dvě karavany, jmenovitě z Damašku a z Indie. Týmž spůsobem shlukují se tam také vespolek všickni sousedé v těch místech a končinách až od desíti dnův cesty, tak

[1]) hejtman. [2]) vigilií.

že se tam jednoho času přes dvakráte stotisíc osob a více než třikráte stotisíc mezkův, velbloudův, dromedářův atd. spatřuje.

Když se již to troje tovaryšstvo jednoho času pospolu shledá aneb shromáždí, rovnají [1]) se právě té noci, kdyžto svátek velikonoční nastává, ti tři zástupové [2]), jako nějaké veliké vojsko, v pořádku [3]) tříhraném, obklíčí aneb obsáhnou tu horu v prostřed mezi sebou, a tu celou noc neslyší se nic jiného než veliké i ruční střelby vystřelování, uměle spravených ohnivých strojů [4]) od tisícnásobných kusův, podlé všelijakých zpěvův, hudeckého [5]) pískání, křiků, hluků a veselé slavnosti.

Potom když velikonoční den před rukama jest, vydávají se všickni napořád na odpočinutí a v mlčení, a toho dne nic jiného nedělají, než jen oběti a modlitby své k bohu vykonávají. Hned pak jakž se soumrak přibližuje, ti všickni, kteříž mají na čem jeti, vsedají a jedou k hoře, co nejblíž mohou; kteří nemají na čem jeti, přibližují se pěšky, jeden každý podlé své největší možnosti: však přední místo vždycky správci [6]) nad karavanou z Alkairu dávají, druhé tomu z Damašku, o jehož karavaně vypisuje *Lodovic. Barthema Itinerario*, třetí tomu z Indie. Když pak již všickni tak na koně aneb jiná svá hovada vsednou a pohotově bývají, tu potom spatřuje se jeden z výš jmenovaných santonů aneb lidí duchovních z toho velikého množství přijížděti, sedící na jednom dosti dobře vyšlechtilém velbloudu. Ten se přibližuje k vrchu, vstupuje pět stupňů nahoru naschvále k tomu udělaných, a když jeden každý umlkne, tedy on obrací se k lidu, a činí jim krátké kázaní spůsobem níže psaným.

O kázaní.

Suma a podstata vší řeči toho kázaní jest tato, že vypravuje, jak veliké a znamenité dobrodiní bůh mahumetskému lidu prokázal prostředkováním svého milého přítele a příjemného proroka Mahumeta, poněvadž jest jej vyprostil od služebnosti hříchа a od modlářství toho, v kterémž jsou předešle vězeli; a kterak jest témuž lidu dal dům Abrahamův, jehožto prostředkováním vyslýcháni býti by mohli, a nápodobně tu horu odpustkův, jejímž by prostředkem milosti dosáhnouti mohli a odpuštění všech svých hříchův. Dále potom zmínku činí, kterak by milosrdný, dobrotivý bůh, od něhož všickni dobří darové pocházejí, Abrahamovi tajné radě své poručiti

[1]) šikují. [2]) houfové. [3]) orduňku. [4]) mustrů. [5]) muzického. [6]) hejtmanu.

měl, aby mu dům v městě Mecchy vystavěl, v kterémž by domě potomci jeho boha vzívati a od něho vyslýcháni býti mohli. A když se ten rozkaz stal, že jsou se všeho světa hory do Mecchy sběhly, s činěním pomoci od kamení k vystavení tohoto svatého domu Abrahamova, kromě tohoto nuzného a nízkého vršku, kterýž se pro chudobu nemohl tak jakž náležele zachovati; nad čímž velice se rmoutiv a touže, že jest za třidceti let pořád hořce plakal. Ta léta když pominula, že jest bůh věčný příčinou toho zarmouceného vršku k spoluútrpnosti pohnouti se dal a řekl: „Přestaň plakati, má dcero, nebo tvůj hořký pláč došel jest k mým uším, a já to chci spůsobiti, aby všickni ti, kteříž přicházeti budou k navštěvování domu Abrahamova, odpuštění hříchův svých nedostávali, leč by prvé k učinění tobě poctivosti a k držení na tomto místě nejsvětějšího velikonočního svátku, kterýž jsem já lidu mému skrze ústa přítele a proroka mého Mahumeta slaviti rozkázal, přišli.“ Když již to všecko tím spůsobem přednese, napomíná jich k milování boha, k modlitbám a almužnám.

Když bývá po kázaní a slunce schází, nedělají nic více, než jen tři modlitby zříkají: první za serifa, druhou za velikého pána Tureckého spolu s jeho vojenským lidem, třetí za všecken lid. A když bývá po těch modlitbách, křičí všickni jedním hlasem: *Ámin ja allah, amin ja allah*! to jest: „Tak se to staň ó bože!“ Na to když požehnání od santona přijmou, líbají tu horu odpustkův a navracují se zase touž cestou, kterouž jsou přišli, na to místo, o němž v jejich tam příchodu připomenuto bylo. A v tom navracování se po též cestě navštěvují, ale však při konci té roviny, ty výš dotčené čtyry pilíře, jmenovitě po každé straně cesty dva. Praví, že jest zapotřebí, aby jeden každý prostředkem skrze ně šel; nebo jest-li by kdo někdy ven mimo ně se vyšinul, že všecko potratí, čeho jest na té pouti došel a nabyl. Nesmí se také žádný hned od hory odpustkův, až by řečené pilíře minul, zpátkem obraceti; nebo jest-li by se obrátil, že zase znova těmi hříchy, kterýchž jest na svaté hoře odpustkův zanechal, obtížen bude.

Když mimo ty pilíře projíždí, jeden každý jízdný sedá dolů a hledá v písčitém poli až do padesáti neb šedesáti malých kamínků, a když je shromáždí a někdy do šátku zaobalí, nese je s sebou až k výš jmenovanému místu Mina. Tu zůstávají pět dní pořád, poněvadž při témž času svobodný výroční trh [1]) tu se

[1]) jarmark.

držívá, kdež zhola žádného mýta ani cla dávati není potřebí ani čeho jiného kde komu. A na tom místě jsou jiní tři pilířové, ne pospolu, než na rozdílných místech postaveni, kteříž vedlé svědectví učení proroka jich, tři úkazy, nimiž jest se ďábel Abrahamovi a Ismaelovi synu jeho ukázal, vyznamenávají. Nebo u nich Isák docela se nepřipomíná, rovně jakoby nikdá na světě nebyl. Pročež říkají, že tehdáž, když jest bůh Abrahamovi věrnému svému služebníku poručil, aby prvorozeného syna svého Ismaele obětoval, a starý Abraham již na cestě byl, aby vůle páně uposlechl, že jest se s ním pekelný ďábel v spůsobu člověka potkal a ptal se ho, kam by chtěl jíti? Na to odpověděl Abraham, že jde syna svého Ismaele obětovati, poněvadž jest mu to bůh přikázal. Tu že ďábel i hned vzkřikl a řekl: O jak jsi ty nerozumný stařec! bůh tobě v starosti tvé skrze zázračný skutek dal syna, v němž mají požehnáni býti všickni lidé, a ty věříš daremným a marným snům, a chceš toho zahubiti, kteréhož jsi sobě tak dlouhý čas žádal [1])? Ale Abraham že jest ho od sebe zahnal, a svou cestou předce šel. Jakž ďábel uzřel, že při otci nic spůsobiti nemůže, přiblížil se k synu a řekl: Ismaeli, víš-li co ty mezi jinými věcmi na světě máš? Dí pacholík: Co pak mám? Na to ďábel odpověděl: Máš bláznivého a nerozumného otce, kterýž o to přemýšlí, kterak by tě zabil [2]). Proč? dí Ismael. Proto, řekl ďábel, že praví, že by mu to bůh přikázal. Tehdy jakž to Ismael uslyšel, že jest vzal kámen, aby ním ďábla od sebe zahnal, a tato slova pověděl: *Auzu billahi minal Šaitan il ragini*, totiž: „Já se bráním tomu bídnému škodlivému ďáblu s bohem," jakoby říci chtěl: božského rozkazu poslouchati a proti ďáblu vší mocí se brániti každý musí.

Ale nechť se zase k svému předsevzetí navrátím. Protož pravím, že poutníci, když na tom místě zůstávají, každého dne ty tři pilíře navštěvovati chodí, a ty malé kamínky, kteréž jsou málo před tím sebrali, rozdělují tak, aby každého dne některý z nich na jeden každý pilíř vhoditi mohli. Mezi tím házením říkají a opakují ustavičně tatáž slova, kteráž jest Ismael proti ďáblu říkal, když mu kámen mezi oči hodil a tak jej od sebe zahnal.

Potom za půl míle vlaské od dotčeného místa jest jeden vrch, o němž oni vypravují, žeby to ten vrch býti měl, na nějž jest Abraham šel, aby syna svého obětoval, jakž výš dotčeno. Na tom vrchu jest veliká studnice, kamž poutníci vstupují, aby tam mo-

[1]) vinšoval. [2]) zamordoval.

dlitby své říkali. Tu spatřuje se jeden veliký kámen od přirození rozpuklý. Oni pak praví, že jest Ismael, když jest se otec Abraham strojil a hotovil, aby jej obětoval, nůž jeden do rukou vzal, aby skusil, bude-li dobře krájeti, a tak že jest ho právě na tom kamenu chtěl skusiti, a žeby jej měl na dva díly rozpoltiti.

Zatím když těch pět dní pomíjí, hýbá se správce [1]) té karavany se vším svým tovaryšstvem, a obrací se zase do Mecchy, leží tu ještě za pět dní pokojně. Pročež když oni tu odpočívají, my tedy o městu aneb stanovišti Červeného moře nějakou zprávu čtenáři tuto učiníme.

O městě Zidem aneb Zidu.

Z Mecchy do Zidem jest za dva dny krátké cesty, a poněvadž se v těch zemích, obzvláštně v horké časy roku, ve dne nemůže příhodně jeti pro palčivé slunce, lidé tam v týchž zemích dělají z noci den a ze dne noc. Když již v soumrak z Mecchy vyjíždějí, bývají na ráno, prvé než slunce vzejde, na polovici cesty, kdež potom některá dosti příhodná bydlení a hospody dobré jsou; žen ochotných také dosti, kteréž nebohým poutníkům rády se v pohodlí propůjčují. A by třebas v druhý večer odtud se pryč hnuli, na ráno bývají v městě Zidu.

To město vystaveno jest na břehu Červeného moře, proti zemi jest okrouhlou zdí ohražené s některými věžemi, ale ty zdi jsou již starostí sešlé a spuštěné. Proti moři jest otevřené beze všech zdí. Totéž město Zidem má tři brány, na každé straně aneb na rohu jest jedna, a třetí právě v prostřed proti zemi, a jmenuje se Mecchanská brána; a podlé té stává šest anebo sedm Turků na stráži [2]) na jedné z těch oznámených starých věží, a mají při sobě čtyry kusy děl polních. Na jednom rohu toho města jest dvojí zeď proti zemi, a mezi oběma zdmi stojí jeden kostel. Potom proti moři, kdež městské zdi k vodě dosahují, udělali v nově rovně jako nějakou baštu, a tu pětmecítma kusů vystavěli nejpěknější a nejlepší střelby, jakáž by se na světě najíti mohla, a to velmi dobře opatřené. Item, dáleji ven k moři stojí na poslední staré věži pět jiných dobrých kusů, s třidcíti muži tu na stráži [3]). Na druhé straně města při konci té okrouhlé zdi založili v nově okrouhlé náspy [4]), dosti dobře a podlé bystrého vtipu udě-

[1]) hejtman. [2]), [3]) vartě. [4]) valy.

lané; tu ke stráži [1]) nařízen jest jeden sanzak s půldruhého sta Turkův, s jich střelbou a všelijakou jinou zbraní, velmi dobře opatřených. To všecko jest od nich naschvále tak přistrojeno a opatřeno pro ostrach Portugalských [2]) aneb Španělův. A kdyby stanoviště aneb přístav dobrý byl, bylo by to vše daremné a bezpotřebné. Ale dotčené stanoviště nemohlo by ničemnější ani horší býti; nebo jest plné skalí a nehluboké, tak že tam lodí přijížděti nemohou, než musejí při nejmenším deset mil vlaských odtud zastavovati. K tomu stanovišti každoročně třidceti aneb čtyrydceti naložených lodí [3]) s krámským kořením a jiným drahým zbožím přijíždí, odkudž se každoročního důchodu do půl druhého sta tisíc dukátů schází, a polovice náleží velikému pánu, ostatek serifovi zůstává. Jináče sic zvláštního nic v městě Zidu se nenachází.

O putování do Mediny.

Potom strojí se karavana na cestu do Mediny, a táhne rovně tou první silnicí zase nazpátek, odkudž přichází, až se do Beed Rihonim, kdež balsam roste, jakž dotčeno, dostává. Odtud odsílají předce všecko, čeho do Mediny nepotřebují, na místo slove Jambo, aby tu pokojně leželo, spolu s těmi poutníky, kteříž jsou Medinu prvé viděli a nejsou žádostivi více ji ohledati. Také se ti na to místo Jambo vydávají, aby tam na karavanu očekávali.

V Medině nacházejí se ustavičně dobré hospody, mnoho čerstvých vod a veliká hojnost daktilův. Když se k tomu městu přibližují, patnácte mil vlaských vzdáli přichází se k jedné hoře, od nich *Jabal el Salema* jmenované, to jest „hora zdraví“, od kteréž se počíná město a pohřeb Mahumetů spatřovati. Tu hned ssedají všickni dolů na znamení uctivosti, vstupují pěšky na horu výš jmenovanou s takovým křikem, že by se do nebe vznésti mohli, ukazují tisícnásobné posuňky rukami a říkají tato slova: *Salatu va Salema allaica ja nabi alla. Salatu va Salema allaica ja habib alla.* V arabské řeči vyznamenává: „Modlitba a zdraví buď nad tebou, ty milovaný od boha.“ Když to pozdravení vykonají, táhnou předce znova tak dlouho, až toho večera ležení sobě oberou, tři vlaské míle od Mediny.

Na druhý den ráno povstává správce [4]) s karavanou svou na pout, a jakž se k městu přibližuje, spatřuje se správce města

[1]) k vartě. [2]) Portugalezerův. [3]) naladovaných šífů. [4]) hejtman.

jmenem serifovým ven vyjížděti, okolo něhož a s nímž bývá množství lidu jej provázejícího, aby takové tovaryšstvo přivítali. Rozbíjejí své stany v prostředku na jednom velmi pěkném rovném poli a se tu pokládají.

O městu Medině.

Medina jest město neveliké a tak starožitné, že v něm již málo co takového jest viděti; okršlek jeho vztahuje se téměř na dvě míle vlaské. Není v něm nic více, než jeden starý chatrný zámek, dosti nestatečný, jedním agou asi s padesáti kusy střelby, ale nehrubě dobré, osazený. Domové toho města jsou pěkní a dost čistí, z kamene a vápna vystaveni, a u prostřed v tom městě jest kostel, kterýž jest čtverhraný, ale ne tak veliký jako ten v Mecchu, však mnohem pěknější, mnohem nákladněji a lépeji vystavený a veselejší na pohledění.

V jednom z těch rohů jest kuba aneb kapla na čtyrech velikých sloupích aneb pilířích vystavená s klenutím, kteréž jest téměř pod dlážděním, jenž všecky čtyry vespolek svazuje a stahuje. Tu kuba jest tak vysoká, že daleko kostel převyšuje; jest olovem přikrytá, při samém vrchu všecka pozlacená, kdež potom na špici jest půl měsíce. Vnitř dláždění jest všecko zlatem položeno, velice uměle a důkladně uděláno. Zespod vůkol a vůkol jsou velmi mocní stupňové z železa udělaní, na spůsob listí, a do polovice těch pilířů zvýši: tam v prostředku jich tělo mrtvé Mahumetovo jest pohřbeno, ale nevisí v povětří v železné truhle, kterouž magnes k sobě táhne a zdržuje, jakž mnozí o tom zmínku činí, kteříž nic nevědí a však žváti chtějí. Neb jsou oni nad jeho mrtvým tělem vystavěli hrob z kamene barvy popelaté, a půl druhého lokte zvýši nad tím hrobem udělali ještě druhou kubu, kteráž jest z dříví a čtverhraná, rovně jako nějaký sloup. Potom zavěšují všudy okolo toho hrobu hedbávnou záslonu, kteráž zbraňuje, aby ti, kteříž vně jsou, toho hrobu viděti ani očima spatřiti nemohli. Nedaleko od toho hrobu, avšak vnitř v kostele, jsou ještě jiní dva hrobové, suknem zeleným přistření: v jednom z nich leží pohřbená Fatma, dcera Mahumetova, v druhém muž její Ali.

K hrobu Mahumetovu nařízeno jest padesáte evnuchů aneb kleštěnců, všecko skoro bílých a šedivých, z národu Abyssinského a Mouřeninského, a jinému sic žádnému se nedovoluje a nedopouští tam vcházeti, než toliko třem šedivým z nejstarších a nejvzácnějších kleštěncův, a ti mohou každého dne dvakráte tam

vcházeti, jmenovitě ráno a u večer, aby lampy rozžhali a jiné služby vykonali. Jiní všickni kleštěnci nařízeni jsou do kostela a k těm dvěma pohřbům vně, jmenovitě Fatmy a Ali, kdež jeden každý moc má tam vcházeti a jich se podlé své libosti dotýkati a prsti z nábožnosti nabrati, jakž pak toho velmi mnoho obyčej mají činiti.

Jaký jest spůsob vně a za městem Medinou.

Vně za městem na všech stranách jsou velmi pěkné zahrady, mnoho živých a pramenitých studnic, v nichž voda jest nad míru čerstvá. Item, nesčíslně mnoho vykopaných studnic, dostatek všelijakého ovoce, a dobrá příležitost od zavoctělých krmí, tak že to místo jest právě dosti utěšené a rozkošné.

Město Medina má tři brány. Za tou jednou branou jest špitál, vystavený ve jmenu Kasachy, jmenované Rusky, jenž byla sultána Solimana, tohoto sultána Murata děda, manželka. Dotčený špitál není zvláštní věc taková, aby se o něm mnoho vypisovati mělo, než toliko že jest dosti dobře vystavený a má bohaté důchody; živí a vychovává mnoho chudých lidí.

Za jednu vlaskou míli od města jest koliks málo domův, mezi nimiž jest také jeden, o němž oni povídají, že by v tom domě prorok někdy bydleti měl, drží jej také za jeho dům. Jest nesčíslným množstvím palmového stromoví obsazen, mezi nimiž jsou dva, kteříž od jednoho kmene pocházejí, velmi vysocí a vespolek stočení jako kotevní provaz, a ten, praví, že jest sám prorok vlastníma rukama v hromadu svinul a stočil. Protož oni ty daktile sbírají a shromažďují, a posílají je až do Konstantinopole samému velikému pánu v dar a říkají, že jsou od těch šťastných a požehnaných užitkův prorokových.

Na straně při těch palmách vypryšťuje se velice pěkná studénka světlé a čisté vody, kteráž se vodotokem aneb trubami do města Mediny vede. Tu také při tom jest malý kostelík s třemi místy aneb sedadly, kteréž oni za svaté a za velikou nábožnost drží. První místo, na kterémž jest prorok, jakž oni praví, když boha poznal, první modlitbu vykonal. Druhé, kde obyčej míval choditi, když svatý dům Abrahamův viděti chtěl. Oznamují, že jest měl obyčej tu tiše stávati, a když na všecky vrchy, kteříž jsou mezi Medinou a Mecchou, pohleděl, že jsou se otvírali různo od vrchu až dolů, aby je viděti mohl. A když jest je pak spatřil, že jsou se pojednou zase v hromadu zavírali jako prvé. Třetí místo

jest v prostředku dotčeného kostelíka, kdež jest hrob čtverhraný, z kamene a vápna udělaný a plný písku. Praví, že jest tu ta šťastná velbloudice pohřbena, na kteréž prorok vždycky obyčej měl jezdívati.

Z druhé strany toho města jsou někteří jiní pohřbové svatých mahumetánských, a jeden každý z nich má jednu kubu aneb kapličku na čtyrech sloupích. Mezi jinými jsou tři, v nichž ti tři prorokovi tovaryši byli pohřbeni, jmenovitě Abubakar, Osman a Omar, a všickni od poutníkův rovně jako svatá místa navštěvováni bývají.

Odvozování šatstva aneb příkrovu k hrobu.

Jakž karavana téměř v třetí hodinu na den do Mediny přijíždí a až do večera odpočívá, vyvstává správce [1]) se vším svým komonstvem a jinými poutníky s takovou slávou a důstojností, jakouž kdy možné jest činiti. Nese s sebou to šatstvo aneb příkrov, rovně jako špičatý sloup udělaný, s mnohými jinými šaty tak od zlatohlavu jako od hedbáví, a jede tak prostředkem města, až přijedou do mešitu kostela. Potom nejprvé svou modlitbu říká a ukazuje se při kubě prorokové, kdež řečení kleštěnci pohotově stojí a na něj očekávají. Když správce [2]) již tam přijde, odvozuje předně šatstvo aneb roucho ku pohřbu proroka, a někteří kleštěnci vcházejí tam a odnímají pryč starý příkrov, a na to místo nesou nový; spalují ten starý, a rozdělují mezi sebou zlato, kteréž v něm bylo. Potom jim správce [3]) odevzdává jiné šaty aneb příkrovy, k okrase kostela mešitu; a tu se potom spatřuje, že vždy jeden před druhým podávají: tento rouchy, jiný něco jiného, a kleštěnci dotýkají se tím hrobu Mahumetova, a poutníci potom chovají to jako nějaké ostatky aneb svátosti s největší nábožností.

Když se to vykoná, správce [4]) ještě dva dni v Medině pokojně leží, tak aby poutníci s nábožností své obřady [5]) zouplna vykonati mohli. Potom odjíždí preč do Jambo, od kteréhožto místa za dobré jednoho dne cesty vzdáli přijíždějí k jednomu velice příkrému vrchu, na nějž se jináče vjíti nemůže, než toliko skrze jednu úzkou a těsnou stezku, od starodávna *Porta ferrea*, totiž „brána železná“ jmenovanou. O té bráně povídají mahumetáni, že jednoho času, když za Alim tovaryšem a zetěm prorokovým mnozí křesťané pospíchali, a on k tomu vrchu přišel a žádné již rady

[1]), [2]), [3]), [4]), hejtman. [5]) ceremonie.

při sobě víc neznamenal, kterak by se před nimi zachovati mohl, i vytrhl svou šavli a na dotčený vrch sekal a bil, až potom, prý, řízením božským ten vrch tím způsobem se otevřel, tak že potom tu ustavičně ta cesta a průchodiště zůstalo; tolikéž že jest tehdáž Ali puštěn naskrze na druhou stranu, a tak tudy před nepřátely svými ostál.

Může se oznámiti i to, že tento Ali u Peršanů jest u větší vzácnosti a vážnosti než Mahumet. Praví oni, že jest tento více divných věcí dovedl, nežli onen, protož ho drží za tovaryše božího.

Abych pak z uložení a předsevzetí svého nevystupoval, pravím, že když správce [1]) nad karavanou ještě jiné dva dni odpočine, hýbá se odtud a táhne předce do Alkairu; a když k Eslonu přijíždí, nachází tu jednoho správce [2]) asi s šedesáti koňmi, kteříž tam přijíždějí, aby všelijakých posilnění výš dotčenému správci [3]) nad karavanou dovezli, i také něco od pokrmův a nápojův poutníkům prodali. Potom odtud odjíždí a přijíždí k Bire, dvě francouzské míle od Alkairu vzdáli. Na tom místě hofmistra bašete z Alkairu nachází se vším jízdným zástupem [4]), kteříž tam přijíždějí, aby jej znamenitým a důkladným kvasem [5]), strojeným na náklad toho bašete pro jmenovaného správce [6]) a všecky dvořany jeho, přivítali. Když se již drobet posilní a občerství, povstává a jede na zámek v Alkairu, aby bašeti ruce líbal. Kteryžto když jej s velikou slavností a veselým provyskováním přivítá, na znamení příznivého a přátelského mínění drahým zlatohlavem ho odívá; on pak z výš dotčené truhlice alkoran vytahuje a velí jej bašeti políbiti, a potom jej zase v jeho místo schová.

Jsou někteří, kteříž chtějí mluviti, že jakž oni brzo do Kairu přijíždějí, tedy toho pěkného velblouda, kterýž alkoran nesl, zabíjejí a snědí; ale toho tak není, nebo oni by ho pro všecko všeho světa zlato a zboží nezabili: však potud sic pravda jest, pokudž by se sám od sebe zvrátil, že oni toho tehdáž za šťastného pokládají, kterýž by toliko maličký kousek k snědění ho odtud dostati mohl.

Po vykonání té pouti každý se z Kairu vrací domů po zástupích [7]) a s praporci, prozpěvujíce rozličné písně na čest Mahumeta svého, a když do měst přicházejí, položí se na náměstí [8]) a tu po domích aneb po ulicech žebří; neb sice jim rádi almužnu sami lidé, jako nějakým svatým lidem, udělují a donášejí. A když

---

[1]) hejtman. [2]) hejtmana. [3]) hejtmanu. [4]) houfem. [5]) pankétem. [6]) hejtmana. [7]) houfích. [8]) plac.

se zase odtud hnouti mají, pomodlíce se společně jinam táhnou, až do země vlasti své se dostanou. Nicméně na sta se jich nachází, kteříž nic jiného nedělají, nežli potom semotam po krajinách se toulají, a za svaté lidi, proto že v Mecchu byli, se vydávají, pod pokrytstvím mnohé lotrovství provozujíce, o čemž by mnoho psáti bylo. A ti ten úžitek té poutě mají.

Nacházejí se také mezi nimi tak horliví poutníci, že dostanouce se do Mediny a Mecchy, a po spatření tam věcí náležitých, i aby se více nezprznili skrze zrak hledíce na jiné věci zemské, a jakž oni praví hříšné, hned na místě sobě obě oči vybodou aneb vodou vřelou vypaří, aby slepí byli, tak že od jiného vedeni býti musejí: což se bláznům dobře děje, jsouce na duši slepí, aby očima zevnitřníma také nic nehleděli. Z těch jsou-li kteří bohatí, domů se dovezti dadouce, doma jako *emeriti supererogatorie* všech hříchův se vystříhají; jiní, kteří chudí jsou, po krajinách žebříce se toulají a u veliké vážnosti jsou, jakýchž jsem mnoho sám viděl.

A tak čtenář pobožný z vypsání té poutě do Mecchy vyrozuměti může, jak my křesťané pánu bohu našemu za pravé jeho vůle svaté poznání vysoce děkovati povinni jsme, a že v takových bludích s mahumetány a jinými zaslepenými nevězíme, z toho se těšiti máme. Mimo tohoto autora píší o pouti do Mecchy *Chalcocondylas lib. 3. Bart. Georgievicz de tur. morib.* a jiní.

Kapitola 24.

O náboženství egyptském a jich sousedův Arabův, anobrž úhrnkem o tureckém.

Jsou toho plné historie a paměti, kterak jest národ aneb ten lid Egyptský, a spolu s ním okolní Arabský, vždycky po všecky časy nejpověrnější a modlářský byl. Nebo ať mlčím o časích před příštím na svět Krista pána, jak jsou voly, kozly, kočky, psy, vlky, krokodily, ptactvo a jiné tvory za bohy ctili a je vzívali; o tom může sobě žádostivý čtenář *Ruffin. lib. 2. c. 23. Plutarch. de Iside, Herod. lib. 2. Macrob. lib. 1. Saturn. c. 17. Diod. lib. 1. cap. 6. 7.* a jiné, kteříž o tom mnoho vypisují, přečísti; a však jak jsou se za křesťanského věku chovali a chovají, tuto oznámiti chci.

Svatý Jeronym *in vit. Patrum*, item *ad Sabinianum* píše, že za času křesťanského nad nimi panování, dokud tam všecko

křesťané byli, vždycky nad jiné křesťanské církve něco obzvláštního do církví svých uvozovali: jako že nejprvé smyslili roucha lněná a sukně s kápěmi, hlavu s pleší ostříhanou, oltářní ozdoby, kněžské mnohé obřady [1]), zpěvy, modlitby, mnohá a častá v kostelích klekání, řeholy mnichův a jeptišek, jimž nejprvé vlasy stříhati začali, a jiné věci, kteréž všecky od nich mezi jiné křesťany se dostaly; jakž toho též *Maginus* a *Clemens Alexand.* pojišťují. Potom oni vždycky nejspíše kacířstva a pověry vynášeli, až také tím nejhorším a od světa začátku nebývalým, však nyní již nejmocnějším jedem mahumetánským téměř všeho světa nejhlavnější království a země napojili a naplnili, a v tom podnes netoliko trvají, ale vždy více mnohým novotným rouháním se rozmáhají. Nebo hned při začátku té víry proklaté mahumetánské po smrti Mahumeta začaly sekty nové, kdežto mnoho učitelův zákona alkoránu a jeho vykladačův mezi nimi povstalo, tak že v brzkých letech bylo jich na sta, jedenkaždý z nich své učedlníky a následovníky majíce, vespolek se nesrovnávali; nebo *Chi mal intende, peggio responde*, totiž „kdo čemu dobře nesrozumí, hůřeji propoví.“ Až potom jeden z rodu Mahumeta, jmenem *Al Caliph*, sněm svolal a knihy, kteréž o alkoránu co psaly, v své zemi snésti poručil, a tu nařídil některé přední muže, aby z těch všech kněh jádro a smysl učení obšírnějšího, nežli v alkoránu stojí, vybrali. Jakž se to vykonalo, a ty nařízené osoby do šesti kněh všecko obsáhly, tedy dal spáliti a do vody vmetati všecky jiné ostatní knihy, a ty šesteré poručil Luna jmenovati, kteréž po alkoránu u veliké vážnosti zůstávají.

Na tom Kalifovém ustanovení nepřestal Hali, jiný příbuzný Mahumetův. Nebo ten mnoho jiných smyslův a učení nastrojil a onoho nechal; tou příčinou potáhv po sobě lidu množství, dal se do Persie, kdež po časích své náboženství bludné tak mocně vkořenil, že je podnes Peršané drží, a Turci proti tomu Kalifova učení následují a sobě odporní jsou, jedni druhé za kacíře vyhlašujíce a potupujíce; o čemž obšírněji vypisují *Paulo Angelo nel libello contra lo Alcorano. Anton. Geufræus aulæ Turc. lib. 5. Confutation de la secte de Mahom. par Lope d' Obregon. Bellon. observ. lib. 3. Simoneta de Alcorano.*

Nynějšího času mimo ty dotčené hlavní dvě pověrné a bludné sekty v Egyptě ještě jiných mnoho se nachází, jako *Emozaidi*, o nichž *Giov. di Barros nell' hist.* zmínku činí, *Hashari, Malichi*

[1]) *ceremonie.*

a jiní, jichž do 72 a jinde do 162 *Giov. Lioni parte 8.* pokládá. Po těch se jmenují a k těm se přiznávají, kteréhokoli z těch učení následují.

Mimo ty jsou původové Egyptčané s svými Araby, že také řeholy jako duchovních lidí mezi nimi a od nich po všem mahumetánském panství povstaly a podnes trvají, z kterýchž však tyto čtvery nejpřednější jsou, jmenovitě: *Geomalieri* aneb *Jomaileri*, *Calenderi*, *Dervisi* a Torlakové.

Jomaileri, ti se vydávají na to, aby po světě putovali a mnoho spatřili, a čím více sobě poznamenají příhod a zemí, v nichž byli, tím slavnější jsou. Obyčejně řemesla umějí, jimiž se živí, když je nouze k starosti dohání; nebo dokud mladí jsou, tehdy se jen sem i tam loudají a nejvíce milovánek [1]) aneb lotrovství hledí, proto že ženy vidouce je přespolní, je také za tajnější a jako ptáky odletující mají, nebojíc se, aby jich lotrovství, neznajíce žádného, vyjeviti měli; a zase mnohá z nábožnosti jakožto k duchovním se zachovati hledí a za dobrý skutek to pokládá. Chodí svobodně po domích a nosí knihu, z níž lidem písničky milostné [2]) a ledajakés posuňky zpívají, od čehož slovou v turecké řeči bratří milosti aneb milostní [3]) tovaryši.

Kalenderové naproti prvním zachovávají čistotu a život útrpný vedou, čtou lidem z knihy, kterouž jejich původ sepsal o cnostném životu mnohé chvalitebné věci, a na dokázání toho mají kroužky železné aneb stříbrné, někteří na půl libry, jiní celé libry i víc stíži, kteréž skrze hanbu obřízky prostrčené nosí a vol neb nevol čistotu zachovati musejí.

Dervisové, ti život hovadský a sodomský vedou, po všem těle holení a nazí, krom že se jednou koží ovčí aneb kozlovou opásati a přiodíti mohou. Těm se všelijaká lotrovství přehlídají; nebo loupí, vraždí [4]), s hovady i lidmi obcují, vše pod zástěrou náboženství, jakoby to z vnuknutí ducha božího činili, obzvláštně pak pro lepší výmluvy zpáchaného lotrovství žerou mašlach, jináč *maslar* nazvané koření (o němž doleji dotknu), skrze kteréhožto moc a sílu tak zapáleni bývají, že se necítí, jako vzteklí se řežou, pálí a bodou, tak že mezi kůží šavle, čekany, kopí a jiné braně zavěšují, podkovy, hřebíky za kůži bijí, a jiné ukrutnosti na těle s ohavností a okrvavením provozujíce, jakoby to z veliké horlivosti k bohu a zvláštním darem, kteréhož jiní nemají, činili a pro-

[1]) frejův. [2]) frejířské. [3]) frejovní. [4]) mordují.

vozovati mohli. Potom však, když je síla toho koření pomine a bolesti čijí, jináče poznávají.

Ti byli jednoho času od Mahumeta císaře, kteréhož jeden z nich zabiti usiloval, ze všech jeho zemí vypovědění a několik tisíc z nich pobito [1]) bylo, však naposledy zase na milost od potomních císařů přijati jsou; o čemž *Marinus Barletius de vita Scanderbergi*, *Cuspinianus*, *Andreas Thevetus* a jiní oznamují.

Torlákové nejsou lepšího života a obcování nežli Dervisové, a však místo zazžení ducha řezáním a nečitedlnosti své bolesti na těle oddávají se na hádání a lidem předpovídání; což někdy podlé kouzlů a čertova návěští uhadují [2]), pročež od lidí sprostných a zvláště žen u veliké vážnosti jsou. Toulají se po městech a vesnicích několik osob spolu, a toho nejvíc šetří, aby mezi sebou jednoho za vůdce a jako otce ctili před lidmi; a když do města se dostávají, tu ten otec jejich dává se v předpovídání o budoucím dobrém toho města a velikém štěstí, kteréž u vidění viděl, že je potkati má; a zase když vidí, že se k němu neštědře mají, tedy jakoby u vytržení ducha byl, padne a chvíli leží, okolo něhož učedlníci jeho něco brebentují, jakoby se modlili, až zase k sobě přichází, a v tom někdy naříká, že se tomu městu a obyvatelům jeho zle díti má, prose svých učedlníkův, aby ho odtud tím dříve vyvedli, tak aby v hněvu božím zachváceni nebyli. Zatím pak jeho synáčkové, tomu vycvičeni, k němu se přimlouvají, aby se za ty obyvatele modlil, s nímž také i oni sami, jakoby se hned modlili, se stavějí, tak že ti obyvatelé někdy zas dobrou novinu, totiž že hněv boží proti městu rozpálený minul, obdrží: a podstata [3]) toho jest, aby jim tím hojněji lid slepý nosil a daroval, jakožto svým orodovníkům; a vůbec [4]) neslýchané pokrytství a lotrovství páchají, jakož pak z jejich ctnostného oděvu, jejž z divokých zvěří, lvův, nedvědův atd. koží udělaný nosí, poznati se může. O těch a jiných řeholách a šejdýřích pohanských viz *Nicol. Nocolai peregr. Anton. Menavii hist. Turc. La genealogie du grand Turcq. Hist. de Sarac. orig. morib. religione et nequitia. Schiltperger hist. Turc.*

A jakož jsem napřed něco o Mahumetovi a náboženství jeho dotekl, tak i tuto uznal jsem za potřebné býti, také o jeho původu a artikulích učení jeho, kteréhož nejvíc v Egyptě nabyl, jakožto z okolní sousedské země pošlý, něco připomenouti.

---

[1]) pomordováno. [2]) trefují. [3]) datum. [4]) sumou.

Měl Mahomet otce Araba jmenem *Abdela*, matku Ismahelkyni. Narodil se léta po Kristu pánu 592, od kteréhož Arabové začátek počtu svého, jejž *hegiram* nazívají, berou *(Cedren. in Chron. Vincent. spec. lib. 24. c. 4. Blond. dec. 1. lib. 6.)*, ač *Sigibertus* pokládá, žeby se léta 630 naroditi měl, *Lucidus 621*, *Robert. Cetenensis 606*; a však se jich více s prvním počtem srovnává. Otec jeho i matka byli chudí, protož po smrti otce dostal se na službu k jednomu kupci bohatému z Mecchy; ten jej vychoval z dětinství a pomalu jej k obchodu [1]) vedl, neb byl vtipný lotras. *Egnatius lib. 3. c. 4. Fulgos. 3. c. 4.* Když již vyrostl, svěřoval mu faktorství svá některá a posílal ho s kupectvím do Egypta, Syrie a okolních zemí, tak že vycvičiv jej měl ho za předního svého služebníka a všecky věci své mu svěřoval. *Antoninus tit. 13. cap. 2. par. 2.* píše, že dříve nežli se za proroka vydával (což se státi mohlo, když pánu svému po světě faktořil), že jest se dostal do Hišpanie, a tu že jej svatý *Isidorus* spatřil a na jeho obličeji vedlé tvářnosti [2]) poznal, že měl církvi boží a lidu jeho protivným a škodlivým býti; pročež poručil ho hledati a jíti, kterýž však byv napomenut od ďábla, odtud povyvázl.

Potom umřel pán jeho, po kteréhožto smrti vidouc [3]) vdova, že nad toho Mahometa správnějšího mezi její čeledí ani mezi sousedy nebylo, i aby vždy toho obchodu [4]) nepozbyla, vzala jej sobě za muže a z něho bohatého pána v těch zemích učinila; kterýž dosáhv bohatství velikého, vydal se v zahálku, rozkoše a pýchu, a kamž sám předešle do zemí cizích jezdil, tam na svém místě jiné služebníky vysílal. Mezi tím všelijak ho pýcha podněcovala, a vida se předního v tom městě býti, o to pečoval, jak by výše lézti a něčeho více se zmocniti mohl. Na nějž se místně shoduje [5]) vlaské přísloví: *Ogni cosa se fa sopportar, excetto el buon tempo*, totiž že se všecko snáze snese, nežli těla zvůle a štěstí, a jakž u nás říkáme, že „sytá svině s věchtem hrává.“ Pročež vydal se do divných pletich [6]), choval dráby a lotry, kteříž tejně v pustinách arabských se zdržovali, a lidi, zvláště kupce, vraždili [7]), je obírali a s ním se o loupež dělili. Nadto vida lid toho města a krajiny okolní hloupý a pověrný, a že ledajakés lháře přijímali, i aby o něm smýšlení také dobré a zvláštní měli, ujal se kněžství, podlé něhož divné a neobyčejné

[1]) handli. [2]) *Phisiognomiæ.* [3]) vida. [4]) handle. [5]) trefuje. [6]) praktik. [7]) mordovali.

obřady [1]) v domě svém s čeládkou konal a dále je mezi jiné vtrušoval, vždy se více smyslu tělesnému a příjemnému, žádostem těla skláněje: *Magnava gli santi et cagava li diavoli*, totiž: „svaté požíral a čerty vysazoval.“ Nebo co v obchodích [2]) a obcováních s křesťany, též i s Židy o jejich náboženství slýchal a s nimi rozmlouval, to sobě rozjímaje, k tvárnému, pochopitedlnému a rozpustilému náboženství přivlastňoval; až potom dopadl jakéhosi mnicha *Sergia* (kterýž byl z kláštera v Konstantinopoli vypovědín) kacířstvím Nestoriánským nakaženého, a Jana Antiochenského, kacířství Ariánského plného, též přitom některé Židy thalmutisty aneb rabíny, s těmi se radil a je u sebe tejně přechovával, tím úmyslem, vida že mu se v jeho předsevzetí dobře vedlo, aby jemu něco sepsali, a na čem by jednou stále se ustrnouti a co lidu přednášeti měl a věděl, v jeho mysli utvrdili. Ale oni právě *l' han messo questo pulese nel' orecchia*, „vsadili mu blechu do uší,“ totiž ještě mnohem více zpletli [3]) a znepokojili. *Zonaras tom. 3. Paul. Diac. lib. 18. rer. Rom. Vincent. lib. 23.* Ti tehdy sepsali knihu řečenou Alkorán, to jest na česko: „nový zákon aneb čtení“, v kteréžto obsáhli všecka rouhání židovská a největších křesťanských kacířů, aby tou příčinou Židy i křesťany k svému náboženství sloviti a přivesti mohli. Nebo zachovávají obřízku židovskou, však v třinácti letech pachole u nich obyčejně se obřezuje, u Židů pak v osmi dnech. Ten zákon svinské maso i jiné některé pokrmy podlé obyčeje židovského zapověděl, a jiné mnohé jejich řády [4]), očišťování se atd. v sobě zdržuje; trojici svatou zapírá s kacířem *Sabelliem*, *Hermogenem*; Krista pána božství s Ariem, *Eumonianem*, *Photianem*; ducha svatého s Macedoniem; zapírá Krista pána ukřižování a smrt, pravě, že jest jiná osoba v tvárnosti a podobenství Krista pána od Židů ukřižována byla, příkladem kacířův *Marcionitů*, *Cerdoniasů*, *Manichæův*, kteříž učili, že Kristus pán neměl pravého těla, nežli *phantasma*, to jest podobu těla. A takž křivý [5]) ten prorok anděla Gabriele rozprávky a duchův zjevení sobě všech věcí ohlašoval, příkladem Carpocrata kacíře; umění a vědomost všech věcí sobě přivlastňoval, jako *Aetius*; manželek množství, co jich kdo může vychovati, jako *Nicolaité* dopustil, jakož jich sám s kuběnami do 40 měl, což *Gigas* svědčí, a sám Mahomet o sobě toho v svém zákoně dokládá, že jest dostal síly desíti mužův a prorokův, a jakž *Vincent.*

[1]) ceremonie. [2]) handlech. [3]) ztrubovali. [4]) ceremonie. [5]) falešný.

spec. hist. lib. 24. pokládá, že 40 mužův; též že v budoucím věku se ženiti, mnoho žen míti, s nimi bez plození dětí býti, a rozkoše na věky požívati způsobem Epikurův budou. *Nic. Clenard. lib. 1. Epist.* Všeliké zlé i dobré skutky nevyhnutedlnému uložení a přinucení božímu přičítal, a tudy boží přikázaní, zákony lidské, kteréž k ostříhání všem lidem vůbec vydány jsou a ne některým toliko, vyvracujíc, boha původa zlého činí, ješto jest ním ďábel, a zlému, jakoby od toho, komu uloženo jest, beze vší překážky státi se musilo, bránu otvírá a svobodu pouští: jakž tomu před ním kacíři nejedni učili, kteréž *Epiphan. in cat. hæret., Philastrius,* též *Alfon. à Castro adver. hæres.* vyčítají.

Vůbec [1]) jak svatokrádežně, křivě [2]) a lživě text i smysl starého a nového zákona přivodí a převracuje, jak plný básní, odporův, bláznovství, nespravedlivostí, lží proti rozumu a smyslu lidskému ten zákon Mahumetův jest, bylo by obšírno psáti; protož uznávaje, žeby to více k politování, smíchu a času maření, nežli k podstatě a platnosti jaké bylo, toho pomíjím; pobožný čtenář může sobě o všech jeho bludích ty, kteříž o tom obšírně píší, čísti, jako předně *Cantacuzenus* císař Konstantinopolitánský *lib. contra fidem Mahumet.* (o kterémžto císaři zmínku činí *Appendix S. Aurelii Victoris, Volaterra. lib. 23.*), *Bibliander apolog. super Alcoran,* proti Alkoránu kněze Bartoloměje Dvorského, tištěná léta 1542 v Starém městě Pražském; *Mahom. legis confut. in speculo historiali, Fortalitium fidei, Dionys. Carthusianus contra Sarrac. etc.* Toliko jen Alkoránu jich tuto titul doložím, jejž spisovatelé [3]) těmito slovy pokládají: *Præcipuus error omnium errorum, fex universarum haeresium, in qua omnium diabolicarum sectarum reliquiæ, quæ post adventum Salvatoris ortæ sunt, veluti in unam cloacam confluxerunt,* to jest: „Zvláštní blud všechněch bludův, všelijakých kacířství droždí, do něhož jsou se všickni ostatkové ďábelských sekt, po příchodu Kristovu vzešlých, právě hned jako do jednoho prevítu zběhli.“ A však vždy největší svatost svou a dobré skutky zakládají v tom, [ne] aby mnoho o víře své a náboženství věděli, o němž hádati se jest přísně zapovědíno, a poručeno, aby šavlí disputovali proti křesťanům a ne slovy; odkudž přísloví u nás pošlo: „přišel k řeči, co Turek k šavli,“ což u nich slepotu a velikou zhovadilost v náboženství působí; ale aby často do svých mešitův chodili k modlení, kteréž kaž-

[1]) summou. [2]) falešně. [3]) skribenti.

dého dne pětkráte, totiž ráno v svitání, tři hodiny po východu slunce, o poledních, o nešporích a při západu slunce vykonávají, a to tímto spůsobem: umývají se po tváři, ruce, nohy a hanbu vodou čerstvou, při každém kostele v kašně tekoucí; po té jdou do kostela a třikráte hlavu až k zemi skloní, a po té stoje breptají některé modlitby a s svým knězem je říkají nahlas s křikem nemalým, zemi začasté líbajíce; až po vykonání toho na zemi, po níž koberců plno prostříno jest, se posadí a kázaní kněze svého poslouchají, kterýž jim něco o Mahumetovi, o jeho činech, a některého jiného řeholníka, o němž dobré smýšlení mají, porozpráví, načež dá jim požehnání, a navrátí se každý domů.

Takovou směsicí, tělu a smyslu zhovadilému příjemnou a pochopitedlnou, jako i mnohými čáry a kouzly, kteréž provodil, lid těch zemí boha neznající, nad jeho štěstím a bohatstvím se užasující po sobě potáhl a čím dál tím víc vnadil, že jsou se mu mnozí poddávali, a aby je spravoval, dobrovolně se ho přidrželi. Až potom okolo léta 620, za panování císaře Římského *Heraclia*, v Konstantinopoli stolici svou majícího, kterýžto veda válku těžkou a po několik let s králem Perským, užíval pomoci lidu nájemného arabského, a konec té války šťastný učiniv, propustil ten lid, a žádného žoldu aneb odměny za jich pomoc jim nedal, anobrž je psy jmenovav tak jako psy odstrčil a od svého vojska odmísil; z kterýchžto příčin jsouce od něho tak posměšně odbyti, a nejvíce že sobě ty země úrodné zamilovali, jak se domů dostali, měli vůdce své původy, že se proti císaři zbeuřili a postavili, a ještě po sobě jiné potáhli, tak že jich nemalé vojsko se shledalo. *Male invitar l' asino alle nozze, per che qui paga de le calcagne,* totiž: „není dobře osla na veselí zváti, platí nohou.“ Což vida Mahumet, nemeškal svých pletich [1]), darův, slibův, čárův a jiných zlých prostředkův užívati, až ten lid ponukl, že jej za svého vůdci vystavili a přijali, a jeho původem okolní země, jako Syrii, Palestinu, Arabii, sobě podmaňovali, tak že jim císař ani potomci jeho odolati nemohli; a tak vždy pomalu se sílivše a rostouce, naposledy tak se již velice rozmohli, že těchto časů (buď bohu žel!) je za našimi hřbety, anobrž skoro na hrdle máme, a s velikou škodou trpěti a snášeti musíme.

Takové tedy měl štěstí Mahumet, a všecka mu vůle, jakoby boží a svatá byla, u toho zhovadilého lidu procházela a platila až

[1]) praktik.

do smrti, umřev padoucí nemocí náhle a na takového nešlechetného zlosyna spravedlivým soudem božím přišlou, jakž *Johan. de oppido, Chroni. Sarracenorum etc.* a jiní svědčí.

Po jeho pak smrti kdo po něm správu [1]) držel, jaký rod po něm pošel, a jaké štěstí aneb neštěstí jeho potomkové měli, to viz při historicích mnoho o jeho původu a národu vypisujících, jako jsou: *Lazarus Sorancius lib. Ottomannus, Hist. universale del Orig. etc. imp. di Turchi, da Fr. Sansovino. Vasco dia Stanco, Catarino Zenone, Mathaeus Orbatius, Nicol. Secundinus de Orig. Turc.* Odkudž snadně souditi se může: *chi da gatta nasce, sourizi piglia,* že jakož „co se z kočky rodí, myši lapá," tak z toho proklatého plemene lepších nežli původ pojíti nemohlo a nepošlo. A však žezlo [2]) jeho rodu odňato od Otomana prvního krále z národu Tureckého; a ti, kteří podnes z jeho příbuzenství jsou, ač se jich na tisíce k tomu přiznává (však nemyslím, aby v skutku byli), u veliké vážnosti jsou jmíni a zvláštní barvu zelenou za vlastní mají, kteréž žádný jiný vyššího aneb nižšího stavu nesmí užívati pod pokutou a skutečným trestáním; a ti ještě nejvíce nad zákonem Mahumetovým ruku drží, a na větším díle jako nějací duchovní a proročtí lidé pošmourný a náboţný život vedou.

Potom náboženství své zakládají na dobrých skutcích, v udělování almužny lidem chudým i bohatým, stavením špitálův, hospod, mostův, lázní, mešitův, vody vedením do kašen a studnic k dobrému obecnému atd. Také všelikou účinnost hovadům prokazovanou pokládají býti spasení zaslužitedlnou; mnohý krmí a chová psy, jiný kočky a jiná zvířata, jiný ptáky atd. vše z almužny; jiný kupuje ptáky od ptáčníkův a ty z skutku milosrdenství do svobody pouští, aby ulétali. A vůbec [3]) co se tak povrchně k oku na schloubu a k pochvale díti může, ničehož toho nezanedbávají: ale co se tejného lotrovství, vraždy, oklamání, pýchy, nečistoty, lakomství, obžerství a jiných hříchův dotýče, když jich lidé toliko nevidí, oni jich za hříchy nemají, smýšlejíce, že to vše vodou obmyjí a spláknou, když se modliti mají; jakž mnozí z křesťanův říkají: *Peccato celato, mezzo perdonato,* totiž „hřích zatajený odpolu jest odpuštěný; však *fan conto senza l' hosto,* zjeví se jim to příliš pozdě, že ve tmě, jakž říkají, bez hospodáře počítali. O tom mimo svrchu a níže položené, *Luigi Bassano de 1.*

[1]) regimentu. [2]) *sceptrum.* [3]) summou.

costumi et modi de la vita de Turchi, Ludovici Vartomanni Bolognese, Marti. a Baumgarten peregrinat., Conradus Leo a jiní.

Nahoře jsem zmínku učinil o mašlaku, o tom tedy něco obšírněji tuto doložím. Dělají jej z máku zvláštního, kterýž toliko v Kappadocii, *Morea* a v okolní Řecké zemi roste a slove latině *opium*; z toho sbírají v jistém čase mízu aneb šťávu, kteráž z makovičky zelené, když ji zespod toliko povrchu drobet raní, jako mléko kape, a tu do nějaké nádoby sbírají, a vysušíce ji v stínu, syrečků z ní nadělají a potom lidem prodávají. Toho užívají netoliko po všem tureckém panství lidé, ale i v Persii, Indii, též v Evropě Poláci, Bulgaři, Valaši, Uhři a jiní s Turky mezující křesťané. Nebo zakládají sobě na něm mnoho, proto že je z myšlení všelijakých vyráží, jakoby se ním ožírali, fantazie a sny rozličné působí, dělá je smělé, totiž po všem těle je zapaluje, jak ho kdo mnoho aneb málo pojednou sní, že třebas sebe nečijí a jako bez smyslu a rozumu, dokud je síla toho mašlachu nemine, bývají; a jest přísloví u nich: „Jedl jsi mašlach," jakoby řekl: „bláznís", aneb jakž u nás říkají: „jsi ožralý, vyspi se." Pročež když mají na vojnu táhnouti, každý se tím mašlachem opatří především jiným, a to proto, aby jsa ním zapálený, nebál se nepřítele a nebezpečenství, nýbrž jako vzteklý došel ke všemu, a přišla-li by smrt, aby bez bolesti aneb čitedlnosti umřel, přijď pak duše kam přijď. Protož jest nebezpečno s ním zacházeti, aniž se má do života dávati, leč v nesnesitedlné bolesti a dlouhém nespaní; však přidávají doktoři u nás jisté k němu opravy, kteréž jeho moc velikou mírnější činí. Jakož pak i Turci jej s některými věcmi míchají a jedí, však přes to, že mu od mladosti navyklí jsou, tak hrubě jim neškodí, a téměř pro zdraví zachování bez něho býti nemohou (jakž toho posvědčuje o lidech jemu zvyklých J. M. C. životní doktor, pan *Godefridus Steghius, arte medica lib. 14. cap. 1.*), rovně jako u nás kdo ožralství přivykne, častěji se v něm kochá a bez něho zdráv nebývá. Vypisují o tom mašlachu *Dioscorides* a jiní doktoři lékařští, též historikové *Mon. de Villamont lib. 2. Pet. Bellonius obs. lib. 3. cap. 15.*

Doložím také krátce o spůsobu, jakýž při ženění zachovávají. Předně jest již z nadepsaného nejednoho poznamenání vědomé, že se velmi těžce ženské pohlaví u nich spatřiti, ovšem s nimi mluviti a seznámiti může. Protož kdo sobě ženu pojíti chce a o některé, že pěkná jest, zprávu má, obchází tak dlouho

okolo toho domu, kde ona bydlí, aneb může-li jí co po někom z čeládky vzkázati, aby ji mohl na altáně aneb na půdě u nich bez střechy spatřiti; nebo tam obyčejně panny i ženy [1]) u večer pro občerstvení, modlení aneb tanec beze všech zástěr přes tvář bývají.

Když tehdy svou milenku svrchu na domě spatří, aby tedy dokázal toho, že na ni laskav jest, zdvihá hlavu a chytí se za kůži na chřtánu a udrápne se aneb uřeže, aby se okrvavil, tím chtěje dokázati, že chce jejím otrokem býti až do krve vylití aneb do smrti (nebo u nich jest největší pokora ta, když jeden druhému se za chlapa ohlašuje a zakazuje); proti tomu ona, jest-li že státi a naň se dívati nepřestane, aneb že svou ruku proti němu políbí, tedy jemu dobrou naději učiní. Potom oba šetří příležitosti tejně sobě vzkazovati, aneb když do lázně neb plakati na hroby vycházejí, spolu třebas několika [2]) slovy aneb návěštím ladajakýms se ubezpečiti. A to se i v zlých příčinách mezi cizoložnicemi a cizoložníky děje.

Potom vyhledává toho při otci aneb přátelích jejích, kteřížto jest-li k tomu povolí, především smlouvají s ním, co jim chce za ni dáti, a často se přihází [3]), že jak bohatý ženich jest, některý tisíc dukátů dáti musí, tak že chudý otec, má-li pěkné dcery, vdáváním je obohatiti může, a dřív nežli dceru od sebe odevzdá, takových peněz dochází. Na ty svadební smlouvy zůví jmenem matky nevěsty aneb jejím příbuzné i jiné paní a panny k jistému dni do domu nevěsty, k kterémužto přistrojí ženich hostinu od cukrových věcí [4]) a rozličných lahodných krmí; ty, jest-li že tak možný jest, na stříbrných šálích pěkně s vyšívanými rouchami po pacholátkách a s trubači i hudbou [5]) nevěstě do domu odešle, a to tam pozvané paní a panny [6]) stráví, a po té každá domů odejde. Na zejtří vrátí se k určité hodině každá k nevěstě, a s tou rozličné kratochvíle, zpěvy, hudby [7]) tance až do noci provozují. Po té svlekou nevěstu z šatův a vedou ji do lázně aneb do vany, tu ji myjí, a po lázni maží jakýmsi těstem měkkým co mastí, *chna* aneb *cna* u nich řečenou; tím jí natírají nehty u noh i u rukou, paty, kotníky až do kolenou, a to na spůsob květů a ozdob [8]) rozličných; též vlasy na hlavě a cokoli natíráno býti má. Když se potom asi v půl hodině splákne, tedy ona vše co zlato žluté míti

[1]) fraucimer. [2]) pár. [3]) trefuje. [4]) pankét od konfektův. [5]) muzikou. [6]) pozvaný fraucimer. [7]) muziky. [8]) cugů.

bude, což oni za okrasu velikou mají, a každá žena tak se šlechtiti obyčej mívá; a trvá ta barva bez proměny do 3 i 4 nedělí, že se ničímž smýti nemůže. Při tom všecky pozvané palec svůj u pravé ruky sobě také namaží, na znamení, že jsou svatebnice a pozvané. Potom vyjdouce z lázně, jsou vesely, jedí a pijí, až kohouti po půl noci odkokrhají, teprva spat a na odpočinutí se odbírají, a dříve nic.

Na zejtří pak jakž slunce vzejde, shromáždí se okolo nevěsty a tu rozličně mezi sebou žertují [1]), všelijaké kratochvíle provozujíce, až čas přijde, že vyslaný ženichův pro nevěstu před rukama bývá. Nebo toho dne sezve ženich své známé a příbuzné, a ti co nejslavněji mohou, na koních přijedou před jeho dům, a tu se ženicha otazují, chce-li aby pro nevěstu jeli a jemu ji přivedli? začež on jich prosí, a nejbližšího svého přítele za vůdce a družbu nařídí. Po té po dvou se slávou [2]) jedou a pro nevěstu koně s sebou vedou, též mezky a osly pro truhly a věci nevěstiny. Před dům nevěsty když přijedou, ssedne družba s koně a žádá, aby mu nevěstu vydali, jehož však dříve, nežli dary ženám odvede, do domu nepustí; což když vykoná, nevěstu mu odevzdají, kterouž on z domu vede a na kůň vsadí, okolo níž na bidlách zástony [3]) čtyři mládenci nesou a ji všecku i s koněm pod sedlo přikryjí, že jí žádný na ulici viděti nemůže. Za ní jedou všecky ženy pozvané, a zpívají po ulici hlasem až k domu ženicha, před kterýmžto ssedají s koní a postavují se řadem vůkol domu a ženicha přede dveřmi stojícího a jim za přátelství prokázané děkujícího; zatím jde proti nevěstě některý kročej a jí s koně dolů pomáhá a podlé sebe mezi dvéře všecku zakrytou postavuje, až by hosté se pryč rozjeli, kdež oni, jakž dary ženichovi na medenici, kteráž vedlé něho stojí, odevzdadí, dlouho se nemeškají. A tu jest veselí konec, ženich s nevěstou do domu se vede a ji v správu manželskou přijímá, kterážto musí s jinými kuběnami jeho, jichž může každý jak mnoho chce chovati, vše zavděk přijíti a nad jiné se nevypínati. Nebo byť byla dcera císaře Tureckého, bude rovná jiným jeho ženinám a musí se s nimi srovnati; a zase, když se muži znelíbí, od něho se odebrati musí a za jiného se vdáti může, neb jest u nich nestálá mysl. Však jest-li že bez viny, totiž že se cizoložstva a nějakého neposlušenství nedopustila, tedy muž jí tak snadně odbyti nemůže, a zvlášť jest-li bohatá;

[1]) kunštují. [2]) páru s triumfem. [3]) firhaňky.

pakli jí vždy muž nechce míti, však jí neodbude dříve, než až jí její věci, které s sebou přivezla, navrátí; což také tehdáž muž vydati povinen jest, když ženě své v čas výroční k modlitbám, ani k hrobům na plakání mrtvých příbuzných, a pro některé jiné vymínky vycházeti zbraňuje, a ona z těch příčin s ním rozloučena býti žádá a právo má. Sic z chudších manželů, když se kdo cizoložstva dopustí, obžaluje muž ženu a žena muže u soudce, jejž *cadi* jmenují; ten je ztrestati dá tím spůsobem, že muže cizoložníka zpátkem tváří po ocasu hovada vsadí a žaludek dobytčí nevymytý na hlavu mu naruby obrácený překlopí, místo uzdy ocas do rukou dají, a tak jej po městě vodí. Týmž spůsobem ženu: té otočí střeva okolo hlavy, jakoby klobásy byly, a podobnou měrou zpátkem posazenou po městě vodí, z ní posměchy a divadlo mají. Jest-li že se pak krádeže aneb nějakého jiného výstupku dopustí, tu povolaje soudce, a vyslyšíc žalobu proti ní, a jak za spravedlivé uzná, kolík ran a bití karabáčem vytrpěti by měla, tolik vypoví, a hned přede všemi na soudu při přítomnosti své poručí ji některým svým sluhám vzíti a hotovými zaplatiti, což oni *carabazzada* jmenují. O čemž viz obšírněji *Anton. Menavio hist. Tur.* a napřed položené spisovatele [1]).

Kapitola 25.

Stručné [1]) vypsání země Mouřeninské, jináč Abyssinské.

V první knize, kdež jsem rozdílných národův náboženství, v městě Jerusalémě při hrobu božím vykonávané, vypisoval, pominul jsem o Abyssiních psáti, proto že jsem je až k této kapitole podložil; výš pak proto, že při zemi Egyptu leží, zmínka o nich učiněna býti musila: ale tuto již zcela o tom národu a zemi v kapitole této vypisovati jsem umínil.

Země Mouřeninská od starodávna slove latině *Æthiopia*, nyní obyčejně *Abyssinia*, a národ ten *Æthiopes* aneb *Abyssini*, totiž Mouřeninové, kteříž od velikého horka nejčernější a nejopálenější mimo jiné lidi na světě jsou. Leží ta země v Africe a mezuje k straně východní od začátku bran moře Červeného při *Oceanu*

---

[1]) autory. [2]) summovní.

až k *Suaquem* městu tureckému k Egyptu náležejícímu; však tu toliko jediný přístav [1]) *Ercoco* řečený drží, ostatní někteří králové Mouřeninští a pohanští, však na díle Turku poddaní, v své moci mají, a Turci před padesáti lety některé jejich přístavy [2]) opanovali. K straně půlnoční leží Egypt a *Nubia* poušť; k straně polední moře *Oceanus*, však nedochází moře, ale leží mezi tím několikerá království svobodná, jako *Mon hemuge*, *Adel etc.*; k straně západní pouště a hory Afriky, k té straně *Libiæ*. *Damianus a Goes.*

Někteří historikové, jako *Horat. Malaguccius*, *Marc. Ant. Sabellicus* a jiní vyčítají do 60 království, nad nimiž žeby měl král Abyssinský panovati, a za nejmocnějšího na světě jej pokládají; což však těchto časův, když tam Španělové dojíždějí a obchod provozují [3]), jináče se nachází, že toliko země hořejší *Æthiopie* jemu náleží, a vůkolí do 4000 mil prostředních českých obsahují. *Edoard Lopez c. 10. descr. Congo.* Však nic méně král ten předce tím titulem, jakéhož před lety, pokudž všecky v něm obsažené země držel, užíval, se chlubí a píše; nejprvé jmeno křtěné napřed postavuje, potom slovo od slova takto: „Když jsem království a žezlo [4]) přijal, vzal jsem jmeno David, jsa od boha milovaný, sloupem víry, z pokolení Judova, syn Davida, syn Šalomouna, syn sloupu Sionu z semene Jakoba, syn z rukou Marie, syn *Nahu* přirozeným zplozením; císař vyšší i nižší Mouřeninské země, mnohých velikých království král, *Noa*, *Caffate*, *Fastigar*, *Angote*, *Breu*, *Baaliganze*, *Adea*, *Vangue*, *Goiame*, kdež se *Nilus* začíná, *Amara*, *Baguamedri*, *Ambea*, *Vagne*, *Tigremahon*, *Sabaim*, odkudž pošla královna Sába, *Barnagages*; naposledy pán až do Nubie k samému Egyptu, a jiných mnohých zemí, kterýchž tuto nepočítám atd.“ Až potud titul jeho.

Ta země jest úrodná, žita, ječmene, pšenice, vaření rozličného, ovoce, pomorančí, citronů, limounů atd., medu, cukru hojnost a dostatek se v ní rodí; vaří pivo z ječmene; víno mají, však musí míti na ně od císaře dovolení; zvířat, slonů, koní, mezků, jelenů a jiných pitomých i divokých hovad; zlata, stříbra, mědi, železa a jiných kovů, toho všeho dostatek u nich jest, ale neumějí s tím zacházeti, aniž takových příprav k dobývání a roztápění [5]) nemají jako u nás; pročež všecko povrchně a odpolu vyhledávají a dělají, ano tak hloupí jsou, že neumějí ptáků lapati a ryb loviti, než co zastřelí a rukama polapí, to jest jejich. *Thomas Junta.*

[1]) port. [2]) porty. [3]) handlují. [4]) *sceptrum*. [5]) šmelcování.

Paulus Polus. Daně a platy králi svému dávají z úžitku země, jak jim co kde přináší: kde zlato mají, dávají zlato; kde pastvy a lesy pro dobytek, tu dobytek; kde sůl, tu sůl, a tak dále o jiných zrostech zemských; a není žádný bohatý ani chudý, veliký aneb malý osvobozený, každý jest přímo [1]) císaři poddán; není tam stavův vyšších aneb nižších, všickni jsou sobě rovni v poslušenství a poddanosti, a není žádného rozdílu osob, mimo [2]) úřady, a k těm přicházejí skrze hrdinské činy a vzácné služby králům prokazované.

Dvoje léto a dvojí zimu mají, kteréžto ne zimou aneb teplem rozeznávají, ale samými prškami a jasným časem. Povětří a krupobití, kteréž by škodilo na úrodách, tam nebývá: však naproti tomu mívají tam kobylky veliké a v tak velikém množství, že celé krajiny vyžírají a v tak velikých hejnách [3]) létají, že když se usadí, na několik mílí zemi přikryjí a osadí, od nichž každého roku znamenitou škodu snášejí. Mince žádné nemají, a rázu žádného na zlato aneb stříbro nebijí, toliko kusů zlata čtverhraných na loty, víc neb méně, užívají.

Země jest prostředně lidná. Měst málo mají, a ta všecka nehražená jsou jako vesnice, jichž tam mnoho jest; největší město okolo 2000 domův má, a ti jsou prostě staveni. Než kostelův slavných, velikých a nákladně stavených, jak na vrších tak i v údolích veliké množství jest, a dělí se na kláštery, fary i kaply jako u nás; a mají-li u nás důchody a platy nadané, mají u nich ještě větší; a mnichů, řehol mnoho tisíc, kteříž nad sebou nejvyššího biskupa mají, *Abna* řečeného, tím se spravují, a ten vším jako papež vládne. Nejvíce lidu se drží a nachází při dvoře císaře, aneb jakž jej obyčejně nazívají: *presbyter Johannes*, totiž „kněz Jan", kterýž vždycky pod stany bydlí a všecken jeho dvůr s ním, tak že několik mil v okršlku obsahují; náměstí [4]), ulice a jiné věci pro obecní potřeby všecky tak pořádně se nacházejí, že každý z nich, jakoby v městě bylo, ví kde co najíti. Ačkoli často z místa na místo kněz Jan s dvorem se hýbá a s ním všickni se stěhují, však tomu již zvykli, nic jim stížné není a dobrému řádu nepřekáží; hned vše postaví jako na předešlém místě, z kterého se stěhovali, nejináč nežli jako ležení vojenské. Na velbloudích a mezcích přenášejí stany a své hospodářství, jichž do 50.000 pokládají, kromě koní, kterýchž hrubě šetří pro potřebu v čas války.

[1]) *immediate.* [2]) kromě. [3]) houfích. [4]) placi.

Když se hnouti má, vyšle napřed stan svůj jeden hedbávný bílý na znamení, že se tu osaditi míní; a tu se hned všecko k tomu místu stěhuje, však každý ví jak daleko od vůkolí stanu, tak že v brzkých dnech tábor osadí.

Potom když se sám na cestu vypraví, tu hned napřed jedou úředníci [1]) jeho dvorští, a pokaždé o polednách a k večeru, kde by zástavu [2]) míti měl, zastavují se a jeho, až přijede, očekávají (neb někdy 5, 6 i více dní cesty daleko se stěhuje), až k tomu bílému stanu přijíždějí; tu stany ostatní knížete svého rozbijí, pro kněžnu, pro přední úředníky [3]), pro kostel, kuchyni, šatnici [4]) a jiné dvorské potřeby, a každé stany, jak kteří k sobě přináležejí, pospolu přistaví a čalouny rozličnými z bavlny aneb hedbáví jako zdí obtáhnou a obmezí, vůkol pak všeho dvoru plot z dříví opletou aneb koberci obtáhnou na míli i dáleji. Po té nesou na hlavách lidé, jichž několik tisíc bývá, šaty, tkaniny [5]), klénoty, zlato a jiné drahé věci v košících na zámky zamčených; při těch jest nařízená stráž [6]), a komu nenáleží, žádný se k tomu zástupu [7]) jako i k prvnímu přimísiti nesmí pod hrdlem. Za nimi v některé míli jede na koni aneb na bílém mezku kníže, zlatou korunu na hlavě maje a kříž zlatý v rukou, za záslonami [8]) pěknými; tak podobně také kněžna, kteréž žádný, leč třikrát v roce na slavnosti, viděti nemůže. Před nimi vedou mnoho pěkně připravených koní a mezků, mnoho jede pánův a rad tejných, kněží a co jiných jemu a kněžně přisluhujících pacholíkův urozených [9]) a panen: však z těch ho žádný nemůže viděti, nežli koliks málo osob, kteří s ním za záslonou [10]) jeho jdou; nebo ani ti, kteří záslony [11]) nesou, ho viděti nemohou. Stráže [12]) pak některý tisíc osob vůkol na míli jedou po tlupách [13]), a žádnému blízko k té tlupě knížecí [14]) přiblížiti se nedají. Zkrátka [15]) u veliké slávě a cti jest mezi tím nebohým lidem, nemenší tolikéž moc svou nad nimi má; nebo tak jsou jemu poddáni, by komu třebas kázal, aby se sám zahubil, tedy na pouhý rozkaz jeho neobmeškává toho učiniti, a tak veliký pán jako chudý v jeho moci jest a v ničemž se mu protiviti nesmí, nýbrž jako boha ho poslouchají, a spíše přísahu pod jeho jmenem nežli božím vyplní. Šířeji o jeho řádu a obyčeji při dvoře a správě neb vládě [16]) a jiných věcech vypisovati bylo

---

[1]) oficírové. [2]) stavuňk. [3]) oficíry. [4]) *quarderobu.* [5]) ceigy. [6]) *quardie.* [7]) houfu. [8]) firhaňky. [9]) edlknabův. [10]) firhaňkem. [11]) firhaňky. [12]) *quardie.* [13]) houfích. [14]) k tomu houfu knížecímu. [15]) summou. [16]) regimentu.

by dlouho; ale poněvadž již má cesta k konci svému pospíchá, také takové šíře ukrátím, a jen toliko o tom dvém, totiž o hoře divné a náboženství jich doložím.

Jest hora v jeho zemi v krajině *Angota* řečené, kteráž má vůkolí některý den cesty, ze všech stran skalí na spůsob zdí vysokých nepřístupné; toliko po třech cestách nebezpečných, branami a strážnými osazených a upevněných, tam vjíti se může. Jsou nahoře městečka, vesnice, potoky, lesové a jiní vrchové a údolí, a všecky vůbec [1]) příležitosti k životu vezdejšímu potřebné.

Na té hoře pro její bezpečnost všickni synové a krevní přátelé knížete bydleti, a pokud jsou živi, zůstávati musejí. Tam se spolu cvičí ve všem dobrém, tak aby, když by kníže umřel, z nich někdo k vládě [2]) hoditi se mohl, a tu nešetří toho, buď on synem aneb vnukem a jiným příbuzným knížete: když toliko jest z rodu toho a ctnostným, toho od země vyslaní odtud vyzdvihnou a za pána volí. A tou příčinou to království od mnoha set let při pokojném spravování zůstává, jeden přítel druhému nepřekáží, lidu po sobě nepotahuje, o bezhrdlí a korunu druhého nestojí, a tak mnohému krve prolití lidu i příbuzných, zhoubě země se uchází. Tam pak na té hoře se žení a vdávají a své vychování poctivé i zvůli mají, tak že ačkoli hlídáni bývají a dolů nikam nemohou, však nikoli se odtud sami od sebe nehýbají, aniž se zdráhají tam pospolu ve vší radosti a rozkoši přebývati. Nicméně aby vždy větší bezpečnost stolice královské byla, přes to všecko jest jakési údolí na též hoře, do něhož jediný přístup se nachází; tam jsou palácové a vesnice některé, a všecky jako na vší hůře příležitosti: tu nejbližší k koruně krevní přátely chovají a jich z toho údolí mezi jiné nepouštějí, tak že se není obávati, aby, ušel-li by který z něho, z druhého průchodu [3]) hory ujíti mohl.

Nahoře při vypsání země Arabské zmínku jsem učinil toho, že Mouřeninové, kteříž pod knězem Janem jsou, po dnešní den o tom vypravují, kterak by královna z Sáby, kteráž králi Šalomounovi dary přinesla, slouti měla *Maqueda*, a že od krále obtěžkána byla a syna z něho porodila Mejlecha jménem, kterýž v Mouřeninské zemi po smrti královny mateře své kraloval, a potomky krále těch zemí až posavád zanechal, jakž z napřed psaného titule, kterýmž se chlubí, znáti se může. Protož od té doby zachovávají obřízku a obřezují netoliko pacholíky ale i děvečky, če-

[1]) summou. [2]) k regimentu. [3]) pasu.

hož však Židé nečinili; a však obřízku na ten čas nedrží za potřebnou, aby opuštěna býti nemohla, nežli z obyčeje, jakožto věc starodávního tajemství plnou.

Víru křesťanskou, praví, že přijali skrze kázaní svatého Matouše, jakž jim toho nasvědčuje *Dorotheus Synopsi*; a protož za křesťany se vydávají. Však křest dvojí mají, totiž křest vodou a křest ohně, ješto proti tomu čteme v skutcích apoštolských v kapitole 5., že svatý Filip apoštol komorníka *Candaces* královny Mouřeninské ne ohněm ale vodou pokřtil. Ale oni původ čtení svatého Matouše v 3. kapitole berou, kdež mluvení svatého Jana Křtitele přivozuje: „On" prý „křtíti bude ohněm a duchem svatým." Item z skutkův apoštolských v kapitole první: „Jan křtil vodou, vy pak duchem svatým pokřtěni budete." Kteréžto řeči o Kristu pánu mluvené byly míněním takovým, že on sám bez přičinění lidského křtíti bude duchem svatým, ohněm pravým, srdce a mysl lidskou zapalujícím; což také na den letnic, když duch svatý v ohnivých jazycích na apoštoly sstoupil, se viditedlně naplnilo, a podnes u vnitřnostech vroucností k bohu v poznání víry pravé, lásky a naděje atd. rozněcujíc, to své svaté dílo koná.

Spůsob pak ohnivého křtu takový zachovávají: mají olej *achalecynte* řečený, v tom omačují rafiji, a nakladouce na to kadidla, zapalují, a nechávají některé krůpěje dolů spadnouti, kteréž kůži zaškvrknou, a předce jakéhosi znamení na jich černé kůži nechají; což po třikráte ve jmeno Trojice svaté opětují. Nejedí také žádných pokrmův Židům v starém zákoně zapověděných, a světí sobotu jako Židé, místo neděle křesťanské.

Vodou křtí děti, když jsou 40 dní stáří, avšak každého roku, dokud živi jsou, křest opětují na jistý den, kdežto v každé krajině rybníky k tomu připravené mají, a tu se shromáždíc lidu množství, do naha se svléci musejí a do vody vstupují, kdež je kněz znovu křtí s jistými slavnostmi [1]; což i kníže jejich se vším svým dvorem, v místě zvláštním záslonami [2] zastřeném, zachovává.

O duchu svatém velice bloudí, nevěříce aby pocházel od syna, než toliko od otce. Svátostí pod obojí posluhují. O biřmování, posledním mazání nic nedrží.

Spůsob oddávání takový mají: před domem ženicha, a kdo chce, před kostelem aneb v kostele, postaví lůže záslonami [3] obestřené, kdež se ženich s nevěstou posadí; potom přichází kněz,

[1]) ceremonie. [2]), [3]) firhaňky.

zpívá Alleluja a některé jiné verše, a po dokonání zpěvu ustřihne ženichovi drobet vlasů s hlavy a nevěstě též, a ženichovy, omočíc je v medu a víně, posadí na místo vystřižené nevěstě na hlavu, a zase nevěstiny ženichovi; po té jim oběma pokropí hlavy vodou vonnou a svěcenou, a odtud se domů s veselím a radostí doprovázejí. Rozloučení dovolují z ledajakýchs špatných příčin, když toliko uloženou sumu manželé složí. Kněžím manželstvo dovolují, jakož pak i patriarchové jejich někteří manželky mívali, však spůsobem Řekův, umře-li jim manželka, tedy druhé nepojímají.

V jiných artikulích víry na větším díle s Řeky drží a též učení mají. Kdo více o tom národu věděti chce, ten sobě může čísti *Don Franc. Alvarez Viag. nell Etiopia, Ludov. Rom. navig. Æthiopiæ.*

Kapitola 26.

O plavení se zpátkem z Alexandrie do Benátek.

Dne jedenáctého měsíce Listopadu, ve středu na den svatého Martina, vzkázal nám patron lodí [1]) Balbiány, abychom k večeru časně do lodí [2]) přišli a ve dne naše věci snésti dali; protož hotovili jsme se na cestu potravy [3]) sobě kupovati, zvláště těch gazellů zvířat, o nichž jsem nahoře zmínku učinil, sami na živě koupivše, je zařezali, z kůže vytáhli a rozsekali, a nasolivše do tunek kladli, a tak se jimi a vodou čerstvou do soudků zásobiti hleděli. A z toho ze všeho, jako i z papouškův, z mořských koček a některých jiných věcí, musili jsme při přístavu [4]) Turkům a Židům zvláštní clo platiti.

Rozžehnavše se s panem *viceconsulem* a zaplativše co jsme protrávili, s chvátáním jsme k lodí [5]) pospíchali, radujíce se, že se zase do milé naší vlasti bráti máme, a bylo okolo nešporu, když jsme k lodí [6]) přistavili na lodce malé. Tu nám patron místo k líhání velmi chatrné podlé opačiny [7]), kde nemocní marináři obyčejně líhají, ukázal, kterémuž jsme velmi nerádi byli, a však zavděk přijíti jsme musili; byli bychom rádi s vojáky [8]), s kterýmiž jsme do země Svaté jeli, zavděk přijali a směnili [9]), takovou hle tehdáž volnost jsme měli!

---

[1]), [2]) náve. [3]) profanty. [4]) portu. [5]), [6]) návi. [7]) *tymonu.* [8]) soldáty. [9]) frejmarčili.

Po malé chvíli přijelo na jedné lodí několik Turkův k naší lodí [1]) a do ní vlezli, patron je uctivě přivítal. Ti jistí Turci přehledávali všecky věci po všech půdách, zdali by co zapověděného pryč vézti shledali, pročež by ty věcí nám obstavili a k přejetí jich uvedli; slovou ti jistí celní a úředníci *la circa*. Když se dosti na lodí [2]) naštárali, zasadili se za tabuli, kterouž pro ně vedlé obyčeje patron plnou cukrového [3]) na šálích a s vínem ve džbáních připravil, a tu dobře svá volata cpali [4]); až čas svůj viděli, rozžehnali se s patronem, štěstí jemu přejíce [5]), jinam odtud lodí [6]) jiných ještě několik slíditi se odebrali. Nebo jak naše tak některé jiné lodí [7]) odtud pospíchaly, za příčinou obyčeje, kterýž se zachovává v Alexandrii, jmenovitě že která lodí [8]) neodtrhne do patnáctého dne měsíce Listopadu, již potom musí přes zimu v přístavu [9]) zůstati a na jaro očekávati: snad že by pro bouře, kteréž po tom času jisté na moři bývají, také jisté zahynutí přicházelo.

Dvanáctého dne, to bylo ve čtvrtek po svatém Martině, očekávajíce na dobrý a příhodný vítr v přístavu [10]), jeho jsme se dočkati nemohli, tak že naposledy patron byl přinucen, chtěl-li jest na vysoké moře vyjeti, do dvanácti lodí zjednati, na nichž lidé vesly za provazy přivázanou lodí [11]) naši z přístavu [12]) táhli a ji sotva vytáhli; což když se stalo, hned počal větřík mírný a nám k cestě sloužící váti, proti němuž patron poručil plachty spustiti a roztáhnouti, a to se dálo okolo jedné hodiny po poledni, že jsme se tím spůsobem dosti dobře od Egypta odbírali a ve třech hodinách Alexandrii z očí ztratili. Trval pak ten dobrý vítr celý den a noc, až i na druhý den, to jest třináctého dne téhož měsíce i noci následující, tak že jsme nic jiného neviděli nežli moře a nebe, však dosti veseli byli pro tovaryšstvo dvou jiných lodí [13]), kteréž s námi z Alexandrie vyjely: jedna sloula *Balbiana nova* a druhá *Vidaleta*, a přes to jedna turecká, kteráž do Konstantinopole jeti se strojila, a všecky byly na větším díle kořením naložené [14]).

Čtrnáctého dne téhož měsíce ráno obrátil se vítr a vál nám stranou, pročež musili jsme vyhybovati [15]) a šnejdrem s naváženou lodí na jednu stranu jeti, což trvalo až do noci; po té se utišil.

Patnáctého dne dvě hodiny přede dnem strhl se veliký vítr,

---

[1]), [2]) návi. [3]) konfektův. [4]) špihovali. [5]) vinšujíce. [6]) návi. [7]), [8]) náve. [9]), [10]) portu. [11]) návi. [12]) portu. [13]) náve. [14]) naladované. [15]) lavirovati.

až jsme musili všecky plachty krom jedné spustiti, a předce jsme přes ten den a noc následující dosti prudce jeli.

Šestnáctého dne téhož měsíce měli jsme zas dobrý vítr, ten byl opět celý den a noc; k večeru před slunce západem viděli jsme zdaleka jako skrze mhu nějaké vrchy a hory, o nichž soudili, že země Kandie býti musily, a protož se jak patron, tak marináři vespolek zradovali, a my nad to výše, že jsme již zase nejprvé zemi křesťanskou spatřili, a z těch barbarských a hovadných krajin od pána boha vysvobozeni byli. A bylo všem ku podivu, že jsme tu cestu v tom čase podzimku tak šťastně a brzo vykonali; nebo z nich toho, aby se jim kdy to tak přihodilo [1]), žádný nepamatoval, nýbrž obyčejně že musili při nejmenším 30, někdy 40 i více dní cesty míti, a častokrát konce ostrova leč až z jara dojeti nemohli.

Dne sedmnáctého žádného jsme téměř větru neměli, který by nám na naší cestě prospěšný byl; moře také ještě od předešlého větru zbouřené bylo, po kterémž vždy plavíce se, tak jsme s lodí [2]) naší velice zmítáni byli, že mnozí z nás velikého nechutenství žaludka pocitovati musili.

Dne osmnáctého opět na moři bylo ticho, a vlny mořské byly se upokojily. Toho utišení příčinou skoro ten den na jednom místě státi jsme musili; než před večerem potom počal libý větříček váti, tak že jsme naší cesty dobře tolik urazili, co jsme jí před tím obmeškali, a ten větřík trval nám tu celou noc.

Dne devatenáctého ještě tentýž vítr předce nám sloužil, však toliko až do snídaní, potom utichl, pročež jsme my opět ostatek toho dne cesty své skoro nic neujeli; sic ostrov Kandii jsme vždycky před sebou viděli, ale však k němu přijeti nemohli.

Dne dvadcátého po půl noci počal váti neveliký větřík, však jakž den byl, zase utichl, až potom teprv k samému večeru zase se obnovil, kterýž my rádi majíce, vždy jsme ním drobet pojížděli, ale k ostrovu jsme nijakž dostačiti nemohli.

Dne dvadcátého prvního na ráno strhl se veliký a prudký vítr od půlnoci, právě proti nám vějící, a ten nás podál zpátkem zahnal; o polednách však zase se nám dobrý vítr obrátil, tak že jsme se již k ostrovu Kandii připlavili a do přístavu [3]) vjeli, kdežto se dostavše, pánu bohu jsme z té šťastné a brzké cesty čest a chválu srdečnou vzdávali, za jiné u sebe nemajíce,

[1]) trefilo. [2]) návi. [3]) portu.

než že jsouce již v křesťanské zemi, jsme jako doma. A v tom lodí [1]) *Vidaleta*, kteráž byla s námi od Alexandrinského přístavu [2]) vyjela, a kterouž jsme byli před některým dnem z očí ztratili a jí více neviděli, tatáž asi po hodině za námi do téhož přístavu [3]) přijela. Zatím po malé chvíli opět jeden korab [4]) Benátský jmenem *Barton*, kterýž se z ostrovu Cypru plavil, k nám tolikéž do přístavu [5]) vtrhl, kterýžto korab [6]) i ta lodí [7]) příčinou zlých větrův se do toho přístavu [8]) sehnaly.

Dne dvadcátého druhého lodí [9]) *Balbiana nova*, kteráž před naší lodí [10]) výskok míti chtěla, a již před námi o den cesty napřed byla, již vítr zase zpátkem zahnal, ta spolu s jinou lodí [11]) Benátskou, jmenem *Liona*, z Tripoli zase zpátkem k Benátkám jedoucí, k nám se do téhož přístavu [12]) dostala. Na té lodí [13]) *Liona*, mimo naši naději, našli jsme našeho tovaryše poutníka pana Antonia Donáta, jenž byl od nás v Jerusalémě před sebe jinou cestu vzal, o níž napřed oznámeno; ten nás a my jeho s radostí jsme uhlédali, anobrž na žádost jeho (nebo velmi rád s námi na naší lodí [14]) do Benátek se doplaviti chtěl) to jsme mu objednali, že jest se k nám přestěhoval a s námi v tovaryšstvu až do Benátek jel, vypravujíc nám, že jakž jsou z Tripoli vyjeli, čtyrydceti dní na moři byli, než jsou k ostrovu Kandii přijeli, a jest téměř jedna a táž rovnost cesty, jakž oni vyjeli z Tripoli a my z Alexandrie. Za těmi lodími [15]) také připlavil se k nám do téhož přístavu [16]) jeden korab [17]) francouzský z Marsilie, jmenem *Sieta*, ten se strojil do Alexandrie; a tak nás tu patery ti zlí větrové do jednoho a téhož přístavu [18]) vehnali, kdež jsme za několik dní zůstávali, majíce lodí [19]) na kotvy zavěšené, a příhodných větrů očekávati musili.

Přístav [20]) ten jest přístav [21]) divný, a velmi nebezpečno do něho vjížděti i zase ven vyjížděti. Nebo jest velikým skalím a vrchy obmezený, a kudy se do něho vjíždí, tu jest uzíčko, a zkrátka [22]) takový jest, jakoby hned naschvál byl k tomu udělán, a jest hrubý, jako nějaké neveliké jezero. Když moře jest zbouřené, tedy v tom přístavu [23]) jest vždycky ticho, a to proto, že leží mezi vrchy a větrové do něho nemohou. Při tom přístavu [24]) není žádného městečka ani vsi, ani jakých domečků, a protož také tu

---

[1]) náve. [2]), [3]) portu. [4]) šif. [5]) portu. [6]) šif. [7]) náve. [8]) portu. [9]) náve. [10]), [11]) návi. [12]) portu. [13]), [14]) návi. [15]) návema. [16]) portu. [17]) šif. [18]) portu. [19]) *náve*. [20]), [21]) port. [22]) summou. [23]), [24]) portu.

se nic koupiti nenajde; z jakéž příčiny my jsme se tu hubeně stravovali, kdyžto nám odnikudž nic nebylo přinášíno, a musili jsme tu s velikou naší teskností od 21. dne měsíce Listopadu až do 7. dne Prosince na lepší vítr očekávati, nebo pro zlé větry, kteříž ustavičně od západu váli, dále jsme se plaviti nemohli. Na mne pak právě toho času pán bůh zimnici těžkou dopustiti ráčil, kteráž mne velice trápila, proti níž nebylo lze v lodí [1]) pohodlí nějakého užiti; a protož mi moji spolutovaryši netušili, abych měl do Benátek za živa dojeti.

Dne 7. měsíce Prosince, to bylo v pondělí po svatém Mikuláši, patron náš vida ano vál dobrý vítr k naší cestě, protož ráno hned okolo snídaní poručil pacholkům z moře kotvě vytáhnouti a přední plachty roztáhnouti, a k přednímu konci lodí [2]) velikou bárku na provaz přivěsiti a marinářským pacholkům ven z přístavu lodí [3]) vesly táhnouti; odkudž když jsme vytrhli na veliké moře, tedy patron poručil roztáhnouti všecky plachty, a takž jsme se s dobrým větrem ten celý den plavili a vždy po pravé ruce ostrov Kandii viděli. Ten vítr dobrý trval nám celou noc až do rána.

Dne 8. téhož měsíce, v úterý den početí panny Marie, ráno vítr se utišil, potom však okolo snídaní zase pomalu váti počal, a v tom rovně již jsme byli ostrov Kandii z očí našich ztratili a žádné země více neviděli, než toliko nebe a moře. Když se pak přiblížilo k večeru, a bylo okolo hodiny na noc, tedy v nenadále rychle ztrhlo se tak hrozné a strašlivé povětří, déšť, blýskání, hřímání a hromobití, a k tomu vítr přeukrutný nás přikváčil, že marinářì naši s velikou nesnází, bázní a strachem sotva jsou velikou plachtu dolů spustili, a byť se zajisté byli o malou chvílku obmeškali, byla by se asi lodí [4]) převrhla. Nebo jistě byla taková hrozná bouře, až lodí [5]) praštěla, jakoby se hned na kusy roztřískati měla; vlny mořské tolikéž se vyrážely až nahoru do lodí [6]), tak že jsme my s hůry i z důly na větším díle všickni naskrze promokli. Patron s svými pomocníky a pacholky marinářskými s velikým křikem semotam z jedné podlahy na druhou běhali, a provazy, jedním sem, druhým tam táhali, aby se lodí [7]) škoda nestala a s námi snad utonouti nemusila. Ta bouře tak trvala za dobré dvě hodiny, a zahnala naši lodí [8]) daleko cestou na levo k Barbarii; potom se pomalu ten vítr, déšť i blýskání utišilo, a

[1]) návi. [2]) náve. [3]) portu návi. [4]), [5]), [6]) náve. [7]), [8]) návi.

však dokonce se až do rána nespokojilo; mezi tím moře od pohnutí z toho větru předce se celou noc bouřilo a lodí [1]) naší ustavičně semotam zmítalo, a nám všem napořád velikou nelibost v mysli i v žaludku působilo.

Dne devátého téhož měsíce neměli jsme docela [2]) žádného větru, však moře předce se ještě pomalu pohybovalo a ještě dokonce nebylo spokojilo, pročež jsme my s lodí [3]) na jednom místě státi a tu se houpati musili; zatím marináři naši v lodí [4]) neřády, jichž se v té bouři převracováním a něco rozrážením nadělalo, zase sklízeli, též vodu, kteráž byla napršela a do lodí [5]) vlny vrážely, vylévali; až potom okolo poledne, když počal zase větřík váti, tedy patron rozkázal plachty roztáhnouti, a takž jsme se pomalu plavili cestou svou ten celý den i noc.

Dne 10. ráno vítr vál jednak sem, jednak tam, tak že jsme my cesty naší málo urazili; než o polednách vítr se zase polepšil, jímž jsme jeli až k samému večeru; potom se vždy víc a víc sílil a moře pomalu se též zdvíhati a bouřiti počalo, tak že okolo druhé hodiny na noc stala se opět veliká bouře, tak že jsme všecky plachty dolů spustiti musili, a ta trvala (ač o polovici tak veliká nebyla jako první) přes tu celou noc až do svitání, kteráž nás podobně jako onano dosti daleko na levo zahnala.

Dne 11., když slunce vycházelo a vítr i bouře se pomalu ukládati a na moři ticho býti počalo, tedy patron poručil zase plachty natáhnouti, a takž tichým větříčkem jsme se zase plavili. O nešpořích zas počal váti tužší vítr, kterýmž jsme ostatek toho dne i přes celou noc dobře cesty urazili, a to, co jsme stranou zajížděti musili, zase sobě nahradili.

Dne 12. ráno vítr se upokojil, a my prohlédše z lodí [6]), po pravé straně velmi zdaleka spatřili jsme hory a vrchy od země Řecké, kteréž se jmenují *Morea* aneb *Peloponesus*, o nichž jest v prvním dílu zmínka. O polednách vítr se zase zdvíhati a příkře váti počal, tak jakoby bouře býti chtěla; k nešporům vítr čím dál tím víc a víc se rozmáhal a moře bouřil. V tom patron poručil spustiti všecky plachty a my se pánu bohu poručili, nebo se velmi zamrakovalo a nebeská obloha černými oblaky se povlačovala, a pomalu pršeti počalo, odkudž potom k večeru veliká bouře povstala, ale však dlouho netrvala, pročež té noci daleko jsme cesty neujeli.

---

[1]) návi. [2]) summou. [3]), [4]) návi [5]) náve. [6]) návy.

Dne 13. téhož měsíce Prosince, v neděli po početí panny Marie, ke dni vítr se opět bouřil, a ten celý den i noc tuze vál. V těch místech po stranách viděli jsme ostrůvky v moři ležící, o kterýchž již napřed v prvním dílu zmínka a jich vypsání jest.

Dne 14. týž vítr předce trval, však ne tak příliš prudce vál, jímž jsme naší cestou pomalu vždy jeli. Než se mnou se mezi tím nejhůře dálo; nebo jsem byl převelíce mdlý a nemocný, proto že mne zimnice má ukrutně trápila, tak že jsem každé hodiny smrti na sebe očekával, a naděje žádné o mém do vlasti své se zase navrácení neměl. Nicméně jiným všem také v lodí [1]) se stýskalo, a všickni společně žádostivi jsme byli k ostrovu Zante přistaviti, nebo jsme již ani vody čerstvé, ani potrav [2]) neměli; ale větrové nám na překážku byli. Ten vítr sloužil nám až do nešporu, potom zase se utišil. O půl noci opět se ztrhl vítr, a ten dosti prudce vál, a trval až do rána.

Dne 15. ráno uhlédali jsme zdaleka ostrov Zante před námi, nad čímž jsme se velmi zradovali, domnívajíce se, že k němu přistavíme; ale že vítr nám byl odporný, nikoli jsme k němu připlouti nemohli, jakžkoli jsme o to přes celý den pracovali a se všelijak snažovali, však ani do rána nás to nepotkalo.

Dne 16. týž vítr ještě předce trval. Patron lodí [3]) vida, že svůj čas tu maří a obmeškává, rozkázal plachty vytáhnouti, kteréž před tím byl dal spustiti, a takž tím větrem postranním, kterýžto lodí [4]) z jedné strany nahýbal, až se mohlo rukou z lodí [5]) vody z moře dosáhnouti, od ostrovu Zante mimo naši vůli pryč bráti jsme se musili a velikou nouzi pro nedostatek potrav [6]) a vody čerstvé snášeli; a tak ten den se plavíce, po pravé ruce jsme vždy zdaleka ostrov Zante až do noci viděli.

Dne 17. před svitáním počal váti dobrý vítr a k naší cestě velmi příhodný, jímž jsme dosti dobře ujížděli; před večerem potom zahlédli jsme před sebou opodál hory a vrchy od ostrovu Korfu, a tak ten vítr trval nám za ostatek toho dne, ano i přes celou noc.

Dne 18. přede dnem žádného větru nebylo, po němž ohlédajíce se po pravé straně ostrov Korfu jsme viděli; ale okolo poledne zase počal váti vítr dosti příjemný a dobrý; po tom my plavíce se poznenáhlu, ostrov Korfu jsme minuli. K večeru pak

---

[1]) návi. [2]) profantův. [3]) náve. [4]) návu. [5]) náve. [6]) profantů.

zas jsme jej z očí ztratili, než po pravé ruce viděli jsme kraj země, kteráž slove *Albania*; dále naše plavení bylo tu celou noc.

Dne 19. opět příhodný a jistě plavení našemu prospěšný vítr jsme měli a zemi *Albaniam* jednostejně sobě po pravé straně viděli, od kteréžto také potom nedaleko jsme byli. Zase však k večeru, když se již připozdívalo a den se nachyloval, vítr se mocnil a moře nepokojilo, tak že asi okolo půl druhé hodiny na noc velice hrubě se počínalo blýskati a hrozné povětří býti; pročež náš patron rychle rozkázal plachty dolů spustiti a je v chundel svinouti. Mezi tím moře se všecko zdvihlo a vydulo, vlny též velmi veliké vzhůru k nebi sebou zmítaly. Opět po malé chvíli náramný příval z oblakův se dolů do moře lil, tak že se zdálo nejinak, než že moře vzhůru do oblaků vstupuje a oblakové tolikéž do moře padají, aneb jakoby se jedno s druhým smísiti mělo. Taková zajisté bouře, hluk, hrůza a strach na tom moři byl, že téměř (jak říkáme) soudného dne dosti bylo; myť jsme jináč nemyslili, než že již tu všickni utoneme a zhyneme. Táž hrozná a strašlivá bouře trvala až přes půl noci; přes ten všecken čas v pravdě my jsme všickni skroušeným srdcem ustavičně na modlitbách svatých trvali a plnili ono přísloví: *Chi vol inparare á orare, vadi per mare*, totiž: „Kdo bývá na moři, neumí-li, naučí se modliti.“ A to naše modlení nebyloť jistě daremní; nebo všemohoucí pán bůh nás ze všeho toho nebezpečenství vysvoboditi ráčil, jehož jmeno buď oslaveno na věky.

Dne 20., v neděli po Moudrosti boží, přede dnem moře se bylo poutišilo. Když pak již den byl, odporný ten vítr proměnil se v dobrý a vál ten celý den i noc, tak že jsme my se zase výborně plaviti mohli; a ten den jsme několik ostrovů malých po obou stranách v moři viděli, o kterýchž také již nahoře jest doloženo.

Dne 21., v pondělí den svatého Tomáše apoštola páně, ráno tentýž dobrý vítr nám sloužil, po němž my se plavíce viděli jsme na pravé straně díl země Slovanské a díl Dalmátské; tolikéž jejich hory vysoké, na kterýchž již mnoho sněhů leželo. A zima velmi sychravá byla, proti níž jsme my velmi chudě, totiž chatrnými šátky plátěnými toliko zásobeni a oblečeni byli. A v skutku tak jest, že jakož v zemi Svaté a jinde převeliké horko jsme snésti musili, tak tuto proti tomu ukrutnou zimou trápeni jsme byli, a vůbec [1]) nikdež žádné rozkoše neměli, nýbrž ze všech stran

[1]) summou.

rozličná bědování a úzkosti všelijaké vol neb nevol trpělivě snášeti musili. Potom pak zas okolo nešporů vítr se nám proměnil a proti nám váti počal; ale patron poručil plachty spustiti, pročež sem i tam po moři jsme se trmáceli a vždy podlé nejvyšší naší možnosti se bránili, abychom se zase zpátkem dávati nemusili.

Dne 22. po půl noci ten zlý vítr přestal a utichl. Když pak zasvitávalo, jiný lepší zase drobet váti počal, a toho jsme opět k cesty naší něco uražení použili.

Dne 23. dvě hodiny přede dnem měli jsme zas vítr studený a tuhý. Nebo opět protivná bouře na moři se dála, ale hodinu potom na den to se všecko utišilo, tak že jsme my povlovným nám vějícím větříčkem se cestou svou plaviti mohli.

Dne 24. téhož měsíce Prosince, na štědrý den ráno, měli jsme dost příhodný vítr, kterýmž jsme se ustavičně plavili, a mezi plavením okolo snídaní již jsme viděli z pravé strany zemi a hory *Histria*, na kterýchž též plno sněhů bylo, a my velikou zimu snášeti musili; po levé pak straně ničehož jsme neviděli, než jen nebe a moře. Tím větrem plavili jsme se ustavičně, až jsme před samým večerem šťastně přistavili k zemi *Histria*, k městu a přístavu [1]), jenž slove *Citta Nova*, kteréžto pánům Benátčanům náleží; tu podlé dávních našich žádostí srdnatých z lodí [2]) s radostí a díků vzdáváním pánu bohu na zem vystoupivše, do města jsme vešli a do hospody se brali. To město od Benátek vzdáli jest 100 mil vlaských, a našich českých dvadceti.

Dne 25. téhož měsíce, v pátek na den hodu slavného narození Krista pána, ráno šli jsme do kostela k službám božím. Než já pro velikou mdlobu a nemoc svou sotva jsem se s tovaryšstvem svým do něho dokulhal. A navrátivše se zase z kostela, v hospodě jsme až do večera odpočívali. Nebo nám bylo oznámeno, že lodí [3]) naše teprva po některém dni se do Benátek poplaví; však jest-li že bychom chtěli, že jeden malý koráb [4]) k večeru do Benátek se poplaví, že bychom mohli s ním jeti, k čemuž jsme rádi přivolili a naše věci ještě před večerem zase svázali i v hospodě zaplatili, po té k moři šli a do toho korábu [5]) se uložili [6]). Ve dvě hodiny na noc přišel k nám *scrivan nave*, totiž písař naší lodí [7]) (nebo ten byl proto napřed do Benátek jel, aby oznámil, že lodí [8]) přijela) a někteří více lodníci [9]) s ním vstoupili do té lodí, kterážto měla dvě plachty, a byla bedněná a dobře

[1]) portu. [2]), [3]) náve. [4]) šíf. [5]) šífu. [6]) lozirovali. [7]), [8]) náve. [9]) šífaři.

opatřená jako lodí veliká [1]), a tak jsme my ve jmeno boží jeli tu celou noc s dobrým větrem až do rána.

Dne 26., v sobotu na den svatého Štěpána mučedlníka božího, ráno ještě nám předce trval ten dobrý vítr. Okolo pak dvou hodin na den již jsme věži svatého Marka v Benátkách uhlédali, po malé chvíli i město; z čehož jsme se velmi radovali a pána boha velebili, že nám strastnou tu cestu v tak brzkém čase ráčil pomoci šťastně vykonati. Zatím okolo dobrého poledne do Benátek k náměstí [2]) svatého Marka s naší lodí jsme přistavili, ale však z lodí jsme nesměli, až náš písař lodí [3]) dobře vyzpovídán byl, zdali bychom z povětří morového jeli; a to vyptávání tak dlouho trvalo, že jsme my v té lodí až do noci zůstávati musili. Tu jsme nic co pojesti neměli, aniž žádných peněz od nás bráti nechtěli, aby nám něco k pojedení nakoupili, obávali se od peněz nakažení; naposledy nám hrozili, že musíme do nemocnice [4]) a tam 40 dní zůstávati, až naposledy v samý soumrak teprv bylo nám dovoleno, abychom z lodí vystoupili, a každý, kde se mu líbí, svobodně šli. A takž my s radostí a potěšením vystoupivše z té lodí, každý vzav svůj tlumoček [5]) na záda, šli jsme do hospody k Bílému lvu, kde jsme předešle tudy jevše příbytkem [6]) byli.

Do též tedy hospody se dostavše, pánu bohu našemu z takové lásky, milosti a ochrany jeho svaté, nám na vší té cestě dobrotivě prokázané, srdečně jsme děkovali, ano i za to, že jakož do bezpečného přede všemi tolika mořskými bouřemi i do posledního také té cesty přístavu [7]) při Benátkách nám se šťastně dopraviti, tak tolikéž všech strastí, nouze, nebezpečenství, hladu, žízně a jiných úzkostí ráčil dáti zniknouti. Nebo, nechť o jiném pomlčím, ale toliko nouze v potravách [8]) obecné tovaryšstva našeho i mé vlastní dotknu.

My zajisté nakoupili jsme sobě potrav [9]), dle zdání našeho, dostatek; ale když na to přišlo, že jsme mimo naši naději a vůli déle na moři trvali, tu jsme věru po skrovnu těch všech potřeb užívati musili, totiž po mudrcku [10]) sotva odpolu se najídati, aneb zakoušením toliko pokrmů a nápoje žaludky své pokojiti. Mimo to pak, dokudž jsme ještě v Alexandrii byli, namluvil nás jeden z tovaryšstva našeho, abychom patronovi na stravování nedávali, anobrž sami sobě potřeb nakoupíce, jemu to k opatrování svěřili, že

[1]) náve. [2]) placu. [3]) náve. [4]) lazaretu. [5]) fleček. [6]) lozumentem. [7]) portu. [8]) profantích. [9]) profantův. [10]) filozovsku.

on nám netoliko všecko vydávati, ale také strojiti chce a bude, tak že tudy o mnoho sobě přispoříme. Ale když nám toho potom největší potřeba byla, milý kuchyňský [1]) nám se rozstonal a z toho jeho kuchaření sešlo, tak že jsme na větším díle bez vařených a pečených pokrmův živi býti musili, leč nám někdy patron co z lásky udělil, což velmi zřídka a to po skrovnu činil, a nám tím jen laskominy vzbuzoval.

Má nouze vlastní byla tato: že jsem se v Alexandrii, kupujíc s jinými zároveň potravy [2]), z peněz vydal, a na všecku tak dalekou domů pozůstávající cestu nezůstalo mi nic peněz, než toliko jediný široký tolar; na nějž jak jsem volně vesel býti, a jaké pohodlí, zvlášť v nemoci své, kterouž jsem byl od pána boha navštíven, sobě činiti mohl, každý dobrý souditi může. Přišlo jest mi právě na ono přísloví, abych řekl: *Io ho messo la borsa grande, nella piccola*, to jest: „z velkého měšce malý jsem měl.“ A jsa bez peněz co osekaný na cestě tak daleké, nevěděl jsem sobě jaké jiné lepší rady dáti, nežli milosti boží vždycky se poroučeti: a ta sama mne skrze všecka ta i nebezpečenství hrdla, i bídy, nouze, hlad, žízeň, horko, zimu atd. provedla a šťastně do zemí našich křesťanských zase přivedla, s velikým mým potěšením, na kteréžto dokud živ budu vděčně rád vzpomínati budu a milosti té božské děkovati. Již pak jiným mladším podobnou žádost a mysl k projetí těch i jiných dalších zemí poroučím. Ale sic aby z všetečnosti a nějakého kvapného úmyslu do těch a takových zemí, strastí, nebezpečenství a bíd plných, se vydati a pustiti měli, žádnému dobrému neradím, aby snad, muse tam častěji se potkávati s stýskalem nežli s výskalem, bycha potom nežádal [3]) sobě viděti; než tam se ho nelze doptati. Pročež aniž já tam podruhé víc jezditi se nestrojím, a konečně, jak v přísloví říkáme: *Non ci retornaria á pigliar un occhio, se gli l' havesse lasciato*, totiž: „a bych tam byl jednoho oka mého zapomněl, s těžkem bych tam zase pro ně jeti svolil.“ Ale když všemohoucí a věčný pán bůh z svého milosrdenství velikého mně cestu takovou vykonati, a do této mé vlasti milé navrátiti mi se dáti ráčil, z toho jeho velebnosti božské jakožto bohu věčnému a nesmrtedlnému, v trůj osobách nám zjevenému, však v božství jedinému, budiž věčná chvála a čest vzdávána na věky věkův amen.

[1]) kuchlmistr. [2]) profanty. [3]) novinšoval.

Spisovatelé, kteříž se se mnou v vypravování věcí v této knize obsažených srovnávají, jsou tito:

A.

Abbas Urspergensis hist.
Abbas super jus canon.
Abr. Ortelius.
Achil. Gassarus.
Acta conc. Mantuani.
Acta conc. Constantiensis.
Acta Apostolorum.
Adrichomius theatro terræ Sanctæ.
Aggæus proph.
Alber. Leander.
Albertus Magnus.
Alber. com. de Levenstein.
Albericus Vesputius.
Almanser.
Aless. Guaguino descrit. della Sarmatia.
Alexan. ab Alex. genial. dier.
Alexandri itinerarium.
Alexan. comit. Palat. pereg.
Aloisius Lippomanes.
Alphon. à Castro advers. hæres.
D. Alpinus de plantis, balsamo et medicam. Ægyptiorum.
Alvarez Guerrero.
Alvigi di Giov. nell viaggio.
D. Ambrosius orat. fun. imp. Theodosii.
Ambrosio Contarini viaggio.
Amos proph.
Ammianus Marcellinus hist.
Anaxagoras physicus.
Andrea Corsali.
Andras Thevetus.
Angelus annot. de insul. Adriat.
Angel. hist.
Annales reipub. Basiliensis.
Annas Alexiados.
Antiphilus.
S. Antonius hist.
Antonius Sabellicus hist. Venet.
Antonius Geufræus aulæ Turcicæ.
Ant. Torquemade Jardin de flores curiosas.
M. Ant. Pigafetta viagg.
Ant. Justinopolit. lib. del gentilhuomo.
Antonius episcopus.
Ant. Menavio hist. Turcicæ.
Apocalyp.
Apollonides epigram.
Apollon. Rhodius.
Appianus.
Aristoteles rhetoric. et politicor. hist. animal.
Arianus.
Athenæus.
D. Augustinus in Johannem.
Auger. de Busbec. epist. Turcicæ.
Aulus Gellius.
Aventi. ann. Bojorum.
Avicenna.
Aurelii Victoris appendix.
Authen. novell.

B.

Ballæus Centur.
Bardassanes Syrus.
Barnus.
Barthol. Georgievicz de Turc. moribus.
Barth. Marlianus Topog. urbis Romæ.
Bartholo. Tacius.
Blase de Vinegere imag. de plattepeinture du Philostrate.
Basilius Cæs. κεφάλη παραινετικά.
Basilius episc. homil.
Battista Ramusio delle navig. et descript. delle specierie.
Beda martyrologium, et de natura rerum.
Bernh. Girandus hist.
Berosus hist.
Betleh. in descript. loc. pass. Chr.

Breidenbach peregr.
Breviarium Romanum.
Bibliander apolog. sup. Alcoranum.
Bigæ Salutis.
Bodinus de republ.
Boetius.
Bojor. annal.
Blondus hist.
Bonfinius hist.
Bon. Vulcanius de literis et lingua Getarum.
Bordonius de insulis.
Boterus.
Brocardus itinerar.
Budæus annot. pandect. et de asse.
Brugensis.

C.

Cantica Salom.
Cantacuz. cæs. Const. contra fid. Mahumeti.
Capricci medicinali.
Chalcocondylas.
Casp. Collinus Sedunus.
Cassianus.
Cassiodorus Trip. hist.
Catorino Zenone nell viag.
Cedrenus chron.
Cælius.
Censu. orient. ecc. Stan. Socolovii.
Cæsar. comm. de bello Alexand.
Cæs. Heisterbachensis hist.
Cestius epit. orb. terr.
Cicero Philipp. epist.
Circhherr peregrin.
Codex Justiniani.
Codex Theodosianus.
Confessio Gennadæ patriar. Constantinopolit.
Confut. de la secte de Mahomet.
Concilium Nicænum.
Conradus Leo.
Constitutiones Saxonicæ.
Constit. Friderici Cæsaris.
Continuatio belli sacri.
Conzolo d Oviedo nell somm. del Indie.
Chrysostomus.
Christ. Columbus.
Claudius Paradinus.
Claudius in Rufinum.
D. Clemens ad Jacobum frat. Domini.
Clemens Alexandr.
Cranzius hist.
Chronicon de temporib. et mundi ætatibus.
Carion. Chron.
Cuspinianus.

D.

Daniel proph.
Damia. á Goes.
Dares Phrygius.
Decreta Gratiani.
Decretales Gregorii.
Delle cose notabili.
Democr. Abderita.
Demosth. Olynth.
Descr. reg. Congo.
Deuteronomion.
Dictys Cretensis.
Didacus Covarruvias oper.
Digesta pandectarum.
Diodorus Siculus hist.
Diogenes Laertius.
Dionisius poeta.
Dionisius hist.
Dionisius Carthus. contra Sarac.
Dioscorides.
Diodorus Alexand. episc.
Discipulus de tempore.
Diversi avisi delli patri della comp. di Giesu.
Domicii miracula mundi.
Dominicus Niger.
Donato Gianotti lib. dell repub. di Venetia.
Donatus Bassius.
Dormi securè, sermones.
Dorotheus synopsi.

E.

Ecclesiastes.
Edoard. Lopez viag. nel Indie Orient. et nella descript. di Congo.
Egisippus.
Egnatius exemplor.
Ælianus Var. hist.
Æmilius.
Æneas Sylvius epist. et cosmogra.
Ennius poeta.
Epimenydes poeta.
Epiphanius catal. hæret.
Ephorus lib. de rebusp. Europæ.
Erasmus apophtegmatum.
Esaias propheta.
Æschines orator.
Evagrius de Palæst. monachis.
Eudemenes.
Eurípides.

Eusebius hist. eccles. in vita Constantini.
Eutropii historici chronicon.
Exodus.
Ezechiel propheta.

F.

Fachsius different. jur.
Fasciculus temporum.
Flavius Vopiscus hist.
Florus epitome Livii.
Francisco Sansovino hist. univers. del orig. é imperio di Turchi.
Franciscus Modius.
Franc. Alvar. viag. del Etiopia.
Franc. Petrarcha de vita solitaria.
Fretellus descript. terræ S.
Fernando Cortese relationi.
Fern. Alarchon relat.
Fortalitium fidei.
Fulgosius.
Funccius comm. in chronol. et hist.

G.

Gabriel Simeon symbola.
Gadmus hist.
Galeat. Marl. de doctrina promiscua.
Galenus de aquæ bonit., de simplici med. facult., de aliment. facult., de dynami. spur.
Garzias de hortis.
Gaspar Balbi viagg.
Guaguinius.
Genebrardus.
Genesis.
Georgius Alexander Venetus.
Gerardus de Nazareth.
Gerard. de Veer. navigat.
Gesnerus.
Gregorius Nazianzenus.
Gregorius Turonensis.
Gregorius Giraldus.
Gregorius hist. Rom.
Gigas.
Giovan. Thoma Minado. delle guerre.
Giovan Maria Angiolello breve narrat.
Giovan Lioni Afr.
S. Gio. de Barros nell histor.
Giovan Botero delle relat. universali.
Giovan Lorenc. d Anania l universale fabrica del mondo.
Giovan Gaetan relat.
Giovan Empoli.
Girolamo Bardi delle cose notab. *della citta* di Venetia.
Guicciardinus hist. Belg.
Guido papæ.
Guilhelmus Durandus libro de amictu rationale divin. offic.
Godefr. Steghius de arte medica.
Glossa juris canonici.
Gonzalo Fernando d Oviedo dell Indie Occident.
Gothard Arthus.

H.

Hans Werli von Zimber.
Hayton Armeno hist.
Hecatæus Theop.
Hellanicus.
Heliodorus Ethiopicorum.
Henricus Pantaleon.
Heraclides in polit. Tyrhenorum.
Herbarium Mathioli.
Herodotus hist.
Herodianus hist.
Hermolaus.
Hilarius Pictav. epist.
Hieron. Fracastoro del crescer de Nilo.
D. Hieronymus de locis Hebræis.
" epitaphium Paulæ.
" adversus Vigilantium.
" in Jonam.
" in Genesin.
" Paralipomenon.
" in Esaiam. Ezechiel.
" catalogus ecclesiast. scriptorum.
" in Marcum Evangel.
" vitae Patrum.
" super acta Apostolorum.
" epist. ad Lucinium.
" contra errores Joh.
" episcopi Hieros.
Hieron. Benzone hist.
Hippocrates.
Hircius.
Hist. de Saracen. origine et moribus.
Historia tripartita.
Historia exaltationis S. Crucis.
Homerus Iliad.
Horatius.
Horatius Malagguccius.
Horolanus.
Hostiensis.

I.

Informat. dell isola de Giapan.
Inventaire de France du mona. Serres.
Isidorus de officio.

J.

Jacob Vormserus peregrin.
Jacob Fontanus de bello Rhodio.
Jacob de Maguntia.
Jacob de Vorag. in Lombard. hist.
Jacob de Vitriaco hist. Hierosol.
Jeremias proph.
Jesaias proph.
Jodocus á Meggen.
Joel proph.
Johann Baptista Morus hist.
„ Gerson de potest. eccles.
„ Schvallart peregrin.
„ Damascenus.
„ Paschasius descript. ter. S.
„ Montevilla.
„ episcopus Hierosol.
„ de Oppido chron. Saracenorum.
„ Thom. Minadous hist.
„ Boëmus.
„ Baptista poeta physiogn.
„ Petrus Valerianus hieroglyph.
„ Ticius.
„ á Nedder, Formicarium.
„ Hugo à Lintschot rer. Ind.
„ Tucher peregr.
„ Heroldt sermones.
„ Pistorius, artis caballisticæ.
„ Barros.
„ Metellus.
„ Consal. de Mendoza.
„ Servilius de mir. antiq. operum.
„ Geylryff.
„ de linguar. tract., de censib.
„ Ecclesiast.
„ Andr. super jus canon.
„ de Torquemade Hexameron.
Josaffo Barbaro gentil nel viag.
Josephus Indi. navig.
Josephus antiquitatum et belli Judaici, Judai. hist.
Josuæ lib.
Jovius hist.
Juao Húarte de los Ingenois.
Judicum liber.
Julii Paschas.
Julius Capitolinus hist.
Julius Africanus.
Justinus hist.
Justinus philosoph. et martyr.

L.

Lactancius.
La genealogie du grand Turcq.
Lampridius hist.
Lancellottus.
Landrecht sachsisch.
Laonicus hist. de reb. Turc.
Lazarus Soranzius.
Laz. de Baif del art navale.
Legenda patrum.
Leges XII. tabularum.
Lemnius de occult. nat. miraculis.
Leo Afer hist.
Leonh. Fiorayanti de composit. dei secreti.
Leon. Rauvolff peregrin.
Les Esais du Montagne.
Levenclavius hist. Musulman.
Leviticus.
Lycosthenes.
Liranus.
Livius hist. Rom.
Lonicerus Turc. hist.
Lope d Obregon. confut. de la secte du Mahumed.
Lucas evangelista.
Lucanus poëta.
Lucianus.
Lucidus.
Lucretius.
Ludov. Vartomanno Bolognese.
Ludov. Romanus navig.
Ludov. Barthemia itinerar.
Lúigi Bassano de costumi di Tur.

M.

Macab. libri.
Macrobius Saturn.
Maginus.
la Maison Rustique.
Maneth. supplem. Berosi.
Marcus evangelista.
Marc. Ant. Beuto. cronica d Hispagna.
Marco Polo delle cose de Tartari.
Marinus Barletius de vita Scanderbegi.
Marinus Scotus.
Marius Mantua, Bonavitus ench. rer. sing.
Marilanus antiquit. Romanorum.
Marulus.
Martialis.
Martinus á Baumgar. pereg.
Massardus.
Massimiliano Transylvano epist.
Massæus chronicon.
Matthæus Brunnus tract. cession. ben.
Matth. evangelista.
Matth. Parisiensis.

Matth. Beroaldus chronicon.
Math. de Micheovo.
Matth. Orbatius.
M. Attilius Serranus de 7. urb. ecc.
Melampodes.
Menander.
Menavius.
Mendezius navig.
Mensa philosoph. liber.
Mercurius Trimegistus.
Meshudus. delle cose mirabili scoperte.
Mesue.
Metaphrastes.
Micheas proph.
Mons. de Villamont, es vigages.
Munsterus cosmograph.
Musæus.

N.

Natalis de comitibus.
Nauclerus hist.
Navig. all isola di S. Thoma.
Nehemiæ libri.
D. Neugebaur tract. de peregri.
Nicephorus hist. eccl.
Nicephorus Gregoras hist.
Nicander.
Nicetas hist.
Nicetas chron.
Nicol. d Conti narration.
Nicol. Clenardus epistol.
Nicol. et Matth. Paulini hist.
Nicol. Monardes de medic. India del.
Nicol. Nicolai peregrin.
Nicol. Secundinus de origine Turc.
Numeri lib.

O.

Odoardo Barbosa nel. sommario del Indie.
Olivier du Pradel, theatre de l agriculture.
Onuphrii chronicon, et de 7. urb. eccle.
Orosus.
Orus.
Orpheus.
Osorius hist.
Otto Frisingensis hist.
Ottomannus liber.
Ovidius fasto., de arte amandi, Metamorph.
Oza.

P.

Pagninus interp. Hebr.
Palingenius poëta.
Palmerius chronicon.
Paul. Lazare d Beif.
Panvinius.
Papa Pius V. descript. Asiæ.
Paralipomenon.
Passionale Jaco. de Voragine.
Paschasii itinera.
Paulus Merula geograph.
„ Castrensis jurisconsultus.
„ Nolanus epist.
„ Æmilius.
„ apostolus.
„ diaconus in vitis Patrum et hist.
„ Angelo contra lo Alcorano.
„ Polus.
„ Venet. hist.
Pausanias Arcad.
Pietro Maffeo.
Peregrinus de Sanctis.
Persius.
Petro Martyre Milan. del novo mondo.
Pietro Alvarez.
Petri Apiani cosmogr.
Petrus Cieza rerum Indicarum.
Petr de natalib. in catal. Sanct.
Petrus Bellonius observat.
Picus Mirandula vanit. gentium, in astrol. et de rerum prænotio.
Pierre Mesiees diverses lecons.
Pyamon.
Pizarus hist. Persicæ.
Philastrius.
Philemon.
Philip. Bergomensis hist.
Philippus Pingonius arborem gentil. princ. Sabaudiæ.
Philostrates in vita Apoll.
Poggius Florentinus.
Polybius hist.
Polydorus Vergilius de inventio. rerum et Anglicæ histor.
Publius Syrus.
Platina in vitis pontif. Romanorum.
Plato de legib.
Plinius junior.
Plinius hist. naturalis et epistol.
Photinus Enead.
Plutarchus histor.
„ vitas animalium.
„ de dignita. adulat.

chus convivalium quæstion.
, in vita Antonii.
, de Iside.
onius Mela.
onius Lætus hist.
s Heuterus Burgundic. rerum.
pius hist.
rtius poëta.
næus.
ání Kabátníka.

Q.

us Curtius.

R.

ius.
l.
phus polichronicon.
el Volaterranus.
a libri.
di Gio. Batt. Ramusio.
rdus sup. jus canonum.
tus Cetenensis.
phus Kircherr.
us in Eusebii hist. eccles.
tus.
liber.

S.

iacus descrip. terræ Sanctæ.
on rex.
ius hist.
lis libri.
vino dell origine de cavalieri.
lis libri.
hist.
nus hist.
geographiæ.
t. Cabota navig.
us.
a.
on.
us de 7. urbis eccles.
s.
Rufus.
lum historiale Mahumet. leg.
fut.
nus de Grumpenberk pereg.
no Guazzo convivi. Casalinum.
Teupolus academ. contemplat.
nus Torculatus.
ius Tranquillus.
ius hist.
us.
rtus.

Sigism. b. de Heberstein in legatione.
Sigonius hist.
Silius poëta.
Simoneta de Alcorano.
Symposiorum liber.
Synop. Basilicon.
Schiltperger hist. Turc.
Socinus regularum juris.
Socrates hist.
Solinus jureconsultus.
Sommario delle Indie.
Sommar. di tutti li regni Orientali.
Sophonias proph.
Sopra li viag. Ramusiò.
Sozomenus hist. eccles.
Suidas.
Sulpitius Seve. antiquit.
Summarium rer. Orient.
Surius hist. sac.
Stumphius in Helvet. hist.

T.

Tacitus de bello Judaico.
Thales.
Thalmuth in Judaicis decadib.
Thebanot. statur.
Theodoretus hist.
Theodosius imperator.
Theod. Gaza de mensibus.
Theophrastus.
Terentius comoed.
Tibullus ad Messalam.
Tilius.
Titus Livius.
Tripart. historia.
Thrithemius chron.
Tobiae lib.
Thomas Lopez.
Thom. Junta.
Thucidides hist.
Turcica hist.

U.

Urban. Calcet. descript. Indiæ.
Urspergensis hist.

V.

Valerius Flaccus.
Valerius Maximus.
Varro.
Vasco di stanco.
Viag. del Ætiop.
Viagg. di un comito Venet. dal mar Rosso.

Victorius hist.
Vilhelmus Tirius belli sacri.
Vincentii speculum hist.
Virgilius.
Vitæ Patrum.
Vitriacus descrip. terræ S.
Vitruvius.
Volaterranus geogr.
Volfgang Waisenburg peregr.
Voldřicha Prefáta putování.

X.

Xenophon hist.

Z.

Zacharias proph.
Zasius jurisconsultus.
Zonaras hist.

Registrum aneb ukazovatel na obadva díly knihy této.

A.

Abraham kde bydlil. I. 201.
Absolonův hrob. I. 206.
Abyssinský král má do šedesatera království. II. 250.
Acepsesma poustevník. II. 109.
Acon město, jeho skvostnost a sláva přílišná. I. 85.
Administrator nynější mistrovství v Prusích, kdo? I. 251.
Adomin zámek, místo... I. 162.
Aelianus Adrianus císař proroctví Kristovo o Jerusalémské zkáze právě naplnil. I. 231.
Agar dívce studénka na poušti od anděla ukázána. II. 225.
„ dívky chůze smutné památka. II. 226.
Agarenův neb Saracenův obydlí. I. 84.
Alaricus, král Vizigotský. II. 13.
Alas poustevník chleba 80 let nejedl. II. 109.
Al Caliph Mahumed dal z Alkoranu jádro vybrati, kteréž v šestery knihy jest obsaženo. II. 238.
Alexander Veliký. I. 220.
„ město Gazu vyvrátil. II. 20.
„ šest set honů na vodě za den ujížděl. II. 132.
„ umřel a pochován v Alexandrii. II. 195.
Alexandrie město, velmi často tam prší. II. 35.
„ města vypsání. II. 194.
„ město někdy lidné a bohaté. II. 195.
„ dobyto od Augusta cís. ale nezkaženo. II. 195.
„ obchody valné má; látku skla Benátského vydává. II. 195.
„ domy tam mají bez střech. II. 198.
„ na poutníky křesťanské tam nevraží. II. 200.
„ obyvatelů povahy. II. 203.
Alexandrie, mládež tam zpokutována za posměch. II. 203.
Alipius biskup Adrianopolitánský. II. 110.
Alkoran. II. 242.
Almerich VI. král Jerusalémský. I. 235.
Almužna od nás konventu Jerusalémskému na odchodné dána. II. 9.
„ a záduší u Kairských. II. 167.
Aloes kde roste. I. 168.
Alpinus doktor vznešený. II. 59. 60.
Alvarus Capralis, nejvyšší nad armádou již druhou do Indií Východních. I. 134.
Amasis krále hrobem hlava z mramoru. II. 158.
Amedeus, kníže Sabaudský. I. 246.
Amurathes, císař Turecký, zeď Hexamilion dobyl a zbořil. I. 60.
„ pustil se do země Řecké. I. 271.
Ancona město, kterak papeži v moc přišlo. I. 49.
Anděl v zlaté zbroji kde Heliodora pohana na zem porazil. I. 154.
„ v jistý čas vodu v rybníce bravním zakaloval. I. 207.
„ čtyřma koly železnými do čtyř tisíc lidí pomačkal a usmrtil. II. 80.
Andělé, kde se apoštolům ukázali po na nebe vstoupení K. P. I. 139.
Andělský kostel. I. 195.
Andromeda, panna ukovaná. I. 97.
Anny S. kostel. I. 155.
Antenor jinou Troji u Benátek založil. I. 13.
Antioch zbořil chrám Zorobabelova stavení. I. 149.
Antonius kníže Římské, záletník Kleopatry. II. 208.
Apollova modla v Gaze. II. 21.
Apoštolé svatí, kde víru obecnou křesťanskou složili. I. 136.

Arabie, v pusté za 12 dní cesty žádného města se nenachází. II. 20.
„ jest trojí: pustá, skalnatá a šťastná. II. 105.
„ národ její pošel z Ismaele a jest národ šílený; nechtí slouti Agareni ale Saraceni. II. 115.
„ kde se začíná. II. 142.
Arabská baba kamení na nás chápala. I. 212.
Arcibiskup a S. panny Kateřiny na hoře Sinai jak nás přivítal. II. 72.
Archa úmluvy boží kde nejprv bývala. I. 105.
Arion zpěvák vznešený. I. 52.
Aristobulus. I. 220.
Armenia, meze její, i páni trojí. I. 281.
Armenové nenávidí Řekův. I. 282.
„ přijali víru křesťanskou. I. 282.
„ o očistci, zásluhách, ani o odpustcích nic nedrží. I. 283.
„ vánoc nesvětí, půst jejich. I. 283.
„ jich místa v zemi Svaté. I. 283.
Armenská města, oděv. I. 282.
Arnica, městečko v Cypru. I. 73.
Arsenal neb zbrojnice Benátská. I. 20.
S. Arsenius smradlavou vodu píval. II. 83.
Artaxerxes hejtman. I. 220.
Artikul největší disputování S. panny Kateřiny s mudráky Maxenciovými. II. 80.
Aseca město, u něhož s nebe kamení pršelo. I. 104.
Astaroth modle chrám vystaven. I. 139.
Aškalon, někdy slavné město. II. 16.
Athanasius bisknp, kdy za správce v Alexandrii nařízen. II. 202.
Athesis řeka u města Tridentu. I. 8.
Athos hora a vrchol její. I. 271.
Atila král Uherský. I. 13.
Azotus město obrův Enkim. II. 12.

B.

Baburim zámek a městečko. I. 161.
Babylon někdy slavné město, jaké bylo. II. 140.
Babylonské modly; věže Nimrod. II. 140. 141.
Bacchův dům II. 208.
Bagdet starý. II. 140.
„ nový, pevnost proti Persii. II. 141.
Bajazet císař Turecký, živý od Tamerlana krále Tatarského jat. II. 144.
Bajul neb consul Benátský, faktor. II. 191.
Baldvina krále Jerusalémského epitaphium. I. 126.
Baldvinů pět, vše křesťanských králův Jerusalémských. I. 235.
Balsam kde roste. I. 175. II. 200.
„ do Egypta přenešen. I. 175.
„ v Arabii šťastné zhojna roste; štípků jeho 40 do Kairu přivezeno; balsama štípení právo serif prodává. II. 58.
„ jeho štípek královna z Sáby Šalomounovi králi s sebou přivezla. II. 58.
„ vzácného toho strůmku mnoho v Kairu; olej jeho odkud k nám přichází; roste i jinde, nejen v Egyptě. II. 58.
„ k čemu ho užívají; moc jeho hojitedlná; ženy turecké jak ho užívají; kde ho nejvíce. II. 59.
Balsary město Perské. II. 141.
Barcochab svůdce židovský. I. 231.
Basaltes, mouřeninský černý mramor. II. 158.
Baše Kairský v čas putování našeho z rodu Mahumeta a proroka jejich vládu držel. II. 49.
„ sodomář. II. 50.
„ ke dvoru císařovu zavolán. II. 60.
„ na jehož slavnou jízdu draze se nám bylo dívati. II. 61.
Bathaeus poustevník a jeho půst. II. 109.
Bavlna jak roste. I. 78.
Bavorské dolejší země počátek. I. 2.
Benátčané královnu chovali. I. 84.
Benátky město, jeho začátek. I. 13.
„ město nedobytelné. I. 15.
Benátského nového knížete spůsob. I. 27.
Bengala království v Indii. II. 130. 138.
Beránka kde Kristus P. jedl. I. 148
Betfaje co vyznamenává. I. 140.
Bethabara přívoz. I. 172.
Bethanie a vyznamenání její. I. 141.
Bethel město. I. 164.
Bethsur, hrad pevný. I. 197.
Betlém, nynější špatná ves. I. 200.
„ jeho položení. I. 198.
Betlémského kostela vypsání. I. 188.
Bibliotéka v Alexandrii. II. 201.
„ ohněm vojenským spálená. II. 202.

Biskupi někteří také časem i s obmysly zacházeti umějí. I. 50.
Biskupská stolice v Brixu a v Tridentu. I. 8.
Bitvy Mahometovy nejprvnější pole. II. 221.
Blechy a vši o Mahometské pouti jsou sebou nejbezpečnější. II. 221.
Blud o Duchu S. u Řekův. I. 227.
Bohatý měštěnín. I. 61.
Bohyně Venuše chrám na lodí. II. 208.
Bouře na moři veliká. I. 91. II. 259. 262.
Brachmanes kněží indiánští. II. 125.
Bran mnoho do chrámu Jerusal. I. 150.
Brána S. Štěpána. I. 134.
„ soudná v Jerusalémě. I. 144.
„ železná. I. 183.
„ skrze niž žádný Žid nemůže projíti. II. 74.
„ v Alexandrii ustavičně zavřená. II. 193.
Brány v Alexandrii čtyry. II. 195.
Breviáře pilní čtenáři. I. 275.
Brix, město v hrabství Tyrolském. I. 8.
Brundusium, město v Calabrii. I. 54.
Bumbal Syrakusanský vejce slepičí do země v truskách nasazuje. II. 168.
Buřičové města Jerusaléma. I. 222.
Bydliště synův Israelských za celý rok a čtyry dny. II. 77.
Byt a putování Krista P. na tomto světě. I. 221.

C.

Cajus Valerius poeta. I. 42.
Calicut, město v Indii. II. 126.
Cambala město, sídlo chána Tatarského. II. 144.
Cambaye města počet domův; král jeho s množstvím lidu poražen; koho chce, samým dchnutím na něj umořuje. II. 131.
„ království začátek. II. 139.
Cambyses, král Perský, Egyptského krále zavraždil. II. 35.
Camelopardalin, zvíře spanilé. II. 170.
Campo santo, svaté pole. I. 203.
Canal aneb příkop veliký. I. 15.
Cancres král Egyptský, jinak Farao, v Rudém moři potopen. II. 121.
Candaces, královny komorník, kde křtěn. I. 197.
Candia, město pevné. I. 70.
Cantacuzenus císař. I. 271.
Capové Arabští, z nichž dva hejtmané všemi Araby okolo hory Sinai vládnou. II. 69.
Capové byli naši zástupcové na Orebě. II. 73.
„ z rodu starožitného, jaká vážnost jich. II. 117.
Caramanni, národ starožitný. I. 284.
Caramusala loď. II. 22.
Caspium mare. I. 278.
Catadupa, spád vody se skály nesmírně zvučný. II. 179.
Catarakta, spád vody v Řříši u Konstancí. II. 179.
Cathai království. I. 286.
Cedron potok. I. 134.
Cedrových XXVI stromův stáří přes tři tisíce let. I. 290.
Cenění všelijakých obchodů podlé úrody a neúrody. II. 176.
Cenobitae poustevníci. II. 108.
Cephalonia ostrov. I. 56.
Cephus král dcery své ze mzdy zle dal požívati, aby se mu jen peněz k stavění věže dostalo. II. 157.
Ceremonia při zasnubování moře knížeti Benátskému. I. 34.
Cesta naše k Jerusalému zlá, kamenitá a nebezpečná. I. 105.
„ k zajetí Krista P. I. 160.
„ kříže Kristova. I. 160.
„ z Turek do Indií východních. II. 139. 140.
„ naše k hoře Sinai začatá a vykonaná. II. 149.
Cicerona a manželky jeho pohřeb. I. 57.
Cikáni a původ jejich. II. 210.
Cikýn, Benátský dukát, uherský zlatý platí. I. 101.
Cilices na vpádu a loupeži. I. 284.
Circumcelliones poutníci. II. 108.
Církev řecká, v čem se s Římskou dělí. I. 277.
Cizoložníkův a cizoložnic trestání mezi Turky. II. 249.
Cla Židům i Turkům dáti jsme musili. II. 42. 193.
Clausa, pevnost země Tyrolské. I. 10.
Cochim, pevnost v Indii východní. II. 134.
Collegia a školy filosofské u Tatarův. II. 146.
Comorin, král někdy v Indiích pomořských nejpřednější, Portugalským poplatek dává. II. 137.
Concilium Tridentské. I. 8.

*

Concilia nejedna v Alexandrii držána. II. 203.
Confessí řecká Mahometovi, císaři Tureckému, podána. I. 277.
Consul a viceconsul kdo jsou. II. 28.
„ franský k nám byl přívětivý. II. 45.
„ francouzský pro ustavení v Kairu kaply od bašete pokutován. II. 55.
Convent kláštera S. Salvatora jindy na hoře Sion obýval. I. 110.
Corfu ostrov aneb Corcyra. I. 55.
Cti a slávy nesmírná žádost. II. 136. 137.
Cukr z Kandie aneb cukrkand. I. 69.
Curti aneb Cerduci loupežní. I. 285.
Cypr ostrov, jeho položení. I. 78.
Cyprská země těla mrtvá teprv v sobě trpěti počala od Erica II. krále Dánského. I. 80.
Cyprských skvostnost. I. 86.
Cyprské kovy. I. 97.
Cypřiš kde zhojna roste. I. 69.

Č.

Částeční vypsání Jerusaléma. I. 224.
Čeleď v městě Quinsai a péče o ni. II. 146.
Červeného moře vypsání. II. 119.
Český národ i jazyk od národu Slovanského má svůj začátek. I. 56.
Čisterna Mojžíšova na hoře Sinai. II. 77.
Čisterny v novém Jerusalémě. I. 240.
Čistota bezděčná Kalenderův sektářův. II. 239.

D.

Dædalus krávu z dřeva živé podobnou udělal. I. 67.
Dagon modly chrám. II. 12.
Daktylů jaké česání. II. 37.
Dalekost cesty z Kairu k hoře Sinai. II. 69. 70.
Damiaty města vypsání. II. 33.
Daniel poustevník. II. 110.
Darius král Perský. II. 123.
Darmo jísti a jaké krmě dávají. II. 15.
Darové jedni proti druhým každoroční cís. Tureckého a serifa knížete Mekkského. II. 59.
„ Ptolomea krále do Jerusaléma poslání. II. 202.
David král kde porazil Filistinské. I. 107.
„ Saulovi králi kus podolka uřezal. I. 176.
David král kde sedm kajících žalmů skládal. I. 180.
„ kde korunován. I. 187.
Davida krále palác. I. 181.
„ pohřeb. I. 181.
Debory, Rebečiny chůvy, hrob. I. 164.
Delfin rychlejší nad ptáky. I. 51.
„ jiné ryby rybářům naháněl. I. 53.
„ nepřítel krokodilů. II. 186.
Delta ostrov, jeho začátek. II. 189.
Derviserové sektáři mašlak žeron, po němž vztekouce se divně sami sebe katují. II. 239. 240.
Děsí králi Egyptskému smrt znamenal; v Egyptě nepršívá. II. 35.
„ první, co jsme z Benátek vyjeli, na hoře Sinai přel. II 76.
Dědictví potomkům rodičové spůsobují. II. 130.
Děla Bartold Švorc v Evropě vymyslil; veliká a těžká v Indii. II. 127.
Děti cvikýři, totiž z rodičův dvojího národu. II. 135.
Didimus poustevník kořeny toliko bylinné jídal. II. 109.
Dinas svatý, neb Castel de Ratrone. I. 104.
Díry křížové v skále. I. 124.
Discurs aneb zpráva o pevnosti města Benátek. I. 14.
Div při rozeznání tří křížův. I. 120.
Divné postupování statku dlužníka. I. 40.
Dlužníky jak Římané trestávali. I. 41.
Dobrá vůle koláče jí, zlá hlavu tepe. II. 30.
Doktory, notarios, poetas laureatos, comites palatinos, kdo může titulovati. I. 253.
Domečkové na ostrově Pharos překladačům Zákona udělaní. II. 197.
Dominicus poustevník. II. 109.
Domy bez střech. I. 239.
Dopuštění boží na Židy. I. 232.
Drak s křídly. II. 67.
Driák dobrý z hada. I. 176.
Dromedář co jest, a v šesti hodinách 90 mil uběhne. II. 91.
Druhé nás do kostela hrobu božího puštění. I. 209.
Drusové svobodný národ, udatný; ačkoliv nemohli od císařův Tureckých přemožení býti, však je potom vždy baše Kairský pod jistý poplatek Turkům svábil. I. 289.

Drusové s církví Římskou se spojili. I. 290.
Dříví čtveré, z něhož kříž Kristu P. dělán. I. 208.
Desky zákona Mojžíš kde rozrazil. II. 77.
Dub v údolí Mambre. I. 201.
Duch S. kde na apoštoly seslán. I. 180.
Důchod královský každoroční v Chinu. II. 129.
„ znamenitý od kupectví v Ormus. II. 139.
Důchodové knížete Benátského. I. 27.
„ Benátčanův. I. 33.
„ prelátův v Limisu. I. 98.
„ roční krále Ptolomea Auleta z samého Egypta. II. 122.
„ stálí chana Tatarského. II. 148.
„ bašete z samého Kairu. II. 166.
Dům Maří Magdaleny. I. 141.
„ Šimona malomocného. I. 142.
„ Lazarův. I. 142.
„ boháče hodovného. I. 144.
„ Pilátův soudní. I. 147.
„ Herodesův. I. 148.
„ S. Jana Křtitele. I. 169.
„ Kaifášův kde stál. I. 178.
„ neb kostel panny Marie, kterýž Turci u veliké vážnosti mají. I. 180.
„ Annáše biskupa. I. 182.
„ S. Tomáše. I. 183.
„ Zebedeův. I. 184.
„ Marie, matky S. Jana, z LXX jednoho. I. 184.
„ Abakuka proroka. I. 187.
„ S. Simeona. I. 187.
„ patriarchy Jakoba. I. 187.
„ Filistinských zařícených od Samsona. II. 21.
„ z jednoho kusu kamene udělaný. II. 158.
„ Abrahamův v městě Mekce. II. 224.
Důstojnost papežskou a církev Římskou Řekové proč potupují. I. 277.
Dva bratři o království se nesnadili. I. 83.
Dvéře do kostela hrobu božího. I. 115.
„ z samé skály. I. 212.
Dvoje léto, dvoje zima v roce v Abyssinii. II. 251.

E.

Ebzan, soudce Israelský. I. 199.
Eccus moře. II. 178.
Edwardus III. král Anglický. I. 245.
Egyptská země, její úrody. II. 204.
„ lid v ní s Araby nejpověrnější; bohové jeho. II. 237.
„ vláhy jí vždy čím déle ubývá. II. 183.
„ její vypsání; rolí tam nevoří ani hnojí, jen sejí a zavlakují. II. 204.
Egyptského království místné a nestálé štěstí. II. 205.
„ národu řeč. II. 35.
Egyptský král poslední Tomumbejus. II. 206.
Egyptští králové chtěli vody Rudého moře a Nilu v jedno spojiti. II. 123.
„ řeku Nil za boha měli. II. 177.
Ehud třetí soudce israelský. I. 216.
Eleazar, nejvyšší kněz židovský, poslal z Jerusaléma králi Ptolomeovi do Alexandrie 72 vykladačův učených. II. 201.
Eliáš prorok. I. 164.
„ přešel s Eliseem Jordan suchou nohou. I. 171.
„ jeho kostel. I. 187.
„ jeho kapla na Orebě. II. 74.
Elimas čarodějník od S. Pavla oslepen. I. 80.
Elimelech odkud byl. I. 199.
Eliseova studnice. I. 165.
Emaus města a zámku položení. I. 106.
Emmanuel, král Portugalský, nejprv do Indií skrze Arabii lid svůj vypravil. II. 132.
Engady, beránkova studnice. I. 175.
Ephron, hora a město. I. 104.
Epiphanius S. v Salamis byl biskupem. I. 81.
Epitaphia králův Jerusal. I. 126.
Eremus, eremitae. II. 107. 108.
Ericus II. král Dánský, do Jerusaléma putujíc, v Cypru umřel. I. 80.
Eroge hora u Jerusaléma. I. 202.
Etesiæ, libí letní větrové, kde škodní. II. 180. 181.
Eunuchů padesát Abyssinianův u hrobu Mahumeta lživého proroka, a z nich tři jen nejstarší dvakrát za den mohou do něho vcházeti. II. 233.
Evangelium v jaké vážnosti mají Armenové. I. 283.
Evsebia S. hrob. I. 194.
Evstachie a Pavly S. hrob. I. 193.
Examen u brány Jerusalémské. I. 108.

Exemplář tragoediarum Sophoclis, Euripidis a Aeschyli, jak drahý byl. II. 202.
Extract řádu tovaryšstva rytířův hrobu božího v Jerusalémě. I. 253.

F.

Falier Marin kníže Benátský stat. I. 16.
Falšířův mince v Turcích mnoho a pokutování jich. I. 293.
Faraonový fík. II. 17.
Ferdinand arcikníže Rakouský v Inspruku pochován. I. 7.
Ferrara město krásné. I. 44.
Fík přes celý rok ovoce z dřeva a pařezu, a ne z větviček vydávající. II. 56.
„ v němž se panna Maria skryla a plénky na něm sušila. II. 56.
Fíkový strom, na němž podlaha kamenná. II. 57.
Fíku Jidášova uschlého místo. I. 143.
Filip apoštol kde kázal. II. 12.
Filipina v Inspruku pochována. I. 7.
Florus vladař Židův potrestal. I. 147.
Fondiqua, totiž kotce, v městě Raschid. II. 191.
Fondiques aneb kotce veliké. II. 29.
Forma kaply Kalvarie. I. 124.
„ hřbetu Mojžíšova do skály vytištěna. II. 76.
Franciscus Alvarez projel země Mouřeninské. II. 178.
Francouzské kotce v Alexandrii nejpěknější. II. 199.
Franský král a Benátčané v kterých městech tureckých své poslance mají. II. 28.
František I. král Franský mumii při sobě vždy míval. II. 159.
Františkáni bosáci nic Turkům neplatí. I. 208.
Fridrich Barbarossa císař ponejprvé kníže České králem a České knížectví královstvím učinil. I. 33.
„ utopil se. I. 284.
Fulko IV. král Jerusalémský. I. 235.

G.

Gabaon město kněžské. I. 107.
Galera vyzvědačská. I. 53.
Galgala. I. 163.
Gamaliel, učitel S. Pavla. I. 180.
Gaza město, obyvatelé jeho a v něm zámek Baldvina krále. II. 19.
Gazelly pěkná zvířátka jsme viděli. II. 67.
Georgiáni křesťané, jich klášter. I. 208.
„ jich národ a víra. I. 278.
„ jich vrchnost. I. 278.
„ jsou národ divoký; skrze ženu k víře křesťanské přivedeni; roucho, mše, svátosti, křest a náboženství jejich. I. 279.
„ jich pout do Jerusaléma. I. 280.
Gethsemane ves. I. 156.
Gihon hora v prostřed světa stojí. I. 186.
Goa město slavné v Indii východní. II. 134.
Gotfrid de Bullion v Inspruku pochován. I. 7.
„ král Jerusalémský první z křesťanského náboženství. I. 234.
„ zemi svatou na čtvero knížetství rozdělil. I. 235.
„ umřel na červenou nemoc. I. 235.
Gvardian Jerusalémský nás vítal. I. 109.
„ k svatým místům u hrobu božího jak bychom se chovati měli, nás napomínal. I. 116.
„ Lamperta zdravého trpkým receptem hojil. I. 215.
„ dával nám na odchodné požehnání. II. 9.

H.

Haceldemach pole poutníkův. I. 203.
Had Tyrus. I. 176.
Hadači turečtí. II. 240.
Hadův mnoho. I. 73.
„ a žížal jedovatých na Orebě mnoho. II. 73.
Halepo město v Syrii, v něm sjezd kupcův. II. 140.
Hall město pěkně vystavené. I. 3.
Hay město. I. 164.
Hebron město co vyznamenává. I. 200.
Hejtmanství zištné a Španělům žádostivé. II. 139.
Helena krásná žena, pro niž město Troja jest zkaženo, její vlast. I. 60.
„ máteř Konstantina císaře. I. 119.
„ co vystavěla v zemi Svaté. I. 120.
Heliogabalus císař pomstil posměchu svého nad Alexandrinskými měšťany. II. 203.

Heliogabalus císař dal šest set hlav pštrosových k hostině připraviti. II. 104.
Heraclius císař nemohl projeti branou Jerusalémskou. I. 153.
„ přemohl Kosroesa krále Perského. I. 233.
Herodes Aškalonitský. I. 221.
„ vrah nemluvňátek, z Aškalonu rodem. II. 16.
„ jeho palác. I. 183.
Heřman Černín můj spolupoutník. I. 2.
Hilarius S. a S. Manna. I. 81.
Historia neb příběh o císaři Maximilianovi prvním. I. 6.
„ o dítěti křesťanském od Židův Tridentských ukrutně trýzněném. I. 9.
„ Starého i Nového zákona z hadích kaménkův vysazená. I. 16.
„ o papeži a císaři. I. 33.
„ o delfinu. I. 52.
„ o S. panně Kateřině. II. 79.
Hišpanští králové z zemí svých Židy hnali. II. 46.
Hlad veliký v Jerusalémě. I. 222.
„ jest dobrý kuchař. II. 12.
„ nás velmi sužoval. II. 99.
Hlava člověčí řemeslně vytesaná na věži aneb pyramidě v Kairu. II. 158.
„ modly někdejších Egyptčanův, z níž satan dával odpovědi. II. 159.
Hod narození Krista pána Arabové i Mouřenínové slaví. I. 190.
Holubi mnoho mil listy nosí. II. 27.
„ chovají se i v pevnostech Alexandrinských pro donášení cedulek k sangiakovi. II. 198.
Hora Olivetská. I. 135.
„ Phasga. I. 229.
„ kde koráb Noeluv stojí. I. 281.
„ Sion, její klášter. I. 179.
„ Sion v stálosti nepohnutelné zůstává, vyznamenání její. I. 194.
„ S. panny Kateřiny. II. 78.
„ odpustkův v Mekce. II. 227.
„ na níž dědicové království Abyssinského vždy zůstávati a odtud povolání sebe k vládě očekávati musejí. II. 253.
„ v krajině Angota veliká. II. 253.
Hory nad námi strašlivé. II. 66.
„ drakův s křídly. II. 67.
„ ze všeho světa, krom jediného malého vršku, do Mekky k vystavení domu Abrahamova se sběhly. II. 229.
Horko veliké okolo Jericha. I. 176.
Hospoda turecká a vypsání jiných. II. 13.
„ v městě Gaze. II. 17.
„ naše v Kairu a opatření. II. 49.
Hospodin kde se Mojžíšovi ve kři ohněm hořícím ráčil ukázati. II. 85.
Hostina v Candii conventu od nás strojená. I. 63.
Hradu Sionu pevnost. I. 217.
Hrách kamenný. I. 187.
Hrob Kristu pánu v Cypru v městě Nicosia u S. Sofie dělán. I. 82.
„ S. Jiří. I. 99.
„ boží nalezen. I. 119.
„ boží. I. 127. 128.
„ králův křesťanských v Jerusalémě. I. 125.
„ Lazarův. I. 141.
„ S. Josefa. I. 157.
„ S. Anny a S. Joachima. I. 157.
„ blahoslavené panny Marie. I. 157.
„ Kristův, jeho kámen. I. 179.
„ Rachel, manželky Jakubovy. I. 188.
„ S. Jeronyma. I. 194.
„ krále Manassesa a Josafata. I. 206.
„ okrouhlý jako sloup. II. 214.
Hrobové Římanův. I. 54.
„ starých králův Judských. I. 212.
Hrozen z údolí Eškol na sochoře mezi syny Israelské nešený. II. 39.
Hry opičí a oslové kratochvilné. II. 60.
Humeth syn Taulonův rozdělal olověnou podobu krokodila. II. 186.
Hůra vrchu druhého Kristova pokušení. I. 163.
Hus rejží vycpaná. II. 12.
Hvězdáři nejzkušenější Egyptčané a po nich Alexandrinští. II. 198.
Hymnus aneb píseň zpívaná u hrobu božího. I. 116.

Ch.

Chameleon zvířátko větrem a sluncem živo. II. 11.
Chan Tatarský, jeho království počátek. II. 138.
„ má se za nejpřednějšího mocnáře světského. II. 145.
Chemmis neb Cleopis krále pohřeb. II. 156.

China království v Indii nejbohatší a nejrozkošnější. II. 128.
„ království její patnáctero, král její mocnější nad Španěly. II. 138.
„ její druhá strana. II. 144.
Chládek v Kairu jak sobě spůsobují. II. 48. 49.
Chléb S. Jana z čeho. I. 79.
Chlév narození Kristova. I. 191.
Chrám nákladný Venušin. I. 80.
„ Herodesův. I. 150.
Chrámu Jerusalémského nynější spůsob. I. 153.
Chudá panna od Benátčanův bohatým věnem opatřená. I. 84.
Chudý spolupoutník. I. 77.
Chůze k Jordánu, za niž dáno sto dukátův. I. 159.
Chůze naší počátek na horu Oreb. II. 72.
Chvála města Jerusaléma. I. 216.

I.

Iberi aneb Georgiani, národ starožitný; země jejich jaká. I. 278.
Ichneumon zvířátko, krokodilův vrah. II. 185.
„ jeho popsání. II. 188.
Impressí k nám z Indií pošla. II. 127.
Indiánské kotce v Alexandrii nejbohatší. II. 199.
Indiánských starých králů počet vojska ustavičného. II. 131.
Indií východních meze, a jak se dělí. II. 124.
„ obyvatelé jsou svobod svých stálí obhájcové. Náboženství jejich. II. 124. 125.
„ vláda správná. II. 127.
„ manželek věrnost. II. 128.
Inquisitores Benátští aneb rada veliká. I. 26.
Inspruk město a sídlo arciknížete Ferdinanda. I. 5.
Isaiáš prorok kde pilou přetřín. I. 205.
Isáka patriarchy Mahumetáni vůbec v ničemž nepřipomínají. II. 230.
Ismael veliký kámen na dvé nožem pojednou rozpoltil. II. 231.
„ jeho kaménky Mahumetáni kde na své pověrné pouti sbírávají. II. 229.
Israelité kde moře přešli. II. 99.
„ jich bydlení na poušti. II. 107.

J.

Jablko zlaté drahé. I. 81.
Jacobité, národ rozličný, ohněm dětí křtí. I. 291.
Jaffa aneb Joppen město. I. 97.
Jakub král Cyperský chudou pannu z Benátek za královnu sobě pojal. I. 83.
Jakub Veliký stat. I. 178.
„ patriarcha. I. 196.
Jakubův žebřík. I. 164.
„ nocleh černý s Liou nevěstou jemu podvrhlou. I. 288.
Jan Ostrovec, dvořenín biskupa Kandienského. I. 63.
Jana Křtitele studium aneb učení. I. 165.
„ obydlí. I. 169.
„ stětí. I. 173.
Janičarovo nám srdečné toužení nad svou tureckou bídou a křesťanství se zbavením. II. 164.
Jebuzejských obydlí někdejší. I. 181.
Jednatelé národů v Alexandrii. II. 199.
Jednorožcové velmi náchylní k pannám. II. 111.
„ jich chytání; v Basma podnes jich dosti. II. 112.
Jeremiáše proroka jáma, v níž knihu pláče svého složil. I. 230.
Jericho město. I. 167.
Jeronym S. kde pokání činil. I. 176.
Jerusalém z Nobe jest viděti. I. 107.
„ od krále Melchisedecha založen. I. 216.
„ jeho králové pořád kralující. I. 217.
„ jeho králové poslední. I. 221.
„ jeho vyvrácení poslední. I. 222.
„ jak dlouho po svém vyvrácení pustý zůstával. I. 231.
„ nový Aelia sloul. I. 232.
„ jeho král první z křesťanského náboženství. I. 234.
Jeskyně sedmi ospalcův. I. 80.
„ v skále vytesaná. I. 156.
„ prvního pokušení K. P. I. 163.
„ dvojitá. I. 201.
Jeskyňka postu Mojžíšova. II. 76.
Jesličky Krista Pána. I. 193.
Jezero moře Adriatického u Benátek. I. 13.
„ Pilátova utopení v Švýcařích. I. 146.

Jezero strašlivé aneb Ústa pekelná. I. 174.
„ krokodilův, syrenův a jiných potvor. II. 178.
„ v Egyptě naschvál udělané. II. 207.
Jidáš kde se oběsil, tu nyní Židé svůj hřbitov mají. I. 143.
„ kde Krista pána zradil. I. 158.
Jiří S. kde stat. I. 99.
Jití naše k hoře Olivetské. I. 134.
Jízda kněžská do Jerusaléma na oslu, ustanovení její. I. 257.
„ slavná bašete z Kairu k cís. Tureckému. II. 61.
„ naše skrze veliké pouště k hoře Sinai. II. 66.
„ aneb karavana mahumetanská, jejího na cestu se vydávání začátek a další rozvinutí. II. 213.
„ Mahumetánů pro nevěstu. II. 248.
Jízdárna v Kairu. II. 54.
Jmena příchozích v Benátkách poznamenávají. I. 12.
„ pouští bydlení Israelitů. II. 107.
Johannes Egyptský, poustenník, stoje spával. II. 109.
Jomaileři duchovníci nečistí. II. 239.
Jonáše proroka od tváři páně utíkání. I. 97.
Joppen nynější. I. 98.
Jordan řeka. I. 169.
„ její dlouhost. I. 170.
Josafat slovo co vyznamenává. I. 134.
Josef z Arimatie. I. 102.
Juba král Mouřeninský chtěl řeky Nilu počátek vystihnouti, ale nemohl. II. 178.
Judovo sceptrum odjato. I. 221.
Judské království Octavianus císař třem synům Aškalonitovým na tré rozdělil. I. 221.
Judský král nejprvnější z cizího národu. I. 221.
Julian císař odpadlík Židům zase k stavění chrámu napomáhal. I. 152. 232.
Julius Caesar zhoubce bibliotéky Alexandrinské. II. 202.
Justinianus cís. dal vystavěti klášter S. p. Kateřiny pod horou Oreb. II. 88.

K.

Kacířstva a pověr nejvíc pošlo z Egypta. II. 238.
Kair město, stolův ani lavic tam žádných nemají. II. 49.
Kair, někdejších žoldánův Egyptských sídlo. II. 53. 54.
„ mají tam bohaté nemocnice. II. 161.
„ zřídka tam prší. II. 164.
„ musejí tam prach po ulici polévati. II. 165.
„ obecný lid tam tak švárný jest, že sobě z očí much neshánějí. II. 165.
„ cís. Turecký má tam sýpky. II. 168.
„ obyčej tam slavných úřadův docházení. II. 171.
„ města toho vypsání. II. 172.
„ zámků i klíčů dřevěných tam užívají. II. 173.
„ národové jací se tam nalézají. II. 173.
„ o hojnosti i drahotě roční tam přezvídají. II. 175.
„ obyvatelé rozvodnění Nilova hrubě se bojí. II. 176.
Kairská škola, nejpřednější roční důchodové její. II. 160.
Kairští obyvatelé; prach vyžírá jim zrak. II. 164.
„ potřeby své za rána zařizují. II. 166.
„ povahy jejich. II. 166. 174.
„ cení časně všecky obchody podlé úrody i neúrody. II. 176.
„ štědrosti boží nevážně užívají. II. 176.
Kalef hejtman s Židy ponejprv Gazy dobyl. II. 20.
Kalendář starý v Kandii drží. I. 62.
Kalifa žoldán Egyptský. I. 233.
Kalojeři, mniši řečtí, rukama pracují. I. 274.
„ žádných suchých dní nedrží. I. 276.
„ povinni poutníky provázeti na místa svatá. II. 72.
„ jsou mniši řádu S. Basilia; musejí Araby vychovávati. II. 88.
Kámen u dveří hrobu božího. I. 128.
„ na němž anděl páně Mariím se ukázal. I. 128.
„ na němž Kristus pán seděl. I. 141. 161.
„ pokušení Kristova. I. 163.
„ panny Marie. II. 55.
„ vysoký okrouhlý, na němž 12 žlábečkův holí Mojžíšovou uděláno. II. 84.

Kámen S. Jana stětí, na němž se žádný pohan nesmí posaditi. II. 200.
„ s nebe spadlý a hlas o něm. II. 224.
Kaménky s pěknými figurami. II. 82.
Kamenů XII. synů Israelských. I. 164.
Kapla S. Petra v Jafé. I. 97.
„ panny Marie. I. 116.
„ metání losu o roucho páně. I. 117.
„ S. Heleny. I. 117. 121.
„ posmívání Kristova. I. 121.
„ Krista pána ukřižování. I. 122.
„ Izáka obětování. I. 122.
„ místa popravního Golgatha. I. 122.
„ panny Marie a S. Jana. I. 125.
„ zjevení se panny Marie na Orebě. II. 73.
„ S. panny Kateřiny. II. 79.
„ hrobu božího. I. 114.
Kaplička Jakobitů u hrobu božího. I. 128.
„ Abrahamova aneb raději Ismaelova. II. 214.
Kaply kostela hrobu božího, jich přirovnání k kaplám kostela hradu Pražského. I. 131.
„ dvě na vrchu hory Sinai, jedna křesťanská, druhá turecká. II. 76.
Karavana naše sjížděla se u Matharie. II. 62.
„ Suezská. II. 101.
„ kupecká u Halepu. II. 141.
„ poutníkův mahumetanských z Kairu do Mekky; její se z místa hnutí i odpočívání, pořádek a rozdíl. II. 216.
„ paterá její zástava na cestě. II. 219.
„ odpočínouc co dál činí. II. 227.
„ tří jich spolu se v jedno stržení. II. 228.
Kateřina S. panna, v Salamis rodilá. I. 81.
„ kapla její v Betlémě. I. „190.
„ jiná její kapla. I. 198.
Kaucas hora vysoká. I. 278.
Kázaní na mahumetanské pouti. II. 228.
Kázeň přísná Abyssinského císaře. II. 252.
Klášter v Kandii. I. 62.
„ v Arnice. I. 73.
„ S. Salvatora v Jerusalémě, nemá žádných důchodův. I. 109.
„ S. Salvatora, kdežto náboženství svobodného Turci křesťanům přejí. I. 113.
Klášter S. kříže. I. 207.
„ 40 mučedlníkův. II. 78.
„ S. Antonia a Makaria. II. 82.
„ S. panny Kateřiny; jeho vypsání. II. 85. 88.
„ nevědomý. II. 110.
Kleopatra královna. II. 123.
„ předrahou perlu v octě milovníku svému připila. II. 208.
„ hostiny nákladné strojívala. II. 208. 209.
Klobouk sto tisíc dukátův ceněn. I. 18.
Kněz Jan Veliký u prostřed národu Anzuqueran v Mouřeninských zemích; dvůr pod stany jaký vede. II. 178.
„ kněžnu jeho jen třikrát do roka vídat. II. 252.
Knížete Benátského úřad. I. 25.
Kobylek žlutých mnoho a jakou škodu v Arabii dělaly. II. 83.
Koček mnoho v klášteře chováno, zvoncem je k jídlu svolávali. I. 73.
Komárův mnoho. I. 75.
Konstantin císař první mocnář křesťanský. I. 119.
Konstantinopolis ztraceno. I. 272.
Koňové pozlacení, uměle z mosazi slití. I. 17.
„ arabští a egyptští přepěkní. II. 163.
„ mnoho jich na pastvě. I. 282.
Kopstein pevnost země Tyrolské. I. 2.
Korec jeden obilí sto korcův vydával. I. 286.
Koroptví veliké. I. 70.
Kosroes král Perský. I. 233.
Kostel S. Marka v Benátkách. I. 16.
„ hrobu božího. I. 113.
„ a kapla na hoře Olivetské. I. 138.
„ svatých andělův. I. 182.
Kostelíček S. Heleny s třemi kříži. I. 83.
Kostelík u milohrádku Kairského, v něm kašna. II. 55.
„ Mahumetův a tří sedadel jeho svatých. II. 234.
Kostelům a farám v Kairu plat stálý. II. 161.
Kostelův a far v Kairu počet. II. 174.
Kostus král. II. 79.
Kotce Kairské, kdo a co v nich prodávají. II. 161.

Kotce francké v Alexandrii. II. 193.
Koupání naše v moři Červeném. II. 100.
Kozy, z jichž srsti šamlat dělají. I. 79.
Krádež smělá a chytrá. I. 19.
„ divná v lodi naší. I. 72.
Králové Abyssinští píší se z pokolení Judova. II. 115.
„ jak dlouho v Chinu panovali. II. 129.
Královna Cyprská z Benátek rodilá. I. 83.
Kratochvíl s volem. I. 36.
Kristus kam obrácen byl vise na kříži. I. 123.
„ kde se nejprv po z mrtvých vstání matce své ukázal. I. 129.
„ kde na nebe s hory Olivetské vstoupil. I. 134.
„ kde učil učedlníky modlitbě svaté. I. 136.
„ kde se krví potil. I. 156.
„ kde byl pokřtěn. I. 169.
Krmě v Kairských kuchyních na prodaj. II. 162.
Krmí příliš zdravých, přílišného štěstí, příliš dobrých lidí varovati se sluší. II. 32.
Krokodil zvíře hrozné, čtvernohé. II. 183.
„ jaké jeho vejce. II. 183.
„ zadního střeva nemá. II. 185.
Krokodilové způsobem trojím lapáni bývají. II. 185.
„ v kterých zemích a mořích jsou. II. 186.
„ úhlavní jich nepřátelé z lidí, z ptactva a z mořských zvířat. II. 185. 186.
Krůpěje krve Kristovy. I. 147.
Křest u Řekův jaký. I. 276.
„ dvojí u Abyssinův. II. 254.
Křesťané otroci Židův v Konstantinopoli. II. 47.
„ mezi Turky trpělivostí stojí. II. 50.
„ v Indiích posavad jsou. II. 125.
„ mají v Alexandrii svobodu větší než v kterém z měst tureckých. II. 199.
Kříž S., místo jeho. I. 117.
„ nalezen. I. 119.
„ dřevěný císaře Maximiliana. I. 7.
Křížové processí původ. I. 145.
Kroví, z jakéhož Mojžíšova hůl byla. II. 82.
Kuchař slavný prostě dobré krmě strojil. I. 4.
Kůň vodní kde se nachází; zubové jeho drazí; krev pouští. II. 187.
Kupci indianští bohatí. II. 128.
Kupců mnoho každého roku se sjíždí do města Halepu v Syrii. II. 140.
„ s nepravou váhou zacházejících trestání. II. 162.
Kupující náš nevěrně nám hospodařil. II. 19.
Kůr kostela hrobu božího. I. 132.
Kuřat veliká hojnost, až je na košíky měřívají. II. 167.
Kusy kříže Kristova. I. 120.
„ smolné z Mrtvého moře vyplývají. I. 175.
Kyjem z dřímání svého byl jsem buzen. II. 102.

L.

Labyrint v Kretě. I. 67.
„ egyptský. II. 206.
Láhve naše pro nápoj byly z kozích koží nevydělaných. II. 63.
Lampert poutník co nám nesvedl. I. 72. 77.
„ jsa zdráv dělal se nemocným. I. 214.
„ podnapiv se opět dal se v zpívání. II. 30.
„ v šarvátce vousů pozbyl. II. 32.
„ poslední naše jeho opatření. II. 34.
Landshut při řece Isr. I. 2.
Laurentius Celsa, kníže Benátský. I. 27.
Lávka, z nížto sloup kříže Krista pána udělán. 1. 135.
Lázeň v Raschit městě vzácná. II. 191.
Lázně v Kairu jsou velmi nákladně vystavěné, kdež jsme se také i zmyli. II. 151.
„ obojího pohlaví vesměs se mývajícího. II. 154.
Lázní původ z národů asiatských. II. 152.
Lesové palmoví a musoví za Raschitem. II. 193.
Lež Mahumetanův o obětování Abrahamovu Ismuele. II. 230.
Libánská hora, její bezpečnost. I. 288.
„ její stromoví jest cedroví. I. 290.
Libánský patriarcha v jaké vážnosti jest u svých arcibiskupův a biskupův I. 290.
Libánských křesťanův posty. I. 290.

Libáňští široké pásy nosí. I. 287.
„ jiné křesťany milují. I. 290.
Lid válečný z těchto zemí do země Svaté pro vymožení jí z moci pohanské se vypravil. I. 234.
„ egyptský jest nestydatý. II. 43.
Lidé lesní a vodní. II. 39.
„ v Kairu na prodaji. II. 163.
Limiso městečko, přístav do země S. I. 89.
Lithostratos co vyznamenává. I. 145.
Liturgie a mše Řekův jaké. I. 276.
Livius historik kdy se stkvěl. I. 42.
Loď naše a počet osob v ní. I. 48.
„ vybojovaná. I. 56.
„ surianská, vypsání její. I. 88.
Lodi, na nichž se po Nilu plavívají. II. 25.
„ tři našli jsme u Alexandrie. II. 194.
„ dvě neb milohrádek dvůj na moři krále Ptolomea Filadelfa nesmírně nákladný. II. 207.
„ a korábův slídníci nás nezmeškali. II. 256.
Losové Benátští. I. 26.
Lotova jeskyně. I. 176.
Lotr po pravici Kristu pánu ukřižovaný, kde loupíval. I. 104.
Lovu svinského směšná kratochvíle. I. 36.
Ludvík král Francký Joppen vzal. I. 98.
„ přijmím Svatý. II. 33.
„ Damiatu dobyl, ale brzíčko ho zas pozbyl. II. 33.
Luz město. I. 164.
Lůza tatarská šesterá. II. 148. 149.
Lyčené provazy z kůr palmových dělají. II. 37.
Lydda někdy slavné město v zemi Svaté I. 99.

M.

Mahomet kde se s Mojžíšem shledal. II. 76.
„ prorok. II. 223.
„ jeho pohřeb. II. 233.
„ strom jeho palmový. II. 234.
„ jeho rodičové, též narození. II. 241.
„ jsa od vojska za vůdci vystaven, které země nejprv Herakliovi cís. [illegible]al. II. 244.
Mahomet náhle scepenĕl padácí nemocí. II. 245.
Mahometáni začali poplatek brátí z hrobu božího. I. 234.
„ jich půst, putování do Mekky. II. 211.
„ tři modlitby na pouti říkávají. II. 229.
„ jich putování do Mediny. II. 232.
„ jich hora zdraví, modlitba u ní. II. 232.
Macherunt zámek. I. 172.
Malabar nejpěknější království Indiánské. II. 126.
Malvazí dobré odkud pochází. I. 68.
Mammeluk, křtěný a obřezaný pohan. II. 206.
Mangi země Tatarova, má mnoho měst. II. 145.
Manna kde Israelitům pršeti přestala. I. 163.
„ kteráž se dosavad na pouštích arabských nachází. II. 111.
Manželstvo kněžím jedno i druhé Řekové trpí, třetího nedopouštějí. I. 276.
Maqueda, královna Sahská, odkud ku králi Šalomounovi přijela. II. 114.
„ syn její Mejlech. II. 114. 253.
Marcus Antonius Bragadinus, vladař Benátský, v Cypru za živa odřín. I. 85.
Marek S. v Alexandrii kázával. II. 202.
„ tělo jeho v Benátkách chovají. II. 199.
Maria panna odkud se na Krista pána na popravu vedeného dívala. I. 145.
„ kde se narodila. I. 155.
„ Egyptská, poustennice. II. 109.
Marináři novměsíce ctí. II. 41.
„ podvedli nás. II. 42.
Maron kacíř; Maroniti dvojí. I. 288.
Maros, jinak Menis, král Egyptský. II. 206.
Masfa město. I. 105.
Mašlak co jest a z čeho jej dělají, moc jeho. II. 246.
Matěj svatý kde na apoštolství volen. I. 179.
Matematického umění Egyptčané původem. II. 210.

Matka své vlastní dítě snědla. I. 222.
Maxencius cís. Římský. II. 79.
Maximilian I. dal v Inspruku slavnou radnici vystavěti. I. 5. 7.
Medina město, prvé Madiána sloulo. II. 219.
„ vypsání jeho. II. 233.
Mekka město a vypsání jeho. II. 223.
Meroe ostrov v Mouřeninské zemi. II. 178.
Měst Sodomských pět. I. 174.
„ v Indii suma jest 5000 a to vše hražených. II. 132.
„ ani vsí nesmějí než na pahrbcích stavěti pro rozvodňování Nilu. II. 180.
Města Sodomská, kterážto opálená ještě z částky mohou se v vodě spatřiti. I. 175.
„ v Turecké říši nejpěknější. I. 286.
„ při řece Nilu. II. 41.
„ šťastné Arabie. II. 113.
„ s přístavy u Rudého moře. II. 121.
„ a domy pěkné v Indii mají. II. 128.
„ a městečka mnohá za Kairem bez vod. II. 183.
Město Benátky, jeho velikost. I. 16.
„ Jerusalém, obležení jeho a chrámu zkáza. I. 150.
„ čtyř mužův. I. 200.
„ turecké Suez nejnuznější. II. 101.
„ a krajina Sába v šťastné Arabii. II. 105.
„ a chrám S. Tomáše v Indii. II. 125.
Mešná roucha v Egyptě vymyslili. II. 238.
Mezky nám chtěli v Raschitu bráti. II. 192.
Mikuláš poustenník nemluvíval. II. 109.
Milí z Čech do Jerusaléma po zemi i po vodě jest. I. 108.
Milohrad žoldánův někdejších. II. 55.
Mince, jakou rádi berou Turci. I. 293.
„ v Cypru až do Jerusaléma. I. 293.
Minos, syn krále Jupitera. I. 67.
Minotaurus půl vola a půl člověka. I. 67.
Míra pasu, jímž ženy i muže měřívali. I. 280.
Místa posledních Krista pána činův. I. 110.
Místa svatá některá jak zohavena byla. I. 118.
„ svatá v klášteře hory Sion. I. 179.
Místo, kdež blahoslavená p. Maria s S. Janem stála. I. 115.
„ kde Kristus pan mazán byl po smrti. I. 127.
„ kde se Kristus pán po vzkříšení Maří Magdaleně ukázal. I. 129.
„ kde se Kristus p. k ženám plačícím obrátil. I. 144.
„ narození Krista pána. I. 192.
„ do něhož jsme přijíti nemohli. I. 201.
„ na něž Mojžíš, zabiv Egyptského, utekl. II. 219.
Mistrovské tlučení pánve. I. 4.
Mladátek kapla. I. 193.
Mnich byl by se v Jordáně utopil. I. 171.
„ tak nám vzácný byl, že jsme ho rádi chtěli zbýti; klátbu v šarvátce vydával. II. 31.
Modlení naše na lodi v sobotu. I. 51.
Modon pevnost. I. 59.
Mojžíš kde pochován. I. 173.
Mojžíšových dvanáct studnic. II. 65.
Monarchie třetí začátek. I. 271.
Mons crucis. I. 83.
„ diaboli. I. 163.
Montis Calvariae kapla. I. 122.
Mor, kde jeho nebývá. II. 129.
„ častý v Kairu bývá a lidu málo ubývá. II. 173.
Moře Červené s hory S. panny Kateřiny dobře jsme viděli. II. 81.
„ písčité bez vody. II. 106.
„ Perské. II. 142.
„ Mrtvé. I. 173.
Moskevského knížete zemí konec. II. 144.
Mostek Heleny císařovny nad Cedronem. I. 135.
Mouřenin náš jakou vodou nás zachystával. II. 66.
„ chléb nám na poušti po arabsku pekl. II. 96.
Mouřeniné víru křesťanskou od S. Matouše přijali. II. 254.
„ svátosti pod obojí užívají; spůsob jich při manželství; kněžím u nich manželstvo svobodné. II. 254. 255.
Mouřeninské země vypsání. II. 249.
„ jakých zrostlin v ní hojnost. II. 250.

Mouřeninské země obyvatelé mince žádné nebijí. II. 251.
Mrtvá těla balsamovaná v celosti zůstávající v pyramidě u Kairu. II. 159.
Mrtvých těl údové měsíce Března ze země se vyskytují a zase tratí. II. 160.
Mumie turecké aneb pohřby v Egyptě. II. 155.
„ jsou dobré lékařství i proti nejtěžším nemocem. II. 159.
Municí a zbraně všelijaké v Indii nejlepší. II. 127.
Musa strom, vypsání jeho, též ovoce. II. 38.
Muži Kretenští sodomářská pacholátka sobě chovají a mnohé tudy zahubují. I. 65.
Mycerinus král a věž jeho. II. 158.
Mysl, kteráž se umí báti, umí život zachovati. II. 18.
„ spokojená jest jako člověk dobře oditý. II. 21.
Myslivost chána Tatarského. II. 148.
Myši veliké. I. 91.
„ veliké na lodích, jako i v domích bývají. I. 92.

N.

Náboženství Syriánův. I. 287.
„ mahometanské chlubné. II. 245.
Namlouvání turecké k manželství. II. 247.
Nápis utrpení aneb viny K. p. I. 123.
Národ Benátský odkud pošel. I. 13.
„ Egyptský, jeho původ. II. 205.
Národové mašlaku užívající. II. 246.
Národův 122 jazykův rozdílných v Indii. II. 132.
Narození K. p. kapla. I. 190. 191.
Narsinga království v Indii, jehož král samého ženského pohlaví v službách užívá. II. 131.
Násilné nás loupení. II. 93.
Navis ecclesiæ, lodí církve. I. 189.
Navracování naše z pouti S. hory Sinai. II. 90.
„ jiné do města Kairu. II. 149.
Nebe a moře toliko viděti. II. 259.
Nebezpečenství naše první veliké, jakž jsme se na moře vydali. I. 47.
„ v koupání. I. 49.
„ u Kandie. I. 61.
„ od loupežníkův. II. 92.
Nebezpečenství na moři u předhoří Dobré naděje. II. 132.
„ naše v Kairu. II. 172.
„ na velikém moři, kteréž nám všechněm k veliké bázni a strachu bylo. II. 259.
Nebezpečné jití s hory Quaranteny. I. 165.
Neděle Květné ceremonie. I. 257.
Nedostatek služeb božích. I. 265.
Nechutenství žaludka veliké způsobilo nám mořské zmítání lodí. I. 89.
Nejkřesťanštějšího jmena odkud se může dojíti. I. 254.
Nejmenší hřích bližního okrásti. I. 287.
Nejprvší Krista pána po z mrtvých vstání se ukázání. I. 178.
Nero císař poslední zkázu na Jerusalém uvedl. I. 222.
Neřád v kostele hrobu božího. I. 130.
Nesnadné k Jordánu přicházení. I. 158.
Nesnáz o placení za jednoho z našich bez peněz. I. 114.
Nestorius kacíř. I. 284.
Nesvornost Řekův počátek neštěstí. I. 270.
Nešpor slavný v Ferrarii držán. I. 44.
„ slavný v Kandii. I. 62.
Neumělost kalojerův, mnichů řeckých. I. 274.
Nevěsta mahumetanská a jak s ní zacházejí. II. 247. 248.
Nic nevhodnějšího a nestydatějšího nad břich. II. 24.
Nicosia město vinohradné. I. 82.
Niger řeka černá z druhé strany Egypta. II. 181.
Nikodemův hrob. I. 180.
Nil řeka. I. 186.
„ na sedm dílův se dělí. II. 26.
„ Ludvíka krále Franckého u Damiaty velice soužila. II. 33.
„ vypsání její. II. 177.
„ každého roku v prostřed léta i přes celé léto velice se rozvodňuje. II. 180.
„ příčinou pršek v mouřeninských krajinách s počátku zimy jich. II. 182.
Nimosina někdy pěkné město. I. 82.
Ninive město kde bylo. I. 285.
Nobe město prorocké aneb kněžské, v němž David král u biskupa Abimelecha chleby posvátné a meč Goliášův přijal. I. 107.
Nocleh náš v pískách nezvolný. II. 64.

Nocleh náš od potvor strašlivý. II. 97.
Noelův koráb kde osákl. I. 163.
Nouze naše převeliká na lodi. II. 23.
Nový Jerusalém založen. I. 232.

O.

Obchodníci v Ormus městě judském. II. 139.
Obchodové a kupectví někdejší u Rudého moře. II. 121. 122.
Obili mlácení na polích v Egyptě. II. 205.
Oblakové vodní z Nilu pocházející jisté krajiny zavlažují. II. 181.
Obležení města Jerusaléma od Vespasiana. I. 222.
Oboči černé Turkyním vzácné. II. 154.
Obraz Livia v Padui. I. 42.
„ Venušin z slonových kostí. I. 80.
Obrazové předků domu Rakouského. I. 7.
Obrazy svatých baše Temešvarský z kostela vyházel a Uhry srovnal. I. 266.
Obřady mahumetanských poutníkův. II. 225.
„ klášterní rozličné z Egypta pošly. II. 238.
Obřezování Krista p. kapla. I. 189.
Obřízka synův Israelských. I. 163.
„ tureckého mladého pána. II. 170.
Obyčej ku poznání práv přijemný. I. 66.
„ aneb ceremonia poutníkům noh mytí v conventu Jerusal. I. 109.
„ vrchnosti Georgianské. I. 280.
Octavianus Augustus proč nechtěl zkaziti města Alexandrie. II. 195.
O čem se píše v druhém dílu knihy této. II. 7.
Oddavky mouřeninské. II. 254.
Oděv krásné paní turecké. II. 174.
Odpor kláthě mnichově činěný. II. 31.
Odpustkové v zemi Svaté. I. 214.
Odrbávání v lázních tureckých libé. II. 151.
Odvozování roucha aneb příkrovu k hrobu Mahometovu. II. 235.
Oheň svatý. I. 205.
Okna chrámu Jerusalémského. I. 133.
Olej z kostí S. panny Kateřiny velice vonný a hojitelný, časem tekává. II. 86.
Omyl o balsamě, odkud pošel. II. 58.
Onokratulus pták s velikým voletem. II. 41.
Opatrnosti jaké jsem užil, maje se brátí z Kairu do pusté Arabie. II. 62.
„ před pískem jaké užívají. II. 106.
Orel střelce šípem jeho vlastním na smrt ranil. I. 65.
Orlů mnoho tisíc jsme viděli. II. 102.
Origenes, Didimus, Theolus SS. z Alexandrie pošli. II. 202.
Ormus město v Indii Východní. II. 134.
„ jehož král dává Španělům poplatek. II. 139.
Ortel Pilátů proti Kristu p. I. 145. 146.
Ořechu indiánského strom. II. 57.
Oslová hra kratochvilná v Kairu. II. 169.
Ostrov Morea, velikost jeho. I. 59.
„ Cerico aneb Porphyris. I. 60.
„ Cirigoto pustý. I. 60.
„ Candia. I. 61.
„ „ jeho položení. I. 64.
„ Creta Centapolis sloul. I. 66.
„ Casso a Scarpanto. I. 72.
„ míry u Kairu v prostřed Nilu. II. 175.
Ostrovové přednější království Indiánských. II. 131.
Otcové Jesuitští v Goe pocty místodržícího na králi Španělském vyprosili, ale zas o ně přišli. II. 135.
Ovoce okolo Rámy. I. 103.
„ na pustinách Sodomských. I. 174.
„ dvoje jednoroční v Egyptě jsme viděli. II. 36.
„ v království Granátském kříž nese. II. 39.

P.

Padua město. I. 39.
„ matka Benátek. I. 39.
Palác a hrad slavný v Chinu. II. 129.
„ starý krále Alexandra. II. 196.
„ Kleopatry královny. II. 209.
Palma pevnost znamenitá. I. 14.
„ strom, vypsání její a divná její vlastnost. II. 36.
„ její úžitek. II. 37.
„ pokolení její osmero. II. 37.
„ v každém ukrojeném kusu kříž Krista pána ukazuje. II. 39.
Palmoví jako lesů mnoho. II. 193.
Památka nalezení S. kříže. I. 120.
Paphos město, nyní Baffo. I. 80.
Pasiphaë královna s býkem se spojila. I. 67.

Pasování nás na rytířstvo hrobu božího. I. 209.
„ spůsob. I. 241.
Patria totiž vlast Krista pána. I. 199.
Patriarcha co jest. I. 25.
„ jeho místodržící dal nám na hoře Sinai k arcibiskupu připsání. II. 50.
„ řecký v Kairu sídlí. II. 173.
Paulus Patavinus Dr. v právích. I. 42.
Pavel S. v chrámě Venušiném kázal. I. 81.
Pavlače kostela Benátského. I. 16.
Pegu království bojné v Indii. II. 130.
Pekařů pro malý chléb trestání. II. 168.
Pelagia svatá kde byla. I. 136.
Penízem Deogratias od hospody platí. II. 161.
Perský král jeden vodu k pití všudy za sebou dával voziti. II. 41.
Peršané víc sobě Ali než Mahometa váží. II. 236.
„ učení Alovo oblíbili a dosavad drží. II. 238.
Pes nemůže-li kosti pozříti, vždy ji ale obloze. II. 198.
Petr svatý kde Krista pána zapřel. I. 179.
Petra S. skrýš. I. 230.
Petrus Eremita a Volckmar na cestě hynou. I. 234.
Pevnost turecká. II. 27.
„ jiná u Suez. II. 65.
Pharos ostrov obrana Alexandrie. II. 197.
Piláta odkud smyslí rodem býti. I. 146.
Piperis vůdce vojska, po žoldánech Egyptských králem. II. 205.
Plac před kostelem hrobu božího. I. 114.
Pláč ženský nad mrtvými v Candii. I. 71.
„ Arménův nad mrtvými. I. 283.
Plat Turkům v Rámě. I. 101.
„ Turkům za pouštění křesťanův k hrobu božímu. I. 114. 266.
Plavení naše k lodí. I. 47.
„ naše od Cypru k Jaffě. I. 87.
„ nebezpečné na Nilu. II. 39.
Pocta Joppenského hejtmana. I. 95.
Počet lidu v Benátkách. I. 35.
„ mnichů v klášteře S. Salvatora. I. 111.
Počet lidu k svátkům do Jerusalému chodícího. I. 223.
„ obyvatelův, dvořanův i vojáků krále Udianského. II. 130.
Podoba hrobu božího. I. 129.
„ velbloudova kopyta, za zvláštnost u pohanův i Arabův. II. 75.
„ olověná krokodila v chrámě pohanském. II. 186.
Pohané cti kostel Betlémský. I. 190.
Pohodlí naše v příchodu do Jerusalému. I. 109.
„ naše a dobrá zvále u vicekonsula. II. 30.
Pohřbové některých českých pánů v kaplách S. Víta na hradě Pražském. I. 131.
Pohřeb Adama, Abrahama, Isáka a Jakoba. I. 200.
Poklad S. Marka. I. 18.
„ v hrobě Davida krále. I. 181.
Pokorou a dobrou radou více se získá nežli hněvem. II. 32.
Pokřik v lodí naší v noci Židé začali. II. 190.
Pokuta modlářství. I. 204.
„ za podvedení Turkův. I. 208.
Pompejus hejtman. I. 220.
„ hrobu jeho sloup. II. 197.
Porážka Turkův od Jana de Austria. I. 85.
Porcelány kde a jak dělají. II. 130.
Port u Jaffy. I. 93.
Porta ferrea, totiž brána železná. II. 235.
Portugalští při nejprvnějším svém do Indií příjezdu osočeni a hubeni. II. 133.
„ mohou apellovati z Indií do Španěl. II. 134.
„ kde sobě nejprvnější pevnosti a pod jakým zámyslem vzdělali. II. 134.
„ kterak se v Indiích zosázeli; život jejich tam. II. 135.
„ titule veliké sobě kupují. II. 136.
„ mají přednost na moři Indiánském; pevnosti a krajiny jejich. II. 137.
„ kudy Turkům usilovali škoditi. II. 141.
„ království jejich nepřátelská. II. 143.
Posloupnost v Jerusalémě jiných králův křesťanských. I. 235.
Potůček, z něhož David král skřemení vybíral a z těch jedním Goliáše zabil. I. 105.

Potvorný plod odkud pochází. II. 170.
Potýkání naše s Turky v louži. II. 44.
Poustenníci nejprvnější. II. 109.
Poustennického života přísnosti a obzvláštnost některých poustenníkův. II. 109.
Pouť S. Jana Křtitele. I. 169.
Poutníci dva utopili se v Limisu. I. 90.
„ my ubozí nesměli jsme bez průvodního listu z lodě vystoupiti. I. 95.
„ mahumetanští nesmějí se zpět ohlédnouti. II. 229.
„ někteří se naschvál z nábožnosti oslepují. II. 237.
„ kde jich nejvíce hyne. II. 106.
Poutnická hospoda v Rámě. I. 100.
Poutnické potřeby k hrobu božímu. I. 130.
Povaha moře Mrtvého. I. 174.
Povětří v Alexandrii nezdravé. II. 200.
Pozdravení Turkům od nás učiněné. II. 100.
Práva na zahradě v Padui. I. 43.
„ mořského kde jsme nejdřív okusili. I. 50.
Presbyter Johannes, cís. Mouřeninský. II. 251.
Privilegia patriarchův. I. 25.
Processí naše slavné na den těla božího v Ferrari. I. 44.
„ v klášteře Jerusal. I. 110.
„ v Betlémě. I. 190. 198.
„ u S. panny Kateřiny. II. 85.
Projížďka naše na zámek Kairský, za tou nebezpečenství veliké. II. 52.
Promontorium bonae spei, totiž předhoří dobré naděje. II. 133.
Pře spravedlivá násilí trpí. I. 34.
Předních míst města Jerusaléma vypsání. I. 238.
Přelstění ve válce platnější než síla. II. 33.
Převláčení naše v Alexandrii do jiného habitu. II. 200.
Příbytek náš v klášteře S. panny Kateřiny. II. 70.
Příčina tažení křesťanského proti Turkům. I. 267.
„ bludů Armenianských. I. 283.
Příčiny podmanění tureckého křesťanův. I. 267.
„ poustenníků se na pouť vydávání. II. 108.
„ života poustennického někteří z svatých otcův neschvalovali. II. 109.
Příčiny ztracení zemí Syrie, Palestiny, Arabie. II. 244.
Příhoda směšná. I. 11.
„ nešťastná bosáka našeho. I. 161.
Příjezd náš do Benátek. I. 12.
„ k městu Damiátě. II. 27.
„ do Kairu. II. 45.
„ do kláštera S. panny Kateřiny. II. 69.
Příkop vodní od Nilu do Kairu. II. 168.
Příležitost hovádek k projíždce po Kairu. II. 51.
Přísaha u Arménův. I. 282.
Přísloví o Kretenských a jiném trojím národu. I. 15.
Přístav divný a nebezpečný. II. 258.
Přístrachové na poušti. II. 68.
Přívoz na arabských koních. II. 43.
Přízeň se má cnostmi vyhledávati a ne pochlebenstvím. II. 6.
Psammetiches, král Egyptský, chtěl řeky Nilu počátek vystihnouti. II. 178.
Pštros, jaký on pták. II. 103.
Pštrosa chtěli jsme uhoniti. II. 103.
Pštrosových vajec váha; samice jak jich mnoho vysází; mozek jejich vzácná krmě. II. 104.
Ptáčkové k penízi sletují a jej berou. II. 169.
Pták kozidojka. I. 70.
Ptolomaeus král Egyptský. I. 220.
„ Philadelphus král dceři své do Syrie vodu z Nilu ku pití posílával. II. 40.
„ král Egyptský, horlivý milovník zákona božího, na knihy štědře nakládal. II. 202.
Poslové Libánských mnichův. I. 290.
Půst čtvrtý Řekův. I. 276.
Pustin obyvatelé čím se spravují. II. 68.
Putování horlivost k místům svatým I. 46.
„ z Kairu k Červenému moři. II. 62.
Původ a rozličnost rytířův všelijakých v křesťanstvu. I. 244.
Pyramidy Kairské odkud viděti. II. 41.
„ jaký spůsob jejich. II. 156.
„ tři zvláštní, dlouho a nákladně stavěné. II. 156.

Q.

Quardie chána Tatarského při residencí, též bydla tatarského opatrnost. II. 146.
„ chánovy projížďky. II. 148.
„ úřad vzácný býval. II. 203.
Quinsai stolice velikého chána Tatarského. I. 286.
„ města velikost v zemi Mangi. II. 145.
Quintus Asconius řečník. I. 42.
Quiriacus Žid řád rytířův křižovníkův praví žeby měl nejprv vyzdvihnouti. I. 120.

R.

Radagasus král Gothský. I. 13.
Radám královským úřad se dává ale ne rozum. II. 142.
Radnice Benátská. I. 16.
Radost a kratochvíle s ceremoniemi v Kairu. II. 177.
Ragusium město v Slavonii. I. 56.
Rajské jablko, palma. II. 39.
Rajský pták kde se vídá. II. 190.
Rama město. I. 99. 101.
Ramasan postní měsíc Mahometanův. II. 212.
Regiment aneb správa Benátská. I. 22.
Reyže hojnost. II. 192.
Rhodoppe vznešená nevěstka a věž její. II. 158.
Robota v soli; rozprávka o též soli. I. 76.
Rodičové naši první z ráje vyhnaní, kde se nejprv octli. II. 227.
Rodové a pokolení židovská podnes při dvoře králův Abyssinských jsou. II. 115.
Roucha Veroniky. I. 144.
„ mešního na Libánu neužívají. I. 290.
Roucho prorocké Mahumetanův k pouti. II. 214.
Rozdíl vrchů, hor okolo Sinai. II. 77.
Rozenhaim. I. 2.
Rozina Alžběta, dcerka má, vodou Jordánkou pokřtěna. I. 172.
Rozlučování manželstva snadné za peníze. II. 255.
Rozpuklina skály. I. 124.
Rudé moře, skutek boží při něm stalý. II. 121.
„ na němž ještě poněkud Turek panuje. II. 142.
Rukavic okolo Jericha nebezpečno nositi. I. 176.
Rusma mesť turecká, jíž všelikou srst aneb vlasy s těla shánějí. II. 154.
Růže z Jericha. I. 167.
Ryb v Nilu hojnost; snadné jich chytání. II. 34.
Ryby s křídly. I. 61.
„ na slunci sušené k jídlu nám dané. II. 71.
Rybník Betsabe. I. 182.
„ Bravní. I. 206.
Rytíř Maltezský jak se tajil. I. 74.
Rytíři v nově pasovaní conventu Jerusalémskému hostinu strojili. I. 210.
„ hrobu božího. I. 241. 249.
„ podvazku. I. 245.
„ rouna zlatého a původ jejich. I. 246.
„ zvěstování panny Marie. I. 246.
„ S. Michala archanděla. I. 247.
„ obojku; hvězdy třem králům zjevené. I. 247.
„ Maltezští. I. 248.
„ Templářští. I. 249.
„ blahoslavené panny Marie. I. 250.
„ S. Jakuba a jiní. I. 251.
Rytířstva u Římanův počátek. I. 244.
Rytířstvo kolikeré. I. 274.

Ř.

Řád místo lichvy v Padui. I. 40.
„ výborný strany bylin. I. 43.
„ rytířův zlatého rouna v největší slávě a podstatě zůstává. I. 247.
Řecká země jak se dělí. I. 269.
Řecké víno kde a jak roste. I. 58.
Řeči jaké tisknou Židé v Konstantinopoli; turecké a arabské tisknouti nesmějí. II. 47.
Řehol mnišských v Ethiopii na tisíce. II. 251.
Řeholy rozličné v Alexandrii v náboženství svobodu mají. II. 199.
Řekové a Vlaši na ostrově Zante bydlejí. I. 48.
„ mají v držení kůr hrobu božího. I. 132.
„ od koho pošli a jak prvé slouli. I. 268.
„ chvála jejich. I. 269.
„ jak se jim dálo po smrti Alexandra krále, jak Turkům v moc přišli. I. 271.
„ vína skrovně užívají. I. 272.
„ jich nynější spůsob. I. 272.
„ náboženství jejich nejrozšířenější. I. 273.
„ patriarchové jich čtyři. I. 273.

Řekové škol žádných pro mládež nemají. I. 275.
„ smilstvo kněžské trescí. I. 276.
„ hudby neumějí. I. 277.
Řeky v Arragonii jaké. I. 278.
„ armenské. I. 281.
„ do Nilu padající. II. 179.

S.

Sába město arabské znamenité. II. 113. 114.
Salamis, nyní Famagusta, přístav. I. 81.
Salem město Melchisedechovo. I. 107.
Samson brány železné u města Gazy vzal a kam odnesl. II. 20.
„ kde 30 mužů zabil. II. 60.
Samuel prorok, vlast jeho. I. 102.
„ soudy kde držíval. I. 105.
Sangiach správce Rámy. I. 101.
Santonové, totiž kněží, radují se dobré hospodě. II. 216.
Saraceni Syrskou a Židovskou zemi sobě podmanili a ji okolo půl pátá sta let v moci měli. I. 233.
„ doktorů jejich smysl o vodě Nilově. II. 40.
„ nemnoho do Kairu pro zápověď smějí. II. 55.
„ ležení jejich před Matharií. II. 63.
„ dobývali kláštera S. panny Kateřiny. II. 69.
„ velbloudy nám zajali. II. 87.
„ někteří jsou otroci kalojerův, u nich strava. II. 89.
„ loupili nás. II. 93.
„ mrtvého Egyptčana do Kairu v rakvi na velbloudu provázeli. II. 104.
„ jedni jich přebývají v poli, druzí v městech. II. 115.
„ žádnému sousedu víry nedrží. II. 116.
„ loupeží jsou živi. II. 116.
„ mužů a žen jejich oděv. II. 116.
„ jich bohatství. II. 116.
„ lazy jejich Turci se bojí. II. 117.
„ král jejich ustavičně v poli přebývá; prázden jest vší nádhernosti. II. 117.
„ před loty mocni byli. II. 118.
„ v Siam království Indiánském jsou Mahumetova náboženství. II. 130.
„ jich zvláštní čtyry sekty. II. 239.
Sedláku nemocnému z vůně lékárnické trus hnoje nejzdravější. II. 114.
Sekera železná na vrch vody se vznesla. I. 171.
Sekty Jerusamlémské pokojné vespolek. I. 266.
„ egyptské, jich množství. II. 239.
Selim cís. Turecký kdy sobě Egypt podmanil. II. 206.
Semei kde házel kamením na Davida krále. I. 161.
Seriph kníže Mekkské z rodu Mahumetova. II. 59. 223.
„ výjezd jeho proti karavaně mahumetské. II. 221.
Sesostris král Egyptský začal dělati příkop k Nilu, ale nedokonal. II. 123.
Severus C. Pertinax. I. 232.
Siam království v Indii. II. 129.
Simeon stařec Krista pána na ruce vzal. I. 154.
„ poustenník. II. 110.
Síň Šalomounova, nyní z ní kostel panny Marie. I. 154.
Sjezd putování mahumetského. II. 212.
Skála hlinovatá. I. 197.
Sklepové, do nichž Turci poutníky zavírali. I. 98.
Sklípek před hrobem božím. I. 127.
„ hrobu božího. I. 128.
Skopcové a berani i jich ocasové hrubí. II. 162.
Skrýše panny Marie. I. 197.
Skutkové K. p. na hoře Olivetské. I. 138.
Slavní dva palácové. I. 181.
Slepý od K. p. uzdraven. I. 205.
Slídění našeho zloděje. II. 98.
Sloup spravedlnosti. I. 17.
„ bičování K. p. I. 116.
„ solný Lotovy ženy. I. 176.
Sloupů mramorových XXXII. I. 189.
Slunce kde žádného stínu při ničemž nepůsobí. II. 180.
Smluv svadebních mahumetanských hody. II. 247.
Smrad od mrch velbloudových. II. 102.
Smrtí nám od loupežníků hroženo. II. 94.
Sněhové ustaviční okolo Insprukských hor. I. 5.
„ u Tridentu celoroční. I. 8.
Sníh a kroupy v Alexandrii nepršívají. II. 35.
Sochot města řeceniny. I. 105.
Sokolů hojnost v Aragonii. I. 278.

*

Soldánové Egyptští někdy mocní byli. I. 83.
Soliman cís. Turecký dal Jerusalém zdi obehnati. I. 238.
„ nechtěl žádného k cizímu náboženství nutiti. I. 266.
Solon mudřec kde rodilý. I. 81.
Soudná stolice. I. 148.
Soudný den kde smyslí míti býti. I. 134.
Spina santa, totiž svaté trní. II. 10.
Správa o klášteru hory Sion. I. 110.
Správce Jerusalémský. I. 240.
„ poutníků mahumetanských bašeti v Alkairu ruce líbává a za to pěknou sukni mívá. II. 236.
Spůsob mince ražení. I. 3.
„ kláštera Betlémského. I. 200.
„ modlení v kostele. I. 265.
Staří hody aneb kvasy společné potupovali. I. 210.
Stavení kláštera S. Salvatora. I. 111.
Stincus zvíře nepřítel krokodilův. II. 186.
Stolice proroka mahumetanského a vážnost její. I. 100.
„ arcibiskupa armenského. I. 282.
„ králův Israelských kde byla. I. 293.
„ arcibiskupská v Goa. II. 137.
„ biskupská v Choin. II. 137.
„ biskupská v Kochině. II. 138.
„ patriaršská v Alexandrii. II. 202.
Strappacorda, mírné trestání. I. 17.
Straubing město při Dunaji. I. 2.
Strom, k němuž Kristus pán měl býti přivázán. I. 182.
„ samec a samice. II. 36.
„ u prostřed lodí 70 loket zvýší. II. 208.
Strop cypřišový. I. 62.
Střelci dobří na ostrově Kretě. I. 65.
Studénka napájení Kristova s učedlníky. I. 177.
„ pramenitá ve všem Egyptě jediná, též studénka p. Marie. II. 55. 56.
Studně čerstvá na Orebě. II. 73.
Studnice v moři. I. 37.
„ hojitedlná. I. 106.
„ Gihon. I. 182.
„ Gihon u Betléma. I. 186.
„ Rogel a kámen Zoeleth; studnice Siloe u vážnosti od pohanův. I. 204.
„ nákladná a hluboká. II. 54.
Stupňů na horu Oreb sedm tisíc. II. 73.
Suez město někdy Lage dcery krále Philadelpha. II. 100.
Sůl z vody jak se dělá. I. 75.
„ její vaření v Hallu městě. I. 4.
Susa stolice starých Perských králův. I. 282.
Svadební smlouvy Arménův. I. 282.
Svátku povýšení S. kříže původ. I. 153.
Svátosti oltářní pod obojí Syriáni jakož i Řekové užívají. I. 287.
Svěc mnoho potřeba k processí u hrobu božího. I. 113.
Svláčení a bičování Krista pána. I. 148.
Svoboda študentův v Padui. I. 43.
„ národův v Goe k vedení obchodův. II. 135.
Svolávání do kostelův jaké. I. 265.
Syene ostrov, někdy slavné město. II. 180.
Sylvanus mučedlník usmrcen. II. 21.
Symbolum Athanasii v Alexandrii složeno. II. 202.
Syn za otce pouť konal. I. 77.
Synové Israelští do země zaslíbené přišli. I. 163.
„ nohou suchou Jordan přešli. I. 171.
Sýr chutný jako u nás mýdlo. II. 71.
Syriani, města, vrchové a obyčeje jejich. I. 286.

Š.

Šalomoun král kde korunován a co tím znamenáno. I. 186.
Šalomounův chrám a kdy byl zkažen. I. 149.
„ jaký nynější. I. 152.
Šatův zelených v Mekce nedají křesťanům nositi. II. 223.
Šetrnosti nemírná žádost. II. 136. 137.
Škola někdy v světě nejpřednější. II. 201.
Školy Eliáše a Elisea prorokův. I. 165.
Šlépěje Krista pána na hoře Olivetské. I. 138.
Španělové do zemí Indiánských kdy se dostali, co a jak tam řídí. II. 132.
Španělského krále v Indiích nejpřednější sídlo pro místodržícího. II. 134.
Štědrost Benátčanův. I. 33.
Štěpána S. brána; kde ukamenován; obraz jeho na kamenu vyrytý. I. 155.
„ jeho hrob. I. 180.
Štěpnice kláštera S. p. Kateřiny. II. 82.
Švac město. I. 2.

T.

Tabita vdova. I. 98.
Tanec a rozličné kratochvíle v Benátkách. I. 35.
Tarsus město v Asii menší. I. 284.
Tataři žížnice koňům žílu zatínají a teplou krev pijí. II. 66.
„ nočních povyků netrpí; v čas ohně jak se spravují. II. 146.
„ ženy jejich jsou krásné, bílé a nádherné. II. 146.
„ jací se do Uher a zemí těchto dostávají. II. 148.
Tatou zvíře a jeho popsání. II. 170.
Tažení častá císařův křesťanských k dobývání země Sv. I. 236.
Teplice zdravé v Armenii. I. 282.
Terebinth strom panny Marie odpočívání. I. 186.
Terpentýnu odkud k nám vozí. I. 104.
Těla S. panny Kateřiny vypsání. II. 86.
Tělo mrtvé v 24. hodinách zprachniví. I. 203.
Tentirité ostrova obyvatelé. II. 183.
Thebae někdy stolice Faraonův, králů Egyptských. II. 183.
Thewerdanck, kniha cís. Maximiliana prvního. I. 5.
Titul chlubný krále Mouřeninského. II. 250.
Titulové slavní po přízni se dávají. II. 136.
Titus Livius přední historik. I. 42.
Tomáš S. v Indiích kázával. II. 125.
Torlakové sektáři, hadači a šejdíři. II. 240.
Toulky z pouti přišlým milé. II. 237.
Toužení Nonia biskupa pobožného na vyzdobenou láryni. I. 137.
Tovaryš dobrý na cestě jest jako vozík. II. 34.
Tovaryši mé cesty. I. 46.
Trebizond císařství již není. II. 144.
Trestání zločinců v Jerusalémě. I. 240.
„ pro krádež a cizoložstvo mezi Turky. II. 249.
Trident město na pomezí Benátském. I. 8.
Trochilus ptáček, krokodilův nepřítel. II. 185.
Trucelman co jest. I. 74.
„ jest řádu dela Centura. I. 96.
„ Jerusalémský nám vstříc vyšel. I. 108.
Trucelmanové jakou mají povinnost. II. 17.
Tří králů studnice. I. 187.
„ králů kapla. I. 189.
„ králové kde Kristu pánu dary obětovali. I. 192.
Turci vzali Nicosii a Famagostu. I. 84.
„ nelítostiví. I. 90.
„ tažení jich poslední do země S.; plat prvé vybírají než k hrobu božímu pustí. I. 114.
„ poutníky v jistý čas k hrobu božímu skrze kostel pouštějí a tam zapečetují. I. 115.
„ chtějí na soudu božím nejprvnější býti a proto se v údolí Josafat pohřbují. I. 134.
„ majíce od křesťanův plat nepřekážejí jim v náboženství. I. 264.
„ berou křesťanům syny k poturčení. I. 266.
„ jak s námi na lodi nakládali. II. 24.
„ na páteře modlitby říkali. II. 28.
„ žen ani souložnic židovských nejímají. II. 47.
„ vína našeho okusili, až ho málo nám zůstalo. II. 65.
„ mají Mojžíše za zvláštního proroka; smýšlení jejich o Alkoranu. II. 76.
„ nemohli Španělům v Ormus odolati; musí s nimi pokoj míti, cla ze všech kupectví dávati. II. 142.
„ pověra jejich o smytí hříchův v lázních. II. 153.
„ jak o z mrtvých vstání soudí. II. 160.
„ Kalifovo učení drží. II. 238.
„ pětkrát za den do kostela chodí; jak se k tomu strojí. II. 244.
„ zásluhy jejich. II. 245.
„ ptáky kupují a do pověří pouštějí z almužny. II. 245.
Turecká nevážnost ku křesťanům. II. 50.
Turecké projížďky po vodě. II. 51.
„ ženy balsamem se líčí. II. 59.
„ ženy proč rády do lázní chodí. II. 153.
„ ženy bohaté do svých lázní s kleštěnci chodí a se zabývají. II. 153.
„ ženy nic nedělají, jen se zdobí aneb procházejí. II. 175.
Tureckého pohřbu spůsob. II. 154.
„ učení hlavní a krátký obsah. II. 242.
„ zákona titul. II. 243.

Turecký císař divil se židovskému vyhnání z křesťanstva. II. 46.
„ císař dává také poplatek jiným mocnářům. II. 113.
„ císař není sebou bezpečen. II. 141.
„ půst celého měsíce. II. 211. 212.

U.

Uctivost Turkům jaká se na cestě činiti musí. I. 185.
Učedlníci páně kde spali. I. 157.
„ kde v čas utrpení jeho se skryli. I. 204.
Učení Nestoriovo kde panuje. I. 285.
„ tajné a nezjevované. I. 291.
Učitelové, Sergius mnich atd. tovaryši Mahumetovi tři. II. 242.
Údolí Josafat. I. 134.
„ Achor. I. 167.
„ Benhinnom modly Moloch, kdežto Židé děti své na prach pálívali. I. 204.
Ucho Malchovi S. Petr kde ufal. I. 158.
Úkladu jsme se báli od janičara. II. 164.
Ulice klenuté. I. 239.
„ Kairské těsné nám byly v procházení. II. 166.
Universitas aneb akademie slavná. I. 41.
Urban papež II. držel concilium v Francii o pomoc do země S. I. 234.
Úroda země S. I. 292.
Úřadové Benátčanův. I. 24. 27.
Uši Židům nechtícím se dáti křtíti cís. Konstantin Veliký kázal zuřezati. I. 232.
Uvedení nás do Jerusaléma. I. 108.
Úzkost má náramná přes celou noc mezi Mahumetany. II. 102.
Užitek čítání historií. II. 8.

V.

Váda s Araby o velbloudy. II. 87.
„ vladařů krále Španělského zlá a škodlivá všemu křesťanstvu. II. 141.
Vajec nasazování u nás neslýchané. II. 167.
Vallis Raphaim, totiž údolí obrů. I. 105.
Vánoce kdy slavívají v zemi Řecké. I. 277.
Vascus Gama, vůdce loďstva portugalského, ponejprv se pustil do Indií. II. 132.
Večeře páně jaký spůsob u Řeků. I. 276.
„ naše na hoře Sinai. II. 70. 71.
Velbloud nejpěknější nosí na pouť Alkoran. II. 217.
Velbloudice v kostele pohřbena. II. 235.
Velbloudí maso svaté. II. 236.
Velbloudové k zpěvu choditi naučení. II. 67.
Velikánoc Israelitův první. I. 163.
„ mahumetská dvojí. II. 225.
Veliké trýznění Krista pána. I. 119.
Velikého pátku ceremonia neb obřad. I. 258.
Venus bohyně pohanská jak ctěna byla. I. 79.
Ves pastýřův Betlémských. I. 195.
Vespasian a Titus od vojska v Judstvu na císařství volení. I. 222.
Věci a potřeby poutnické v Benátkách jsme sobě hotovili. I. 45.
„ svaté kam se z chrámu Jerusalémského poděly. I. 151.
„ kteréž poutníci domů z země S. s sebou vozí neb přinášejí. I. 213.
Věr a sekt křesťanských v Jerusalémě rozdíl. I. 264.
Věřící nejprv křesťané nazváni. I. 287.
Větru kde nebývá. I. 274.
Vězení Kristova kapla. I. 117.
„ a stětí S. Jana Křtitele příčina. I. 173.
„ S. Petra. I. 184.
„ S. panny Kateřiny v Alexandrii. II. 200.
Věže tři, obzvláštnost jejich. I. 2.
„ kostela Benátského. I. 17.
„ pro stráž na moři. I. 59.
„ Gihon. I. 186.
„ stáda. I. 196.
Via Appia. I. 54.
Vicarius z kláštera Jerusalémského s trucelmanem proti nám za město vyšel. I. 108.
Viceconsul pranice pokojí mezi Lampertem, mnichem a tovaryšstvem. II. 31.
„ francký v Alexandrii přívětivě nás přivítal. II. 193.
Vicerex krále Španělského, jaký dvůr vede v Indiích Východních. II. 134.
Vichřice písková zasuje, co zastihne. II. 106.

Vína v Kandii nejsladší. I. 69.
Vinice znamenitá a zrní její. I. 69.
Víno konventu Jerusalémskému přichází draze kupovati. I. 113.
„ při člověku devateru moc působí. I. 214.
Vinum Pramnium, malvazí nejlepší. I. 68.
Víra se nikdy nemění, byť se pak časové jakkoli měnili. I. 294.
Vláda bašete Kairského. II. 165.
Vladařové Montis crucis. I. 83.
„ po zkáze židovské v zemi jich od Tita zanechání. I. 231.
Vlast Kleofáše Emaus. I. 106.
Vlastní vyměření cesty jímání a ukřižování Krista pána. I. 159.
Vlna mořská nám kolmo vzhůru loď vyzdvihla. I. 94.
Voda Jordánská trvánlivá. I. 171.
„ z jezera Sodomského jaká. I. 174.
„ panny Marie. I. 196.
„ prodajná se ztratila. I. 205.
„ hojitelná. I. 207.
„ z Nilu kalná a dobrá; jak ji čistí. II. 40.
„ z Nilu neplodným ženám k plodu užitečná. II. 40.
„ krve nepůsobí aniž zažívá. II. 40.
„ u Indiánův svatá. II. 126.
Vodu ku pití jak sobě od břehův mořských v Alexandrii do sklepů pracně napouštějí. II. 201.
Vody od přeček veliké a dlouho trvající. II. 182.
Vojákův tureckých obyčej. II. 150.
Volení knížete Benátského. I. 25.
Vrch Quarantena, totiž pokušení Kristova. I. 162.
„ pohoření. I. 205.
Vrchnost ostrovu Kandie jaká bývala a jaká nyní jest. I. 69.
Vrchův a hor Jerusalémských vyznamenání. I. 294.
Vršek u Mekky třicet let pořád plakal. II. 229.
Všecko se snáze snese, krom těla zvůle a štěstí. II. 241.
Vůdce poutníkův mahumetanských. II. 212.
Vůně libá z šlépějí Kristových. I. 139.
Východní králové a knížata žádali našich mocnářův za pomoc proti Turku. I. 267.
Vyjetí naše z Jerusaléma. II. 9.
Vyjetí naše z města Damiaty. II. 35.
Výjezd náš z Kandie. I. 63.
„ z Jerusaléma k Jerichu a jiným S. místům. I. 160.
Vypsání kostela hrobu božího. I. 131.
Výsost Moloch modle vystavená. I. 135.
Vystavění Jerusaléma od Zorobabele. I. 220.
Vystoupení naše z moře na zemi Svatou. I. 96.
Výstraha nám užitečná dána. II. 45.
Vysvědčení v čas morového povětří poutníkům ve Vlaších potřebná. I. 10.
„ poutníkům a rytířům hrobu božího jaké se dává. I. 262.
„ nám dané na S. hoře Sinai a Orebě. II. 90.
Výška vrchu, na němž Hospodin zákon svůj vydávati ráčil. II. 77.
Výtok mistrovský na moři. I. 38.

X.

Xerxes král Perský, nešťastný voják. I. 270.

Z.

Začátek vypravování o naší cestě další. II. 9.
Záduší turecké. II. 14.
Zahalečův a žebráků v Chinu netrpí. II. 129.
Zahrada lékařův. I. 42.
Zahrady rozkošné v Kandii. I. 69.
Zachea bohatého dům. I. 168.
Zajetí Babylonské. I. 219.
Základ o strojení hostiny. II. 208.
Zákon starý kde ponejprv překládán. II. 197, 202.
Zámek v Kairu nákladně vystavěný. II. 53.
„ krále Tatarského deset mil vlašských veliký. II. 147.
Zante ostrov a vypsání jeho. I. 57.
Zásoby naše na pouť. I. 114.
Zázrak na Židech při stavění chrámu. I. 152.
Zázrakové předcházející obležení a zkázu města Jerusaléma. I. 224.
Zbrojnice znamenitá arciknížat Rakouských. I. 7.
Zeleného čtvrtku ceremonia u hrobu božího. I. 257.
Země Morea a vypsání její. I. 59.
„ Benátčanům poddané. I. 75.

Země těl mrtvých někdy netrpěla. I. 80.
„ Medská nyní Servan slove. I. 278.
„ Iberie položení. I. 278.
„ Svatá; její jmena, meze. I. 291.
„ S. jest právě u prostřed světa; nejsvětějších osob vlastí a hrobem. I. 292.
„ S., její velikost, úroda. I. 292.
„ S., dělení její. I. 292.
„ S. kolik měst královských a biskupských měla; jaký počet lidu branného. I. 293.
„ skalnaté vod do sebe nepijí. II. 182.
Zemi Svatou odkud jsme nejprv spatřili. I. 93.
Zenobia královna na dromedáři utíkala. II. 91.
Zidem město a jeho vypsání. II. 231.
Zimy ani sněhu nebývá v zemích za Egyptem. II. 181.
Zjevení opatu Orebskému. II. 81.
Zlaté tele sléváno. II. 84.
Zlato ryzí nejlepší kde roste. II. 113.
Zorobabel jiný chrám Jerusalémský vystavěl. I. 149.
Zvláštních deset divů při chrámu Jerusalémském před zkázou vídaných. I. 230.
Zvonců žádných v zemi S. nevídat ani slýchat. I. 112.
„ sami kalojeři hory Athos užívají. I. 278.
Zvony tři u kláštera Libánského a nikdež jinde na panství tureckém. I. 290.
Zvůle bývalá v lázních asiatských a potom v Římských, obojích Saracenské zemi rovných. II. 152.

Ž.

Žalář S. Petra. I. 183.
Žen těkavých a cti jejich ztráta snadná. II. 175.
Ženy krásné v Kretě. I. 65.
„ jedovatější než hadi. I. 70.
„ v Syrii jak se chovají. I. 287.
Ženy latinské mezi poutníky Mahumetany. II. 220.
Ženské pohlaví v Cypru úlisné. I. 79.
Ženského pohlaví na vojně víc než mužského. II. 131.
Ženstvo chána Tatarského všecko s ním na myslivost jezdívá. II. 148.
Žeň brzo po velikonoci v zemi S. bývá. I. 170.
„ v Egyptě Dubna měsíce. II. 204.
Žid donucen jsa, vypravuje Heleně císařové o místu hrobu božího. I. 119.
„ pískem na poušti Arabské okřtěn. II. 107.
Židé proč z Tridentu vyhnáni. I. 10.
„ bouřili se proti Pilátovi. I. 147.
„ chtěli zase chrám stavěti. I. 151.
„ pána Krista z mostku do vody shodili. I. 160.
„ na císařství Heraclia, též v Francii a Hišpanii musili se dáti křtíti. I. 233.
„ byli k nám ukrutnější nežli Turci. II. 42.
„ jsou vyzvědači křesťanův v Kairu. II. 45.
„ z křesťanstva vyhnaní mnohého zlého v Turcích křesťanům příčinou jsou. II. 46.
„ mnoho tisíc jich vypovědíno z zemí cís. Římských. II. 46.
„ obchod jejich v Kairu i jinde; s uměním lékařským zacházejí; dětik řesťanské kupují a k čemu. II. 46. 47.
„ u Turků nejsou váženi. II. 47.
„ tiskárnu svou mají v Konstantinopoli. II. 47.
„ v Konstantinopoli žlutý tulpant a v zemi S. červený vysoký klobouk nositi musejí. II. 47.
Židovského národu úhlavní nepřátelé. I. 287.
Žoldán Egyptský zemi S. opanoval. I. 236.
„ Ludvíka krále Franckého u Damiaty náramně soužil. II. 33.
Žoldánův původ. II. 205.

(Z originalu v archivu musejním.)

Neyjasnieyssi, NeynePržemožienieyssi, Welikomoczný Ržimský Czýsaržj, Vherský A Czieský & Kralj &, Pane Pane muy Neymilostiwieyssj.

Na Wassi Czýsaržskau milost Ponižienie wznassim, Kterak wykonaw sPomoczý Božj Dalekau a nebezPečznau Czestu a Putowanij do Země Swate, do Jeruzalema, též do Egipta, Welikeho Miesta *Cairu*, Potom do *Arabiæ*, Khorže *Synai* a *Orebu*, Vmyslu sem Wedle *Diarium* Pržihod mých na té Czestě wystalých, take wyPsani mist Swatých, A od Kržestianů Nábožně žadostiwých, Knižku zwlasstnj wuobecz na Swietlo, w Jazyku Czeskem a Němeczkem Sepsanau a již na Wietssim Dile shotowenau Wydati, a tauž Praczy mau, Wedle hotowosti Služeb mých Poddaných Wassi Czysaržske milosti *Offerowati* a dedykowatj.

Awssak Neymilostiwieyssi Czysarži, Poněwadž Kdyžby Dotczena Knižka ma wuobecz wydana byla, negedniby se nasslj, Kterižby Obmyslně bez Wiedomi meho, takowau Praczy mau Pro Zysk swuy, nessetržicze mnohých zwlasstnosti, *requisit* a *Circumstantij*, Kterýchž Pržitom Zachowati ZaPotržebi gest, na Sskodu též *Impresij* Kdež se tiskne, a na ni welikey naklad wede, *Imprimowati* vsylowalj, Protož se Kwassi Czýsaržske milosti wewssi Poniženosti vtikam, a Poddaně Prosým, Že mne wte Pržiczinie, milostiwým Poručenim Wassi Czýsaržske milosti, y take *Impresij* tu, milostiwie a dostateczně OPatržiti raczite. Tak aby Ziadný giný Pod Ziadným Wymyssleným SPuosobem, též Knižky na Potom bez wuole me zase *Imprimowati* a tisknauti, yakž sam, tak ani Skrze gineho, buďto w Kralowstwi Czeskem, anebo w ginych Zemich Wassi Czýsaržske milosti, a Ste Ržisse Kržestianske, bez Wedomi a Powoleni meho, Pod Pokutau ProPadeni Wassi Czýsaržske milosti gedne, a *Impresij* me druhe Polowicze wssech tiech tisstienych Kněh, nedawal a dati nemohl. Czož wsse Prži SPrawedliwe Wassi Czýsaržske milosti *Resolutij* Zuostawugj A Wassi Czýsaržske milosti sebe w milostiwau Ochranu Ponizienie Poručena Czinim.

Wassi Czýsaržske milosti

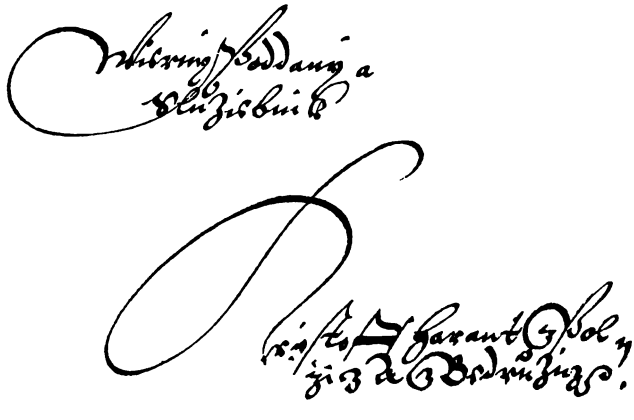

(Záhlaví.)

Neyjasnieyssimu NeynePrżemożienieyssimu, A Welikomocznemu Rżimskemu Czýsarži, Vherskemu a Cżieskemu ℭ Kralj ℭ Panu Panu Memu Neymilostiwieyssimu Ponižiena Supplikaczy,

Odemne,

Krystoffa Haranta z
Polžicz A z Bedružicz ℭ.

(Vyřízení té žádosti, jakož na témž záhlaví poznamenáno jest.)

Fiat privilegium, ut petitur, de non reimprimendo illo libello in regno Bohemiæ et incorporatis provinciis, na papirže.

26. Nov. 1607.

---

3 9015 02859 0019

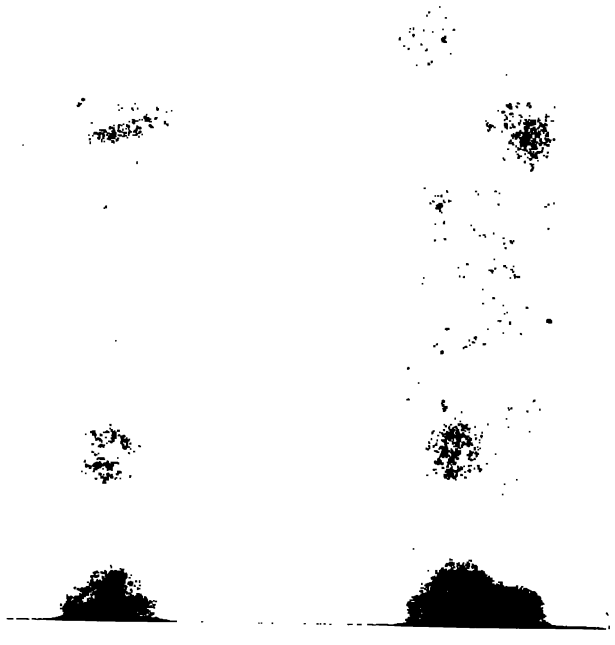

DO NOT REMOVE
OR
MUTILATE CARD